

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ
ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΤΟΜ. ΚΔ
(ΕΤΗ 1975 - 1976)

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1977

ACADÉMIE D'ATHÈNES

ANNUAIRE DU CENTRE DE RECHERCHES
DU FOLKLORE HELLÉNIQUE

DIRECTEUR : DR STEPHANOS IMELLOS

TOM. XXIV (1975-1976)

ATHÈNES 1977

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Adresse:

Centre de Recherches du Folklore Hellénique,
rue Anagnostopoulou 14
Athènes (136), Grèce

ΤΟ ΑΓΓΕΛΜΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ*

ΥΠΟ
ΣΤΕΦ. Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ

Εἶναι πανελληνίως γνωστὴ ἡ παράδοσις περὶ τῶν τηγανισμένων ψαριῶν, ποὺ ἀναζοῦν ὡς ἐκ θαύματος καὶ πηδοῦν εἰς τὸ ὕδωρ, διὰ νὰ καταστῇ πιστευτὸν εἰς τοὺς ἀπιστοῦντας καλόγερον, καλόγριαν κ.ἄ. τὸ ἄγγελμα τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων¹.

Πολὺ ὀλιγώτερον διαδεδομένον ἀπαντᾷ δημοτικὸν τραγούδι, ἀποδίδον εἰς στίχους τὴν παράδοσιν ταύτην. Τὸ τραγούδι τοῦτο, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος Ζαμπελίου τὸ 1852², ἐθεωρήθη πολὺ ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Γιάννη Ἀποστολάκη διὰ διαφορὰς λόγους ὡς κατασκευάσμα τοῦ Ζαμπελίου³.

Ἡ ἀνακοίνωσίς μου ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ παρουσιάσῃ καὶ ἐξετάσῃ θρακικὰς παραλλαγὰς κατὰ τὰ ἄλλα γενικώτερον γνωστῶν ἀπὸν ἐλληνικὸν χῶρον τραγουδιοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ὄχι μόνον τὸ ἐπεισόδιον τῶν τηγανισμένων ψαριῶν ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐπεισόδιον θαυμασίας ἀναβιώσεως βραστοῦ πετεινοῦ ἀποδίδονται εἰς στίχους, πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθείας τοῦ ὡς ἄνω συμβάντος τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ὑπαρξίς εἰς τὰ τραγούδια καὶ τοῦ τελευταίου θέματος τούτου τοῦ πετεινοῦ ἀποτελεῖ μίαν ἐπὶ πλέον ἰσχυρὰν ἔνδειξιν ὅτι τὰ ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ Ἀποστολάκη ὑποστηρικθέντα ἐν σχέσει μὲ τὸ τραγούδι περὶ τῶν τηγανισμένων ψαριῶν, τὰ ὁποῖα καὶ ἄλλοι ἐδέχθησαν⁴, ἀπέχουν, ἐν πολλοῖς τοῦλάχιστον, τῆς πραγματικότητος.

Τὸ κείμενον τοῦ τραγουδιοῦ, ὡς ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ζαμπελίου, ἔχει ὡς ἑξῆς:

*Καλόγρια ἐμαγέρευε παράκια 'ς τὸ τηγάνι
καὶ μιὰ φωνὴ ψιλὴ φωνὴ ἀπανωθιὸ τῆς λέγει·
«Πάψε, γριά, τὸ μαγερεῖο κ' ἡ Πόλη θὰ τουρκέψῃ»*

* Ἀνακοίνωσις ἐνώπιον τοῦ Β' Συμποσίου Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου (Ἡπειρος, Μακεδονία, Θράκη), ποὺ ἔλαβε χώραν εἰς Κομοτηνὴν ἀπὸ 19-22 Μαρτίου 1975.

1. Βλ. κυρίως Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 1, 1904, σ. 21, ἀρ. 31 καὶ 32· 2, 1904, σ. 656-657, ἀρ. 1.

2. Σπυρίδωνος Ζαμπελίου, Ἀσματα δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντα μετὰ μελέτης ἱστορικῆς περὶ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, Κερκύρα 1852, σ. 600, ἀρ. 2.

3. Γιάννη Ἀποστολάκη, Τὸ τραγούδι τῆς Ἀγιά Σοφιάς, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 13-15.

4. Μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Γ. Α. Μέγας (Οἱ τραπεζουντιακοὶ θρῆνοι ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου 8 [1953-54], σ. 3).

—“Οταν τὰ ψάρια πεταχτοῦν καὶ βγοῦν νὰ ζωντανέψουν,
5 τότε κι ὁ Τοῦρκος θέλει μπῆ κ’ ἡ Πόλη θὰ τουρκέψη». *Τὰ ψάρια ἐπεταχτήκανε, τὰ ψάρια ζωντανέψαν*
κι ὁ Ἀμηνῶς εἰσέβηκε ἀτός του καβαλλάρης.

Ὁ Ἀποστολάκης, ἀφοῦ χαρακτηρίζῃ ἐν ἀρχῇ τὸ τραγούδι ὡς νεώτερον κατασκευάσμα, ἐπικαλεῖται διάφορα στοιχεῖα ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ κειμένου του πρὸς στήριξιν τῆς ἀπόψεώς του. Συγκεκριμένως ἰσχυρίζεται ὁ συγγρ.: α’) ὅτι ὁ δημοτικὸς ποιητὴς θὰ ἔλεγε «τηγάνιζε» κι ὄχι «μαγεύει» στὸ τηγάνι, «πάψε τὸ μαγεύειμα» ἢ καλύτερα «τὸ τηγάνισμα» καὶ ὄχι «πάψε τὸ μαγεύειμα» β’) ὅτι «ἀοριστία καὶ μυστήριον ζώνει τὴ φωνή», ἢ ὅποια κατ’ αὐτόν, δὲν εἶναι φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ, διότι «θα ἦταν ἀστεῖον νὰ φανταστῇς τὸ Θεὸ νὰ φροντίζῃ γιὰ τὸ τηγάνισμα τῆς καλογριᾶς, ὅπως φρόντισε γιὰ τὴ λειτουργία τῆς Ἀγίας Σοφίας» καὶ γ’) ὅτι «καὶ ὁ τελευταῖος χοντρός καὶ ἀκαλαίσθητος στίχος φτειάχτηκε μὲ ὅ,τι χτυπητὸ ὑλικὸ εἶχε πρόχειρο ἀπὸ τὰ διαβάσματά του ὁ κατασκευαστής, ἔτσι μονάχα γιὰ νὰ μπῇ ὅπως ὅπως ἓνα τέλος στὸ τραγούδι. . .».

Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ Ἀποστολάκης κρίνων μὲ ἀπόλυτα αἰσθητικὰ καὶ λογικὰ κριτήρια φθάνει εἰς ὑπερβολάς, ὅταν θεωρῇ ὡς πλαστά, νεώτερα κατασκευάσματα ἢ συνθέσεις λογίων ὅσα τραγούδια δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τοὺς αὐστηροὺς ποιητικοὺς κανόνες. Ἡ τάσις ὅμως αὕτη ποιητικῆς κατὰ τινὰ τρόπον ἐξιδανικεύσεως τῆς δημοτικῆς ποιήσεως παραγνωρίζει, ἂν μὴ τι ἄλλο, μίαν ἀπλὴν ἀλλὰ βασικὴν λογικὴν ἀρχήν, ὅτι δηλ. τὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι δημιουργήματα τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ καὶ ὅπως ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι καὶ αὐτὰ πάντοτε ἴσης ἀξίας. Κατ’ ἀκολουθίαν τὰ ποιητικῶς κατώτερα τραγούδια δὲν σημαίνει ἀναγκαίως ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε γνήσια ἐμπνεύσεις καὶ συνθέσεις τοῦ λαοῦ. Ὁ ἔχων βιώματα ἐκ τῆς λαϊκῆς ζωῆς καὶ εἰδικώτερον ἄμεσον ἐμπειρίαν τῆς δημοτικῆς ποιήσεως δύναται εὐκόλως νὰ πιστοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου. Πέρα ὅμως τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς μερικὰ τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Ἀποστολάκη εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μου, καὶ ἀμφιβόλου ἀποδεικτικῆς ἀξίας¹.

1. Ὡς πρὸς τὸ α’ ἐπιχείρημα παρατηρῶ ὅτι τὸ κατ’ Ἀποστολάκην νόθον «μαγεύει» ὡς τὸ τηγάνι ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ «τηγάνιζε» θὰ ἡδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ εἰς ποιητικὸν μάλιστα κείμενον. Εἰς ἄλλας παραλλαγὰς τοῦ τραγουδιοῦ, αἱ ὅποιαι δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν προέλθει, ὅλα τοῦλάχιστον, ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Ζαμπελίου ἀναφέρεται:

Καλόγρια ἐμαγεύεινεν ψαράκια ’ς τὸ τηγάνι

(Κέντρον Λαογραφίας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν [ἐφεξῆς ΚΛ], χφ. 31, σ. 90, ἀρ. 1α [Πόντος, Τραπεζοῦς; . . .])

Κ’ ἡ καλογρά μαγεύεινεν ψαράκια ’ς τὸ τηγάνι

(ΚΛ, χφ. 1380Α, σ. 150-151 [Τζερμιάδον Λασιθίου, 1939])

Καλούγρια μαγεύεινεν ψαράκια στοῦ τηγάνι

καὶ μιὰ φωνὴ ἀγγελικὴ ἀπανουθιὸ τῆς λέει

«Πάφι, κυρά μ’, τὰ ψάρια σου, πάφι τοῦ μαγεύειό σου...»

(ΚΛ, χφ. 1445, σ. 20 [Σουφλί, 1940])

Καλόγρια ἐτηγάνιζε ψαράκια στὸ τηγάνι...»

Φωνὴ ἀκούστη ἐξ οὐρανοῦ, ἀπ’ ἀρχαγγέλου στόμα.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ θέμα μου εἶναι ἄλλο, σπεύδω νὰ ἐξετάσω συναφῇ πρὸς αὐτὸ σημείωσιν τοῦ Ἀποστολάκη διὰ τὸ ἀνωτέρω τραγούδι, τὴν ὁποίαν παραθέτει οὗτος πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀπόψεώς του. Γράφει ὁ συγγρ.: «Ἄλλη παραλλαγή τοῦ τραγουδιοῦ δὲν βρίσκεται· μιὰ ἀπὸ τὸ Χατζηγύρι τῆς Κισσάνης τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου εἶναι κι αὐτὴ ἀποτυχημένη προσπάθεια νὰ μπῇ σὲ στίχους ἢ παράδοση:

Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς καὶ Κωσταντῆς ἀντάμα
μαζ' ἔτρωγαν καὶ ἔπιναν σὲ μιὰ χρυσὴ ταβέρνα,
μαζ' εἶχαν καὶ τ' ἀλόγατα 'ς τὸ πλάγι τους δεμένα
κ' ἓνα μικρὸ παιδόπουλο πηγαίνει καὶ τοὺς λέγει·

5 «καλὰ τρῶτε καὶ πίνετε κ' οἱ (Τοῦρκοι)¹ ἅς μᾶς κουρσεύουν.

Πάτησε ὁ (Τοῦρκος)¹ τὸ Ρωμιό, πῆρε τ' βασιλωσύνη.

—Ἄν πάτ' σε ὁ (Τοῦρκος)¹ τὸ Ρωμιό, πῆρε καὶ τ' βασιλωσύνη,
τὰ ψάρια ἀπὸν φένομεν 'ς τὴν κρύα βρύσ' νὰ πέσαν».

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω παρατηρῶ ὅτι: α') ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι παραλλαγαὶ τοῦ τραγουδιοῦ νεώτεραι μὲν ἀλλ' ὅπωςδήποτε ἀρτιώτεραι· β') ἡ παρατιθεμένη ἀπὸ τὸ Χατζηγύρι τῆς Κισσάνης δὲν ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ τραγουδιοῦ ἀλλὰ παραλλαγὴν ἄλλου ἐντελῶς διαφόρου τραγουδιοῦ, τοῦ ἀκριτικοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Μικροῦ Βλαχόπουλου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει συμφυρθῇ τὸ θέμα τῶν τηγανισμένων ψαριῶν καὶ γ') ἂν δεχθῇ κανεὶς ὅτι ἐν προκειμένῳ ἔχομεν κατ' Ἀποστολάκην ἀποτυχημένη προσπάθεια νὰ μπῇ σὲ στίχους ἢ παράδοση, θὰ διερωτηθῇ ἀμέσως ἀπὸ ποῖον προῆλθεν ἡ προσπάθεια αὕτη καὶ ἡ ἀπάντησις θὰ εἶναι, πάντως ὄχι ἀπὸ τὸν Ζαμπέλιον, ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖ τὸ τραγούδι. Τὸ θέμα ὅμως τοῦ ζωντανεύματος τῶν τηγανισμένων ψαριῶν ἀναφέρεται, ὡς ἐν ἀρχῇ

«Πάψε, γριά, τὸ μαγεργειὸ κ' ἡ Πόλη θὰ τουρκέψη».

(ΚΛ, χφ. 1768, σ. 91-94 [Πρέβεζα, 1952]).

Πέρα τούτου τὸ τηγανίζω ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ μαγειρεύω καὶ εἰς περὶ ἀκόμη κείμενα. Οὕτως εἰς παράδοσιν ἐκ Σκύρου μὲ τὸ αὐτὸ ὡς καὶ τὰ τραγούδια θέμα ἀναφέρεται: «Τὸ τζαιρὸ π' ἔρθανε οἱ Τοῦρτσοι μὲ τὸ Μ'χαμέτη τσαὶ πέρανε τ' Μπάλι, ἔτονε σ' ἓνα μοναστήρι μιὰ καλογριζὰ τσαὶ τ'γάν'ζε μέσα σ' ἓνα τ'γάνι ψάρζα. Κλεισμένη μέσα στὸ τσελί τ'ς δὲν ἔξερ' ἔδα γ'νότανε ὄξου. Τσεῖ π' μαγέρευε, ἀκούει μιὰ φ'νὴ τσαὶ τ'ς λέει: Πάψε τὸ τ'γάν'σμα τσ' ἡ Πόλη θὰ τουρτσέψη...» (Νίκης Πέδικα, Σκύρος 2, Ἀθῆναι 1943, σ. 134, ἀρ. 7).

Ἀναφορικῶς πρὸς τὸν β' ἰσχυρισμὸν τοῦ Ἀποστολάκη ὀφείλω νὰ παρατηρήσω ὅτι δὲν φαίνεται νὰ στηρίζεται εἰς τὰ πράγματα. Ἡ φωνὴ εἶναι «ἀγγελικὴ» ἢ «ἐξ οὐρανοῦ» ὡς εἰς τὰ ἀμέσως ἀνωτέρω παρατεθέντα ἀποσπάσματα τραγουδιῶν, οὐδόλως δὲ εἶναι «ἀστεῖο νὰ φανταστῇς τὸ Θεὸ νὰ φροντίζῃ γιὰ τὸ τηγάνισμα τῆς καλογριᾶς» καὶ νὰ τὴν προειδοποιῇ διὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δοθέντος ὅτι κατ' ἄλλα τραγούδια, τῶν ὁποίων τὰ κείμενα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρατεθοῦν ἐδῶ, τὸ τελευταῖον τοῦτο γίνεται καὶ διὰ συμβάντα ὀλιγώτερον σημαντικά.

1. Εἰς τὸ κείμενον τοῦ τραγουδιοῦ ἀντὶ τῆς λέξεως Τοῦρκοι, Τοῦρκος, ὑπάρχουν ἀποσιωποητικά μὲ ἐπτὰ τελείας στιγμάς. Εἶναι προφανές ὅτι ἔχει παραλειφθῇ ἢ ὡς ἄνω λέξεις.

2. Βλ. ἀνωτ. τῆς παρούσης μελέτης σ. 4, σημ. 1. Ἰσως διατυπωθῇ ἢ ἀντίρρησης ὅτι αἱ μνημονευθεῖσαι παραλλαγαὶ εἶναι νεώτεραι. Ἡ περιφρόνησις ὅμως τῶν νεωτέρων παραλλαγῶν, τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύει ὁ Ἀποστολάκης εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος μελέτην του περὶ τοῦ τραγουδιοῦ τῆς Ἀγιᾶ Σοφίᾶς, δὲν εἶναι πάντοτε ἐνδεδειγμένη. Ὡς εἶναι γενικώτερον γνωστόν, εἶναι δυνατόν νεωτέρα παραλλαγή, διασώζουσα παλαιότεραν παράδοσιν, νὰ παρέχῃ ἀρτιώτεραν εἰκόνα τοῦ τραγουδιοῦ.

ὑπεδηλώθη, καὶ εἰς ἄλλας θρακικὰς παραλλαγὰς τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Μικροῦ Βλα-
χόπουλου, αἱ ὁποῖαι εἶναι γνωστὰ εἰς τὴν περιοχὴν Διδυμοτείχου. Πέρα τούτου εἰς τὰς
αὐτὰς παραλλαγὰς τοῦ τραγουδιοῦ γίνεται παραλλήλως λόγος καὶ περὶ ζωντανεύματος
βραστοῦ πετεινοῦ, πρὸς πίστωσιν τῆς ἀγγελίας τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
ὡς ἐλέχθη. Ἴδου τὰ σχετικὰ κείμενα 3 ἐκ τῶν παραλλαγῶν τούτων. Ἐκ τῶν ὑπολοί-
πων πολυαρίθμων παραλλαγῶν τοῦ τραγουδιοῦ εἰς τὸν σχετικὸν φάκελον τοῦ Κέντρου
Λαογραφίας ἐλλείπουν καὶ τὰ δύο ἐπεισόδια.

Α'

- Ἀλέξανδρος ὁ βασιλιάς κι ὁ μικρο-Κωνσταντῖνος
μαζ' ἔτρωγαν, μαζ' ἔπιναν, μαζὶ χαροκοπιοῦνταν.
Ἀκοῦν λαλιὰ πὺν τὸ Θεό, λαλιὰ πὺν τὰ οὐράνια.
«Θὰ πάρ' ὁ Τοῦρκος τὸ ψωμί, θὰ σέβη μέσ' στὴν Πόλη».
5 Ἀλέξανδρος δὲν πίστεψε, Ἀλέξης δὲν πιστεύει.
«Ντὰ βγοῦν τὰ ψάρια π' τοὺν νταβὰ κι πετεινὸς στὴ βράση,
τότε κι ὁ Τοῦρκος θὰ γινῇ ἀφέντης μέσ' στὴν Πόλη».
Τὸν λόγο δὲν ἀπόσουσι κι γίνηκε τὸ θάμα.
Πηδοῦν τὰ ψάρια στοῦ νιρὸ μισοτηγανισμένα
10 κι οὐ πετεινὸς ἐλάλησε κι ὁ Ἀλέξανδρος πιστεύει¹.

Β'

- ν-Ἀλέξαντρος κι βασιλιάς κι μικρο-Κωνσταντῖνους
μαζὶ ἔτρουαν, μαζὶ ἔπιναν, μαζὶ χαρουκουπιόταν,
κεῖ πῶτρουαν κι κεῖ πὺν ἔπιναν κι κεῖ π' χαρουκουπιόνταν
τ'ς ῥθι λαλιὰ πὺν τοῦ Θεοῦ, λαλιὰ πὺν τὰ οὐράνια:
5 «Θὰ πάρη Τούρκους τοῦ ψουμί, θὰ ἰσέβη κι μέσ' στὴν Πόλη».
—Ντὰ βγῇ τοῦ ψάρ ἀπ' τοὺν ταβὰ κι πέτεινους ἀπ' τοῦ τέντζιρ'
θὰ πάρη κι Τούρκους τοῦ ψουμί, θὰ ἰσέβη κι στὴν Πόλη».
Ρίθκι τοῦ ψάρ' ἀπ' τοὺν ταβὰ κι πέτεινους ἀπ' τοὺν τέντζιρ'
πῆρι κι Τούρκους τοῦ ψουμί, σέβκι κι στὴν Πόλη².

Γ'

- Ἀλέξανδρος κι βασιλιάς κι μικρο-Κωνσταντῖνους
μαζ' ἔτρωγαν, μαζ' ἔπιναν, μαζὶ χαρακουπιοῦνταν.
Κεῖα πῶτρουγαν, κεῖ π' ἔπιναν, κεῖ πὺν χαρακουπιοῦνταν
ν-ῆρθι λαλιὰ πὺν τὸ Θεό, λαλιὰ πὺν τὰ οὐράνια.
5 «Μᾶς πῆρι Τούρκους τὸ ψωμί κι πάτ'σι μέσ' στὴν Πόλη».
Κι Κώστας δὲν τὸ πίστεφι κι Κώστας δὲν τοῦ πιστεύει.

1. Πολ. Παπαχριστοδούλου, Εἰσαγωγὲς θρακικῶν ἐκπομπῶν τοῦ ραδιοφωνικοῦ
σταθμοῦ Ἀθηνῶν τῶν μουσικῶν κειμένων δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Θράκης, Ἀρχ. Θρακ. Γλωσσ.
Λαογρ. Θεσσαuroῦ 31 (1965), σ. 96-97 (Καρωτή).

2. ΚΛ, χφ. 3039, σ. 83 (Βρυσικά Διδυμοτείχου, 1966).

ν-Εἶχαν ἀρνίθι πῶβραζαν, ψάρι πὺν τηγανίζαν.

«Ντὰ ρχτῇ τὸ ψάρ' πὺν τοὺν ταβά, κὶ πέτνους πὺν τοὺν τζέντζιρ».

Ρίχθκι τὸ ψάρ' πὺν τοὺν ταβά, κὶ πέτνους πὺν τοὺν τζέντζιρ,

10 *τότε Κώστας τοὺ πῖστιφι, τότε Κώστας πιστεύει¹.*

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ θέμα τῆς θαυμασίας ἀναβιώσεως τῶν τηγανισμένων ψαριῶν, τοῦ ὁποίου παλαιοτάτη ὑποτύπωσις εἶναι ἴσως διοσημεία παρ' Ἡροδότῳ λαβοῦσα χώραν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Θράκης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἰχθύες ταριχευμένοι ἤρχισαν νὰ πηδοῦν καὶ νὰ ἀσπαίρουν καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ ἐψήνοντο², ἐλέγχθη ἤδη ὅτι τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς τὰ τραγούδια ἐκ τῶν παραδόσεων, πὺν ἀναφέρονται συνήθως εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ σπανίως εἰς τὴν ἄλωσιν ἐνὸς κάστρου³. Τοῦτ' αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι συνέβη καὶ μὲ τὸ ἕτερον θέμα τοῦ ζωντανεύματος τοῦ πετεινοῦ. Καὶ τοῦτο δηλ. ἀποτελεῖ θέμα κυρίως παραδόσεων καί, ὅπερ ἐν προκειμένῳ ἐνδιαφέρει, θρακικῶν, εἰδικώτερον μάλιστα τῆς περιοχῆς τοῦ Διδυμοτείχου, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχονται καὶ τὰ παρατεθέντα τραγούδια. Εἰς ἐμὲ εἶναι γνωστὴ μία μόνον τοιαύτη παράδοσις, καταγραφεῖσα τὸ 1960 ὑπὸ τοῦ τότε συντάκτου τοῦ Κέντρου Λαογραφίας Δ. Α. Πετροπούλου, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι συναφεῖς. Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην «ὅταν ἦρθαν οἱ ἐχθροὶ νὰ τὸ καταλάβουν [ἐνν. τὸ κάστρον τοῦ Διδυμοτείχου], ὁ βασιλιάς ἢ ὁ διοικητής, πὺν λεγόταν Μαργαρίτης, πῆγε ἔξω ἀπὸ τὸ Διδυμότειχο, στὸ Ταοῦκ-γεμές (δὲν φαγώθηκε ἡ κόττα), ἓνα τέταρτον μακριὰ ἀπὸ τὸ Διδυμότειχο, γιὰ νὰ διασκεδάσῃ. Ἡ κόρη του ἔμεινε στὸ κάστρο μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ μὴν παραδώσῃ τὰ κλειδιά τῶν τριῶν πυλῶν τοῦ κάστρου σὲ κανένα. Τὸ ἔμαθαν οἱ ἐχθροὶ πὺς ἔλειπε ὁ βασιλιάς καὶ θέλησαν νὰ κάμουν ἐπίθεσιν. Ἐνας ντύθηκε παπᾶς, πῆγε κάτω ἀπὸ τὴ νοτιοδυτικὴ πύλη καὶ παρακάλεσε τὴ βασιλοπούλα ν' ἀνοίξῃ τὴν πύλη, γιὰ νὰ πάῃ νὰ κάμῃ τὴν προσευχὴ του στὸ παρεκκλήσι τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ἡ βασιλοπούλα τὸν ἄκουσε καὶ ἀνοίξε τὴν πύλη. Ὁ παπᾶς ἔκαμε σῆμα στοὺς ἄλλους καὶ ὅλοι μπῆκαν στὸ κάστρο. Πῆραν τὸ κάστρο. Κατάλαβε ἡ βασιλοπούλα τὸ κακὸ πὺν ἔκαμε, μετενόησε ἀλλὰ ἦταν ἀργά. Ὁ βασιλιάς εἰδοποιήθηκε ὅτι ἔπεσε τὸ κάστρο. Εἶχε πεποίθησιν στὴ σταθερότητα τῆς κόρης του καὶ εἶπε ὅτι, ἂν σηκωθῇ ὁ κόκορας πὺν βράζει, τότε θὰ παρθῇ καὶ τὸ κάστρο. Ἀξαφνα σηκώθηκε ὁ κόκορας, τοὺς . . . ρτσάλισε μὲ τὰ φτερά του, λάλησε, καὶ τότε κατάλαβαν ὅτι ἐπάρθη τὸ κάστρο . . . Ἡ βασιλοπούλα . . . ρίχτηκε ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον πύργον τοῦ κάστρου καὶ πέθανε . . .»⁴.

1. ΚΛ, χφ. 1499, σ. 3 (Καρωτή, 1922).

2. «οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἤσπαιρον ὅκως περ ἰχθύες νεοάλωτοι. καὶ οἱ μὲν περιχυθέντες ἐθώμαζον, ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέρας, καλέσας τὸν ὀπτῶντα τοὺς τάριχους ἔφη . . .» (Ἡ ρ ὁ δ. 9, 120 [Teubner, Kallenberg]. Πρβλ. Σ τ ῖ λ π. Κυ ρ ι α κ ῖ δ ο υ, Θρακικαὶ παραδόσεις, Ἡμερ. Μεγ. Ἑλλάδος 1922, σ. 251-252 καὶ Ἀ γ α π η - τ ο ὕ Γ. Τ σ ο π α ν ἄ κ η, Βυζαντινὰ διαλεκτικὰ στοιχεῖα στὴν Κωνσταντινούπολη, Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλοσ. Σχολ. Πανεπ. Θεσσαλονίκης 8 [1960], σ. 4 καὶ 5).

3. Ὡς π.χ. εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ κάστρου τοῦ Γριτζάν Ἀσάρ, κειμένου ΒΑ τῆς Κομοτηνῆς (Βλ. Σ τ ῖ λ π. Κυ ρ ι α κ ῖ δ ο υ, Θρακικαὶ παραδόσεις, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 250).

4. ΚΛ, χφ. 2343, σ. 266-268.

Καὶ ἡ παράδοσις ὅμως αὕτη, ἡ ὁποία προδήλως συμφύρεται πρὸς ἐκείνην τῆς ἀλώσεως τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριᾶς¹ ἔχει ἀπλῶς προσαρμοσθῇ εἰς τὰς τοπικὰς συνθήκας. Τὴν παλαιότεραν μορφήν τῆς παραδόσεως δίδουν αἱ κατωτέρω ἐξ παραλλαγαί, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἐκ τῶν παραλλαγῶν τούτων ἡ πρώτη προέρχεται ἀπὸ τὴν Λέσβον καὶ ἔχει δημοσιευθῇ, αἱ δύο ἐπομεναι κατεγράφησαν ὑπ' ἐμοῦ τὸ 1959 καὶ 1961 εἰς Φιλώτιον Νάξου καὶ τὰ Ἑάνθηρα Ἐάνθης ἀντιστοίχως κατὰ τὴν διάρκειαν ἀποστολῶν μου εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας διὰ λαογραφικοὺς σκοποὺς, ἡ τετάρτη προέρχεται ἐκ Σερβίων Κοζάνης καὶ κατεγράφη τὸ 1953, ἡ πέμπτη ἐκ Βαρελαίων Μαρμαρίου Εὐβοίας (καταγραφή 1953) καὶ ἡ ἕκτη ἐκ τοῦ χωρίου Φελλίου Γρεβενῶν (καταγραφή 1975).

Κατὰ τὴν πρώτην παραλλαγὴν οἱ Ἑβραῖοι μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ Χριστοῦ διεσκέδαζον, ἔχοντες πρὸ αὐτῶν πετεινόν, ποὺ ἔβραζε, καὶ ἄσπρα ἄβγά. Εἰς ἀπορίαν τινός, ἂν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ἀπαντοῦν οἱ λοιποί: «Σὰ γίνιν κότσ'να τ' ἄσπρα τ' ἄβγά, τσί σὰν ἔβγ' γὴ πιτ'νὸς 'πὶ τοῦ τζιτζιρὲ τσί φουνάξ' ἄλλου μιὰ φουρὰ "κικιρίκου", τότες θὰ σ'κουθῇ ξαναμπὶρ τσί τ'ς Μαριᾶς ἡ γιός. Τότες γίν'τσι πλιά τοῦ θάμα. Γιὰ μιὰ τ' ἄβγά γινιοῦκαν κότσ'να τσ' ἔβγι πιτ'νὸς πὶ τοῦ τζιτζιρὲ τσί φώναξι "κικιρίκου" τσί τίναξε τ'ς φτιροῦγες τ' τσί πιτάξαν τὰ ρύζα μέσ' στ' Βριγιοῦν τὰ μούτσ'να, τσί πέσαν οὐλ' γοί Βριγιοί μπρόμτ'. Τσ' ἀπὶ τότες γοί Οὐβριγιοί ἔχιν πανάδεις στὰ μούτσ'να δουν»².

Κατὰ τὴν δευτέραν αἱ Ἑβραῖοι ὄντες ἐσταυρώσαν τὸ Χριστό, σφάζανε ἕνα πετεινὸ καὶ τὸν ἔτρώανε καὶ ἐδιασκεδάζανε. Ἐτσικνουδίζονταν ὁ πετεινὸς καὶ εἶπανε οἱ Ἑβραῖοι: Ἄν ἀνεστηθῇ εὐτὸς ὁ πετεινός, θ' ἀνεστηθῇ καὶ ὁ Χριστός. Τότε ὁ πετεινὸς ἐσηκώθη ἀπάνω καὶ ἤκραζε τρεῖς φορές καὶ τῶν ἐπαράτησεν καὶ μιὰ κουτσουλιά καὶ ἤφυενε»³. Κατὰ τὴν τρίτην αἱ Ἑβραῖοι ἔβραζαν πετεινὸ καὶ κάποιος πῆγε καὶ τοὺς λέει: ὁ Χριστὸς ἀνεστήθηκε. Λέει, ἂν χτυπήσῃ τὰ φτερά του αὐτὸς ὁ πετεινός, ποὺ βράζει καὶ σηκωθῇ, τότε θ' ἀνεστηθῇ καὶ ὁ Χριστός. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ σηκώθηκε ὁ πετεινός καὶ ἐκτύπησε τὰ φτερά του καὶ τὶς ράντισε μὲ τὰ ζεματιστὰ νιρὰ καὶ ἔμειναν σημάδια στὰ πρόσωπά τους. Ἀπὸ τότε ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι ἔχουν ψιλὰ ψιλὰ σημάδια σὰν εὐλογιά»⁴. Κατὰ τὴν τετάρτην «ὅταν ἀναστήθηκε ὁ Χριστός, εἶπαν σ' ἕναν Ἑβραῖο ὅτι ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε. Ἐκεῖνος εἶπε: Ἄν ὁ κόκκορας ποὺ βράζω ζωντανέψῃ καὶ γεννήσῃ κόκκινο ἄβγό, τότε θὰ ἀναστηθῇ ὁ Χριστός. Πράγματι ὁ κόκκορας ζωντάνεψε καὶ γέννησε ἕνα κόκκινο ἄβγό. Ἀπὸ τότε βάφομε κόκκινα ἄβγά»⁵. Ἡ

1. Βλ. σχετικῶς Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 1, σ. 50-51, ἀρ. 86-88, 2, σ. 716-728 καὶ Γ. Κ. Σπυριδάκη, Τὸ δημῶδες ἄσμα «τοῦ κάστρου τῆς Ὠριᾶς». Σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἀμορίου τῷ 838 ὑπὸ τῶν Ἀράβων, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου 13-14 (1960-1961), σ. 3-34.

2. Π. Νικήτα, Τὸ Λεσβιακὸ μηνολόγιο, Μυτιλήνη 1953, σ. 180-181 (Λεσβιακά, Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Λεσβιακῶν Μελετῶν, τόμ. 1, τευχ. 1).

3. ΚΑ, χφ. 2303, σ. 170.

4. Βλ. Στεφ. Δ. Ἡμέλλου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν περιοχὴν Ἐάνθης Δυτ. Θράκης, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου 13-14, σ. 411.

5. ΚΑ, χφ. 1815, σ. 94-95.

πέμπτη παραλλαγή όμοιάζει πολὺ μὲ τὴν τετάρτην¹, ἡ δὲ ἕκτη ἀναφέρει ἀπλῶς περὶ ἀναβιώσεως πετεινοῦ, ποὺ «μία γυναῖκα τηγάνιζε» πρὸς πίστωσιν ἐπίσης, ὡς ἐλέχθη, τοῦ γεγονότος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ².

Αἱ παραλλαγὶ αὗται μὲ τὴν σειρὰν των ἔχουν ἀπορρεύσει ἐκ διηγήσεως, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς παρεμβληθὲν κείμενον εἰς τὸν κοπτικὸν κώδικα τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου τοῦ Νικοδήμου. Κατὰ τὴν ἀπόκρυφον ταύτην διήγησιν ὁ Ἰούδας μετανοήσας μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ διδασκάλου του εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐπιστρέψας εἰς αὐτοὺς τὰ ἀργύρια τῆς προδοσίας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὸν ἀπαγχονισμόν του «καὶ εὗρεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καθημένην καὶ (τοῦ) πυρεάζειν ἀλέκτορα ἐν τῇ ἀνθρακιᾷ, ἔστω ἐν τῇ σούβλᾳ . . .». Ζητήσας σχοινίον διὰ τὴν ἀγχόνην, δικαιολογεῖ τὴν πράξιν του εἰς τὴν γυναῖκα του ἐκ τοῦ ὅτι ἀδίκως παρέδωσε τὸν διδάσκαλον εἰς τοὺς κακούργους, διότι οὗτος μέλλει τὴν τρίτην ἡμέραν νὰ ἀναστηθῇ. Αὕτη ὅμως ἀπιστοῦσα λέγει «ὅτι ὥσπερ οὗτος ὁ ἀλέκτωρ πυριαζόμενος ἐν τῇ ἀνθρακιᾷ φωνῆσαι δύναται, οὕτως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀναστήσεται, ὥσπερ λέγεις. καὶ εὐθὺς ἐν τῷ λόγῳ αὐτῆς ὁ ἀλέκτωρ ἐκεῖνος ἔδωκε τὰς πτέρυγας αὐτοῦ καὶ ἔκραξε τρίτον. εἶτα πεισθεὶς ὁ Ἰούδας ἔτι πλεῖον, καὶ εὐθὺς ἐποίησε τὴν ἀγχόνην διὰ σχοινίου καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ οὕτως ἀπήγξατο»³.

Τὸ θαῦμα ὅμως τοῦτο ὑπῆρξε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ πρότυπον δημιουργίας συναξαρικῶν καὶ ἄλλων συναφῶν λαϊκῶν διηγήσεων πολλῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν⁴. Αἱ διηγήσεις αὗται ἀπετέλεσαν τὸ ἀντικείμενον πολλῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, κυρίως παραλογῶν ἀλλὰ καὶ ἄλλων, ὅπως καλάντων κλπ. Τὰ τραγούδια ταῦτα μὲ τὸ ἐν λόγῳ θέμα δύνανται εἰδικώτερον νὰ διακριθῶν εἰς τρεῖς ομάδας. Κατὰ τὴν πρώτην, ἡ ὁποία ὡς φαίνεται παρουσιάζει τὴν μεγαλυτέραν διάδοσιν, τὸ γεγονὸς τῆς θαυμασίας ἀναβιώσεως τοῦ πετεινοῦ συνδέεται μὲ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὰ τραγούδια τῆς ομάδος ταύτης ὁ Ἡρώδης ἀπιστῶν λέγει εἰς τὸν ἀναγγέλλοντα εἰς αὐτὸν τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἅγιον Στέφανον ὅτι θὰ πιστεύσῃ εἰς τὸ γεγονὸς, μόνον ἐὰν ἀναβιώσῃ ὁ πρὸ αὐτοῦ ψημένος πετεινός. Κατὰ τὴν δευτέραν ομάδα ἀρχων, δικαστῆς ἢ κάποιος ἄλλος πείθεται καθ' ὅμοιον τρόπον ὅτι νέος (ἢ νέα) ἀδίκως καταδικασθεὶς εἰς θάνατον δι' ἀγχόνης ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ μετὰ παρέλευσιν μακροῦ χρόνου ἐπὶ τῆς ἀγχόνης. Εἰς τὴν τρίτην ομάδα ἀνήκουν τὰ τραγούδια, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀναβιώσεως τοῦ πετεινοῦ συνδυάζεται μὲ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Σημειωτέον

1. ΚΑ, χφ. 2042, σ. 111.

2. ΚΑ, χφ. 3802, σ. 209.

3. Evangelia apocrypha, ἔκδ. Constant. Tischendorf, Lipsiae 1853, σ. 269.

4. Βλ. Reinhold Köhler, Zu F. Wolfs Proben portugiesischer und catalanischer Volksromane, εἰς Adolf Ebert, Jahrbuch für Romanische und Englische Literatur 3 (1861), σ. 58 κέξ. καὶ F. Wolf, σ. 67-68. Πρβλ. καὶ Leopold Schmidt, Die Volkserzählung. Märchen, Sage, Legende, Schwank. Berlin 1963, σ. 134. Ὁ Wolf (ἐνθ' ἀνωτ., σ. 68) θεωρεῖ πιθανώτατον ὅτι αἱ παραδόσεις αὗται προέρχονται ἀπὸ ἀπόκρυφον Εὐαγγέλιον περὶ τῆς παιδικῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ τὸ κείμενον εἰς τὰς ἐκδόσεις Thilo καὶ Tischendorf.

ὅτι ὑπάρχουν ἐνίοτε καὶ ὁμοιότητες μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν παραδόσεων καὶ τραγουδιῶν καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν παραλλήλων¹.

Ὅπωςδὴποτε ἡ ὑπαρξὶς τῶν λαϊκῶν τούτων τραγουδιῶν μὲ τὸ ἐν λόγῳ θέμα εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς (Ἀγγλοὺς, Ἰσπανοὺς, Ὀλλανδοὺς, Σουηδοὺς, Νορβηγοὺς κ.ἄ.) ἐνισχύει περαιτέρω τὴν ἄποψιν ὅτι καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἐλληνικὰ τραγούδια εἶναι λαϊκὰ δημιουργήματα, παρὰ τὰς ἀτελείας τὰς ὁποίας παρουσιάζουν.

Σημειῶνω τέλος ὅτι ὑπάρχει δημοσιευμένη βουλγαρική παραλλαγή τοῦ παρατεθέντος τραγουδιοῦ τοῦ Ζαμπελίου, εἰς τὴν ὁποίαν, διὰ νὰ καταστῇ ἀκριβῶς πιστευτὴ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ψημένος πετεινὸς κράζει καὶ τηγανισμένα ψάρια ἐπανέρχονται εἰς τὴν ζωὴν². Ἄλλαι συναφεῖς βουλγαρικαὶ παραλλαγαὶ τοῦ τραγουδιοῦ σχετίζονται ὅχι πλέον μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ μὲ τὴν πτῶσιν τῆς Βουλγαρίας³.

RÉSUMÉ

L'annonce de la prise de Constantinople dans des chansons de Thrace

par Steph. D. Imellos

L'auteur présente et analyse des variantes de chansons de Thrace qui, par ailleurs, sont connues en d'autres régions de Grèce. Ces variantes font allusion à la résurrection miraculeuse du coq bouilli, qui doit fournir la preuve de la prise de Constantinople par les Turcs.

Ce thème, selon l'auteur, existait déjà dans une légende de Thrace où l'on racontait la prise d'un château-fort. Toutefois cette légende même est analogue à d'autres, connues dans toute la Grèce, où la résurrection du coq fournit la preuve de la Résurrection du Christ. Toutes ces légendes à leur tour proviennent d'un texte apocryphe de l'Évangile de Nicodème, selon lequel Judas veut se pendre lorsqu'il apprend que le Christ va ressusciter; sa femme tente de lui faire comprendre que cela est impossible sauf si le coq en train de rôtir ressuscitait lui aussi; le coq ressuscite et Judas se pend. Le thème du coq ressuscité se retrouve dans de nombreuses chansons (ballades) d'Europe. La source principale de ces chansons est selon toute probabilité le texte apocryphe de Nicodème.

1. Βλ. κυρίως Francis James Child, The english and scottish popular ballads, Boston and New York 1882-1888 (φωτ. ἀνατ. New York 1956), 1, σ. 233-242 (22) καὶ 505-6· 2, σ. 501· 3, σ. 502-503· 4, σ. 451-452· 5, σ. 212 καὶ 288 καὶ R. Köhler καὶ F. Wolf, ἐνθ' ἄνωτ. Ὁ Child (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 239) γράφει ὅτι παλαιοτάτη πηγὴ τοῦ θαύματος τῆς ἀναβιώσεως τοῦ ψημένου πετεινοῦ, ὅπως ἀπαντᾷ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς παραλλαγὰς, εἶναι τὸ μνημονευθὲν ἀπόκρυφον κείμενον.

2. Βλ. Child 4, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 452. Ὁ Child γνωρίζων τὴν παραλλαγὴν τοῦ Ζαμπελίου τὴν μνημονεύει (1, σ. 241).

3. Child 4, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 452. Αὐτάθι ἀναφέρεται καὶ σχετικὴ βραχεῖα βιβλιογραφία, τὴν ὁποίαν ὁμως παρὰ τὰς προσπάθειάς μου δὲν ἠδυνήθην νὰ προμηθευθῶ καὶ ἐλέγξω.

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ *

ΥΠΟ

ΔΗΜ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Ο W. J. Thoms υπό τὸν γενικὸν ὄρον folklore περιέλαβε «τὸν τρόπον τοῦ βίου τοῦ λαοῦ, τὰ ἔθιμα, τὰς δοξασίας, τὰς δεισιδαιμονίας, τὰς παροιμίας, τὰ ἄσματα καὶ ἄλλα στοιχεῖα παλαιᾶς ἐποχῆς»¹. Τοιοῦτοτρόπως ἐν τῇ διατυπώσει ταύτῃ διετηρήθη ὁ ἀρχαιολογικὸς τῆς λαογραφίας χαρακτήρ, ὠρίσθη τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ἡ δ' εἰς παλαιούς χρόνους ἀναγωγὴ τῶν λαογραφικῶν φαινομένων παρεγνώρισε τὴν σύγχρονον δημιουργικὴν καὶ ζῶσαν τοῦ λαοῦ πραγματικότητα².

Ἀνάπτυξιν καὶ διάρθρωσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Thoms περιεχομένου τῆς λαογραφίας ἀπετέλεσεν ἡ ὑπὸ τοῦ G. L. Gomme ἀνάλυσις, ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ «Ἐγχειριδίου» τῆς κατὰ τὸ 1878 ἰδρυθείσης Ἀγγλικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας³. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάλυσις αὕτη ὑπέστη τροποποιήσεις ὑπὸ τῆς Ch. Soph. Burne, ἀφοῦ ἔδωκεν ἔμφασιν εἰς τὴν μελέτην τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ἀποκλείσασα ἐκ τῆς λαογραφικῆς ὕλης τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπαγγέλματα⁴.

Πλὴν τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ περιεχομένου ἐπεδιώχθη ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν ἐπιστημονικῶν τῆς λαογραφίας ὁρίων· τοῦτο δ' ἦτο ἀναγκαῖον, διότι ἡ νέα ἐπιστήμη ἀνεπτύχθη «ἐντὸς πνευματικοῦ πεδίου κατειλημμένου κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ παρεμφερῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἡ Κοινωνιολογία, ἡ Κοινωνικὴ Ἀνθρωπολογία, ἡ Φιλολογία κ.ἄ.»⁵. Τοιοῦτοτρόπως αἱ σχέσεις τῆς λαογραφίας πρὸς τὰς συγγενεῖς αὐτῆς ἐπιστήμας ἐπηρέασαν οὐ μόνον τὸν ὅρον⁶, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅρισμόν της, τὰς περιπετείας τοῦ ὁποίου εἰς τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐξέθηκεν ὁ Arnold van Gennep⁷. Τὸ περιεχόμενον τῆς λαογραφίας συνέπεσε μὲ τὸ τῆς ἐθνογραφίας,

* Ἡ παροῦσα ἐργασία ἀποτελεῖ μέρος εὐρυτέρας μελέτης περὶ τοῦ ὅρου, τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς Λαογραφίας.

1. The Athenaeum, ἀριθ. 982, σ. 863, στ. 3.

2. Θ. Παπαδοπούλλου, Τὸ πεδὶον καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς λαογραφίας διὰ τοῦ ὁρισμοῦ αὐτῆς. Ἐπετηρὶς Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου, III, 1969-1970, Λευκωσία, 1970, σ. 2.

3. The Handbook of Folklore, edited by George Laurence Gomme, London, 1890, σ. 6.

4. Θ. Παπαδοπούλλου, ἐνθ' ἀν., σ. 3.

5. Θ. Παπαδοπούλλου, ἐνθ' ἀν., σ. 4.

6. É. Legros, Sur les noms et les tendances du folklore, Liège, 1962. (Collection d'études publiée par le musée de la vie wallonne, 1).

7. Arn. van Gennep, Manuel de Folklore français contemporaine, I. Paris, 1943, σ. 19 κ.έξ.

ἀλλὰ παρὰ τοῦτο μεθοδολογικῶς αἱ μαθήσεις αὗται διεχωρίσθησαν εἰς αὐτονόμους κλάδους. Ἡ ἐθνογραφία, κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἡ ἐξετάζουσα τὸν ἄνθρωπον ὡς ζῶον πολιτικόν, ἀπαρτίζον ομάδας ἢ ἔθνη, διακρινομένη τῆς ἀνθρωπολογίας, ἥτις ἐξετάζει αὐτὸν ὡς γένος ζῶων, ὡς μεμονωμένον ἄτομον, ἀνεξαρτήτως τῶν κοινωνικῶν ἢ ἐθνικῶν ομάδων¹. Ἡ ἐθνογραφία, ὀριζομένη σήμερον κοινῶς ὡς ὁ περιγραφικὸς κλάδος τῆς γενικωτέρας ἀνθρωπολογικῆς ἐπιστήμης, σπουδάζει τὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἀνθρώπων εἰς ὀρισμένον τόπον καὶ χρόνον². (Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις λέγεται ἀνθρωπολογία, ἐθνολογία δ' ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ). Ἡ ἐθνολογία, ὡς ἐπιστήμη συγκριτικὴ τῶν ἐθνῶν, συνάγει γενικοὺς θεμελιώδεις νόμους, οἱ ὅποιοι καθορίζουν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ ἄλλας λέξεις αὕτη μελετᾷ τὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνώνουν ὅμοια φαινόμενα εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ εἰς ὅλους τοὺς τόπους. Καθὼς αὕτη ἐξειλήχθη ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἐξετάζει τὰ φαινόμενα τοῦ βίου, τὰ ὅποια πέρα παντὸς ἐθνικοῦ δεσμοῦ ἀνάγονται εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ὅλας τὰς πολιτιστικὰς αὐτοῦ ἐκδηλώσεις, ὡς π.χ. εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὸν μῦθον, τὴν τέχνην, τὸ δίκαιον κττ.³

Ἄλλ' ἄς ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερόν πως τὰ πράγματα:

Ἡ λαογραφία κατὰ τὸν 19ον αἰ. ἐπήγαγεν ἀπὸ τὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην τῆς ἐποχῆς καὶ ἠρύσθη τὸ ὑλικόν της ἐκ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῶν προηγμένων εἰς τὸν πολιτισμὸν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, τὸν ὁποῖον ἤρχισε νὰ ἐξετάζη. Ἡ ἐθνογραφία ἀντιθέτως ἐνδιέφερετο διὰ τὴν συλλογὴν καὶ μελέτην τῶν πολιτιστικῶν στοιχείων λαῶν κατὰ φύσιν ζώντων (πρωτογόνων) καὶ μακρὰν τῆς Εὐρώπης εὕρισκομένων. Οὕτως ἡ μὲν λαογραφία εἶχεν ὡς ἀντικείμενον τὴν μελέτην τοῦ ἐθνικοῦ λαϊκοῦ πνευματικοῦ φαινομένου τὸ δὲ ἔργον τῆς ἐθνογραφίας συνέπιπτε πρὸς τὸ τῆς ἐθνολογίας. Ὁ ἐπιφανὴς Γάλλος λαογράφος P. Sébillot προσεπάθησε νὰ συνδέσῃ τὰς δύο μαθήσεις, ὀρίσας τὸ περιεχόμενον τῆς λαογραφίας ὡς «παραδοσιακὴν ἐθνογραφίαν»⁴. Ἐν τούτοις εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας τὸ περιεχόμενον τῆς μιᾶς διεκρίνετο τοῦ τῆς ἐτέρας. Ἡ λαογραφία ἐξήταζε κυρίως τὸν πνευματικόν, ἡ δ' ἐθνογραφία τὸν ὑλικὸν βίον καὶ πολιτισμὸν τοῦ λαοῦ. Οὕτως ὁ Raffaele Corso, ἐπιδιώξας νὰ καθορίσῃ τὰ ὅρια μεταξὺ τῶν δύο ἐπιστημῶν, ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τοῦ διαχωρισμοῦ των⁵. Ἀπὸ τὸ σύνολον ἐνὸς ἔθνους πρέπει, κατ' αὐτόν, νὰ διακρίνωνται αἱ ἀγράμματοι καὶ γεωγραφικῶς ἀπομεμονωμένοι τάξεις, τὰ «κατώτερα στρώματα» (*vulgus in populo*), τῶν ὁποίων τὰς κατὰ παράδοσιν ἐκδηλώσεις ἐρευνᾷ ὁ λαογράφος⁶, ἐνῶ ἡ ἐθνο-

1. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. Α', 1909/10, σ. 4, σημ. 4.

2. Th. Gollier, L' Ethnographie et l'expansion civilisatrice, Repports de Congrès international d'expansion oeconomique mondiale, 1905, σ. 23.

3. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. ΚΕ', 1967, σ. 41.

4. P. Sébillot, Le Folk-Lore. Littérature orale et ethnographie traditionnelle, Paris, 1913, σ. 6-7. G. Vrabie, Folclorul, Bucuresti, 1970, σ. 72-74.

5. R. Corso, Il folklore, Roma, 1923. Τοῦ αὐτοῦ, Etnografia. Prolegomeni, Napoli, 1947.

6. R. Corso, Etnografia, ἐνθ' ἀν., σ. 19.

γραφία ενδιατρίβει κυρίως εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἐκδηλώσεων τῶν πρωτογόνων¹.

Κατ' ἄλλον ἐρευνητὴν, τὸν C.W. von Sydow, ἐνῶ ἡ λαογραφία προσανατολίζεται πρὸς τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τὴν λαϊκὴν νοοτροπίαν, ἡ ἐθνογραφία ἀσχολεῖται μὲ τοὺς τρόπους καὶ τὰς τεχνικὰς λεπτομερείας τῶν ἀντικειμένων τοῦ ὕλικου βίου². Ἐνταῦθα ὅμως πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ πεδῖον ἐρέυνης λαογραφίας-ἐθνογραφίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς, διότι ἐν τῇ πράξει ἐκάστη ἐπεκτείνει τὰ διαφέροντά της εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἄλλης.

Ἄς σημειωθῇ ἀκόμη ὅτι τόσον ἐν Σουηδία ὅσον καὶ ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀποδίδεται μεγαλυτέρα ἔμφασις εἰς τὰ πνευματικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ³. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐφθάσαμεν ἀκόμη εἰς αὐστηρὰν καὶ ὀριστικὴν διασαφήνισιν τῶν ὁρίων λαογραφίας καὶ ἐθνογραφίας, διὰ τὰς ὁποίας ἀρκετὴ ἐπικρατεῖ σύγχυσις, ὡς π.χ. ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐνθα τὸ ἐν Γενεύῃ Musée d' Ethnographie οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν λαογραφίαν τῆς γαλλοφώνου Ἑλβετίας, ἀλλ' εἶναι σπουδαιότατον ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, ὅπου ἔχουν συγκεντρωθῇ ἀξιολογώτατα δείγματα τῆς τέχνης καὶ τοῦ βίου τῶν λαῶν τῆς Ὠκεανίας, τῆς βορείου καὶ νοτίου Ἀμερικῆς, τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας κτλ.⁴ Ἐπίσης τὸ κατὰ τὸ 1956 ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἰνστιτούτου Βουκουρεστίου ἐκδοθὲν περιοδικὸν Revista de folclor μετωνομάσθη βραδύτερον εἰς Revista de etnografie si folclor (1964).

Ἐνωρὶς ἐπίσης ἐτέθη τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως λαογραφίας καὶ ἐθνολογίας. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ G. L. Gomme ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν ὅτι ἡ ὕλη τῆς λαογραφίας εἶναι βασικῶς ἐθνολογική, ἐφ' ὅσον τὰ σύγχρονα λαϊκὰ στρώματα συνδέονται πρὸς προγενέστερα στάδια πολιτισμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων διάφορα στοιχεῖα ἐπεβίωσαν εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ὡς ἄνω πρωτεργάτης τῆς Ἀγγλικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, ὁπαδὸς τῆς θεωρίας τῶν «ἐπιβιώσεων», ἐθεώρει τὴν λαογραφίαν κλάδον τῆς ἐξελικτικῆς ἀνθρωπολογίας. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας συνεμερίσθη ὁ E. S. Hartland, ὅστις μάλιστα περιώριζε τὴν λαογραφικὴν ὕλην εἰς τὴν πνευματικὴν πλευρὰν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀποκλείων ἐξ αὐτῆς τὰ στοιχεῖα τοῦ ὕλικου βίου⁵. Ὅπως εἶναι γνωστὸν, ἡ θεωρία τῶν «ἐπιβιώσεων» διετυπώθη κατὰ τρόπον συστηματικὸν ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ Edward Tylor, ἐπηρεασθέντος πιθανώτατα ὑπὸ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ συμπατριώτου του Darwin. Ὑπὸ τὸν ὅρον «survivals in the culture» οὗτος ἐννοεῖ λείψανα προγενεστέρων περιόδων πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν μέχρι τῆς σήμερον καὶ τὰ ὁποῖα ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐπελθούσας κοινωνικὰς καὶ πολιτιστικὰς μεταβολὰς εἶναι ἀκατανόητα⁶. Σύμφωνα πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Tylor εἶναι ὁ Andrew Lang, ὁ ὁποῖος διετύπωσε τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ λαογραφία ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ τὰ «ἐγκαταλείμ-

1. R. Corso, ἐνθ' ἄν., σ. 16.

2. Βλ. εἰς K a a r l e K r o h n, Die Folkloristische Arbeitsmethode, Oslo, 1926, σ. 17-18.

3. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 10.

4. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἄν., σ. 39.

5. E. S. Hartland, Folklore, London, 1899, σ. 2. Τοῦ αὐτοῦ, Mythology and Folktales, London, 1900, σ. 13-14.

6. E. Tylor, Primitive Culture, I, London, 1871, κεφ. III-IV. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφία, ἐν Λαογραφία, τόμ. Α', σ. 9.

ματα» (ἐπιβιώσεις), τὰ ὅποια ἀνάγονται εἰς ἐποχὴν πολὺ προγενεστέραν τῆς ἐλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς¹. Ἡ ἀνθρωπολογικὴ Σχολὴ τῆς Ἀγγλίας κορυφώνεται εἰς τὸ γιγαντιαῖον ἔργον τοῦ J. Frazer². Οἱ Ἀγγλοὶ ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὰς δοξασίας καὶ συνηθείας λαῶν κατωτέρου πολιτισμοῦ καὶ δι' αὐτῶν ἐζήτησαν νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς δεισιδαιμονίας καὶ τὰ ἔθιμα τῶν χωρικῶν τῆς Εὐρώπης³. Εἰδικώτερον ὁ Alfr. Nutt περιώριζε τὴν λαογραφικὴν παρατήρησιν ἐντὸς τῶν καθυστερημένων εἰς τὸν πολιτισμὸν λαϊκῶν στρωμάτων⁴.

Κρίνων τὴν περὶ ἐπιβιώσεων θεωρίαν τοῦ Tylor καὶ τοῦ Lang ὁ Ν. Γ. Πολίτης γράφει: «Περιλαμβάνει δ' εἰς τὰ ἐγκαταλείμματα πάντα καθόλου τὰ λείψανα παρωχημένων πολιτισμῶν, ἀλλ' ὀρθότερον νομίζομεν εἶναι νὰ διακριθῶσι τούτων καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ἄλλην κατηγορίαν ὅσα οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἔκτροπον, διατηροῦντα τὸν ἐν ἀρχῇ λόγον καὶ τὴν ἐννοιαν αὐτῶν, καὶ δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μερικὴ ἀλλὰ ἀδιάσπαστος ἐξακολουθήσις προτέρου βίου. Διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ὅρων τοῦ βίου καὶ τὴν ἄγνοιαν τοῦ λόγου αὐτῶν, τὰ ἐγκαταλείμματα συνήθως παρουσιάζονται ὑπὸ τύπον διαφέροντά πως τοῦ ἀρχαίου, τὰς δὲ διαφοράς, εἴτε μεταβολαὶ εἴτε παραφθοραὶ τούτου εἶναι, καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν προήλθον, ἀπάσκειται εἰς τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν νὰ ἐξεύρη καὶ καθορίσῃ»⁵. Βραδύτερον ὁ Στίλπων Κυριακίδης διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι «δὲν ὑπάρχει ἐπιβίωσις παλαιότερων στοιχείων εἰς τὰ νεώτερα στάδια τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ Tylor, ἀλλὰ συμβίωσις παλαιότερων καὶ νεωτέρων, τὰ δὲ λεγόμενα ἐπιβιώματα ὀρθότερον δύνανται νὰ ἐρμηνευθῶσι συμβιώματα»⁶. Καὶ ὁ Μ. J. Herskovits δὲν παραδέχεται τὴν ὑπαρξίν οἰασδήποτε ἐπιβιώσεως ἐνὸς π.χ. ἐθίμου διαιωνιζομένου ὑπὸ τῆς συνηθείας, διότι πιστεύει ὅτι κάθε ἔθιμον διατηρεῖ τὴν σημασίαν του ἐντὸς τοῦ συμπλέγματος τῶν κοινωνικῶν λειτουργιῶν, διὸ καὶ προτείνει τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου ἐπιβίωσις διὰ τοῦ διατήρησις, δι' οὗ χαρακτηρίζεται ἡ παράδοσις. Πρέπει ὅμως νὰ ἐξετάζεται τὸ νέον κοινωνικὸν περιεχόμενον, τὸ ὅποιον προσδίδεται εἰς τὴν παλαιὰν τοῦ ἐθίμου μορφήν⁷.

1. A. Lang, Custom and Myth, London, 1885, ἐκδ. 2α, σ. 11.

2. James Frazer, The Golden Bough, τόμ. I-XII³, London, 1911-1915.-Totemisme and Exogamy, I-IV, London, 1910. — Folklore in the Old Testament, I-III, London, 1918.

3. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐνθ' ἀν., σ. 14.

4. Βλ. ἐν Folk-Lore, IX, 1898, σ. 31.

5. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. Α', σ. 9. Παραπλησία πρὸς τὴν ἀποψιν τοῦ Ν. Γ. Πολίτου εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ R. Marett, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ λαογράφος ὀφείλει ν' ἀναλύσῃ τὴν ψυχολογικὴν πλευρὰν τῶν ἐπιβιώσεων καὶ νὰ ἐρευνήσῃ τὸν τρόπον καὶ τὰ αἷτια τῆς ὑπὸ νέας μορφᾶς ἐπιβιώσεως παλαιῶν φαινομένων. R. R. Marett, Psychology and Folk-lore, London, 1920, σ. 1-2. Βλ. καὶ Théodore Papadopoulos, Présuppositions historiques d'une ethnographie des peuples du Sud-est européen. (Rapport au IIe Congrès international des études du Sud-est européen), Athènes 1970, σ. 30-31.

6. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, μέρ. Α'. Μνημεῖα τοῦ λόγου, ἐν Ἀθήναις, 1965², σ. 18.

7. M. J. Herskovits, Folklore after a Hundred Years. A Problem in Redefinition. Journal of American Folklore, LIX, 1946, σ. 89 κ.ἐξ., ἰδίᾳ σ. 97.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν ἐν Σουηδία ὁ C. W. von Sydow, ἐλθὼν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἱστορικὴν θρησκευτολογικὴν Σχολὴν τοῦ M. Nilsson, ἐπεδίωξε τὴν ψυχολογικὴν αἰτιολόγησιν τῶν λαϊκῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἀπέρριψε τὰς ἀντιλήψεις καθ' ἃς εἰς ὅλα τὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ ἐπεδιώκετο νὰ ἐπισημανθοῦν ἵχνη παλαιῶν μύθων καὶ νὰ συνδεθοῦν πρὸς πανάρχαια μαγικολατρευτικὰ στοιχεῖα, ἐπιβιοῦντα εἰς τὸν σύγχρονον λαϊκὸν πολιτισμόν. Ἀντὶ τῶν θεωριῶν τούτων ὁ C. W. von Sydow ἐδίδασκε τὰς λεγομένας ὑπ' αὐτοῦ «fikte» (ἐπινοήσεις), δημιουργουμένας ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ διὰ ψυχαγωγικοὺς καὶ παιδαγωγικοὺς λόγους. Ὁ μαθητὴς του A. Eskeröd συνέχισε τὴν θεωρίαν τοῦ διδασκάλου, συνάψας αὐτὴν πρὸς τὴν ἐν τῇ ἐρευνῇ ἐφαρμοσθεῖσαν «λειτουργικὴν μέθοδον» ὑπὸ τοῦ S. Erixon, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Herder ἐσημειώθη ἡ προσπάθεια νὰ διαγνωσθοῦν ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ βίου τοῦ λαοῦ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔθεσεν ὡς τελικὸν σκοπὸν πάσης λαογραφικῆς ἐρεῦνης τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ λαϊκοῦ χαρακτῆρος τόσον σαφῶς, ὅσον ὁ W. H. Riehl. Αὐτοεπίγνωσις τῆς ἐθνότητος εἶναι κατ' αὐτὸν ὁ σκοπὸς τῆς λαογραφίας¹. Οὗτος εἶναι καὶ ὁ εἰσηγητὴς τοῦ ὅρου «Volkskunde».

Τὸ ἔργον ὅμως τοῦ Riehl δὲν ἔσχε μαθητὰς καὶ συνεχιστὰς ἐν Γερμανίᾳ. Μετ' αὐτὸν ἐγένετο στροφή πρὸς τὴν ἐθνολογίαν, ἥτις ὑπὸ τοῦ Bastian² εἶχεν ἀφιερωθῇ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ λαοῦ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβη ἐπιστήμη περὶ τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς καὶ πρὸς τὴν θρησκευτολογίαν. Αἱ ἐθνολογικαὶ ἔρευναι τῶν Ἀγγλων Tylor, Lang, Frazer καὶ αἱ θρησκευτολογικαὶ τῶν Γερμανῶν E. Rohde, H. Usener, W. Mannhardt, F. Liebrecht, A. Dieterich, R. Köhler κ.ἄ. συνετέλεσαν εἰς τὴν καλυτέραν κατανόησιν τῶν μύθων, τῶν παραμυθίων καὶ παντὸς ἄλλου λαογραφικοῦ φαινομένου³. Οὕτω διευρύνεται τὸ πεδίον τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης. Διὰ τοῦ ὅρου «Volkskunde» νοεῖται μὲν ἡ λαογραφία, κατ' ἐπέκτασιν δὲ σχεδὸν καὶ ἡ ἐθνολογία⁴. Κατὰ τὸν A. H. Krappe ἡ «Volkskunde» δὲν δύναται νὰ συνταυτισθῇ πρὸς τὴν «Folklore», διότι αὕτη ἔχει πολὺ εὐρύτερον πεδίον ἐκείνης⁵.

Ὁ συστηματικώτερος καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς λαογραφίας ἐπετεύχθη ἐν Γερμανίᾳ, ὡς καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἐκτὸς τῆς ἰδρύσεως Λαογραφικῶν Ἑταιρειῶν, διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν. Οὕτως ὁ ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴς K. Weinhold εἰς τὸν πρῶτον τόμον τοῦ περιοδικοῦ «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde», ἐν εἰσαγωγικῷ τοῦ ἄρθρου, ὑπετύπωσε τὰ στάδια τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται α') εἰς τὴν συλλογὴν τῆς ὕλης, β') τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν αὐ-

1. W. H. Riehl, Die Volkskunde als Wissenschaft, Stuttgart, 1873, σ. 205 κ.ἐξ. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγα ν, ἐνθ' ἀν., σ. 16 κ.ἐξ.

2. A. Bastian, Ethnische Elementargedanken in der Lehre vom Menschen. Berlin, 1895.

3. Βλ. πλείονα εἰς Γ. Ἀ. Μέγα ν, ἐνθ' ἀν., σ. 17-18.

4. Πρβλ. W. Schmidt, The Culture Historical Method of Ethnology, New York, 1939, σ. 306. É. Legros, ἐνθ' ἀν., σ. 15-21.

5. A. H. Krappe, The science of Folklore, London, 1930, σ. IX.

τῆς, καὶ γ') τὴν σύγκρισιν αὐτῆς πρὸς τὰ ὅμοια ἢ ἀνάλογα εἰς ἄλλους λαούς¹. Ἔργον τῆς λαογραφίας, ὑπεστήριξεν, εἶναι ἡ σπουδὴ τοῦ λαοῦ εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου ὡς καὶ ἡ φυσικὴ σύστασις αὐτοῦ. Οὕτω διηύρυνε πολὺ τὴν ἔννοιαν τῆς λαογραφίας, διότι ὑπήγαγεν ὑπ' αὐτὴν καὶ θέματα ἄλλων ἐπιστημῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὑποκείμενον μελέτης τὸν ἄνθρωπον, ὡς εἶναι π.χ. ὁ σκελετός του μετὰ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ κρανίου, οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου, τὸ χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν κττ.

Ἦτο φυσικὸν νὰ δημιουργηθῇ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ λαογραφικοῦ διαγράμματος τοῦ Weinhold. Ὁ Α. Hauffen, καθηγητῆς τῆς λαογραφίας εἰς τὸ γερμανικὸν Πανεπιστήμιον τῆς Πράγας, ἔθεσεν ὡς κύριον πρόβλημα τῆς ἐπιστήμης του τὴν διατύπωσιν ἐπιστημονικοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἐννοίας «λαϊκὴ ψυχὴ»². Ἐπηκολούθησαν συζητήσεις περὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦν μορφωτικῶς ἐπὶ τὸν βίον τοῦ λαοῦ. Εἰς αὐτὰς ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος ὁ Ed. Hoffmann-Krayer, ὁ Α. Strack, ὁ Alb. Dieterich, ὁ E. Mogk καὶ ὁ J. Meier³.

Ἀπὸ τὰς μελέτας τῶν ἐρευνητῶν τούτων διεπιστώθη ἡ ἀναμφισβήτητος ἀρχὴ ὅτι ὁπισθεν ἀπὸ κάθε λαϊκὸν δημιούργημα ὑπάρχει εἰς προσωπικὸς δημιουργός⁴ καὶ ὅτι μέσα εἰς τὴν λαϊκὴν παράδοσιν ἀνευρίσκονται «καταπεπτωκότα στοιχεῖα», τὰ ὁποῖα ἦσαν ζωντανὰ εἰς ἓν ἀνώτερον στρώμα τῆς κοινωνίας. Ὁ J. Meier, ἐπιφανὴς μελετητῆς τῆς δημῳδοῦ ποιήσεως τῆς Γερμανίας, διετύπωσε τὰς ἐξῆς ιδέας: α') μεταξὺ δημῳδους ποιήσεως καὶ λογίας ὑπάρχει αὐτονόητος διαφορὰ, συνισταμένη κυρίως εἰς τὸ ὕφος· β') αὐτὸ τὸ ὁποῖον καθορίζει τὴν δομὴν τοῦ προφορικοῦ ὕφους εἶναι ὁ φυσικὸς μηχανισμὸς τῶν ὁμάδων περὶ τοῦ ὁποῖου ἔκαμε λόγον ὁ Wundt καὶ οἱ ἐθνοψυχολόγοι. Ὁ μηχανισμὸς οὗτος εἶναι τόσο ἀποφασιστικός, ὥστε ἡ ποίησις τῶν λογίων ποιητῶν ἅπαξ εἰσελθοῦσα εἰς τὸν λαὸν δέχεται τοὺς ψυχικοὺς νόμους τῶν ὁμάδων· γ') τὸ ὕφος καὶ ἡ δομὴ (κατασκευὴ, σύνθεσις) εἰς τὰς προφορικὰς ποιητικὰς δημιουργίας λαμβάνει μορφήν εἰς τὸ μέτρον τῆς ὁμαδικῆς ψυχῆς· δ') τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς δημῳδους γερμανικῆς ποιήσεως εἶναι λογίας προελεύσεως⁵.

Τοιοιτοτρόπως ὁδηγηθεὶς ὁ J. Meier ἐκ τῶν ιδεῶν τούτων καὶ δὴ ὅτι μέγας ἀριθμὸς ἐκ τῶν τραγουδιῶν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἔχει τὰ πρότυπά του εἰς τὴν λογίαν ποίησιν⁶, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ λαὸς τρέφεται ἀπὸ τὰ ψιχία, ἅτινα

1. K. Weinhold, Was soll die Volkskunde leisten? ἐν Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, I, 1891, σ. 1-10.

2. Οὕτως ἐπανήρχετο πάλιν ὁ ψυχολογικὸς σκοπὸς τῆς λαογραφίας, ὡς τὸν διετύπωσεν ὁ Riehl. Βλ. Adolf Hauffen, Einführung in die deutschböhmisches Volkskunde, Prag, 1896.

3. Βλ. τὰς παραπομπὰς εἰς τὰ ἔργα των εἰς Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἀν., σ. 19-20.

4. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Γνωστοὶ ποιηταὶ δημοτικῶν ᾠσμάτων, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1920, σ. 211 κ.ἐξ.

5. Βλ. J. Meier, Kunstlied und Volkslied in Deutschland, Halle, 1906. Kunstlied im Volkskunde, Halle, 1906, σ. XIV.

6. Ὁμοίως πολλὰ τῶν ἀντικειμένων τοῦ ὕλικου βίου (ἐνδυμασίαι, ἐπιπλα κ.ἄ.) ἔχουν ὡς πρότυπα προϊόντα τῶν ἀστικῶν κέντρων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ δι' ὠρισμένα ἔθιμα, ὡς εἶναι π.χ. τὸ τοῦ Χριστουγεννιάτικου δένδρου.

πίπτουν ἀπὸ τὰς τραπέζας τῶν πνευματικῶς πλουσίων¹. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τοῦτο, κατὰ τὸν J. Meier, περιορίζεται εἰς καθαρῶς χρονικὰ ὅρια, μὴ ἔχον γενικὴν ἰσχύν, διότι ὁ λαὸς ὅχι μόνον ἀναπαράγει, ἀλλὰ καὶ παράγει ἐντὸς ὠρισμένων ὁρίων².

Ἐτερος ἐρευνητής, ὁ H. Steinthal, εἰς τὸ πρόβλημα: τί εἶναι τὰ δημώδη ἄσματα καὶ ποῖος τὰ ἐδημιούργησεν, ἀπήντησεν ὅτι ὑπάρχει μία δημώδης ποίησις, τὴν ὁποίαν ἐποίησεν ὁ λαός. Ὁ λαὸς εἶναι ποιητής. Ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ τεθοῦν αἱ ἐρωτήσεις: Πῶς εἶναι δυνατόν εἰς λαὸς νὰ δημιουργῇ ποίησιν; Ἐπειτα τί σημαίνει λαός; Διὰ τοῦ λαοῦ ἐννοεῖται ἡ συνείδησις μιᾶς κοινότητος, εὐρισκομένης ἐνώπιον τοῦ πολιτισμοῦ ἢ ὀλιγώτερον ἐκτὸς αὐτοῦ. Κάθε ἄσμα πρέπει νὰ ἐδημιουργήθῃ κάπου ἀπὸ ἓνα τραγουδιστήν. Ὅμως, ἀφ' ἧς στιγμῆς συνετέθη, ἀνήκει εἰς ἕκαστον ἐκ τοῦ λαοῦ, διότι τοῦτο ἐτραγουδήθη γεννηθὲν ἀπὸ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ. Ἡ στροφή ἀνήκει εἰς ὅλους. Τὸ ὕφος, ὁ λόγος, τὸ μέτρον, πᾶν ὅ,τι κάμνει ἐν ποίημα εἶναι ὅλως ὁμαδικόν. Διὸ ὁ καθεὶς ἰδιοποιεῖται κάθε ποίησιν λαϊκὴν μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὴν διεκδικῇ ὡς ἰδικήν του³.

Μετὰ τὰς ἐρέυνας τοῦ Haymann Steinthal καὶ τοῦ W. Wundt⁴ οἱ ὅροι *Kunst-dichtung* καὶ *Volksdichtung* ὑπέστησαν διαφοροποίησιν. Ὁ πρῶτος σημαίνει τὴν προσωπικὴν γραπτὴν τέχνην (ποίησιν) ἐνὸς δημιουργοῦ, ὁ δὲ δεύτερος τὴν τοῦ λαοῦ διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως. Ὁ πρῶτος ἔχει σημασίαν λογικὴν, περιεχόμενον λογικόν, ὁ δ' ἕτερος εἶναι φύσεως ψυχομηχανικῆς.

Εἰς ἰδίαν μελέτην τοῦ Franz Krejčí ἐπεδίωξε νὰ καθορίσῃ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς δημώδους ποιήσεως οὕτως: 1) Ἡ δημώδης προπορεύεται τῆς λογίας. 2) Ἐκεῖ ὅπου αἱ μορφωμένοι τάξεις ἐδημιούργησαν μίαν λογοτεχνίαν, ἡ λαϊκὴ μοῦσα καταφεύγει εἰς τοὺς κόλπους τῶν τάξεων τούτων, ἤτοι εἰς τοὺς πύργους, εἰς τὰ κάστρα καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν ὑπαίθρον. 3) Ἐκεῖ ὅπου σήμερον ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς (*Kultur*) εἰσέρχεται μέχρι τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων ἡ λαϊκὴ ποίησις χάνεται. 4) Εἰς τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι στεροῦνται πάσης λογοτεχνίας, ἡ δημώδης ποίησις εὐρίσκεται εἰς ἄνθησιν⁵.

Ἐκ τῶν ἐν λόγῳ συζητήσεων περὶ τῆς λαϊκῆς δημιουργίας καθωρίσθη σαφέστερον ἡ ἐρευνητέα λαογραφικὴ ὕλη ἐν Γερμανίᾳ μὲ ὀριστικὸν ἀποκλεισμὸν τῆς ἐξετάσεως τῶν σωματικῶν ἰδιοτήτων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν διαφόρων φυλῶν. Ἡ ἐννοία τοῦ λαοῦ δὲν περιωρίσθη εἰς μίαν τάξιν, τὴν τῶν χωρικῶν, ἔστω καὶ ἂν ἡ τάξις αὕτη

1. J. Meier, *Wege und Ziele der deutschen Volkskundeforschung*, ἐν *Deutsche-Forschung*. Aus der Arbeit der Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft, Heft 6, Berlin, 1928, σ. 24.

2. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐνθ' ἄν., σ. 20.

3. H. Steinthal, *Das Epos*, ἐν *Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft*, V, 1868, παρὰ G. Vrabie, *Folclorul*, Bucuresti, 1947, σ. 12-13.

4. Wilhelm Wundt, *Elemente der Völkerpsychologie. Grundlinien einer psychologischen Entwicklungsgeschichte der Menschheit*, Leipzig, 1912. Τοῦ αὐτοῦ, *Völkerpsychologie V, Mythos und Religion*, Leipzig, 1903, Μέρ. Β'.

5. F. Krejčí, *Das charakteristische Merkmal der Volkspoesie*, ἐν *Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft*, τόμ. XIX, σ. 115 κ.ἐξ.

διέσφζε καλύτεραν, αντιπροσωπευτικωτέραν καὶ πλουσιωτέραν τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, οὔτε κατῆλθεν εἰς τὸ κατώτερον στρώμα τῆς κοινωνίας ἐνὸς ἔθνους, δηλαδὴ τὸν *vulgus in populo*, ὡς ὑπεστήριξεν ὁ Ἑλβετὸς λαογράφος *Eduard Hoffmann-Krayer*¹.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θεωριῶν ἐθνολόγων ἐρευνητῶν, ὡς τοῦ *Frazer* καὶ τοῦ *Bastian*, σχετικῶν πρὸς τὰς λειτουργίας τῆς ἀρχεγόνου διανοήσεως, ὁ *Eugen Mogk* διετύπωσε τὴν ἄποψιν ὅτι ὑποκείμενον τῆς λαογραφίας πρέπει νὰ εἶναι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἀπὸ τὸν συνειρμικὸν τρόπον τῆς σκέψεως ἢ μεταπλάσσονται δι' αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως σκοπὸς τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης ἐτέθη ἡ πρωτογονολογία (*Primitivenkunde*), ἥτοι ἡ ἐξέτασις τῶν ἐν τῷ λαῷ πρωτογενῶν στοιχείων².

Τὴν προέλευσιν τῆς ὕλης ἐζήτησε νὰ καταστήσῃ κύριον πρόβλημα τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης ὁ *Hans Naumann*. Οὗτος ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν, ἡ ὁποία προεκάλεσε πολλὰς ἀντιδράσεις, ὅτι αἱ λαϊκαὶ δημιουργίαι εἶναι ἀγαθὰ «καταπεπτωκότα ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας τάξεις». Ταυτοχρόνως ὅμως καὶ ἀπὸ τὰς κατωτέρας τάξεις τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀμορφῶτων, ὑψώνεται πρὸς τὰ ἄνω πνεῦμα πρωτόγονον. Οὕτω μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἐνὸς λαοῦ ὑπάρχει ἐν αἰώνιον δοῦναι-λαβεῖν, τὸ ὁποῖον ὑψώνεται καὶ πίπτει, ἀποθνήσκει καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ διηνεκές³.

Ἡ λαογραφία, κατὰ τὸν *Naumann*, ἀποσκοποῦσα νὰ καθορίσῃ τὴν οὐσίαν τῆς πρωτογόνου κοινωνίας, εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰς ἐρεῦνας τοῦ *Lévy-Bruhl*, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν πνευματικὴν διάνοησιν τῶν κατὰ φύσιν ζώντων λαῶν (πρωτογόνων). Ὡς γνωστὸν, διὰ τῶν μελετῶν⁴ τοῦ σοφοῦ Γάλλου ἐπιστήμονος καθωρίσθη ὅσαν τὸ δυνατόν σαφέστερον ἡ διαφορὰ τῆς περιπλοκοῦ διανοήσεως τῶν κατὰ φύσιν ζώντων λαῶν (*Naturvölker*) πρὸς τὸν λογικὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν εἰς τὸν πολιτισμὸν προηγμένων. Οὕτως ὁ *Naumann* προσεπιάθησε νὰ εὕρῃ κατὰ ἀναλογίαν εἰς τὸν γερμανικὸν λαὸν ὑπόστρωμα (*substratum*) καθαρῶς πρωτογενοῦς συστάσεως, τὸ ὁποῖον ὑπέκειτο ὡς βάσις τῶν λαϊκῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ δημιουργημάτων του. Τὸ ἐν λόγῳ ὑπόστρωμα νομίζει ὅτι ἐνσωματοῦται εἰς τὴν τάξιν τῶν χωρικῶν, διὸ καὶ τὴν λαογραφίαν ὑπολαμβάνει ὡς σπουδὴν τῆς τάξεως αὐτῶν⁵.

Οἱ ἀντίπαλοι τῆς γνώμης τοῦ *Hans Naumann*, καθ' ἣν τὸ πολιτιστικὸν ἀγαθὸν παρελήφθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως⁶, διετύπωσαν τὴν ἄποψιν ὅτι τὸ ζήτημα δὲν ἐξαντλεῖται ἕως ἐδῶ, διότι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ κατὰ τίνα τρόπον τὸ ἀγαθὸν

1. *E. Hoffmann-Krayer*, *Die Volkskunde als Wissenschaft*, Zürich, 1902. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἄν., σ. 21.

2. *Eugen Mogk*, *Wesen und Aufgaben der Volkskunde*, ἐν *Mitteilungen des Verbandes dt. Vereine für Volkskunde* (Korrespondenzblatt), 6, Νοέμβριος, 1907, 1-9. Ἀνατύπωσις ἐν *Mitteldeutsche Blätter für Volkskunde*, I, Leipzig, 1926, σ. 17-24.

3. *Hans Naumann*, *Grundzüge der deutschen Volkskunde*, Leipzig, 1929, ἔκδ. 2α, σ. 11 κ.ἐξ.

4. *Lévy-Bruhl*, *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*, 9η ἔκδ., Paris 1951. *La morale et la science des moeurs*, 15η ἔκδ., Paris, 1953. *Die Seele der Primitiven*. Düsseldorf-Köln, 1956. *La mentalité primitive*, 15η ἔκδ. Paris, 1960.

5. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἄν., σ. 23.

6. «gesunkenes Kulturgut» (καταπεπτωκὸς πολιτιστικὸν ἀγαθόν).

τοῦτο γίνεται κτῆμα τῆς ὅλης κοινωνίας. Εἰδικώτερον ἐρωτᾶται τί ὁ λαὸς ἐκλέγει ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ εἰς αὐτὸν προσφερομένου ὑλικοῦ παρὰ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ποίας μεταβολᾶς ὑφίσταται τοῦτο καὶ πῶς ὑπ' αὐτοῦ ἀφομοιοῦται. Ἐπειτα εἰς ποίους ψυχολογικοὺς λόγους ὀφείλονται αἱ μεταβολαὶ αὗται καὶ πῶς θὰ ἐρμηνευθῇ τὸ φαινόμενον τῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω κινήσεως μεταξὺ ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου στρώματος¹. Εἰς τὴν ἀντίληψιν ὡσαύτως τοῦ Naumann, καθ' ἣν ὁ καθαυτὸ λαὸς δὲν εἶναι ἐθνικῶς διαφοροποιήσιμος, ἀντετάχθη ὁ A. Bach, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζει βεβαίως ὅτι εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ὑπάρχουν στοιχεῖα πρωτογενοῦς μορφῆς καὶ αὐτὰ ὅχι μόνον εἰς τὰ κατώτατα αὐτῶν στρώματα, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουν καὶ διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν ψυχικὴν ἰδιοσυστασίαν, αἱ ὁποῖαι τοὺς διαφοροποιοῦν. Ἡ λαογραφία, λέγει, ἀποβλέπει πρωτίστως εἰς στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν ἀπλότητα ἐνὸς λαοῦ ἢ τὰς ὁργανικῶς ἀναπτυχθείσας ομάδας του, ζητοῦσα νὰ γνωρίσῃ τὴν πνευματικὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ ἀγνώστου ἀνθρώπου ἐνὸς ὠρισμένου λαοῦ, ὅχι τὴν τοῦ λαϊκοῦ ἐν γένει ἀνθρώπου². Οὕτως ὁ σκοπὸς οὗτος καθιστᾷ τὴν λαογραφίαν ἐθνικὴν ἐπιστήμην³. Ἐπίσης ἡ διάκρισις δύο λαϊκῶν στρωμάτων, ἐνὸς ἀνωτέρου καὶ ἐνὸς κατωτέρου, καὶ ἡ ἰδέα ὅτι τὰ λαϊκὰ δημιουργήματα μόνον εἰς τὸ ἀνώτερον στῶμα παράγονται, εὖρον σφοδροὺς ἐπικριτάς, διότι ἐθεωρήθησαν ὅτι εἶχον τὴν τάσιν νὰ χωρίσουν τὸν λαὸν εἰς δύο πνευματικῶς ἀνομοίας ομάδας⁴.

Αἱ θεωρίαι τοῦ Naumann κατεπολεμήθησαν, κυρίως διότι περιώριζον τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν εἰς τὰς πρωτογενεῖς τῶν λαῶν παραστάσεις καὶ δὲν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τὰς φυλετικάς, τὰς γεωγραφικάς καὶ τὰς ἐθνικάς αὐτῶν διαφοράς. Ἐκεῖνο ὅπερ παρέμεινεν ἀπὸ τὰς βασικάς αὐτοῦ ἀντιλήψεις εἶναι ὅτι κατερρίφθη ἡ ἰδέα περὶ τῆς λαϊκῆς ἰδιοφυΐας, ὅπως αὕτη εἶχε συλληφθῇ ὑπὸ τῶν ρωμαντικῶν. Ἐπηκολούθησε κατόπιν στροφή πρὸς τὰ ὀπίσω, στροφή πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ W. H. Riehl.

Ἀπὸ τοῦ 1924 ὁ Adolf Spamer προσεπάθησε νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν λαογραφίαν τὸν χαρακτήρα ἐθνικῆς ἐπιστήμης, ἐχούσης ὡς ἔργον τὴν ἔρευναν τῆς πνευματικῆς ἰδιοσυστασίας τοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ ἐν τῷ πλαισίῳ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Ὅπως ὁ W. H. Riehl, οὕτω καὶ ὁ A. Spamer θεωρεῖ τὴν δημώδη παράδοσιν μόνον ὡς μέσον, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ φορέως τῆς, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ⁵. Ἡ λ. λαὸς ἔχει, κατ' αὐτόν, δύο ἐκδοχάς: πρῶτον γενικὴν, καθ' ἣν ὡς λαὸν ἐννοοῦμεν τὴν ὅλην ἐθνικὴν κοινότητα, τὴν ὁποῖαν συνέχουν ἡ συναίσθησις τῆς κοινῆς κατα-

1. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἀν., σ. 23-24.

2. Adolf Bach, Deutsche Volkskunde. Ihre Wege, Ergebnisse und Aufgaben. Eine Einführung, Leipzig, 1937, σ. 44. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἀν., σ. 24-25.

3. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἀν., σ. 23-24.

4. R. Wolfram, Volkstanz nur gesunkenes Kulturgut? Zeitschrift für Volkskunde, N. F. III, 1932, σ. 26. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἀν., σ. 25.

5. Adolf Spamer, Deutsche Volkskunde als Lebenswissenschaft vom deutschen Volkstum. Sonderausgabe aus: Hofstaetter - Schnabel. Grundzüge der Deutschkunde, II. 1933, σ. 253. Τοῦ αὐτοῦ, Wesen, Wege und Ziele der Volks-Aufgaben der Volkskunde, ἐν Die Deutsche Volkskunde, herausgegeben von Prof. Dr. Adolf Spamer, τόμ. I, Leipzig, 1934, σ. 3 κ.ἐξ. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἀν., σ. 26-27.

γαγγής, τὰ όμότροπα ήθη και αί κοιναι παραδόσεις, και δεύτερον μερικωτέρα, εν τη όποιά έννοοϋμεν τό κατώτερον στρώμα της κοινωνίας έντός των ούτω φυλετικώς καθορισθέντων όρίων. Κατ' αυτόν αί έννοιαι του *populus* και του *vulgus in populo* συνενοϋνται εις την λαογραφίαν, ή όποία δέν ένδιαφέρεται δια τας προσωπικάς ιδέας και τὰ άτομικά έπιτεύγματα, αλλά δια την γενικωτέρα της ψυχής διάθεσιν και τας εκδηλώσεις, των όποιων ή παρατήρησις κάμνει τας διαφόρους λαϊκάς ομάδας, φυλάς, λαούς και έν γένει τους ανθρώπους να φαίνωνται ήνωμένοι εις σαφεϊς πνευματικάς ένότητάς¹. Ούσιώδης έπίσης, κατά τον Spamer, είναι ή εξέτασις του λαού έν τη κοινωνική αύτου διαρθρώσει. Ός προς την μέθοδον ό Spamer νομίζει ότι ή άπακρίβωσις των ζητημάτων δύναται να γίνη με την οίγκρισιν αύτων προς αναλόγους λοογραφικάς διαπιστώσεις εις άλλους λαούς.

Αντίθετος προς τας περι της λαογραφίας άντιλήψεις του Spamer ύπῆρξεν ό Otto Lauffer (1922), όστις εις τον πρυτανικόν του λόγον έν τῷ Πανεπιστημίῳ του Αμβούργου έδίδαξεν ότι ή λαογραφία όφείλει ν' άποβῇ κάτοπτρον του λαϊκού βίου, να τον έξεικονίζη οίος είναι και να έξακριβώνη άπό πότε και διατί είναι τοιοϋτος². Η δέ διαπραγματεύσις, κατ' αυτόν, του ύλικού πολιτισμοϋ του λαού δέν συμβιβάζεται με τὸ ψυχολογικόν έργον της λαογραφίας³. Προς την τελευταίαν ταύτην γνώμην δέν ήτο σύμφωνος έτερος έρευνητής, ό Karl Reuschel (1924), όστις ύπεστήριξεν ότι ή μελέτη των πραγμάτων του ύλικού βίου του λαού όδηγεϊ εις την γνώσιν της ψυχής των φορέων των, των ανθρώπων, οι όποϊαι τὰ έδημιούργησαν⁴. Άλλ' εκτός του ψυχολογικού σκοποϋ ό K. Reuschel είσήγαγε και την φυσικοανθρωπολογικήν εξέτασιν εις την λαογραφικήν έρευναν, ήτις κατεπολεμήθη ύπό του Hoffmann-Krayer και άλλων έρευνητών.

Ό Adolf Bach και ό M. Wähler επανῆλθον εις την άποψιν του Riehl, του θεμελιωτοϋ της λαογραφίας ως αύτοτελοϋς έπιστήμης έν Γερμανία. Έκ τούτων ό πρώτος προσέδωκε πνευματικόν περιεχόμενον εις την έννοιαν της λαογραφίας και περιέλαβεν εις αύτὸ και την έννοιαν του χώρου, ή όποία, και' αυτόν, προσδίδει νόημα εις πάσας τας εκδηλώσεις του λαϊκού βίου⁵. Ό δ' έτερος διετύπωσε την γνώμην ότι ό σκοπὸς της γερμανικής λαογραφίας είναι λαοψυχολογικός⁶.

Ανάλογον γνώμην προς την άποψιν του A. Bach διετύπωσεν ό W. R. Bascom, άντικαταστήσας τον όρον λαογραφία (Volkskunde) δια του ανθρωπολο-

1. Βλ. Γ. 'Α. Μέγα, ένθ' άν., σ. 26-27.

2. Otto Lauffer, Rede über deutsche Altertums-und Volkskunde, έν Hamburgische Universität. Reden gehalten zur Feier des Rektoratswechsels 1922, Hamburg, 1923, σ. 21 κ.έξ.

3. Γ. 'Α. Μέγα, ένθ' άν., σ. 29.

4. Karl Reuschel, Deutsche Volkskunde im Grundriss, II, Leipzig und Berlin 1924, σ. 9 κ.έξ.

5. Adolf Bach, Deutsche Volkskunde. Ihre Wege, Ergebnisse und Aufgaben. Eine Einführung, Leipzig 1937, σ. 33, 76.

6. M. Wähler, Volkskunde als Grundwissenschaft, έν Niederdeutsches Jahrbuch für Volkskunde, herausgegeben durch H. Tardel, έτ. XXI, Bremen, 1947, σ. 111 κ.έξ.

γία, ὡς συνήθως ὀνομάζεται αὕτη ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Ἐφ' ὅσον, κατ' αὐτόν, ἡ ὕλη τῆς λαογραφίας ἀποτελεῖ μέρος τῆς πολιτιστικῆς ὕλης, αὕτη ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἀνθρωπολογίαν¹. Ἡ ὕλη τῆς λαογραφίας ἀναφέρεται εἰς τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τὰς τέχνας, πολλαὶ δὲ ἄλλαι ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὑπάγονται εἰς τὴν ἐθνολογίαν². Εἰς μεταγενεστέραν μελέτην τοῦ ὁ W. Bascom εἰσηγήθη τὸν ὅρον προφορικὴ τέχνη διὰ τὰ ἐν γένει μνημεῖα τοῦ λόγου ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον, παραδεχόμενος συγχρόνως τὴν διείσδυσιν λογοτεχνικῶν θεμάτων εἰς τὴν δημώδη παράδοσιν καὶ ἀντιστρόφως³.

Ἐπὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως προσπαθοῦν νὰ θεμελιώσουν τὴν σχέσιν λαογραφίας καὶ κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας νεώτεροι ἐρευνῆταί. Ὁ E. J. Lindgren θεωρεῖ ἀναγκαῖον τὸν σύνδεσμον τοῦτον⁴, διότι ἡ λαογραφία, περιοριζομένη εἰς τοὺς ἀγροτικούς κυρίως τομεῖς τῶν τεχνολογικῶς ἀνεπτυγμένων κοινωνιῶν, πρέπει νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἔρευναν τῶν ἀντισταίχων φαινομένων τῶν πρωτογόνων κοινωνιῶν καὶ τὴν κοινωνιολογικὴν ἔρευναν τῶν τεχνολογικῶς προηγμένων κοινωνιῶν.

Τὴν συνάρτησιν ταύτην τῆς λαογραφικῆς πρὸς τὴν ἀνθρωπολογικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν ἔρευναν ἀναπτύσσουν ὁ Sigurd Erixon⁵ καὶ ὁ Stith Thompson⁶. Ἡ ἐθνολογία, ὡς ἀποκαλεῖ τὴν λαογραφίαν ὁ Erixon⁷, ἀποσκοπεῖ νὰ γνωρίσῃ «ἀντικειμενικῶς» τὴν ὕλην αὐτῆς, τὰς καταστάσεις καὶ λειτουργίας, αἵτινες συνδέονται μὲ αὐτὴν τὴν ὕλην, ἔπειτα δὲ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν καταγωγὴν των. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ διαφέροντος τῆς ἐπιστήμης ταύτης πρέπει νὰ τοποθετῇται ὁ ἄνθρωπος. Ἡ προετοιμασία τῆς ὕλης, ἡ προεργασία μὲ βάσιν σχετικὰς εἰδικᾶς ἐρέυνας, ἡ κριτικὴ τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων, ἡ προσφυγὴ εἰς συγγενεῖς βοηθητικὰς ἐπιστήμας καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀντλήσεις ὁμοίων ἢ ἀναλόγων στοιχείων⁸, πάντα ταῦτα πρέπει νὰ γίνωνται ἐν σχέσει καὶ ἐν ἀναφορᾷ πάντοτε πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὅποῖος δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζεται ὡς

1. W. R. Bascom, Folklore and Anthropology, ἐν Journal of American Folklore, LXVI, 1953, σ. 286.

2. Ἐνθ' ἀν., σ. 285.

3. Βλ. τοῦ αὐτοῦ ἄρθρον ἐν Journal of American Folklore, LXVIII, 1955, σ. 249.

4. Βλ. The Collection and Analysis of Folklore, ἐν The Study of Society, ed. by F. L. Barlett, M. Ginsberg, E. J. Lindgren and R. H. Thouless, London, 1939, σ. 238 κ.εξ.

5. S. Erixon, Regional European Ethnology, Folkv, 1937, σ. 89-107, αὐτόθι, 1938, σ. 263-294.

6. Stith Thompson, Advances in Folklore Studies, ἐν Anthropology Today, ed. by A. L. Kroeber, Chicago, 1953, σ. 587-596.

7. Εἰς τὴν σύγχυσιν τῆς λαογραφικῆς ὀρολογίας συνετέλεσε πολὺ ὁ Erixon.

8. Ἡ συγκριτικὴ αὕτη ἔρευνα, κατὰ τὸν Erixon, δύναται νὰ γίνῃ εἴτε μὲ χρησιμοποίησιν στοιχείων ἐκ διαφόρων ἐθνῶν εἴτε μὲ ἀναδρομὴν εἰς τὸ παρελθὸν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Παρὰ ταῦτα ὁ ἐρευνητὴς οὗτος ἀπέδιδεν εἰς τὴν μέθοδον ταύτην δευτερεύουσαν σημασίαν. Τὴν ἐθεώρει χρήσιμον τότε μόνον, ὅταν δι' αὐτῆς ἐξηκριβοῦτο ποῖα στοιχεῖα τοῦ παρόντος προέρχονται ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ εἶναι ἀποκεκομμένα ἀπὸ τὴν ζώην.

ἄτομον, ἀλλ' ὡς κοινωνικὸν ὄν. Ἐκάστη μελέτη πρέπει ν' ἀναχωρῇ ἀπὸ «τὸ νῦν» (τὸ παρόν), τὸ ὁποῖον δύναται τις μετ' ἀκριβείας νὰ ἐξετάσῃ. Ἡ ἔρευνα τοῦ παρόντος θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ κατανόησιν τῶν τε ὕλικῶν καὶ ψυχολογικῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦν σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς συγχρόνου λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Αἱ ἀπόψεις αὗται τοῦ Erixon εἶναι συναφεῖς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Br. Malinowski (1884-1942), ὅστις δὲν ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὴν παράδοσιν (tradition) καὶ τὴν συνέχειαν ἑνὸς πολιτισμοῦ. Αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ πρέπει κατ' αὐτὸν νὰ ἐξετάζωνται ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς λειτουργικότητός των. "Ο,τι ἐπιβιοῖ εἰς τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν ἐκ παλαιότερων χρόνων, τοῦτο ἔχει μίαν κοινωνικὴν χρησιμότητα καὶ ἐξυπηρετεῖ κάποιαν πρακτικὴν ἀνάγκην, ἔστω καὶ ἂν εἶναι παρηλλαγμένον τὸ ἀρχικόν του περιεχόμενον καὶ παρηλλαγμένη ἡ ἀρχικὴ αὐτοῦ σκοπιμότης. Πρὸς σύλληψιν τῆς ὁλότητος ἑνὸς συγχρόνου λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἡ λαογραφία εἶναι ἀναγκαῖον νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν.

Τὸ θέμα τῆς ἀλληλοδιδεισδύσεως λαογραφίας καὶ γενικωτέρας κοινωνικῆς ἐπιστήμης ἐπεδίωξε νὰ ἐπιλύσῃ ὁ Βέλγος λαογράφος Albert Marinus διὰ τῆς κοινωνιολογικῆς ἀντιλήψεως τῶν λαογραφικῶν φαινομένων¹, ἐπηρεασθεὶς ὑπὸ τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς νεωτέρας γαλλικῆς κοινωνιολογικῆς Σχολῆς Emile Durkheim. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπολογικὴν Σχολὴν τοῦ Br. Malinowski² δύναται νὰ συνδεθῇ ἡ ἀντίληψις τοῦ Marinus, ἐφ' ὅσον οὗτος ὑποστηρίζει τὴν ἀπόψιν ὅτι τὰ λαογραφικὰ γεγονότα διαδραματίζουν ἐνεργὸν κοινωνικὸν πρόσωπον καὶ δὲν εἶναι νεκρὰ ἐπιβιώσεις.

Τὴν σχέσιν τῆς λαογραφίας πρὸς τὴν συγκριτικὴν θρησκειολογίαν ἐμελέτησεν ὁ A. Hultkranz³, ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ὕλικόν τῆς θρησκειολογίας συμβαίνει νὰ συμπίπτῃ ἐν μέρει πρὸς τὸ λαογραφικόν. Καίτοι δ' ὑφίσταται κοινότης τῆς ὕλης, δυνατόν καὶ τῆς μεθόδου ἐρεῦνης, ἐν τούτοις δὲν τίθεται ζήτημα συνταυτισμοῦ τῶν δύο κλάδων.

Τὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς λαογραφίας ὡς ἱστορικῆς ἐπιστήμης δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰς φιλολογικοῖστορικός ἀρχάς τῆς διαμορφώσεώς της, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν νεωτέραν ἀνθρωπολογικὴν θεωρίαν. Οὕτως αἱ λαογραφικαὶ ἐργασίαι τῶν ἀδελφῶν Grimm εἶναι συνδεδεμένα πρὸς τὴν ἀρχαιότητα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν ἀπεδείκνυν ἡ ἀρχαιότης τοῦ λαϊκοῦ του πολιτισμοῦ. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Gaston Paris ἠθέλησε ν' ἀναστηλώσῃ τὸ πνεῦμα τῆς μεσαιωνικῆς Δύσεως διὰ μέσου τῆς ἐπικῆς παραδόσεως⁴. Κατὰ τὸν G. L. Gomme διὰ τῶν λαογραφικῶν φαινομένων

1. Albert Marinus, L'importance sociologique du folklore, Bruxelles, 1934, σ. 6-22. — Le folklore dans le conformisme social, Bruxelles, 1934. — Critique, methode et conceptions dans le folklore, Bruxelles, 1935. — Philosophie et l'art populaire, Bruxelles, 1937. — Folklore historique et folklore sociologique, 1935. — Culture et Traditions, 1939.

2. Βλ. B. Malinowski, Myth in primitive psychology, London, 1926.

3. A. Hultkranz, ἐν Ethnos, XXI, 1956, σ. 11-29.

4. Gaston Paris, Les contes orientaux dans la littérature du moyen âge, Paris, 1875. — Histoire poétique de Charlemagne, Paris, 1905.

τοῦ παρόντος δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ τεκμηρίωσις τοῦ παρελθόντος. Οὕτω π.χ. ὁ γεωργικὸς βίος τῆς σήμερον, ὁ μὴ ἐπηρεασθεὶς εἰσέτι ὑπὸ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, δύναται νὰ ἀναπαραστήσῃ τὸν ἀνάλογον εἰς παρωχημένας ἐποχάς. Ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς θεωρίας, καθ' ἣν ἡ λαογραφία θεωρεῖται ἱστορικὴ ἐπιστήμη, εἶναι ὁ Franz Boas. Ἀφοῦ ὁ πολιτισμὸς εἶναι, κατ' αὐτόν, φαινόμενον ἱστορικόν, ἔπεται ὡς ἐκ τούτου ὁ ἱστορικὸς χαρακτήρ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀσχολουμένης μὲ αὐτόν. Ὁ F. Graebner, διαγράφων τὰ γενικὰ πλαίσια τῆς ἐθνολογικῆς μεθόδου, λέγει ὅτι ἡ λαογραφία εἶναι ἱστορικὴ ἐπιστήμη, διότι συμβάλλει εἰς τὴν ἱστορικὴν διερεύνησιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐτερος ἐρευνητής, ὁ W. Schmidt, λέγει ὅτι αὕτη χρησιμοποιεῖ τὰ δεδομένα ἐκεῖνα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα «κεῖνται πέρα τοῦ χρόνου τῆς γραπτῆς παραδόσεως». Τέλος ὁ εἰσηγητὴς τῆς νέας ἱστορικῆς Σχολῆς ἐν τῇ κοινωνικῇ ἀνθρωπολογίᾳ Evans-Pritchard ἤσκησεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς συγχρόνους λαογράφους, ὡς π.χ. τὸν S. Erixon, ὁ ὁποῖος, υἱοθετήσας τὰς θεωρίας του, νομίζει ὅτι ἡ λαογραφία περιλαμβάνει στοιχεῖα, θεσμοὺς καὶ κοινωνικὰς διαμορφώσεις μὲ μακροχρόνιον παρελθὸν καὶ πλείστας μεταβολάς. Ὡς ἐκ τούτου ἡ κατανόησις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἀδύνατος ἄνευ ἱστορικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ ἱστορικῆς μεθόδου¹.

Κατὰ τὰ τελευταῖα μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἔτη ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν της μία νέα θεώρησις, ἀναφερομένη εἰς τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τοῦ R. Redfield καὶ τοῦ G. Foster. Κατὰ τὸν πρῶτον ἡ λαϊκὴ κοινωνία, φορεὺς τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, ὁρίζεται καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἐξελιγμένης τεχνολογικῆς κοινωνίας, ἀφομοιώνουσα πλείστα στοιχεῖα αὐτῆς. Κατὰ τὸν δεῦτερον ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς εὐρίσκεται καὶ εἰς τὰ ἀστικά στρώματα τῆς κοινωνίας καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἀγροτικὴ κοινωνία ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ ἀποβάλλει ἐν μέρει τὰ λαϊκὰ χαρακτηριστικά της². Ἀναφερόμενος εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν τοῦ ὕλικοῦ πολιτισμοῦ τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς ὁ Foster τονίζει ὅτι ὁ ἐν λόγῳ πολιτισμὸς δὲν εἶναι δημιουργήμα τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ἀλλὰ ἐπίτευγμα, προερχόμενον ἐξ ἀφομοιώσεως παλαιοτέρων προτύπων τῶν προηγμένων ἀστικῶν στρωμάτων³. Αἱ ἀπόψεις αὗται ἐνθυμίζουν τὴν θεωρίαν τοῦ Naumann ὡς καὶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Eugen Fehrle, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει πρωτοτυπία εἰς τὸ λαϊκὸν πνεῦμα. Ἡ θεωρία τοῦ Fehrle διαφέρει τῆς τοῦ Naumann εἰς τὸ ὅτι τὰ δημιουργήματα τοῦ λαοῦ ἀποδίδονται οὐχὶ εἰδικῶς εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀτομικὴν νοημοσύνην καὶ ἐφευρετικότητά. Ὁ Ἀγγλος ἐρευνητής R. Gallop ἐκ τῆς μελέτης τῆς πορτογαλικῆς λαογραφίας συνεπέρανεν ὅτι ἡ λαϊκὴ προφορικὴ παράδοσις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ προῆλθεν ἐκ τῆς πνευματικῆς καλλιεργημένης παραδόσεως, ἡ ὁποία ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγένετο κτῆμα τοῦ λαοῦ. Εἰς ὅμοια συμπεράσματα κατέληξαν ἄλλοι ἐρευνηταὶ δι' ὠρισμένα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀγροτικῶν τάξεων ἐν Ἰσπανίᾳ, Ρωσίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἄλλαχοῦ⁴.

1. Βλ. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 30-34.

2. ἐνθ' ἀν., σ. 34-35.

3. ἐνθ' ἀν., σ. 35.

4. ἐνθ' ἀν., σ. 37-38.

Τὰς ἀπόψεις ταύτας ἐσυστηματοποίησεν ὁ ἐκπρόσωπος τῆς συγχρόνου βρεταννικῆς λαογραφίας L. Raglan¹. Οὗτος δὲν ἀρνεῖται πνευματικὰς ἱκανότητας εἰς τὸν λαόν, ἀλλ' αὐταὶ συνίστανται, ὡς νομίζει, κυρίως εἰς ἀφομοιώσιν, ἐνδεχομένως δὲ καὶ εἰς διασκευὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσλαμβανομένων πολιτιστικῶν στοιχείων. Τὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀποτελοῦν ἀπομιμήσεις καὶ ἀφομοιώσεις προηγουμένων προτύπων. Οὕτω π.χ. ἡ λαϊκὴ ἱατρικὴ εἶναι, λέγει, ἡ ἄλλοτε ἐπιστημονικὴ ἱατρικὴ τῶν πεπαιδευμένων τάξεων, οἱ δὲ λαϊκοὶ χοροὶ εἶναι ἀπομιμήσεις χορῶν, οἱ ὁποῖοι συνηθίζοντο εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τοὺς οἴκους βασιλέων καὶ εὐγενῶν².

Ἐνῶ ὁ Raglan ἐρμηνεύει τὰ φαινόμενα τοῦ λαϊκοῦ ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν ἀποδίδων αὐτὰ εἰς αὐτόν, ἀντιθέτως ὁ Yuri Sokolov ἀποδίδει ἀπὸλυτον δημιουργικότητα εἰς τὸν λαόν, ἀρνούμενος τὴν διοχέτευσιν πολιτιστικῶν στοιχείων ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων εἰς αὐτόν³. Τὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ παραδέχονται καὶ ἄλλοι Ρῶσοι ἐρευνῆται ὡς π.χ. ὁ P. G. Bogatyrev⁴.

Εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ τὸν Gaston Paris ὁ J. Bédier ἔθηκε νέα ὀρόσημα εἰς τὴν λαογραφικὴν κίνησιν. Οὗτος ἠρνήθη, ὡς ὁ J. Meier, τὴν δυνατότητα μιᾶς ὁμαδικῆς δημιουργίας. Προφορικὴ ἱστορικὴ παράδοσις, ἔλεγε, δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον διὰ τῆς συγγραφῆς⁵. Ἄλλος συμπατριώτης του, ὁ Julien Tiersot, διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι ὁποιοδήποτε λαϊκὸν ἔργον πρέπει νὰ ἔχῃ ἓνα δημιουργόν, μίαν ἐποχὴν καὶ μίαν πατρίδα⁶. Ὑπάρχουν, λέγει, πνεύματα ἀπλᾶ, γεννημένα εἰς περιβάλλοντα ἀπολίτιστα, ἀρκετὰ πηγὰ καὶ διαθέτοντα μορφὰς ἀπλᾶς, ὡς τὰς τῆς δημώδους ποιήσεως. Αὗται αἱ ἀγνωστοὶ ἰδιοφυΐαι εἶναι οἱ δημιουργοὶ τῶν δημῶδων ᾠδῶν⁷.

Ἄλλος Γάλλος ἐρευνητής, ὁ P. Sébillot, ὁ ὁπείσας, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, προσεπάθησε νὰ συνδέσῃ τὴν λαογραφίαν πρὸς τὴν ἐθνογραφίαν, ἐπίστευεν ὅτι ἡ θεωρία τῶν Tylor-Lang περὶ ἐπιβιώσεων δὲν εἶναι ἐντελὴς ἀβάσιμος⁸. Εἴτα ὁ P. Saintyves ὥρισε τὴν λαογραφίαν ὡς ἐπιστήμην τῆς παραδόσεως κυρίως τῶν κατωτέρων στρωμάτων ἐνὸς πολιτισμένου λαοῦ⁹ ἢ ἐπιστήμην τοῦ βίου τοῦ λαοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ¹⁰. Τὴν ἐθνογραφίαν ἐθεώρει ὡς ἐπιστήμην τοῦ ὕλικου καὶ πνευματικοῦ βίου τῶν πρωτογόνων, δηλαδὴ τῶν ἀγνοούντων τὴν γραπτὴν παράδοσιν. Δὲν ἀπέκλειεν ὁμῶς καὶ τὴν μελέτην τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, διότι τὸ λαογραφικόν

1. Lord Raglan, The Scop of Folklore, Folk-Lore, LVII, 1946, σ. 98-105.-The Origin of Folk-Culture, Folk-Lore, LVIII, 1947, σ. 250-260.

2. Βλ. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 38-39.

3. Ἐνθ' ἀν., σ. 41-42.

4. P. Bogatyrev, Le costume national villageois du point de vue fonctionnel dans la Slovaquie Morave, ἐν Travaux du Ier Congrès international de Folklore, Paris, 1938.

5. J. Bédier, Les légendes épiques, τόμ. I-IV, Paris, 1908-1913, τόμ. III, σ. 267.

6. J. Tiersot, La chanson populaire, ἐν Encyclopédie de la Musique, Paris, 1930, σ. 3002.

7. Ἐνθ' ἀν., σ. 3002-3003.

8. P. Sébillot, Le paganisme contemporaine chez les peuples celto-latins, Paris, 1908. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 13.

9. P. Saintyves, Manuel de Folklore, Paris, 1906, σ. 39.

10. Ἐνθ' ἀν., σ. 30-31.

πνεῦμα ἀνευρίσκεται οὐ μόνον εἰς τοὺς χειρώνακτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλέον μορφωμένους¹. Πρὸς τούτοις ἐδίδασκεν ὅτι «χωρὶς ἐπιτοπίαν μελέτην τῶν φαινομένων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνη λαογραφία»².

Συνεχίζομεν τὴν ἐξέτασιν τῶν περὶ λαογραφίας ἀντιλήψεων ἐτέρου ἐν Γαλλίᾳ ἐπιφανοῦς λαογράφου, τοῦ Arnold van Gennep. Ἀναχωρῶν οὗτος ἀπὸ τὰς βασικὰς ιδέας τοῦ Auguste Comte καὶ τοῦ H. Spencer θεωρεῖ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν ὡς ζωντανὸν ὀργανισμόν καὶ εἰσηγεῖται διὰ τὰς λαογραφικὰς σπουδὰς τὴν βιολογικὴν μέθοδον. «Ὁ θέλων νὰ ἐνδιαφερθῇ, λέγει, διὰ τὴν λαογραφίαν ὀφείλει νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἱστορικὴν στάσιν καὶ νὰ παραδεχθῇ τὴν τῶν ζωολόγων καὶ βοτανικῶν, εἴτινες σπουδάζουν τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ εἰς τὴν ζωντανὴν των ὑπαρξιν, εἰς τὸ ζωντανόν των περιβάλλον· ν' ἀντικαταστήσῃ λοιπὸν τὴν ἱστορικὴν μὲ τὴν βιολογικὴν μέθοδον»³. Ἡ λαογραφία εἶναι κατ' αὐτὸν ἐπιστήμη συνθετικὴ, ἰδιαιτέρως ἀσχολουμένη μὲ τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ τοὺς χωρικοὺς, καθὼς καὶ μὲ τὰ ἐκ τοῦ βίου τῶν χωρικῶν διατηρούμενα εἰς τ' ἀστικὰ κέντρα⁴. Αὕτη ἐπίσης ἐξετάζει τὴν ἱστορίαν τῶν θεσμῶν, τοῦ δικαίου, τῆς λαϊκῆς φιλολογίας, τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ βιοτεχνίας οὐχὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιβάλλον, εἰς τὸ ὅποῖον ἐκδηλοῦνται⁵. Ἐπειτα ἡ λαογραφία δὲν ἀποσκοπεῖ μόνον τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑπολειμμάτων τῶν παλαιοτέρων θεσμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν συγχρόνων γεγονότων⁶. Ἐνδιαφέρεται δ' οὐ μόνον νὰ συλλέξῃ καὶ διαφυλάξῃ τὰ τελευταῖα δείγματα τοῦ ἰδιάζοντος εἰς ἕκαστον λαὸν χαρακτῆρος, ὅσα περιεσώθησαν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς νέας μορφὰς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ νὰ μελετήσῃ. Αἱ νέαι αὗται μορφὰι ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ τὰς ἰδίας δυνάμεις, αἱ ὅποῖαι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐξαλειφθέντων ἢ φθιόντων λαογραφικῶν φαινομένων⁷.

Ἀντίθετος ὁ A. v. Gennep πρὸς ὅλους ὅσοι περιώριζον τὸ πεδίον τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης εἰς τὴν μελέτην τῶν λειψάνων τοῦ παρελθόντος ἐπεζήτησε κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ ἐθνογραφίᾳ καὶ εἶτα ἐν τῇ λαογραφίᾳ νὰ παρουσιάσῃ τὸ «ζωντανόν» καὶ τὸ «σύγχρονον».

Ἡ λαογραφία εἶναι διὰ τὸν A. v. Gennep κοινωνικὴ ἐπιστήμη, ἐξετάζουσα τὸν ἄνθρωπον μὲ ἰδίαν μέθοδον καὶ ἰδίους σκοπούς. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι διὰ τὴν λαογραφίαν ὑπάρξεις ζωνταναί. Εἶναι λοιπὸν φυσικόν, αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ποικίλαι ἐκδηλώσεις αὐτῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ νὰ εὐρίσκωνται εἰς συνεχῇ κίνησιν καὶ μεταβολήν. Ὅθεν, διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀληθῆ αὐτῶν σημασίαν, δὲν πρέπει νὰ τὰς βλέπωμεν κατὰ τρόπον μηχανικόν — στατικῶς — καὶ ὡς φαινόμενα μεμονωμένα ἢ μόνον ὡς ἱστορικὰ δεδομένα, ἀλλὰ νὰ τὰς τοποθετῶμεν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἐξετάζοντες καὶ ἐρευνῶντες πλὴν τῶν ἄλλων καὶ τοὺς ζωντανοὺς φορεῖς τούτων. Κατόπιν,

1. Ἐνθ' ἀν., σ. 33 καὶ 34.

2. Ἐνθ' ἀν., σ. 76.

3. A. v. G e n n e p, Le Folklore, Paris, 1924, σ. 33-34.

4. Ἐνθ' ἀν., σ. 29.

5. Ἐνθ' ἀν., σ. 29-30.

6. Ἐνθ' ἀν., σ. 30.

7. Ἐνθ' ἀν., σ. 33.

διαχωρίζοντες τὸ «οὐσιαστικόν» ἀπὸ τὸ «συμπτωματικόν», τὸ «παλαιόν» ἀπὸ τὸ «νέον» καὶ τοὺς παράγοντας τῆς ζωῆς καὶ ἀνανεώσεως τῶν λαογραφικῶν φαινομένων θὰ εἶναι δυνατόν νὰ φθάνωμεν εἰς ἐρμηνείας διαφωτιστικὰς καὶ ἀξιόλογα συμπεράσματα¹.

Μὲ τὸν προσανατολισμὸν τοῦτον τῆς λαογραφίας ὡς ἐπιστήμης, ἐπιδιωκούσης τὴν ἔρευναν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κοινωνικῶν του σχέσεων, ὁ Α. ν. Genner ἀφ' ἑνὸς μὲν τονίζει τὸν ὁμαδικὸν χαρακτήρα τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀσχολεῖται νὰ καταδείξη τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν διαδραματίζει εἰς αὐτὰ τὸ ἄτομον ὡς δύναμις δημιουργικὴ καὶ ἀνανεωτικὴ, ὑφιστάμενον τὴν ἐπίδρασιν τῆς ομάδος, ἀλλὰ καὶ ἐπιδρῶν ἀντιστοίχως εἰς αὐτήν. Τοιουτοτρόπως, θέτων τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μεταξὺ ομάδος καὶ ἀτόμου ἐν τῇ λαογραφίᾳ, ἐπιτυχγάνει νὰ φθάσῃ εἰς νέαν θεώρησιν παραδόσεως καὶ ἀνανεώσεως, καθορίζων τὴν ἑκτασιν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ «συγχρόνου» καὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον διανοίγει ὁδοὺς καὶ δημιουργεῖ προϋποθέσεις διὰ τὸ «μέλλον»².

Εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ θεωρητικοῦ τοῦ ἔργου ὁ Α. ν. Genner φαίνεται νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ R. Weiss³. Σημειωτέον δ' ὅτι τόσον ὁ Γάλλος, ὅσον καὶ ὁ Ἑλβετὸς λαογράφος πιστεύουν ὅτι συναντᾶται ἡ λαογραφία πρὸς τὴν ἐθνογραφίαν. Ἡ συνάντησις, ἐνδεχομένως δὲ καὶ συντάυτισις, αὕτη καθίσταται ἐμφανεστέρα ἐκ τῶν συγχρόνων λαογραφικῶν Ἀτλάντων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν καὶ ἐθνογραφικοί⁴. Συμφώνως πρὸς τὰς ὡς ἄνω ἀντιλήψεις, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ τέχνη τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου δὲν δύνανται πλέον ν' ἀποτελοῦν τὸ μοναδικὸν ἀντικείμενον τῆς λαογραφικῆς σπουδῆς, ἀλλ' ἀναγνωρίζεται καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς λαογραφίας τῶν πόλεων μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἐργαζομένων λαϊκῶν τάξεων. Τοιουτοτρόπως αἱ λαογραφικαὶ σπουδαὶ ἀποκτοῦν μεγαλυτέραν ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν ἑκτασιν. Ἐπειτα, ὅσον καὶ ἂν εἶναι μεθοδικώτερον παρεσκευασμέναι ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν, ἔμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνωνται μόνον εἰς τὸ γραφεῖον καὶ ἀπὸ τὸ γραφεῖον, ἀλλ' ἐπιτοπίως. Ἡ ἐπὶ τόπου ἄμεσος ἀντίληψις τῶν πραγμάτων δι' ἄμεσου παρατηρήσεως ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἐξησκημένων ἐκ τῆς μελέτης καὶ τῆς πείρας, ἡ προσεκτικὴ συγκέντρωσις μαρτυριῶν ἀπὸ στόματος τῶν γνησίων φορέων τῶν λαογραφικῶν πράξεων καὶ φαινομένων, ἡ κριτικὴ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἐπαλήθευσις ἐν συσχετισμῷ πρὸς ἀναλόγους μαρτυρίας ἐκ τοῦ ἰδίου ἢ πλησίον εὕρισκομένου τόπου θὰ γίνεται πρὸ πάσης ἄλλης ἐργασίας. Διὰ τοῦτο ὁ ἐρευνητὴς πρέπει νὰ διαθέτῃ ὀλοκληρωμένην προπαρασκευήν

1. Α. ν. Genner, Manuel de Folklore Français Contemporain, I, 1, Paris, 1943, σ. 20.

2. Ἐνθ' ἂν., σ. 51.

3. Οὗτος εἰς τὸ πεδίου τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης περιλαμβάνει τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ τε πνευματικοῦ καὶ τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ. Βλ. τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Volkskunde der Schweiz. Grundriss, Erlenbach-Zürich, 1946.

4. Ὡς παράδειγμα ἔστω ὁ ἐλβετικὸς λαογραφικὸς Ἀτλας τῶν Paul Geiger καὶ R. Weiss, Atlas der schweizerischen Volkskunde. Atlas der Folklore Suisse. I, Basel, 1951, II, Basel, 1949 κ.έξ. Δ. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὸς Ἀτλας, Ἀθηνᾶ, τόμ. ΟΓ' - ΟΔ, ἐν Ἀθῆναις, 1973/74, σ. 23.

εξειδικότητος καὶ νὰ κοσμηθῇ με μεγάλην ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν, διὰ νὰ δύναται νὰ μελετήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερον τὰ ἐρευνώμενα ἀντικείμενα. Κατόπιν ὁ ἐρευνητής, χωρῶν εἰς τὴν κατάταξιν τοῦ συγκεντρωθέντος ὕλικου του, θὰ χρησιμοποιήσῃ κριτήρια κοινωνιολογικά, διὰ τῶν ὁποίων θὰ καταστῇ περισσότερον ἐκδηλὸς ἡ οὐσία τῶν φαινομένων, ἡ λειτουργία καὶ ὁ φορεὺς αὐτῶν ὡς καὶ τὰ μορφολογικά των στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν σύνθεσιν τῶν «λαογραφικῶν πράξεων». Ἄλλ' ἡ ζωὴ τῶν «λαογραφικῶν πράξεων», κατὰ τὸν A. v. Gennep, εἶναι περίπλοκος καὶ καλὸν εἶναι διὰ τὴν κατανόησίν των νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ ὡς ἄνω προϋποθέσεις. Ὅτι δὲ δὲν ὑπάρχουν κλειῖδες παγκοσμίως ἰσχύουσαι, ἀλλὰ κάθε πρόβλημα χρήζει ἰδίᾳς μεθόδου, ἀγούσης εἰς πλήρη αὐτοῦ κατανόησιν, τυγχάνει αὐτονόητον. Ἡ ἀπλὴ περιγραφή τῶν πράξεων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ λαοῦ δὲν ἐπαρκεῖ, οὔτε δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ. Ἐκάστη πράξις καὶ ἐκδήλωσις λαϊκὴ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἐρμηνεύσωμεν αὐτήν. Εἰς τὴν ἐρμηνείαν δὲ ὑποβοηθεῖ φυσικῶς ἡ κατάδειξις τῆς γεωγραφικῆς ἐξαπλώσεως καὶ ὁ καθορισμὸς ἰσχυροτέρων ἢ ἀσθενεστέρων ζωνῶν ἐπικρατήσεως καὶ κυκλοφορίας τῶν φαινομένων. Διὸ αἱ λαογραφικαὶ ἐρευναι ὀφείλουν νὰ προσαρμόζουν τὴν μονογραφικὴν μέθοδον πρὸς τὴν χαρτογραφικὴν καὶ νὰ βαδίζουν μὲ πρόγραμμα τὸν σχηματισμὸν λαογραφικῶν Corpus καὶ Ἀτλάντων¹. Ὁ R. Weiss² ὑπεστήριξεν ὅτι τὸν λαϊκὸν βίον ἀπαρτίζουν αἱ σχέσεις, αἱ συνδέουσαι τὸν λαὸν μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ του, ἐφ' ὅσον αἱ ἐν λόγῳ σχέσεις στηρίζονται εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς κοινότητος καὶ τῆς παραδόσεως. Σημασίαν δι' αὐτὸν ἔχει ὅχι μόνον αὐτὸ τὸ ὁποῖον ζῇ ἀποκρυσταλλούμενον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ³ ὡς ἐνέργεια, ὡς δυνατότης νὰ σχηματισθῇ εἰς τὸ μέλλον. Δι' αὐτὸ ἐνόμιζεν ὅτι πρέπει νὰ παραμερισθῇ ἡ τάσις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ βίου ἀρχαιολογικὰ λείψανα τοῦ παρελθόντος καὶ μεταβάλλουν τὴν λαογραφίαν εἰς ἀρχαιολογίαν. Ἡ λαογραφία εἶναι κατ' αὐτὸν ἐπιστήμη τοῦ παρόντος⁴, ὡς ἔλεγε καὶ ὁ A. v. Gennep. Τὴν παράδοσιν δὲν τὴν βλέπει στατικῶς, ἀλλὰ δυναμικῶς. Αὕτη δὲν εἶναι μόνον ἀτομικόν, ἀλλὰ καὶ ὁμαδικόν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται ἀδιακόπως μέσα εἰς τὸν χρόνον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ λαογραφία οὐδέποτε θὰ μείνῃ χωρὶς ἀντικείμενον σπουδῆς, διότι μὲ τὰς ἐκάστοτε δημιουργουμένας νέας κοινωνικάς καὶ πολιτιστικάς συνθήκας θὰ ὑπάρχῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἀπὸ τὴν σύμφυτον καὶ ἀδιάφθορον ἀνθρωπίνην ἰδιότητα⁵. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον προσανατολίσει τὴν λαογραφίαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ζωῆς τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, ὅταν ἡ τάξις αὕτη ἦτο ἀκμαία, καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σήμερον εἰσηγοῦνται τὴν λεγομένην λαογραφίαν τῶν ἀστικῶν βιομηχανικῶν κέντρων, δὲν διαφέρουν μεταξὺ των. Οἱ τελευταῖοι βεβαίως ἔχουν δίκαιον νὰ περιλαμβάνουν εἰς τὰς ἐρεῦνας των καὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ τὴν λαογραφίαν, ἀλλὰ

1. Βλ. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Arnold van Gennep (1873-1957). Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. 24, Ἀθῆναι, 1959, σ. 412-413.

2. Βλ. περὶ τούτου: Δ. Β. Οἰκονομίδου, Richard Weiss (Νεκρολογία), ἐν Λαογραφία τόμ. ΚΣ', 1963/64, σ. 577-579.

3. R. Weiss, Volkskunde der Schweiz, 1946, σ. 33.

4. R. Weiss, ἐνθ' ἄν., σ. IX.

5. R. Weiss, ἐνθ' ἄν., σ. 15.

καλὸν εἶναι νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς καὶ τὴν δημιουργίαν μιᾶς μεταβιομηχανικῆς κοινωνίας, ἡ λαογραφία πρέπει ν' ἀναπροσαρμόσῃ τὰ διαφέροντά της πρὸς νέα πεδία ἐρεύνης κ.ο.κ.

Ἀναχωρῶν ἀπὸ τὰς κοινωνιολογικὰς ἀντιλήψεις τοῦ É. Durkheim καὶ τοῦ G. Tarde, διαφόρους πρὸς τὰς τῶν H. Spencer καὶ A. Comte, ὁ ἐπιφανὴς λαογράφος P. Saintyves, ἀντίθετος πρὸς τὴν βιολογικὴν ἐν τῇ λαογραφίᾳ θεωρίαν τοῦ A. v. Genep, ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ λαογραφία σπουδάζει τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἐνὸς λαοῦ καὶ ὄχι τὴν τῶν ζώων. Διὸ ἡ μάθησις αὕτη πρέπει νὰ θεμελιώσῃ τὴν μέθοδον ἐρεύνης ἐπὶ γεγονότων ψυχολογικῶν-κοινωνιολογικῶν μὲ ἐπιτοπίας παρατηρήσεις καὶ ἐρεῦνας¹. Ἄλλος Γάλλος ἐρευνητής, ὁ André Varagnac, ὅστις εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁπαδὸς τοῦ ἀνθρωπολόγου Bronislaw Malinowski (1884-1942), ἡσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ πεδίου τῆς λαογραφίας καὶ ἐδίδαξεν ὅτι τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα ὀρίζονται μὲν ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν, ἀλλὰ «par l'opposition de deux classes sociales»². Ὑποστὰς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν ἐπίδρασιν τῆς λεγομένης «λειτουργικῆς θεωρίας» (functionalism) ἐν τῇ λαογραφίᾳ³, ἀπέρριψε τὴν ἄποψιν ὅτι τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα εἶναι αὐθόρμητοι ἐκδηλώσεις. Ἡ μορφή ἐνὸς ἐθίμου, κατ' αὐτόν, εἶναι δυνατόν νὰ διατηρηθῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμετάβλητος, ἀλλ' ἡ τήρησις αὐτοῦ νὰ ἐξυπηρετῇ διαφόρους σκοπούς⁴. Τοιοῦτοτρόπως διαπιστώνει τὴν λειτουργικὴν σημασίαν τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ βίου καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν, τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν νοσημάτων. Πρὸς τοῦτοις τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα ἔχουν, κατ' αὐτόν, συλλογικὸν χαρακτῆρα⁵, ἀλλ' οὐδεμία ἐρμηνεία εἶναι δυνατὴ νὰ ὁρμᾶται ἐξ ἐνὸς μεμονωμένου γεγονότος⁶.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπίσης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνεπτύχθη ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς ἐθνολόγου Lévi-Strauss ἡ θεωρία τῆς λεγομένης δομῆς. Οὗτος εἰς τὸ ἔργον του «Anthropologie structurale, Paris, 1958», ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν πρωτοβαθμίων φαινομένων τῆς ζωῆς τῶν πρωτογόνων φυλῶν, ἐδημιούργησε τὴν δομικὴν μέθοδον, χρησιμοποιουμένην καὶ ἀπὸ τὰς συγχρόνους κοινωνικὰς ἐπιστήμας⁷.

Ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη, περιφρονοῦσα σχεδὸν τὸ ὕλικόν της, ἄγεται εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀφηρημένων θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των δὲν εἶναι κατάλληλοι καὶ δὲν δύνανται νὰ παράσχουν ἀντικειμενικὴν ἐρμηνείαν τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν φαινομένων. Εἰς ἕτερον ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Mythologiques, I-III, Paris, 1964-1968»

1. P. Saintyves, Manuel de Folklore, Paris, 1936, σ. 76.

2. A. Varagnac, Définition du Folklore, Paris, 1938, σ. 10.

3. A. Varagnac, Civilisation traditionnelle et genres de vie, Paris, 1948, σ. 248.

⁷Ενταῦθα φαίνεται ἡ ἐνημέρωσις αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἔργον τοῦ B. Malinowski.

4. A. Varagnac, Définition du Folklore..., σ. 25.

5. Ἐνθ' ἀν., σ. 18.

6. Ἐνθ' ἀν., σ. 19.

7. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ὁ ὅρος structure, δομή, παραλλάσσων ἀπὸ ἐπιστήμης εἰς ἐπιστήμην δὲν ἔχει ἀποσαφηνισθῇ εἰσέτι.

υπεστήριξε τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ μῦθος συντίθεται ἐξ ἀπλῶν μονάδων κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν γλωσσικῶν προτάσεων¹.

Ἐν Ρουμανίᾳ παρομοίας περίπου πρὸς τὰς τοῦ Α. v. Gennep ἀντιλήψεις διέτύπωνεν ὁ Ο. Densusianu² κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας. Οὗτος εἰς τὴν μελέτην του: *Folclorul. Cum trebuie înțelese* ('Ἡ Λαογραφία. Πῶς πρέπει νὰ τὴν ἀντιλαμβανώμεθα), δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν *Vieata Nouă* (Νέα Ζωή), București, 1909, ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ λαογραφία περιλαμβάνει πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, ἐκφραζομένας διὰ τῆς ζωντανῆς γλώσσης.

Εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ περιεχομένου τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης ὁ Densusianu κατευθύνει τὸ βλέμμα ὄχι μόνον πρὸς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶν ὅ,τι τώρα ζῇ καὶ γεννᾶται εἰς τὸν λαόν. "Οχι μόνον λοιπὸν τὰ «παλαιὰ» ἀλλὰ καὶ τὰ «σύγχρονα» δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς ἀξίζουσιν τῆς προσοχῆς καὶ μελέτης τοῦ λαογράφου. Πρέπει, ὑπεστήριξεν ὁ Densusianu, νὰ ἐξετάζωμεν πῶς ἀντανανκλῶνται εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν διάφοροι ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, πῶς αἰσθάνεται καὶ πῶς σκέπτεται ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν, τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκκληρονομήθησαν ἀπὸ τὸ παρελθόν ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐντυπώσεων καὶ συνθηκῶν ἐκάστης ἡμέρας. Ἐκάστη ἐποχὴ χαρακτηρίζεται δι' ἰδίων ἐκδηλώσεων ζωῆς, οἱ δὲ λαογράφοι πάντοτε θὰ ἔχουν ἐνώπιον αὐτῶν ἐκτεταμένον πεδίου ἐρεῦνης. Ἡ στάσις τοῦ λαογράφου ἐνώπιον τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, πράξεων καὶ δημιουργημάτων, πρέπει νὰ εἴναι πραγματιστικὴ, ἀντικειμενικὴ. Δὲν χρειάζονται τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ἀπεριόριστον — ρωμαντικὸν — ἔπαινον, συναίσθηματικὴν ἢ φιλοθροπικὴν ἀντιμετώπισιν. Ταῦτα μᾶλλον χρειάζονται μόνον σοβαρὰν ἐπιστημονικὴν διαπραγμάτευσιν. Τὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι, κατ' αὐτόν, λείψανα προωρισμένα νὰ ἐξαφανισθοῦν καὶ δὲν νομίζει ὅτι σκοπὸς τῆς λαογραφίας εἶναι ἡ διατήρησις τῶν λειψάνων τούτων³.

Τελευταίως εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Zeitschrift für Volkskunde* (τοῦ ἔτους 1969) μετὰ τὴν ὑπὸ Η. Bausinger παράθεσιν βραχείας εἰσαγωγῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Folklorismus in Europa», εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται λόγος περὶ ἐγκυκλίου, ἀποσταλείσης εἰς ἐρευνητὰς διαφόρων χωρῶν, ἀναφερομένης δ' εἰς τὴν συγγραφὴν ὑπ' αὐτῶν τῆς ἱστορίας τῶν λαογραφικῶν μελετῶν εἰς τὰς πατρίδας των, δημοσιεύονται ἀξιόλογοι ἐργασίαι, ἐξόχως κατατοπιστικαὶ διὰ τὴν ἀνέλιξιν τῶν ἐν λόγῳ μελετῶν ἐν Πολωνίᾳ ὑπὸ Jozef Burszta (σ. 9-20), ἐν Οὐγγαρίᾳ ὑπὸ Tekla Dömötör (σ. 21-28), ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ ὑπὸ Dragoslav Antonijević (σ. 29-39), ἐν Ἑλβετίᾳ ὑπὸ Hans Trümper (σ. 40-46), ἐν Πορτογαλίᾳ ὑπὸ Jorge Dias (σ. 47-55), ἐν Ἀμερικῇ

1. Περὶ τῶν προδράμων τῆς δομικῆς μεθόδου καὶ τῶν ἀπόψεων τοῦ Lévi-Strauss βλ. πλείονα ἐν Θ. Παπαδοπούλλου, ἐνθ' ἀν., σ. 49-54.

2. Βλ. Δ. Η. Β. Οἰκονομίδου, 'Ο Ρουμάνος λαογράφος Ovid Densusianu (1873-1938) καὶ ἡ Σχολή του. Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. 27, 1962, σ. 387-394.

3. Δ. Η. Β. Οἰκονομίδου, ἐνθ' ἀν., σ. 390-391. Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ λαογραφικαὶ σπουδαὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν. Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. 48, 1953, σ. 202-203. Βλ. τελευταίως καὶ G. Vrabie, *Folklorul*, Bucuresti, 1970, σ. 89.

ὑπὸ R. M. Dorson (σ. 56-61) καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ G. Lutz (σ. 65-80). Ὁ συγγραφεὺς τῆς τελευταίας ταύτης μελέτης πραγματεύεται καὶ τὴν σχέσιν λαογραφίας καὶ ἐθνολογίας ἐν τῇ πατρίδι του Γερμανίᾳ.

Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον ἔτη ἡ λαογραφία ἐν Γερμανίᾳ ὑπέστη τὰς ἐπιδράσεις οὐ μόνον τῆς ἐθνολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνιολογίας. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1931 ὁ Max Rumpf¹ ὑπεστήριξεν ὀρθῶς ὅτι ἡ λαογραφία πρέπει νὰ ἐξετάζη ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν βίον καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς φθινούσης ἀγροτικῆς τάξεως καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν σύγχρονον ἀνθρώπινον τύπον τῶν πόλεων. Ἀκολουθῶς ὁ κοινωνιολόγος Heinz Maus² κατὰ τὸ ἔτος 1946 ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ λαογραφία πρέπει νὰ ἐρευνᾷ τὴν ἱστορίαν τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι καὶ τὸ παρὸν ἀπὸ καθολικῆς πλευρᾶς. Ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις αὐτὰς εἶναι ὁ Will-Erich Peuckert³, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι τελικὸς σκοπὸς πάσης λαογραφικῆς ἐρεῦνης εἶναι ἡ ἀναζήτησις τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων τῶν μορφῶν τοῦ λαϊκοῦ βίου.

Ἄλλος ἐρευνητής, ὁ W. Brepohl, ἐπεδίωξε διὰ τῶν ἔργων του⁴ νὰ στρέψῃ τὴν λαογραφικὴν ἐρευναν πρὸς τὸν λαὸν τῆς βιομηχανίας, τὸν λαὸν ὁ ὁποῖος τὸν ἐνδιαφέρει πρὸ πάντων. Μὲ τὴν λαογραφίαν τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων ἡσχολήθησαν καὶ ἡ Elisabeth Pfeil καὶ ὁ Willy Hellpach. Ὁ δ' ἐν Τυβίγγῃ καθηγητὴς Hermann Bausinger ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ λαογραφία ὀφείλει νὰ ἐξετάζη τὰς ἀπηρτισμένους μορφὰς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν σύγχρονον τεχνοκρατικὸν κόσμον, ἐφ' ὅσον μάλιστα αὗται παρουσιάζουν καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμαδικότητος⁵.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς κοινωνιολογοῦντας λαογράφους καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους περισσότερον παντὸς ἄλλου διὰ τὴν ἐρευναν τοῦ παρόντος, ἐν Γερμανίᾳ ἠκούσθησαν καὶ ἄλλων φωναί, ὡς τοῦ Walter Wiora, ὅστις ἐτόνισεν ὅτι ἡ μόνον μὲ τὸ παρὸν ἐνασχόλησις ἄγει εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ φλοιοῦ τῶν πραγμάτων⁶, καὶ τοῦ Karl Meisen, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ παρὸν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, ἀλλ' ἡ λαογραφία ὀφείλει ν' ἀσκῇται μὲ τὴν ἱστορικὴν συνείδησιν τοῦ πα-

1. M. R u m p f, Die deutsche Volkssoziologie im Rahmen einer sozialen Lebenslehre, Nürnberg, 1931. (Nürnberger-Beiträge zu der Wirtschafts-und Sozialwissenschaften, Heft 28).

2. H e i n z M a u s, Zur Situation der deutschen Volkskunde, Die Umschau. Internationale Revue, 1, 1946, σ. 349-359.

3. W i l l - E r i c h P e u c k e r t, Zur Situation der deutschen Volkskunde. Die Nachbarn. Jahrbuch für vergleichende Volkskunde, 1, 1948, σ. 130-15.

4. W i l h e l m B r e p o h l, Das Soziologische in der Volkskunde. Rheinisches Jahrbuch für Volkskunde, 4, 1953, σ. 245-275. — Industrielle Volkskunde. Soziale Welt, 2, 1950/51, σ. 115-124. — Der Standort der industriellen Volkskunde, ἐν Soziologische Forschung in unserer Zeit. Festschrift für Leopold von Wiest, Köln, 1951, σ. 312-319. — Die Volkskunde der Industriellen Gesellschaft, Westfälische Forschungen, 6, 1952, σ. 203-211. — Industrievolk im Wandel von der agraren zur industriellen Daseinform dargestellt am Ruhrgebiet, Tübingen, 1957 (Soziale Forschung und Praxis, 18).

5. H. B a u s i n g e r, Die Volkskultur in der technischen Welt, Stuttgart, 1961.

6. W. W i o r a, Die Stellung der Volkskunde im Kreise der Geisteswissenschaften. Bericht über den Allgemeinen Volkskundlichen Kongress. 1951. Stuttgart 1952, σ. 8-21.

ρόντος¹. Ὁ τελευταῖος οὗτος Γερμανὸς λαογράφος μετὰ τοῦ W.-E. Peuckert ἐπιδιώκει τὴν στροφὴν τῆς ἐρεῦνης μιᾶς ὁλοκληρωμένης «εὐρωπαϊκῆς λαογραφίας».

Ἐν Αὐστρίᾳ ὁ Leopold Schmidt τοποθετεῖ τὴν λαογραφίαν παρὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν θεωρεῖ ὅτι κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν ἐντὸς τῆς σειρᾶς τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ εἶδη λαογραφικῶν ἐκδηλώσεων, ὅπως εἶναι π.χ. τὸ τραγούδι, ὁ χορός, ὀνομάζει «τάξεις». Εἰς τὴν ἐρευνᾶν τοῦ οὐδόλως λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς οἰκονομικὰς καὶ ἱστορικὰς συνθήκας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν λαογραφικῶν στοιχείων οὔτε τὰς ἀρχὰς τῆς ψυχολογικῆς, τῆς κοινωνιολογικῆς καὶ τῆς λειτουργικῆς μεθόδου, ἀλλ' ἀκολουθεῖ ἰδίαν μέθοδον, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐξετάζει τὸν τρόπον τῆς ἐμφανίσεως, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν φαινομένων². Ὁ L. Schmidt ἐνδιαφέρεται κυρίως διὰ τὰ πράγματα (realia), τὰ ὁποῖα ἐρευνᾷ χωρὶς νὰ τὸν ἀπασχολοῦν αἱ λύσεις τῶν μετ' αὐτῶν συναπτομένων κοινωνικῶν, ψυχολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν προβλημάτων. Ἀπὸ τοῦ 1940 ὁ αὐστριακὸς οὗτος λαογράφος ἤχθη εἰς τὴν ἐρευναν καὶ τῆς ἐν Βιέννῃ ζωῆς³, δηλαδὴ ἡσχολήθη μετὰ θέματα ἀστικῆς λαογραφίας, ἐν γένει δὲ μετὰ τὸ συνολικὸν ἔργον τοῦ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν λαογραφίαν, ὡς ἡμεῖς τὴν ἀντιλαμβανόμεθα ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὁδηγεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ.

***

Ὁ παρ' ἡμῖν θεμελιωτὴς τῆς λαογραφίας ὡς ἐπιστήμης Ν. Γ. Πολίτης διετύπωσε κατὰ τὸ 1909 ὡς ἐξῆς τὸν ὅρισμόν αὐτῆς: «Ἡ λαογραφία ἐξετάζει τὰς κατὰ παράδοσιν διὰ λόγων, πράξεων ἢ ἐνεργειῶν ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ· τὰς ἐκδηλώσεις δηλαδὴ ἐκείνας, τῶν ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶναι ἄγνωστος, μὴ προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ὑπερόχου τινὸς ἀνδρός, αἵτινες κατ' ἀκολουθίαν δὲν ὀφείλονται εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν μόρφωσιν, καὶ ἐκείνας, αἵτινες εἶναι συνέχεια ἢ διαδοχὴ προηγηθείσης κοινωνικῆς καταστάσεως, ἢ εἶναι μεταβολὴ ἢ παραφθορὰ ἄλλοις ἐλλόγων ἐκδηλώσεων τοῦ βίου ἐν τῷ παρελθόντι. Συνεξετάζει δ' ἀναγκαίως καὶ τὰς μὴ ἐκπορευομένας μὲν ἀμέσως ἐκ τῆς παραδόσεως ἐκδηλώσεις τοῦ βίου, ἀλλὰ ἀφομοιούμενας ἢ συναπτομένας στενῶς πρὸς τὰς κατὰ παράδοσιν»⁴.

Διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ὁ Ν. Γ. Πολίτης ἐκθέτει ὁποῖον εἶναι τὸ ἔργον τῆς λαογραφίας, δίδει δὲ κατόπιν συνοπτικὸν διάγραμμα τῶν λαογραφικῶν θεμάτων⁵, ἀλλὰ δὲν ἐκφέρει γνώμην περὶ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιστήμης τῆς λαογραφίας. Ἐν τούτοις εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ 1907 μαθήματά του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καθώριζεν ὅτι «ἡ ἀνάλυσις τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἐπὶ μέρους λαῶν εἶναι ἔργον οὐχὶ

1. K. Meisen, Europäische Volkskunde als Forschungsausgabe. Rheinisches Jahrbuch für Volkskunde, 3, 1952, σ. 7-40.

2. Leopold Schmidt, Die Volkskunde als Geisteswissenschaft. Mitteilungen der Österreichischen Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Prähistorie, 73/77, 1947, σ. 115-117.

3. Leopold Schmidt, Wiener Volkskunde. Ein Aufriss, Wien und Leipzig, 1940.

4. Λαογραφία, τόμ. Α', 1909, σ. 7.

5. Ἐνθ' ἀν., σ. 10-14.

τῆς ψυχολογίας τῶν λαῶν, ὡς ἐνόμιζόν τινες, ἀλλὰ τῆς λαογραφίας» καὶ ὅτι «ἡ κυριώτερα χρησιμότης αὐτῆς ἐγκτεται εἰς τοῦτο, ὅτι καθορίζει τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ἐκάστου λαοῦ καὶ συντελεῖ εἰς τὴν διευκρίνησιν τῆς ἐθνικῆς συστάσεως χώρας τινός»¹. Γράφων βραδύτερον τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν εἰς τὸν ἰδρυτικὸν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου νόμον χαρακτηρίζει τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ ὡς «στοιχεῖα χαρακτηριστικὰ τῆς διὰ μέσου τόσων αἰώνων πάλης καὶ δουλείας καὶ ἀπελευθερώσεως πολυτρόπως δοκιμασθείσης καὶ πολυμόρφως, ἀλλ' ἄνευ διασπάσεως τῆς ἀρχικῆς ἐνότητος διαπλασθείσης ἐλληνικῆς ψυχῆς»².

Κρίνων ὁ Στίλπων Π. Κυριακίδης τὸν ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου διατυπωθέντα ὅρισμόν τῆς λαογραφίας, λέγει ὅτι ὁ ὅρισμός τοῦ διδασκάλου του εἶναι μὲν συγκεκριομένης μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ περισκέψεως, ἀλλ' ἔχει καὶ μερικὰς ἀτελείας³. Ἐν αὐτῷ λέγεται μόνον περὶ τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ἀποσιωπᾶται δὲ ὁ ὕλικός, ἐνῶ τοῦτον περιλαμβάνει ὁ ἴδιος ὁ Πολίτης εἰς τὸ διάγραμμα τῶν λαογραφικῶν θεμάτων, τὸ ὁποῖον παραθέτει μετὰ τὸν ὅρισμόν. Ἐπειτα, λέγει ὁ Κυριακίδης, ὁ ὅρος ψυχικός βίος εἶναι κάτι πολὺ εὐρὺ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀκαθόριστον, ὑπάρχει δὲ κίνδυνος ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἡ λαογραφία νὰ μετατραπῇ εἰς εἶδος ψυχολογίας. Ὡσαύτως ὁ ὅρος κοινωνικός, ἐξακολουθεῖ ὁ Κυριακίδης, συνετέλεσεν, ὥστε ἡ λαογραφία νὰ ταυτισθῇ ἐσφαλμένως ὑπὸ τινῶν πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν. Ἐπίσης, ἀκολουθῶν ὁ Πολίτης τὸν περὶ ἐπιβιώσεως νόμον τοῦ Tylor, τονίζει πολὺ τὸ κατὰ παράδοσιν. Δὲν πρόκειται ὅμως περὶ ἐπιβιώσεως, ἀλλὰ περὶ συμβιώσεως παλαιότερων καὶ νεωτέρων πολιτιστικῶν στοιχείων. Ὁ αὐτὸς ἐρευνητὴς δέχεται συνύπαρξιν καὶ ἀλληλεπίδρασιν λαϊκοῦ καὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Τὸν πρῶτον χαρακτηρίζει τὸ ὁμαδικὸν πνεῦμα, ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν παράδοσιν, ἡ μαγικὴ ἢ συνειρμικὴ διανόησις καὶ ἡ μυθικὴ περὶ τοῦ κόσμου ἀντίληψις. Τὸν ἀνώτερον διακρίνουν τὸ ἀτομικὸν ἢ προσωπικὸν πνεῦμα, τὸ νεωτεροποιὸν ἢ νεωτεριστικόν, ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ ἡ φυσικὴ περὶ τοῦ κόσμου ἀντίληψις. Ἐπειτα, λέγει, ἐξαίρεται ὑπὸ τοῦ Πολίτου τὸ ἄγνωστον τῆς ἀρχῆς τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, ἐνῶ πολλὰ τούτων εἶναι δημιουργήματα ὑπερόχων ἀνδρῶν, τὰ ὁποῖα συναπαρτίζουν «τὰ καταπεπτωκότα πολιτιστικὰ στοιχεῖα», ὡς ἐδίδαξεν ὁ J. Meier. Ἄλλη ἀτέλεια τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Πολίτου εἶναι ὅτι εἶναι ἀρκετὰ διεξοδικός⁴.

«Ἡ λαογραφία, κατὰ τὸν Στίλπ. Κυριακίδην, ὡς ἔχουσα ὑποκείμενον ἓνα ἐνιαῖον πολιτισμόν⁵, ἔχοντα ἴδια χαρακτηριστικὰ καὶ ἀνήκοντα εἰς ἓνα ὀρισμένον λαόν, ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν φιλολογικῶν ἐπιστημῶν, οἷα ἡ κλασσικὴ φιλολογία, ἡ γαλλικὴ, ἡ γερμανικὴ, ἀγγλικὴ κτλ., πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παρατήρησεν ἤδη ὁ A. Dieterich, εἶναι δὲ ἐνιαία, διότι ἐνιαία εἶναι καὶ ἡ ζωὴ, τῆς ὁποίας τὰς ἐκδηλώσεις ἐξε-

1. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐνθ' ἄν., σ. 32.

2. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Λαογραφία, τόμ. ΣΤ', 1917/18, σ. 660.

3. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, μέρ. Α', ἐκδ. 2α, ἐν Ἀθήναις, 1965, σ. 16.

4. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 16-19.

5. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Τί εἶναι λαογραφία καὶ εἰς τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡ σπουδὴ τῆς, Λαογραφία, τόμ. ΙΒ', 1938/1948, σ. 139.

τάζει . . . 'Η κλασσική φιλολογία έχει ως υποκείμενον τὸν κλασσικὸν πολιτισμὸν ἐν γένει, ἀνώτερον καὶ λαϊκόν, ἐνῶ ἡ λαογραφία μόνον τὸν λαϊκὸν τοῦ νέου ἐλληνικοῦ λαοῦ¹. 'Επειδὴ δ' ἐν τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶναι τὸ κατὰ παράδοσιν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον πρὸς τὸ παρελθόν, ἡ λαογραφία ἔχει ἀναγκαίως ἱστορικὸν χαρακτῆρα, ὅπως ἄλλως καὶ κάθε φιλολογία»².

Ὁ Στίλπων Κυριακίδης εἶναι πρὸς τούτοις ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Spamer. Οὕτω δὲν νομίζει ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ Γερμανοῦ ἐρευνητοῦ, καθ' ὃν ἡ λαογραφία δὲν δύναται ν' ἀποβῇ αὐτοτελὴς καὶ ἐνιαία ἐπιστήμη, ἐὰν δὲν μεταβληθῇ εἰς ψυχολογικὴν καὶ δὴ εἰς χαρακτηρολογίαν τοῦ λαοῦ, οὔτε ὅτι πρέπει ν' ἀποβληθοῦν ἐκ τῆς λαογραφίας αἱ ἐκδηλώσεις, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸν ὕλικὸν βίον τοῦ λαοῦ³. Δὲν εἶναι προσέτι σύμφωνος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Spamer, διότι, λέγει, αὗται παραγνωρίζουν τὴν σημασίαν τῆς ὀντότητος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διότι ἔνεκα τῆς μετατοπίσεως τῆς λαογραφίας εἰς τὸν ψυχολογικὸν τίτλον, αὕτη ἀντὶ ν' ἀποκτήσῃ ἐνότητα καὶ αὐτοτέλειαν, κινδυνεύει τὸναντίον νὰ χάσῃ τὴν αὐθυπαρξίαν, τὴν ὁποίαν μετὰ τόσους ἀγῶνας κατῴρθωσεν ἐπὶ τέλους ν' ἀποκτήσῃ⁴. Οὕτως, ὑποκείμενον τῆς λαογραφίας, κατὰ τὸν Στίλπ. Κυριακίδην, εἶναι ὁ λαϊκὸς πολιτισμός, ἐπιστημονικὸς δὲ σκοπὸς αὐτῆς ἡ ἐρμηνεία τοῦ πολιτισμοῦ τούτου.

Ἄλλος μαθητὴς τοῦ Ν. Γ. Πολίτου, ὁ Γεώργιος Α. Μέγας, εἰς τὸ ἐναρκτήριον μάθημά του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (1947) λέγει: «Βεβαίως ἡ λαογραφία, ὡς ἐξετάζουσα τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ἀσχολεῖται μὲ τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ μὲ τὴν γνῶσιν τῶν μορφῶν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου τὸ ἔργον τῆς λαογραφίας δὲν συμπληροῦται. Ἐφ' ὅσον εἰς τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα ἔχομεν τὴν ἀποκάλυψιν ἐνὸς πνευματικοῦ ὄντος, τοῦ ὁποίου τὴν ἀτομικὴν σφραγίδα φέρουν ἀποτυπωμένην, ταῦτα καὶ πέραν τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἔχουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ὡς στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι καὶ μέσα διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ψυχικοῦ αὐτοῦ ὄντος, τοῦ δημιουργοῦ καὶ φορέως των, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ. Ὅθεν ὀρθῶς ἡ γνῶσις τῆς ψυχικῆς ἰδιοσυστάσεως τοῦ λαοῦ τίθεται ὡς ὁ κύριος, ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης. Παραιτουμένη τοῦ ψυχολογικοῦ σκοποῦ ἡ λαογραφία θὰ ἐκλείε τρόπον τινὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐμπρὸς εἰς τὸ θέαμα μιᾶς ψυχῆς, ποὺ ἐνεργεῖ καὶ ἀποκαλύπτεται διὰ μέσου τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων, θὰ ἔθετε τὴν γνῶσιν τῶν φαινομένων καὶ τῶν πραγμάτων ὑπὲρ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ψυχικῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ταῦτα ἀναβλύζουν, θὰ παρεγνώριζε τὴν ἀξίαν τοῦ ἀποφθέγματος τοῦ Goethe: ἡ καθ' αὐτὸ σπουδὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἀνθρωπός»⁵.

Διαφέρει, κατὰ τὸν Γ. Α. Μέγαν, ἡ λαογραφία ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τῶν λαῶν, διότι «αὕτη ἐρευνᾷ τὰ φαινόμενα τοῦ βίου οὐχὶ ὑπὸ τὴν γενικῶς ἀνθρωπίνην μορφήν,

1. Σκοπὸν τῆς λαογραφίας θεωρεῖ τὴν γνῶσιν τῆς ζωῆς τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ καθ' ἑαυτήν. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἀν., σ. 133.

2. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία . . . , σ. 22-23. Βλ. καὶ ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. IB', σ. 145.

3. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία . . . , σ. 25.

4. Ἐνθ' ἀν., σ. 28. Βλ. καὶ ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. IB', σ. 153-156.

5. Βλ. Γ. Α. Μέγαν, ἐνθ' ἀν., σ. 34 κ.ἐξ.

ἀλλ' ὅφ' ἦν τάσιν καὶ κρᾶσιν παρουσιάζονται εἰς ἓνα ὠρισμένον λαόν¹. . . Ἡ λαογραφία διὰ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἔργου τῆς διακρίνεται σαφῶς καὶ ἀπὸ τὴν καθολικὴν ἐπιστήμην τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τῶν λαῶν καὶ τὴν ἐθνολογίαν οὔτε ὑπηρετοῦσα οὔτε ὑπηρετούμενη, ἀλλ' αὐτονόμως συνεργαζομένη μὲ τὰς συγγενεῖς πρὸς αὐτὴν ἐπιστήμας»².

Ἀλλαχοῦ ὁ Γ. Ἀ. Μέγας, ἀναφερόμενος εἰς τὸ λαογραφικὸν ἔργον, λέγει: «Ἡ λαογραφία δὲν εἶναι ἐπιστήμη διὰ περασμένα πράγματα. Ἔργον τῆς λαογραφίας δὲν εἶναι, ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ἀπλῶς νὰ συλλέξῃ καὶ διαφυλάξῃ εἰς βιβλία καὶ Ἀρχεῖα τὰ τελευταῖα δείγματα τοῦ ἰδιάζοντος εἰς κάθε λαὸν χαρακτήρος, ὅσα περιεσώθησαν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Αἱ ἴδιαι δυνάμεις, ποὺ ἐδημιούργησαν ἐκεῖνα τὰ ἐξαλειφθέντα ἢ ὁλονέν φθίνοντα φαινόμενα ἐνεργοῦν ἀκόμη καὶ δημιουργοῦν παντοῦ νέας μορφὰς λαϊκοῦ βίου. Καὶ αἱ νέαι αὗται μορφαὶ ἐνδιαφέρουν ἐξ ἴσου τὴν ἔρευναν καὶ αὗται συντελοῦν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ποὺ εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς πάσης λαογραφικῆς ἐρεύνης»³.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Γ. Ἀ. Μέγαν εἰς τὴν ἑδραν τῆς λαογραφίας ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γ. Κ. Σπυριδάκης γράφει περὶ τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας: «Τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας ὡς αὐτοτελοῦς ἐπιστήμης ὑποκείμενον ἐρεύνης εἶναι ὁ ἐκ παραδόσεως πολιτισμὸς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις του εἰς τὸν φυσικὸν (ὕλικόν) βίον, τὸν κοινωνικὸν καὶ τὸν πνευματικόν. Μὲ ἄλλας λέξεις αὐτὸς ὁ λαὸς ὡς σύνολον κοινωνικῶς ὁργανωμένον»⁴.

Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διατελέσας μετὰ τὸν Στίλπ. Π. Κυριακίδην καθηγητὴς τῆς λαογραφίας Δ. Ἀ. Πετρόπουλος δίδει εἰς αὐτὴν τὸ ἐξῆς περιεχόμενον: Ἡ λαογραφία μελετᾷ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἅφ' ἑνὸς μὲν πνευματικαὶ καὶ φυσικαί, ἅφ' ἑτέρου δ' ὕλικαί⁵.

Ὁ ἐν Ἰωαννίνοις διατελέσας καθηγητὴς τῆς λαογραφίας Δ. Σ. Λουκάτος ἔγραψεν ὅτι αὕτη παρατηρεῖ καὶ ζητεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου (πνευματικὰς, κοινωνικὰς καὶ τεχνικὰς), αἱ ὁποῖαι σχηματίζουν, συνθέτουν τὸν πολιτισμὸν τοῦ λαοῦ καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸν τοῦ ἔθνους⁶. Ὅπως βλέπομεν, αἱ ἀπόψεις τῶν τριῶν ὡς ἄνω καθηγητῶν συμφωνοῦν πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Στίλπ. Π. Κυριακίδου καὶ τοῦ Γ. Ἀ. Μέγα ὡς πρὸς τὰς γενικὰς κατευθύνσεις τῆς λαογραφικῆς

1. Καὶ ὁ Στίλπων Π. Κυριακίδης (Λαογραφία, τόμ. IB', σ. 147) ἔγραψεν ὅτι ἡ Λαογραφία μᾶς ἀποκαλύπτει . . . καὶ τὰς δημιουργικὰς ψυχικὰς δυνάμεις (τοῦ λαοῦ) «οὐχὶ ἀπλῶς ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀλλ' ὅφ' ἦν τάσιν καὶ κρᾶσιν παρουσιάζονται [τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ] εἰς ἓνα ὠρισμένον λαόν».

2. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐνθ' ἀν., σ. 36-37.

3. Γ. Ἀ. Μέγας, Ἡ λαογραφία καὶ ἡ συμβολὴ τῶν διδασκάλων εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς, Λαογραφία, τόμ. KE', 1967, σ. 44.

4. Γ. Κ. Σπυριδάκης, Σημειώσεις εἰς τὸ μάθημα τῆς Λαογραφίας, τευχ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1967, σ. 1.

5. Δ. Ἀ. Πετρόπουλος, Σημειώσεις, Θεσσαλονίκη, 1965, σ. 1-3.

6. Δ. Σ. Λουκάτος, Σημειώσεις, Θεσσαλονίκη-Ἰωάννινα, 1966, σ. 5. D. Loucatos, État actuel des études folkloriques en Grèce, 1970, σ. 23.

έρευνας. Περισσότερον σύμφωνος πρὸς τὰς πεποιθήσεις τοῦ Στίλπ. Π. Κυριακίδου εἶναι ὁ Γ. Κ. Σπυριδάκης. Οὗτος δίδει ἔμφασιν, ὡς καὶ ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὅρον «λαϊκὸς πολιτισμὸς» διακρίνει δ', ὡς ὁ Γ. Ἀ. Μέγας, τὸ πεδίου τῆς έρευνας τῆς λαογραφίας διὰ τῆς προσθήκης «τοῦ ὑλικοῦ βίου τοῦ λαοῦ» καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν έρευναν κατεύθυνσιν κοινωνιολογικήν¹. Σημειωτέον ἀκόμη ὅτι καὶ τῶν τριῶν αἱ ἀπόψεις συμπίπτουν ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς έννοιᾶς λ α ὁ ς, ἥτις διαφέρει τῆς τοῦ ὁ χ λ ο υ (vulgus). Ἀπὸ ἄλλης δ' ἀπόψεως αἱ πραγματεῖαι καὶ τῶν τριῶν τούτων ἐπιστημόνων ἀκολουθοῦν τὴν μέθοδον τῶν προηγουμένων έρευνητῶν, ἥτοι τοῦ Ν. Γ. Πολίτου καὶ τῶν μαθητῶν του.

Τέλος ὁ Θ. Παπαδόπουλος, διευθυντῆς τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Λευκωσίας Κύπρου, θεωρεῖ ὅτι «ἡ έμμονή τῆς λαογραφίας εἰς παλαιότερας μεθόδους έρευνας καὶ ἡ ἀντιμετώπισις ὑπ' αὐτῆς τῶν μελετωμένων φαινομένων ὑπὸ ἀποκλειστικὴν περιγραφικὴν καὶ συγκριτικὴν ἔποψιν δὲν δύναται νὰ προεικάσῃ εὐνοϊκῶς περὶ τῆς αὐτοτελοῦς αὐτῆς θέσεως ἐν τῷ συστήματι τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς μίαν ἐποχὴν έντόνου ἀνθρωπίνης προβληματικῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παγκόσμιος διάδοσις τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ τείνει νὰ ἱσοπεδώσῃ τὰς ἐθνικὰς καὶ τὰς τοπικὰς μορφὰς τοῦ λαϊκοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι φανερόν ὅτι ἀναγκαιοῦν ριζικαὶ ἀναπροσαρμογαὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ μέθοδον τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου... Ἡ μέλλουσα θέσις τῆς λαογραφίας ὡς ἐπιστήμης τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς δυνατότητος ἀντιμετώπισεως ἀπὸ τῆς ἰδικῆς τῆς σκοπῆς τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων έντός τοῦ ραγδαίως ἐξελισσομένου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς ἀναπροσαρμογῆς τοῦ θεωρητικοῦ καὶ μεθοδολογικοῦ αὐτῆς ἐξοπλισμοῦ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς προβληματικῆς ταύτης»².

Ὅπως εἶδομεν, πράγματι ὁ Ν. Γ. Πολίτης εἰς τὸν ὅρισμόν του τῆς λαογραφίας παρέλειψε ν' ἀναφέρῃ ὅτι αὕτη ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ καὶ τὸν ὑλικὸν βίον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ, ὡς παρετήρησαν ἀμφότεροι οἱ μαθηταὶ του Στ. Κυριακίδης καὶ Γ. Μέγας, οὗτος εἰς τὸ διάγραμμά του τῶν λαογραφικῶν θεμάτων περιέλαβε καὶ τὸν βίον τοῦτον. Ὅτι δ' ἡσπάζετο τὴν περὶ ἐπιβιώσεως θεωρίαν τοῦ Tylor τονίσας τὸ «κατὰ παράδοσιν», τοῦτο νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτον, διότι εἶναι ἀληθέστατον ὅτι ἀρκετὰ στοιχεῖα παλαιότερων περιόδων πολιτισμοῦ παρὰ πάντα λόγον διατηροῦνται έντός νεωτέρων περιόδων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὴν δύναμιν τῆς συνηθείας καὶ τὴν συντηρητικότητά τοῦ λαοῦ³. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐπιβιώσεως μόνον, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Στίλπ. Κυριακίδης, ἀλλὰ καὶ περὶ ζωντανῶν στοιχείων συμβιούντων μετὰ νεωτέρων. Ἀξίον ἐπίσης ἰδιαιτέρας προσοχῆς, κατὰ τὸν Γ. Μέγαν, εἶναι ὅτι ὁ Ν. Γ. Πολίτης ἐδέχετο ὅτι ἡ λαϊκὴ δημιουργία εἶναι συνεχῆς καὶ ἀδιάκοπος⁴.

1. Γ. Κ. Σπυριδάκης, ένθ' άν., σ. 149-215. Βλ. καὶ Θ. Παπαδοπούλλου, ένθ' άν., σ. 23.

2. Θ. Παπαδοπούλλου, ένθ' άν., σ. 58-59.

3. Βλ. Στίλπ. Π. Κυριακίδην, έν Λαογραφία, τόμ. ΙΒ', σ. 134.

4. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, έν Λαογραφία, τόμ. ΚΕ', σ. 33.

Γράφων ὁ Στίλπων Κυριακίδης ὅτι διὰ τοῦ ὅρου «ψυχικὸς βίος», ὃν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ν. Γ. Πολίτης, κινδυνεύει ἡ λαογραφία νὰ χάσῃ τὴν αὐτοτέλειάν της καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς ψυχολογικὴν ἐπιστήμην, διὰ τοῦ ὅρου δὲ «κοινωνικὸς» νὰ συμπέσῃ μὲ τὴν κοινωνιολογίαν, ἐκφράζει φόβον ὑπερβολικὸν καὶ ἀδικαιολόγητον, διότι ἡ μελέτη πολλῶν τοῦ λαοῦ ἐκδηλώσεων ὁδηγεῖ ὅπωςδῆποτε εἰς τὸν σχηματισμὸν γνώμης περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ἰδιοσυστάσις, ὠρισμένων δ' ἐξ αὐτῶν, ὅπως π.χ. τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως μιᾶς κοινότητος, τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου, τοῦ γάμου κ.ἄ. ἡ θέσις εὐρίσκεται εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ λαϊκοῦ κοινωνικοῦ βίου. Αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, ὁ Στίλπων Κυριακίδης ἔχει τὴν γνώμην ὅτι διὰ τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης τῶν λαογραφικῶν φαινομένων ἀποκαλύπτεται αὐτομάτως εἰς τὰ ὅμματα τοῦ λαογράφου ἐρευνητοῦ ἡ ψυχικὴ ἰδιοφυΐα, ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ, τοῦ ἰδίου αὐτοῦ λαοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐρεῦνης του¹. «Ἡ λαογραφία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ της, ἂν κατορθώσῃ νὰ δώσῃ πλήρη εἰκόνα τῆς ζωῆς ἐκάστου λαοῦ, δηλαδὴ τοῦ λαϊκοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐξιχνιάσῃ τὰς ἱστορικὰς καὶ ψυχικὰς πηγὰς αὐτοῦ»².

Ἐπιφανειακῶς λοιπὸν ἡ θέσις τοῦ Στίλπ. Κυριακίδου φαίνεται νὰ διαφέρει τῆς τοῦ Ν. Γ. Πολίτου, διότι ὁ πρῶτος δίδει ἀπλῶς ἔμφασιν εἰς τὸν ὅρον «λαϊκὸς πολιτισμός». Τοῦτον, λέγει, μελετᾷ ἡ λαογραφία, ἡ ὁποία «βεβαίως, γράφει, π ρ έ π ε ι ν ὰ ψ υ χ ο λ ο γ ῆ ῖ, ἂν θέλῃ νὰ ἐννοήσῃ βαθύτερον τὰς μορφὰς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὰς ὁποίας ἔχει νὰ ἐξετάσῃ καὶ αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν ὁμαδικῶν φαινομένων, ὅπως πρέπει καὶ νὰ συγκρίνῃ καὶ νὰ ἀνατρέχῃ καὶ εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ μεταβληθῇ εἰς ψυχολογίαν, οὔτε ἀτομικὴν οὔτε ὁμαδικήν, οὔδε εἰς ἀρχαιολογίαν ἢ ἱστορίαν ἢ οἵανδήποτε συγκριτικὴν ἐπιστήμην. Ἐὰν θέλῃ νὰ διατηρῇ τὴν αὐτοτέλειάν της, πρέπει νὰ μένῃ στερεῶς προσηλωμένη εἰς τὸ ὑποκείμενόν της, τὸν λαϊκὸν πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἱκανὸς καὶ ἐνότητά εἰς αὐτὴν ἀρτίαν νὰ προσδώσῃ καὶ ἀξίαν σημαντικὴν»³. Νομίζω ὅτι καὶ ὁ Ν. Γ. Πολίτης τὰς αὐτὰς ἔσχεν ἰδέας, τὰς ὁποίας καὶ ἐφήρμοζεν εἰς τὰς μελέτας του, μετὰ τὰ πρῶτα τοῦ ἔργου, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ προσπάθειά του συνίστατο εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν ἐν τῷ παρόντι λειψάνων τοῦ παρελθόντος.

Ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς του ἀντιλήψεως διὰ τὸν «λαϊκὸν πολιτισμόν», ὁ Στίλπων Κυριακίδης τονίζει καὶ τὴν στενὴν σχέσιν φιλολογίας καὶ λαογραφίας. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἰδέα αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν Usener, ὅστις ἔγραψε παλαιότερον: «Σπουδαία μοῖρα τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ὁποίας τμῆμα εἶναι ἡ λαογραφία, ὑπόκειται εἰς τὴν ἐρευναν τῆς φιλολογίας, ἥτις εὐρίσκει ἐν ἑαυτῇ ἀπέραντον, σχεδὸν παρθένον, πεδῖον ἐρεῦνης, πολλαχῶς ἀμεῖβον τοὺς ἐν αὐτῷ κόπους· διότι τὰ πορίσματα τῆς ἐρεῦνης συντείνουν ὄχι μόνον εἰς τὴν πλήρη κατανόησιν τῶν συγγραφέων, ὄχι μόνον εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ καθοδηγοῦν εἰς καθορισμὸν τῶν γενικῶν νόμων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας εἰς ὃν τείνει πᾶσα ἱστορικὴ ἐργασία»⁴.

1. Βλ. Στίλπ. Π. Κυριακίδην, ἐνθ' ἄν., σ. 145-146.

2. Ἐνθ' ἄν., σ. 135.

3. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, ἐνθ' ἄν., σ. 30.

4. H. Usener, Vorträge und Aufsätze, 1907, σ. 106 κ.ἐξ. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἄν., σ. 34.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Στίλπωνα Κυριακίδην, ὅστις κατεπολέμησε θεωρητικῶς μόνον τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Spramer, ὁ Γ. Ἀ. Μέγας δίδει ἔμφασιν εἰς τὸν ψυχολογικὸν καὶ χαρακτηρολογικὸν σκοπὸν τῆς λαογραφίας. Τελικὸς σκοπός, λέγει, πάσης λαογραφικῆς ἐρεύνης εἶναι ἡ γνῶσις τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς τῶν φορέων τῶν λαογραφικῶν φαινομένων. Μὲ τὴν γνῶσιν τῶν μορφῶν τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τὸ ἔργον τῆς λαογραφίας δὲν συμπληροῦται. Δέχεται λοιπὸν ὁ Γ. Μέγας ὅτι ἡ λαογραφία ἀσχολεῖται μὲ τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ προχωρεῖ κατόπιν ὀρθῶς εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ τελικοῦ αὐτῆς σκοποῦ, συνισταμένου εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς τὰ πολιτιστικὰ φαινόμενα ἀναβλύζουν. Οὕτως ὁ μὲν Στίλπ. Κυριακίδης δίδει ἔμφασιν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὁ δὲ Γεώργ. Μέγας εἰς τὴν τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ. Ὁ Θ. Παπαδόπουλλος φοβεῖται τὴν ἰσοπέδωσιν, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται αἱ ἐθνικαὶ καὶ τοπικαὶ μορφαὶ τοῦ λαϊκοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τῆς ἀναπτυσσομένης τεχνολογίας, ἀμφιβάλλει διὰ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυουσῶν λαογραφικῶν μεθόδων, ἀλλὰ δὲν λέγει διὰ ποίων συγκεκριμένων τρόπων πρέπει ν' ἀντιμετωπισθοῦν τὰ ζητήματα.

Νομίζω ὅτι τόσον ὁ Ν. Γ. Πολίτης, ὅσον καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Στίλπ. Κυριακίδης καὶ Γ. Μέγας ἠκολούθησαν ἐν τῇ πράξει τὰς ἐνδεδειγμένας μεθόδους εἰς τὰς μελέτας των. Μόνον τὰ λαογραφικὰ αὐτῶν διαφέροντα παρουσιάζουν διαφοράς. Οὕτω π.χ. ὁ Γ. Μέγας, ἐκτὸς τῶν μελετῶν του, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ πνευματικὸν βίον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, κατέγινε περισσώτερον τῶν ἄλλων καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ὕλικοῦ βίου καὶ τῶν λαϊκῶν διηγήσεων (παραμυθίων).

Ἡ λαογραφία κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, τὸν Στίλπ. Κυριακίδην καὶ τὸν Γεώργ. Μέγαν ἐρευνᾷ τὸν παραδοσιακὸν πολιτισμὸν ἐνδὲς ἱστορικωτάτου λαοῦ, τοῦ νεοελληνικοῦ. Εἶναι φυσικόν, ἡ ἔρευνα τῶν ποικίλων φαινομένων τοῦ βίου τοῦ λαοῦ τούτου μετὰ τὴν παράθεσιν καὶ τὴν περιγραφὴν αὐτῶν ν' ἀνατρέχῃ εἰς τὸ παρελθόν, χρησιμοποιοῦσα τὴν ἱστορικὴν φιλολογικὴν μέθοδον, χωρὶς βεβαίως νὰ μεταβάλλῃ τὴν λαογραφίαν εἰς ἱστορίαν. Ἐπίσης φυσικόν εἶναι νὰ τὰ συγκρίνῃ πρὸς ὅμοια ἢ ἀνάλογα ἄλλων λαῶν. Πρὸς τούτοις διὰ τὴν μελέτην ἀρκετῶν ἐκ τῶν ἐν λόγῳ φαινομένων καταφεύγει εἰς τὴν ψυχολογικὴν μέθοδον. Ἐν τῇ πράξει λοιπὸν οὐδεὶς ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἐρευνητῶν μεταβάλλει τὴν λαογραφίαν εἰς ἐπιστήμην ἱστορικὴν, ψυχολογικὴν ἢ κλάδον τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ. Συχνὰ ἡ ἔρευνα, ὡς εἶναι φυσικόν, καταλήγει εἰς πορίσματα, χρήσιμα διὰ τὴν καλυτέραν γνῶσιν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ, τοῦ δημιουργοῦντος ἢ διατηροῦντος κατὰ παράδοσιν τὰ στοιχεῖα τοῦ ὕλικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου¹. Ἐκεῖνο τώρα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως, εἶναι ὅτι ἀπαραίτητος εἶναι ἡ εὗρεσις τῆς προελεύσεως καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὡς καὶ ὁ συνδυασμὸς τοῦ «συγχρόνου» πρὸς τὸ

1. Βλ. π.χ. τὰς μελέτας. Ν. Γ. Πολίτου, Βούλγαροι κλέφταις κατὰ τὰ δημῶδη βουλγαρικὰ ἄσματα. Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, Α', 1920, σ. 287-296. Γ. Ἀ. Μέγας, Ἔχουν οἱ Βούλγαροι ἐθνικὸν ἔπος; Ἀθῆναι, 1946. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ λεγόμενος κοινὸς βαλκανικὸς πολιτισμὸς. Ἡ δημῶδης ποίησις. Ἑλληνικὴ Δημιουργία, τόμ. Ε', Ἀθῆναι, 1950, σ. 747-750. Ἐπετηρὶς Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τόμ. ΣΤ' (1950/51), σ. 297-324.

«παλαιόν» καὶ ἡ ἐπὶ πλέον χρησιμοποίησις ὅπου δεῖ τῆς λειτουργικῆς καὶ δομικῆς μεθόδου. Ἐπίσης ὅτι τὴν λαογραφίαν σήμερον δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀπασχολῇ μόνον ὁ ἀγροτικός, ἀλλὰ καὶ ὁ εἰς τὰς πόλεις καὶ ὁ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διαβιῶν λαός. Ἀκόμη, νομίζω, ὅτι οὐδέποτε ὁ λαός θὰ παύσῃ, παρ' ὅλας τὰς μεταβολὰς ἐκ τῆς ἀλματώδους ἀναπτύξεως τοῦ «ἀνωτέρου» πολιτισμοῦ, νὰ δημιουργῇ νέας πολιτιστικὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνδιαφέρουν τὴν ἔρευναν. Τέλος ὁ ἐρευνητὴς τῶν λαογραφικῶν φαινομένων πρέπει ν' ἀντιμετωπίζῃ αὐτὰ ἀντικειμενικῶς, χωρὶς ρωμαντισμὸν καὶ ὑποκειμενικὴν συναισθηματικὴν διάθεσιν. Μὲ τὴν σκέψιν ὅτι τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα δὲν εἶναι «στατικά», ἀλλ' ὅτι ἐξελίσσονται, μεταβάλλονται ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, κάποτε ἀποθνήσκουν, ἀλλὰ καὶ ἀναβιοῦν, δὲν θὰ φθάνῃ ποτὲ ὁ ἐρευνητὴς νὰ θρηνῇ διὰ τὴν μεταβολὴν ἢ ἀπώλειαν. Βεβαίως θὰ περισώζῃ ὅ,τι εἶναι ὑπόλειμμα παλαιοτέρων μορφῶν βίου, ἀλλ' οὔτε τὸ «νέον» θὰ περιφρονῇ οὔτε θὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀπαισιοδοξίαν, ἐφ' ὅσον ὁ φορεὺς τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, ὁ λαός, θὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν ζωὴν.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ἐξ ὅσων εἶδομεν, ὅτι διὰ τὸ πεδίου ἐρεῦνης καὶ τὸν σκοπὸν τῆς λαογραφίας συναντῶμεν διαφορετικὰς ἀντιλήψεις οὐ μόνον ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν μελετητῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χώρας. Τοῦτο ὀφείλεται α') εἰς τὴν ἑκτασιν τῶν λαογραφικῶν διαφορῶν, β') εἰς τὴν στενὴν σχέσιν τῆς λαογραφίας πρὸς τὰς συγγενεῖς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιδόσεις, γ') εἰς τὴν διάφορον κατὰ χώρας προέλευσιν αὐτῆς καὶ τὴν εἰς αὐτὰς ἀνισομερῆ καὶ ἀνισόχρονον ἀνάπτυξιν τῆς, δ') εἰς τὴν διάφορον ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν καὶ τὰ διαφορετικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μελετητῶν, ε') εἰς τὴν ἑλλειψιν συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν διὰ τὴν ἔρευναν κοινῶν θεμάτων, καὶ ς') εἰς τὴν ἑλλειψιν ἐνὸς διεθνοῦς κέντρου λαογραφικῆς συνεννοήσεως, προγραμματισμοῦ καὶ ἐνημερώσεως¹.

RÉSUMÉ

Signification et objectif des études folkloriques

par D. B. Oikonomidis

Dans cet article, l'auteur tente de définir le contenu et les limites des études folkloriques au sein des sciences humaines, ainsi que les objectifs qu'elles se proposent. Il expose tout d'abord les idées développées par les Anglais W. Thoms, G. Gomme, Ch. Burne et E. Hartland au milieu du siècle dernier sur la signification des études folkloriques (*folklore*), sur les liens qu'elles entretiennent avec les sciences qui leur sont apparentées et sur les buts principaux qu'elles se donnent.

L'auteur souligne la confusion, existant toujours dans certains pays, au sujet de la délimitation entre études folkloriques, ethnographie et ethnologie.

1. Βλ. Ε. Μ α ζ α ρ ά κ η, 'Η λαογραφικὴ ἔρευνα καὶ ἡ συστηματικὴ ὁργάνωσή της, 'Αθήναι, 1964, σ. 2-28.

En ce qui concerne la signification des études folkloriques, il s'appesantit sur la théorie des «survivances» de traits culturels anciens dans les cultures modernes, théorie avancée par les Anglais E. Tylor et A. Lang; il mentionne et critique la théorie sur les observations folkloriques de A. Nutt; puis il insiste sur les progrès de l'école anthropologique anglaise avec son principal représentant G. J. Frazer et expose les critiques faites à la théorie des «survivances» par les folkloristes grecs N. G. Politis et St. Kyriakides.

Il mentionne ensuite les points de vue exprimés en Allemagne à l'époque de Herder mais surtout à celle de Riehl, soulignant le fait que c'est dans ce pays qu'est mise au point la définition la plus précise du terme «études folkloriques» (*Volkskunde*).

A ce propos, il expose notamment les théories de K. Weinhold, de A. Haufen, de E. Hoffmann-Krayer, de A. Stack, de A. Dieterich, de E. Mogk, de J. Meier, de H. Steinthal, de H. Naumann, de A. Bach, de E. Fehrle et de A. Spamer. Il ne manque pas non plus d'exposer les théories avancées dans d'autres pays, par d'autres chercheurs jusque dans la dernière décennie, comme par exemple, celles de W. Bascom, S. Erixon, St. Thompson, E. Lindgren, A. Marinus, F. Boas, E. Evans-Pritchard, R. Redfield, G. Foster et de Br. Malinowski.

Plus loin il consacre un long développement aux débats qui se sont déroulés en France depuis le siècle dernier sur le contenu et les objectifs des recherches folkloriques. Sont évoquées les vues de J. Bédier, de P. Sébillot, de A. van Gennep et d'autres chercheurs, ainsi que celles de Cl. Lévi-Strauss. Suit l'exposé des opinions du folkloriste suisse R. Weiss et tout ce qui concerne la représentation cartographique des données folkloriques (Atlas ethnographique).

L'auteur poursuit avec l'exposé des idées concernant le folklore et l'ethnographie développées en Roumanie et partir de 1909 par O. Densusianu, idées qui rejoignent celles d'A. van Gennep; puis sont examinées les dernières théories sur le «fonctionnement» et la «structure» des phénomènes folkloriques, ainsi que sur les recherches de folklore «sociologisantes».

Enfin, l'auteur développe largement les théories des folkloristes grecs comme N. G. Politis, St. Kyriakides, G. Mégas et d'autres chercheurs plus jeunes, qui ne s'intéressent pas seulement aux études de folklore proprement dites, mais aussi aux problèmes théoriques plus généraux qui s'y rapportent.

Η ΡΙΜΑ ΤΟΥ ΜΑΝΕΤΤΑ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓ. ΣΤΥΛ. ΑΜΑΡΓΙΑΝΑΚΗ

Ἡ ρίμα αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξιστορεῖται ἡ ἄδικος θανάτωσις ὑπὸ τοῦ καπετὰν Μανέττα τῆς συκοφαντηθείσης ὠραίας καὶ τιμίας γυναικὸς του, ἀπαντᾷ εἰς πολλὰς νήσους καθὼς καὶ εἰς παραλιακὰς περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μ. Ἀσίας.

Μὲ τὴν ἐν λόγῳ ρίμαν ἡσχολήθη ὁ ἐπίτιμος ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος Ἀντώνιος Φλ. Κατσουρὸς εἰς ἐκτενῆ μελέτην του¹, εἰς τὴν ὁποίαν παραπέμπομεν τὸν ἐνδιαφερόμενον διὰ λεπτομερείας σχετικὰς πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τὰ πρόσωπα τῆς ρίμας, τὸν ποιητὴν, τὸν τόπον προελεύσεως, τὴν διάδοσιν της κλπ.

Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην ἐξετάζεται ἡ ρίμα ἐξ ἐπόψεως μόνον στιχουργικῆς καὶ μουσικολογικῆς². Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ὅλαι αἱ δημοσιευμέναι παραλλαγαί, καθὼς καὶ αἱ ἀνέκδοτοι, αἱ ἀποθησαυρισμέναι εἰς τὰ Κέντρα Λαογραφίας (ΚΛ) καὶ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ (ΚΙΛ) τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως τῶν παραλλαγῶν τούτων σχηματίζει κανεὶς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ρίμα ἐποιήθη ἐξ ἀρχῆς εἰς ἰαμβικὰ δίστιχα. Δύο ὅμως διαπιστώσεις, ἦτοι: α) ὅτι οἱ στίχοι τῶν διστίχων δὲν συμφωνοῦν μετὰξὺ των ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, καὶ β) ὅτι ποικιλία στίχων ἐξ ἐπόψεως μέτρου καὶ ἀριθμοῦ συλλαβῶν ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς παραλλαγῆς δὲν εἶναι ἐπιτρεπτή, ὁδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ κείμενον τῆς ρίμας μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὑπέστη σοβαρὰς ἀλλοιώσεις. Οὕτως εἰς τὴν παραλλαγὴν π.χ. ἐκ Κιμῶλου, ἡ ὁποία σύγκειται ἐκ 55 στίχων, ἀπαντοῦν στίχοι ὡς ἀκολούθως: 8/σύλλαβοι (=1), 9/σύλλαβοι (=3), 10/σύλλαβοι (=14), 11/σύλλαβοι (=9), 12/σύλλαβοι (=7), 13/σύλλαβοι (=7) καὶ 14/σύλλαβοι (=2). ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ 12 ἄλλοι στίχοι, οἱ ὅποιοι εἴτε εἶναι ἐντελῶς παρεφθαρμένοι, εἴτε προῆλθον ἐκ συμπτύξεως δύο στίχων, εἴτε τέλος ἀποτελοῦν ἀφήγησιν εἰς πεζὸν λόγον τμήματος τῆς ρίμας. Πρὸς

1. Ἀντ. Φλ. Κατσουροῦ, Ἡ ρίμα τοῦ καπετὰν Μανέττα, Λαογρ. 18 (1959), σ. 432 - 468 (= Κιμωλιακά 7[1977], σ. 97 - 143 μὲ βελτιώσεις).

2. Ἀφορμὴν διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς μελέτης ἀπετέλεσε παράκλησις τοῦ κ. Ἀντ. Κατσουροῦ, νὰ καταγράψω τὴν μελωδίαν τῆς παραλλαγῆς ἐκ Κιμῶλου, διὰ νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὰ Κιμωλιακά. Τότε παρετήρησα ἅφ' ἐνὸς μὲν τὴν στιχουργικὴν ποικιλίαν τῆς ρίμας, ἅφ' ἐτέρου δὲ τὸν ιδιόμορφον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἡ τραγουδίστρια προσήρμοζε τοὺς ποικίλους μετρικῶς καὶ εἰς ἀριθμὸν συλλαβῶν στίχους εἰς ἓν συγκεκριμένον μελωδικὸν μοτίβον.

πληρεστέραν ἐνημέρωσιν δημοσιεύεται πίναξ τῶν ἀνωτέρω παραλλαγῶν τῆς ρίμας, μὲ τὰ διάφορα εἶδη στίχων ἐντὸς αὐτῶν (βλ. σ. 42)¹.

Ποία ὅμως ἦτο ἡ ἀρχικὴ στιχουργικὴ μορφή τῆς ρίμας;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα προϋποθέτει ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἔρευναν τῶν ποιητικῶν κειμένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μουσικολογικὴν ἀνάλυσιν τῶν ὀλίγων, δυστυχῶς, ἠχογραφημένων παραλλαγῶν.

Α'. Ποιητικὸν κείμενον

1) Στίχοι μὲ περιττὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν.

Ἐκ τῶν στίχων μὲ περιττὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν ἀπαντοῦν αἱ ἐξῆς μορφαί: 7/σύλλαβος, 9/σύλλαβος, 11/σύλλαβος, 13/σύλλαβος καὶ 15/σύλλαβος. Ἐκ τούτων οἱ 7/σύλλαβος καὶ 9/σύλλαβος, εὐρισκόμενοι εἰς λίαν περιορισμένον ἀριθμὸν περιπτώσεων (0,2% καὶ 2,8% ἀντιστοίχως), δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς προελθόντες ἐκ παραφθορᾶς κανονικῶν στίχων. Ἡ ἄποψις αὕτη ἐνισχύεται ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν ἐν λόγῳ στίχων πρὸς ἀντιστοίχους ἄλλων παραλλαγῶν.

Παράδειγμα:

παίρνει χαρτὶ καὶ καλαμάρι	Κρ. 20.
παίρνει πέννα, χαρτὶ καὶ καλαμάρι	Αἰγ. 18, Τήν. ¹ 18, Τήν. ² 15.
παίρνει χαρτί, πέννα καὶ καλαμάρι	Ἰθ. ¹ 20.
παίρνει χαρτί, χαρτὶ καὶ καλαμάρι	Θήρ. ² 18.

Ἐκ τοῦ παραδείγματος φαίνεται ὅτι ὁ 9/σύλλαβος στίχος τῆς παραλλαγῆς ἐκ Κιμῶλου ὑπολείπεται κατὰ δύο συλλαβὰς, τὰς ὁποίας πιθανῶς ἡ τραγουδίστρια εἴτε δὲν ἐγνώριζεν εἴτε ἐλησμόνησε νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς τὸν συλλογέα. Ὁ στίχος κατὰ ταῦτα ἔπρεπε νὰ εἶναι ἱαμβικὸς 11/σύλλαβος.

Ὁ 13/σύλλαβος στίχος ἀπαντᾷ εἰς μεγαλύτερον ἀριθμὸν περιπτώσεων (12,2%). Ἡ διαπίστωσις ὅμως ὅτι οὐδεμία ἐκ τῶν παραλλαγῶν εἶναι συντεθειμένη εἰς μόνον 13/συλλάβους στίχους, ἢ τοῦλάχιστον περιέχει ὑπέρτερον ἀριθμὸν 13/συλλάβων ἑναντι ἄλλων στίχων, δεικνύει ὅτι καὶ ὁ στίχος οὗτος προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς ἄλλων στίχων διὰ προσθήκης συλλαβῶν.

Ὁ περιορισμένος ἀριθμὸς 15/συλλάβων στίχων (1,6%) προέρχεται ἀναμφιβόλως ἐκ δανείων ἀπὸ ἄλλα στιχουργήματα.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν 11/σύλλαβον, οὗτος ἀφ' ἐνὸς μὲν συγκεντρώνει τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν περιπτώσεων (35,2%), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπαντᾷ εἰς παραλλαγάς συντεθειμένας ἐξ ὁλοκλήρου — πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων — εἰς 11/συλλάβους στίχους (Κρ., Ἰθ.¹, Ἰθ.², Κεφ.²) ἢ εἰς παραλλαγάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ὑπεροχὴ τοῦ 11/συλλάβου

1. Εἰς τὴν πρώτην κάθετον στήλην ἐτέθησαν κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τόπου προελεύσεως ὅλαι αἱ παραλλαγαί. Οἱ ἀριθμοὶ εἰς τὰς ἐπομένους 9 στήλας δεικνύουν τὰ εἶδη τῶν στίχων εἰς αὐτάς. Εἰς τὴν προτελευταίαν στήλην μὲ ἐρωτηματικὸν δεικνύεται ὁ ἀριθμὸς τῶν στίχων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀλλοιωθῇ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ κατάταξις των εἰς μίαν ἐκ τῶν προηγουμένων κατηγοριῶν. Εἰς τὰς τελευταίας δύο ὀρίζοντίας στήλας φαίνεται τὸ ἄθροισμα τῶν στίχων κατὰ κατηγορίαν καὶ ἡ ἑκατοστιαία ἀναλογία των ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῶν στίχων. Συντομογραφία παραλλαγῶν βλ. εἰς σ. 57 - 59.

Πίναξ στιχουργικῶν μορφῶν

Παραλλαγαὶ	7/ σύλλ.	8/ σύλλ.	9/ σύλλ.	10/ σύλλ.	11/ σύλλ.	12/ σύλλ.	13/ σύλλ.	14/ σύλλ.	15/ σύλλ.	;	Σύνολον
Ἀγγ.					6	9	6	1			22
Αἰγ.	2	3	2	8	45	10			4		74
Αἰν.					2	61	1				64
Ἀστ. ¹			1	1	14	58	7	1			82
Ἀστ. ²			1		10	35	13			1	60
Ἀστ. ³					6	4					10
Β.	1		2	10	60	9	9				91
Βιθ.			1	2	12	16	8	3	3	2	47
Θήρ. ¹	2			8	17	59	9	2		3	100
Θήρ. ²			1	1	8	4	1	4		5	24
Θυμ.			2	1	5	18	6				32
Ἰθάκ. ¹					20	4	1				25
Ἰθάκ. ²					14	2					16
Ἰκαρ.		1	2	15	17	22	8			2	67
Καρπ.						2					2
Καρ.				1	3	12	5	3		7	31
Κεφ. ¹				1	8	39	11	1			60
Κεφ. ²					6						6
Κεφ. ³				2	11	2	1				16
Κιμ.		1	3	14	9	7		2		12	55
Κρ.					93	3	1				97
Κυζ.			2	5	3	22	9			1	42
Κυθ.		1	4	7	32	16	11	1	12		84
Κύμ.			1	8	29	23	10	1			72
Λέρ.				1	5	8	4	1		1	20
Λέσβ.		3	7	12	31	18	9	6		1	87
Μ.Ἀ.			2	6	13	24	14	2	2	4	67
Μεσ. ¹			9	10	16	22				2	59
Μεσ. ²				1	6	5	10	2	1	1	26
Μήλ. ²				1	28	24	4			3	60
Μήλ. ⁴				8	10	23	19	5		5	70
Μήλ. ⁵				5	38	36	11	2		1	93
Μυκ. ¹		4	3	5	23	7	9	5		5	61
Μυκ. ²		1	3	5	9	10	4	5		7	44
Μυκ. ³		1	9	18	23	17	8			4	80
Νάξ. ²			3	5	63	10	20		6	5	112
Νάξ. ³				4	35	7	10			8	64
Νάξ. ⁴			1	7	39	14	10	1	3	3	78
Νηλ.		2		5	11	75	3	2	1	2	101
Π.				6	101	30	7	2		1	147
Πάρ.			1	6	10	19	8			2	46
Ρόδ. ¹				3	18	4	3				28
Ρόδ. ²		1		5	3	4			10	2	25
Σερ.					13	17	13	1		4	48
Σκ.		1	1	11	9	44	8		1	3	78
Σωζ. ¹					2	16	7				25
Σωζ. ²					4	9	7				20
Τήν. ¹		1	1	1	18	23	15	1	1	9	70
Τήν. ²		1	6	11	23	8	9	3		6	67
Τήν. ⁴		2	2	1	3	3	4	5	4	5	29
Χί.				5	10	8	6		9	3	41
Σύνολον	5	23	70	226	994	922	346	62	45	132	2825
%	0,2	0,8	2,5	8	35,2	32,6	12,2	2,2	1,6	4,7	

έναντι άλλων στίχων είναι καταφανής (Αἶγ., Β., Κυθ., Νάξ.², Νάξ.³, Νάξ.⁴, Π., Ρόδ¹, Τήν.²).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἐκ τῶν στίχων μὲ περιττὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν, ὁ 11/σύλλαβος παρουσιάζει τὰς μεγαλυτέρας πιθανότητας νὰ εἶναι ὁ στίχος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποῖου συνετέθη ἡ ρίμα.

2) Στίχοι μὲ ἄρτιον ἀριθμὸν συλλαβῶν (8/σύλλαβοι, 10/σύλλαβοι, 12/σύλλαβοι καὶ 14/σύλλαβοι).

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐν λόγῳ στίχων προκύπτει ὅτι πάντες εἶναι παροξύτονοι, ὡς ἐκ τούτου δὲ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν τροχαϊκοί, ἀφοῦ οἱ ἀντίστοιχοι ἱαμβικοὶ εἶναι εἴτε ὀξύτονοι εἴτε προπαροξύτονοι. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως πάλιν τῆς ἐσωτερικῆς δομῆς τῶν στίχων, προκύπτει ὅτι οἱ τόνοι τῶν λέξεων πίπτουν εἰς τὰς ἀρτίας συλλαβάς, ὡς ἐκ τούτου δὲ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἱαμβικοί.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι οἱ ἐν λόγῳ στίχοι ὡς πρὸς τὸν τελευταῖον τονισμόν ἐμφανίζουν τὰ γνωρίσματα τοῦ τροχαϊκοῦ στίχου, ὡς πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς ὅμως τονισμοὺς τὰ γνωρίσματα τοῦ ἱαμβικοῦ. Ἐὰν δὲν πρόκειται περὶ παρεφθαρμένων στίχων διὰ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως συλλαβῶν, τότε πρέπει νὰ θεωρηθοῦν οὗτοι ὡς ἀποτελοῦντες ἰδιοτύπους στιχουργικὰς μορφάς.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω στίχων οἱ 8/σύλλαβοι καὶ 14/σύλλαβοι ἀπαντοῦν ἐντὸς τῶν παραλλαγῶν εἰς πολὺ περιορισμένον ἀριθμὸν περιπτώσεων (0,8% καὶ 2,2% ἀντίστοιχος), ὡς ἐκ τούτου δὲ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς προελθόντες ἐκ παραφθορᾶς άλλων στίχων.

Ὁ 10/σύλλαβος μὲ τομὴν παύσεως στίχος ἀπαντᾷ εἰς ἱκανὸν ἀριθμὸν περιπτώσεων ἐντὸς τῶν παραλλαγῶν (8%). Ἐν τούτοις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ οὗτος ὡς προελθὼν ἐκ παραφθορᾶς 11/συλλάβων στίχων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν 12/σύλλαβον στίχον ὅστις ἐμφανίζεται εἰς ἴσον σχεδὸν ἀριθμὸν περιπτώσεων πρὸς τὸν 11/σύλλαβον, ἤτοι ποσοστὸν 32,6%, ἀξίζει νὰ ἐρευνηθῇ διεξοδικώτερον λόγῳ τοῦ ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον παρουσιάζει.

Στίχος δωδεκασύλλαβος. Παραδείγματα:

υ —|υ —| υ —|υ|| υ —|υ —|υ

α) Ποιδὲς θέλει νὰ τ' ἀκούσῃ καὶ νὰ τὸ μάθῃ

Αἶν., 1

υ —|υ —| υ —|υ—||—| υ —| υ

β) μὴ βάλω καὶ σοῦ κόψουνε τὰ μαλλιά σου

Ἀστ.², 18.

υ —|υ —| υ —||—|υ —| υ —| υ

γ) σοῦ λέω, βρὲ παπᾶ, ἄντε στὴ δουλειά σου

Κυμ., 19

υ —| υ —|υ || υ —|υ—|υ —|υ

δ) καὶ ὁ Μανέτας νὰ ταξιδεύσῃ θέλει

Αἶγ., 7.

—υ|— υ |— υ|— υ|— υ|—υ

ε) Μήνυμα τοῦ στείλανε ἀπ' τῇ Ρωσίᾳ

Βιθ., 4.

Εἰς τὸ παράδειγμα ε ὁ στίχος εἶναι παροξύτονος μὲ ἐσωτερικοὺς τονισμοὺς

εἰς τὰς περιττὰς συλλαβάς· εἶναι ἐπομένως κανονικὸς τροχαϊκὸς 12/σύλλαβος. Ὅμοιοι στίχοι ἀπαντοῦν ἐντὸς τῶν παραλλαγῶν περὶ τοὺς 60 μόνον. Εἶναι φανερόν κατόπιν τούτου ὅτι ἡ ἐν λόγῳ στιχουργικὴ μορφή εἴτε εἶναι συμπτωματικὴ εἴτε προέρχεται ἐκ παραφθορᾶς ἱαμβικῶν στίχων. Ἡ τελευταία ἄποψις ἐνισχύεται ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τοῦ ἀνωτέρω (ε) στίχου πρὸς ἀντιστοίχους ἄλλων παραλλαγῶν.

Ἐνα φερμάνι τοῦ ῥθε ἀπ' τῇ Ρωσία	Αἶν. 12.
Ψηλὴ γραφή τὸν ἤρθε ἀπ' τῇ Ρωσία	Θυμ. 7, Σωζ. ¹ 11.
Γράμμα γραφή τὸν ἤρθε ν-ἀπ' τῇ Ρωσία	Σωζ. ² 7.
Γράμμα τὸν ἤρθε ἀπὸ τῇ Ρωσία	Μ.᾽Α. 7
Μία γραφή τοῦ στέλ' ἀπ' τῇ Ρουσία	Μυκ. ¹ 7.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων καταφαίνεται ὅτι τὸ μέτρον τοῦ στίχου ἦτο ἱαμβικὸν καὶ ὄχι τροχαϊκόν.

Εἰς τὰ παραδείγματα α, β, γ καὶ δ οἱ στίχοι εἶναι παροξύτονοι μὲ ἐσωτερικοὺς τονισμοὺς εἰς τὰς ἀρτίας συλλαβάς. Δὲν δύναται ἐπομένως ὁ στίχος νὰ θεωρηθῇ οὔτε ὡς τροχαϊκὸς οὔτε ὡς ἱαμβικὸς κανονικὸς 12/σύλλαβος. Περὶ ποίας λοιπὸν στιχουργικῆς μορφῆς πρόκειται; Δύο εἶναι αἱ πιθαναὶ ἀπαντήσεις:

1) Ἡ ἐν λόγῳ στιχουργικὴ μορφή προήλθεν ἐξ 11/συλλάβου ἱαμβικοῦ στίχου διὰ προσθήκης μιᾶς συλλαβῆς, ὅπως:

μὴ βάλω καὶ σοῦ κόψουνε τὰ μαλλιά σου (= μὴ βάλω καὶ σοῦ κόψουν τὰ μαλλιά σου).
ψηλὴ γραφή τὸν ἤρθε ἀπ' τῇ Ρωσία (= ψηλὴ γραφή τὸν ἤρθ' ἀπ' τῇ Ρωσία).

2) Τὸ εἶδος τοῦ στίχου τούτου ἀποτελεῖ ἰδιοτύπον μορφὴν 12/συλλάβου ἱαμβικοῦ στίχου μὲ τομὴν μετὰ ἀπὸ τὴν 5ην, ἢ 6ην, ἢ 7ην, ἢ 8ην συλλαβὴν. Συνηθεστέρα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ τομὴ μετὰ τὴν 7ην συλλαβὴν (83%). Ἡ ἰδιοτυπία τοῦ στίχου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι οὗτος ὁμοιάζει πρὸς 13/σύλλαβον ἱαμβικὸν στίχον, τοῦ ὁποίου ἐλλείπει μία συλλαβὴ εἰς τὴν θέσιν τῆς τομῆς¹. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ τομὴ γίνεται μετὰ ἀπὸ περιττὴν συλλαβὴν (5 ἢ 7) ἡ ἐλλείπουσα συλλαβὴ εἶναι μακρά (=τονιζομένη), ἐὰν δὲ μετὰ ἀπὸ ἀρτίαν συλλαβὴν (6 ἢ 8), εἶναι βραχεῖα (=ἄτονος).

Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται ἐπίσης τόσον εἰς τὸν 13/σύλλαβον ὅσον καὶ εἰς τὸν 10/σύλλαβον στίχον.

Παραδείγματα:

1) 13/σύλλαβος

| υ — | υ — | υ — | υ || υ — | υ — | υ — |²

Κάτω στὸν Ἅγιο Γιώργη, κάτω στὸ Κρύο νερό

1. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τομῆς, πρὸς διάκρισιν ἐκ τῆς συνήθους τομῆς, θὰ ὀνομάζωμεν ἐφεξῆς τομὴν μετὰ παύσεως, ἀσχέτως ἂν ἡ ἐλλείπουσα συλλαβὴ εἶναι τονιζομένη ἢ ἄτονος.

2. Γ. Σπυριδάκης - Σ. Περιστέρη, Ἑλληνικὰ Δημοτικὰ Τραγούδια, τόμ. Γ', Ἀθήναι 1968, σ. 20. Βλ. ἐπίσης αὐτόθι σ. 37, 48, 147-152, 263-265, καὶ S. Baud - Bony, Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, τόμ. Α', Ἀθήναι 1935, σ. 100, 102, 105, 199, 201, 295, 326, καὶ τόμ. Β', σ. 138, 220, 387.

2) 10/σύλλαβος

|υ — | υ — |υ || υ — |υ — |υ¹

α) Κάτω στη Ρόδο στο Ροδονήσι

— υ | — υ | — υ || υ | — υ | —²

β) "Ολα τὰ πουλάκια ζυγά ζυγά

|—υ|— υ|—υ|—||—υ|—³

γ) "Αγι ε Βασίλει ε ὅσι ε

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀνωτέρω 10/συλλάβων, 12/συλλάβων καὶ 13/συλλάβων στίχων προκύπτει ὅτι ἡ ἐν λόγῳ τομὴ μετὰ παύσεως συμβαίνει εἰς ὅσας περιπτώσεις ὁ τονισμὸς τῶν συλλαβῶν τοῦ στίχου ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τελευταῖον τονισμὸν αὐτοῦ.

Ἡ τομὴ μετὰ παύσεως δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς ποιητικὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν. Ὁ Ἀνδρέας Σκιᾶς, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἐλεγειακὸν μέτρον, παρατηρεῖ τὰ ἀκόλουθα: «Οἱ ἐξ πόδες τοῦ ἐλεγειακοῦ μέτρου διαιροῦνται εἰς δύο ἴσα κῶλα, ἥτοι τριποδίας, ἐκάστη δὲ τριποδία ἔχει τὸν τρίτον πόδα καταληκτικόν, ὥστε ὁ ὅλος στίχος εἶναι δακτυλικὸν ἐξάμετρον δικατάληκτον, ἔχον τὴν ἐξῆς μορφήν:

— υυ | — υυ | — ᾶ || — υυ | — υυ | —

... ἡ ἐλλείπουσα ἄρσις τοῦ καταληκτικοῦ πόδος ἀναπληροῦται διὰ δισήμου λείμματος, ἢ διὰ δισήμου τονῆς, ὅταν τὸ ἐλεγεῖον ᾔδειτο»⁴.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ 12/σύλλαβος με τομὴν παύσεως στίχος ἀποτελεῖ ἰδιότυπον μορφήν δικατάληκτου ἱαμβικοῦ στίχου.

Τὸ περίεργον εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν εἶναι ὅτι οὐδὲν δημοτικὸν ᾄσμα, ἐξ ὧων τοῦλάχιστον κατέστη δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ, ἀπαντᾷ συντεθειμένον ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ἱαμβικοὺς 12/συλλάβους με τομὴν παύσεως στίχους· ἀντιθέτως ἀπαντᾷ ἱκανὸς ἀριθμὸς ᾠσμάτων με 13/συλλάβους καὶ 10/συλλάβους⁵. Ἐὰν ἡ ἐρευνα δὲν ἀποκαλύψῃ τὴν ὑπαρξίν δημοτικῶν τραγουδιῶν, συντεθειμένων ἐξ ὁλοκλήρου εἰς 12/συλλάβους στίχους με τομὴν παύσεως, πρέπει νὰ δεχθῶμεν εἴτε ὅτι ὁ στίχος οὗτος προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς ἄλλων στίχων, εἴτε ὅτι ἀποτελεῖ ἰδιότυπον στιχουργικὴν μορφήν, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται εἰς ᾄσματα συντεθειμένα εἰς 11/συλλάβους ἱαμβικοὺς στίχους, δημιουργουμένης οὕτω μιᾶς μεικτῆς μορφῆς αὐτῶν.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς παραλλαγὰς τῆς ρίμας τοῦ Μανέττα, παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα ἐν σχέσει πρὸς τὸν 12/σύλλαβον με τομὴν παύσεως στίχον:

α) Ὑπάρχουν παραλλαγαί, εἰς τὰς ὁποίας οὗτος ὑπερτερεῖ καταφανῶς ἐναντι τοῦ 11/συλλάβου ἢ ἄλλων στίχων (Αἴν., Ἀστ.^{1,2}, Θήρ.¹, Θυμ., Κεφ.¹, Κυζ., Νηλ.,

1. Γ. Σπυριδάκης - Σ. Περιστέρη, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 144 καὶ 159.

2. Γ. Σπυριδάκης - Σ. Περιστέρη, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 257 καὶ 259 (B).

3. Γ. Σπυριδάκης - Σ. Περιστέρη, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 170 καὶ 172, 173.

4. Ἀνδρ. Ν. Σκιᾶς, Στοιχειώδης μετρικὴ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ποιήσεως, Ἀθήναι 1931, σ. 126.

5. Βλ. ἀνωτέρω. σ. 44.

Πάρ., Σκ., Σωζ.^{1,2}) καὶ παραλλαγαὶ μὲ ἱκανὸν ἀριθμὸν 12/συντάβων στίχων (Ἀγχ., Ἰκαρ., Καρ., Μ. Ἀ., Μεσ.^{1,2}).

β) Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραλλαγῶν, ἃν ἐξαίρεθοῦν αἱ Θήρ.¹ καὶ Πάρ., αἱ λοιπαὶ προέρχονται ἐκ περιοχῶν ἐκτὸς τῶν Κυκλάδων καὶ κυρίως ἐκ περιοχῶν τῶν παραλίων τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ Μ. Ἀσίας.

γ) Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν 12/συντάβων στίχων πρὸς ἀντιστοιχοῦς ἄλλων παραλλαγῶν προκύπτει ὅτι ἱκανὸς ἀριθμὸς αὐτῶν προῆλθεν ἐξ 11/συντάβων διὰ προσθήκης μιᾶς συντάβης. Τοῦτο φαίνεται ἰδιαιτέρως εἰς τὴν παραλλαγὴν Α ἔν., ὅπου ἡ προσπάθεια μεταβολῆς τοῦ 11/συντάβου εἰς 12/σύνταβον εἶναι καταφανής.

δ) Ἐντὸς τῶν παραλλαγῶν ἀπαντοῦν στίχοι 12/σύνταβοι, οἱ ὅποιοι φαίνεται ὅτι δὲν προῆλθον ἐξ 11/συντάβων, ἀλλ' ὅτι ἐποιήθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἐν λόγω μορφήν.

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω διαπιστώσεων, τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ποιητικὸν κείμενον τῶν παραλλαγῶν, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ρίμα συνετέθη κατ' ἀρχὴν εἰς 11/συντάβους ἱαμβικοὺς στίχους· ὅτι ἀργότερον ἐκ τῆς ἀρχικῆς ρίμας προῆλθεν ἄλλη (ἢ ἄλλαι) μὲ 12/συντάβους στίχους κυρίως εἰς περιοχὰς εὐρισκομένας ἐκτὸς Κυκλάδων, εἰς τὰς ὁποίας πιθανῶς ὁ 11/σύνταβος στίχος δὲν ἦτο συνήθης στιχουργικὴ μορφή· καὶ ὅτι τέλος διὰ λόγους ὀφειλομένους εἰς τὴν μουσικὴν, περὶ τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω, ἡ εἰς ἀδυναμίαν τοῦ ποιητοῦ νὰ σχηματίσῃ 11/σύνταβον στίχον, ἐντὸς τῶν παραλλαγῶν ἀπαντᾷ ἱκανὸς ἀριθμὸς 12/συντάβων, δημιουργουμένης οὕτω μιᾶς μεικτῆς μορφῆς στιχουργήματος.

Β'. Ἡ μουσικὴ τῶν ἠχογραφημένων παραλλαγῶν

Ἡχογραφημέναι μελωδίαὶ τῆς ρίμας ὑπάρχουν εἰς τὸ Κέντρον Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πέντε, ἥτοι δύο ἐκ Κεφαλληνίας (ἐκ τῶν χωρίων Τσαρκασιᾶνος¹ καὶ Βαλσαμᾶτα²), μία ἐξ Ἀστυπалаίας³, μία ἐκ Σερύφου⁴ καὶ μία ἐκ Κιμῶλου⁵. Εἰς ταύτας προσθετέα καὶ μία ἐκ Καρπάθου, δημοσιευμένη ὑπὸ τοῦ Samuel Baud - Bovy⁶.

Πρὸς εὐχερεστέραν παρατήρησιν λεπτομερειῶν, σχετικῶν πρὸς τὰς μελωδικὰς παραλλαγὰς καὶ τὸν τρόπον προσαρμογῆς τοῦ ποιητικοῦ κειμένου εἰς τὴν μελωδίαν

1. ΚΛ, ἀρ. εἰσ. μουσ. 14813, ταιν. 1102Α6, χφ. 3191, σ. 81 (συντ. Σταύρου Καρακάση, 1967).

2. ΚΛ, ἀρ. εἰσ. μουσ. 14749, ταιν. 1095Β9, χειρ. 3191, σελ. 19 (συντ. Σταύρου Καρακάση, 1967).

3. ΚΛ, ἀρ. εἰσ. μουσ. 1995, ταιν. 133Α9, χειρ. 2248, σελ. 375 (συντ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, 1957).

4. ΚΛ, ἀρ. εἰσ. μουσ. 14692, ταιν. 1091 Α2, χειρ. 3190, σελ. 114 (συντ. Στεφ. Ἡμέλλου, 1967).

5. ΚΛ, ἀρ. εἰσ. μουσ. 7299, ταιν. 500Α2, χειρ. 2758, σελ. 401 (συντ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, 1963).

6. Samuel Baud - Bovy, Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1938, σ. 255.

κατεγράφησαν όλοι οί ήχογραφημένοι στίχοι έκάστης παραλλαγής¹, πλὴν τῆς μελωδίας ἐκ Τσαρκασιάνου Κεφαλληνίας, ἡ ὁποία ἀφ' ἐνός μὲν δὲν παρουσιάζει ἀξιολόγους μελωδικὰς διαφοροποιήσεις, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ κείμενον αὐτῆς εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου συντεθειμένον εἰς ἱαμβικούς 11/συνλλάβους στίχους.

Α) Μελωδία ἐκ Κεφαλληνίας.

Αἱ δύο ἐκ Κεφαλληνίας μελωδίαί, ἥτοι ἡ ἐκ τοῦ χωρίου Τσαρκασιᾶνος (=Τ) καὶ ἡ ἐκ τοῦ χωρίου Βαλσαμᾶτα (=Β), μολονότι κατὰ βάσιν ὅμοιαι, κατεγράφησαν ἀμφότεραι, διότι αἱ ἐμφανιζόμεναι διαφοραὶ ἐξ ἐπόψεως μελωδίας καὶ προσαρμογῆς τοῦ κειμένου πρὸς τὴν μελωδίαν ἐξυπηρετοῦν τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης μελέτης.

Καὶ αἱ δύο μελωδίαί εἶναι ἔρρυθμοι (4/8) καὶ συνοδεύουν τὸν χορὸν, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς νήσου λέγεται «σαρτικός» δηλ. πηδηκτός, εἰς δὲ τὰ νότια «τση Βλάχας» ἢ «Μοσκοποῦλες»².

Ἐκ τῆς ἀκροάσεως τῶν μελωδιῶν διαπιστοῦται ὅτι αὗται διατηροῦν σταθερὰν μελωδικὴν καὶ ρυθμικὴν μορφήν. Τοῦτο ὀφείλεται ἀναμφιβόλως εἰς τὸ ὅτι αὗται εἶναι χορευτικαί, συνοδευόμεναι συνήθως ὑπὸ λαϊκῶν ὀργάνων, ὥς ἐκ τούτου δὲ δὲν ἦτο εὐχερὲς νὰ δεχθοῦν σοβαρὰς ἀλλοιώσεις, ὡς συμβαίνει εἰς μελωδίας τύπου recitativo, εἰς τὰς ὁποίας ἡ δεξιότης, ἡ φωνητικὴ ἱκανότης, ἡ τάσις πρὸς αὐτοσχεδιασμὸν καὶ ἡ ἐλευθερία κινήσεως — λόγω ἐλλείψεως ὀργάνων — τοῦ τραγουδιστοῦ δίδουν τὴν εὐχέρειαν πρὸς δημιουργίαν ποικίλων μελωδικῶν παραλλαγῶν. Διὰ τὸν

Μελωδία ἐκ τοῦ χωρίου Τσαρκασιᾶνος Κεφαλληνίας:

Τρόπ. fa (re=fa)

Τραγ.: Βασίλ. Παυλᾶτος

Παῦλος Παυλᾶτος (βιολί)

Π ~ 100

Ποιὸς δέ . λει νὰ ρω . τή . ση καὶ νὰ μά . δη τὴ ρί . μα
τοῦ Μα . νέτ . τα πῶς ἐ . στά . δη Τὴ ρί . μα τοῦ Μα .
νέτ . τα πῶς ἐ . στά . δη ποιὸς δέ . λει γιὰ ν' ἀ . κού . ση καὶ νὰ
μδ . δη.

A) B)

Tav.

1. Κατεγρᾶφη πλήρως ἡ μελωδία τῆς πρώτης μουσικῆς στροφῆς, ἐνῶ ἐκ τῶν λοιπῶν στροφῶν κατεγρᾶφησαν τὰ μέρη μόνον ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποία ὑφίστανται μελωδικαὶ παραλλαγαί. Αὐτονόητον ὅτι τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰς ἐν λόγω στροφὰς κενὰ συμπληροῦνται ὑπὸ τῆς μελωδίας τῆς πρώτης στροφῆς.

2. Βλ. Δ η μ. Λο υ κ ᾶ τ ο υ, 'Η ρίμα τοῦ Μανέτα, 'Ιόνιος 'Ανθολογία, IB' (1938), σ. 158, καὶ ΚΛ, χφ. 3191, σ. 19.

Μελωδία ἐκ τοῦ χωρίου Βαλσαμᾶτα Κεφαλληνίας:

Τρόπ. fa (mi=fa)

Τραγ.: Ἄνδρ. Μαυροειδῆς (73)

♩ ≈ 100

1 Ὁ - ποιος δέ - λει ν' ἄ - κού - ση καὶ γὰρ μά - θῃ

5 ἢ - δε - λ' ὁ Μα - νέτ - τας, Μα - νέτ - τας γὰρ μι - σέ - - ψῃ

9 ἔ - χω πα - πᾶ, πα - πᾶ πι - τρο - πι - κό μου

13 σοῦεῖ. πα, πα - πᾶ, πα - πᾶ φῶ - γ' ἄ - πό μέ - - να

2 τῇ ρί - μα - τοῦ Μα - νέτ - τα πῶς ἐ - στά - δῃ - στά - δῃ

6 μέ - τὸ κα - ρά - σι του γὰρ τα - ξι - δέ - ψῃ δέ - ψῃ

10 νὰ μοῦ προ - σέ - χῃ το - σπῆ - τι τό - δὲ - κό μου κό μου

14 γὰρ δὰ σοῦ κό - ψου - νε μοι - λιά καὶ γέ - νεια.

3 ἦ - τα - νε στήν πό - στήν πό - λι ξα - κου - σμέ - - νος

7 φεύ - γεις Μα - νέτ - τα μου καὶ μέ - ν' ἄ - γί - - νεις

11 Δὲν ἐ - πρό - κα - με ὁ Μα - νέτ - τας ν' ἄ - λαρ - γῶ - ρῃ

15 Σοῦεῖ. πα, πα - πᾶ, πα - πᾶ κά - νε - δου - λειά σου

4 καὶ πρῶ - το - κα - πι - τά - νος κα - μω - μέ - - νος.

8 τὴν ἄ - μοι - ρῃ τί - νος μὲ πα - ρα - δί - - νεις

12 πού ἄρ - χι - σε ὁ πα - πᾶς καὶ τὸν τρα - κά - - ρει

16 γὰρ δὰ σοῦ κό - ψου - νε τὴ λει - τούρ - γιά σου.

Την.

Η ΡΙΜΑ ΤΟΥ ΜΑΝΕΤΤΑ

49

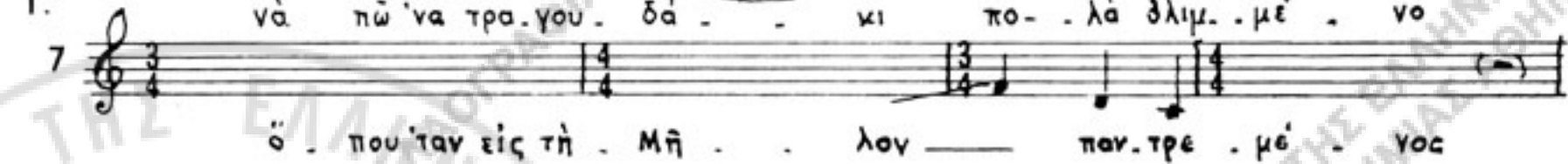
Μελωδία ἐξ Ἀστυπαλαίας:

Τρόπ. re (sol=re)

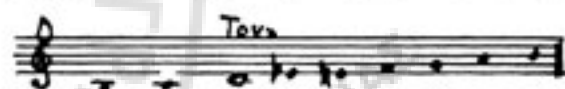
Τραγ.: Βιργινία Κ. Σταυλᾶ (70)

1
 Ἀ - φέν.τη μου, χρι. στέ — μου, πα.ρα.κα - λῶ σε
 A.5
 Ὁ. ποιοςδέ.λει ν'ά. κού. ση — και νὰ μά. - δη
 9
 μὰ ἔχεν κοί μιά γυ. ναῖ — κα ἔπὸ τὰ κά. - στρη

2
 μέ. τρα.καί.νού.ν. και φρό. νε. - λ.σιν. μου. δῶ. σε
 B.6
 τὸ ρέ. μα. τοῦ. Μα. νέτ. τα. μ.σα. πῶς. ἐ. ο.τά. - δη
 10
 πού. ἔ.λαμ.πε. σάν. τόν. οὔ. - ρα. - νὸ. με. τ'ᾶ. - στρη

3
 νὰ. πῶ. νὰ. τρα.γού. δά. - κι. πο. - λὰ. δ.λιμ. μέ. - νο
 7
 ὅ. που. ἔ.ταν. εἰς. τῇ. Μη. - λον — παν. τρε. μέ. - γος

4
 ὅ. που. ἔ.ναι. λί. γα. χρό. - νια. κα. μω. μέ. - νο
 B
 ἦ. - ταν. και. κα. πε. - τὰ. - νιος. ἐ. - ζα. - κου. - σμέ. - νος

Μελωδία ἐκ Σερίφου:

Τρόπ. re (la=la)

Τραγ.: Γεώργ. Ἀχιλ. Δρογώσης (84)

1 208
 ὦχ, ποῖος θέλει νὰ ρω-τή-ση δρὲ καὶ νὰ μά-δη
 3
 μὰ ἦ-ταν κα-πε-τά-νιος ξα-κου-σμέ-νος
 5
 μὰ εἶ-χε μιὰ γυ-ναῖ-κα ν-ὰ πὸ τὸ κά-στρο
 7
 μὰ εἰς τὸ νοῦ του θά-ζει καὶ λο-γάρ-για-ζει
 9
 Μω-ρέ τῆς βοῆς κ' εἶ-να πα-πᾶ-πι-τρο-πὶ-κόν του
 2
 μω-ρὲ τῇ ρί-μα τοῦ Μα-νέτ-τα νά-πως ἐ-γρά-φη
 4
 μὰ ἦ-τα-νε οὐτὴ Μῆ-λο παν-τρε-μέ-νος
 6
 ποὺ ἔλαμ-πεν ἡ καπ-μέ-νη ν-ώ-σαν τὸ ἄ-στρο
 8
 δρὲ νὰ τα-ξι-δέ-ψῃ κά-τω στὸ ντάρ-μπου-γά-ζι
 10
 νὰ τὸν ἁ-γή-σῃ μέ-σα στὸ σπῖ-τι-κό-του
 Ten. ↑

Μελωδία ἐκ Κιμῶλου:

Τροπ. re (do³=re³)

Τραγ.: Δέσποινα Λογοθέτη (78)

♩ ≈ 200

1 Τοῦ κα_πε_τὰν Μα_ νέτ_ - - - τα τῇ ρί_ μα δὲ ν'ἀρ_χί_ - - - σω

3 πού_ταν πέ_ ρα στὴ Μῆ_ - - - λο παν_ τρε_μέ_ - - - νος

5 εἶ_χε καὶ μιὰ γυ_ ναῖ_ - - - κα ἀ_ πό_ - - - τὸ κά_ στρο

7 μα_τὴρ δὲ και_ρὸς νὰ φύ_ - - - γῇ νὰ_ πᾶ_ η_ στὸ σιρ_φέ_ - - - ρι

9 ποῖ_ον ν'ἀ_ φή_ - - - κῇ πι_ - - - τρο_ - - - πι_ κό_ του

11 νὰ_ τοῦ φυ_ λα_ - - - ῇ τῇ γυ_ - - - ναῖ_ κά_ του

13 μέ_ σα στὸ σπί_ - - - τι γὰ_ - - - ἔ_ - - - δι_ κό_ του

2 καὶ δά_ κρυ_ ἀ'π' - - - τὰ μά_ - - - δια μου - - - πολ_ λό_ δά_ χύ_ - - - σω.

4 ἦ_ τα_ νε κι' ἄν_ - - - ὄρω_πος - - - ἄ_ ξα_ κου_σμέ_ - - - νος

6 π'ἔ_ λαμ_πε σὰν_ - - - τὸν ἦ_ - - - λι_ ο_ - - - καὶ σὰν τὸ ἄ_ στρο

8 καὶ σὺ λ_λο_ γό_ - - - τα_ νε - - - ποῖ_ ον_ - - - ν'ἀ_ φή_ - - - κῇ

10 μέ_ σα στὸ σπί_ - - - τι γὰ_ - - - ἔ_ - - - δι_ κό_ του

12 κι' ἀ_ φί_ νει_ε_ να πα_πᾶ - - - πι_ τρο_ - - - πι_ κό_ του.

Την.

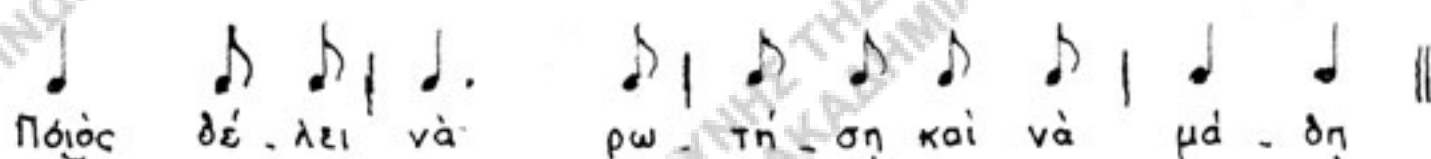
λόγον τοῦτον αἱ δύο αὗται μελωδίαι δύναται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἀξιόλογον ὕλικόν πρὸς ἐξαγωγήν χρησίμων συμπερασμάτων.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς παραλλαγῆς T προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα:

α) Οἱ ἡχογραφημένοι καὶ καταγεγραμμένοι (ἐξ μόνον, δυστυχῶς) στίχοι εἶναι ὅλοι 11/σύλλαβοι ἱαμβικοί.

β) Ἡ μελωδία συνίσταται ἐκ τριῶν μοτίβων, συνδεδεμένων μεταξύ των μετὰ τὴν ἐξῆς σειράν: A + B + Γ + Γ.

γ) Ἐκαστον μοτίβον περιλαμβάνει 4 μέτρα τῶν 4/8, τὰ ὅποια καλύπτουν ἓνα 11/σύλλαβον στίχον, ἦτοι:

δ) Ἡ μελωδία καλύπτει τὸ ποιητικὸν κείμενον 4 στίχων, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως ἑνὸς διστίχου, τὸ ὅποιον εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελωδίας ἐπαναλαμβάνεται μετὰ ἀνέστραμμένην σειράν στίχων, δηλαδή:

μοτίβα: A + B + Γ + Γ

στίχοι: 1 + 2 + 2 + 1

Συγκρίνοντας τὴν ἀνωτέρω μελωδίαν T πρὸς τὴν ὁμοίαν αὐτῆς B παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα:

α) Εἰς τὴν B ἡ μελωδία καλύπτει 4 στίχους, ἦτοι δύο δίστιχα ἀντὶ ἑνὸς τῆς T.

β) Ὁ φθόγγος mi εἰς τὸ δεύτερον μέτρον τοῦ Γ μοτίβου εἰς μὲν τὴν μελωδίαν T ἐκτελεῖται ἐν ὑφέσει, εἰς δὲ τὴν B φυσικῶς.

γ) Εἰς τὴν T ὅλοι οἱ στίχοι εἶναι 11/σύλλαβοι ἱαμβικοί, ἐνῶ εἰς τὴν B ἀπαντοῦν στίχοι ὡς ἀκολούθως: 11/σύλλαβοι ἱαμβικοί (=11), 10/σύλλαβοι τροχαϊκοὶ (=2), 12/σύλλαβοι ἱαμβικοὶ μετὰ τομὴν παύσεως (=2), 13/σύλλαβοι τροχαϊκοὶ μετὰ τομὴν παύσεως (=1).

Εἰς τὸ κατωτέρω διάγραμμα φαίνεται ὁ τρόπος προσαρμογῆς τῶν ὡς ἄνω στίχων εἰς τὴν μελωδίαν:

Ἐκ τοῦ διαγράμματος φαίνεται ὅτι ὑφίσταται μία σταθερὰ ρυθμικὴ μορφή, ἦτοι | —υυ | —υ | υυυυ | — — |, ἡ ὁποία εἰς ὅλα τὰ μοτίβα εἶναι ἡ αὐτή, ἰδιαίτερος ἀρμόζουσα εἰς 11/σύλλαβον ἱαμβικὸν στίχον.

Εἰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας προσαρμόζεται εἰς αὐτὴν στίχος μὲ ὀλιγωτέρας τῶν 11 συλλαβὰς (παραδ. 3 καὶ 4), πρὸς κάλυψιν τοῦ κενοῦ γίνεται ἐπανάληψις δύο ἢ τριῶν συλλαβῶν τοῦ κειμένου. Εἰς περιπτώσεις πάλιν κατὰ τὰς ὁποίας αἱ συλλαβαὶ τοῦ προσαρμοζομένου στίχου εἶναι περισσότεραι τῶν 11, γίνεται ἀνάλυσις μακρῶν (μελωδικῶς) φθόγγων, ὥστε νὰ καλύπτονται αἱ ἐπὶ πλέον συλλαβαὶ (παραδ. 2 καὶ 5).

Ἐξ ὧσων ἐλέχθησαν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι εἰς τὰς ἐκ Κεφαλληνίας μελωδίας ἀρμόζει περισσότερον παντὸς ἄλλου ὁ 11/σύλλαβος ἱαμβικὸς στίχος, χωρὶς ν' ἀποκλείωνται καὶ ἄλλοι στίχοι κατ' ἐξαίρεσιν, οἱ ὅποιοι προσαρμόζονται καθ' ὃν τρόπον ἐλέχθη ἀνωτέρω.

B) Μελωδία έξι 'Αστυπάλαιας.

Εἰς τὴν μελωδίαν ἐξ Ἀστυπαλαίας ἔχουν προσαρμοσθῇ 11/σύλλαβοι ἰαμβικοὶ στίχοι (=6) καὶ 12/σύλλαβοι μὲ τομὴν παύσεως (=4). Ἡ μελωδία σύγκειται ἐκ τριῶν μοτίβων Α, Β, Γ διατεταγμένων μὲ τὴν σειράν: Α + Β + Γ + Β. Ἐκαστον ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς δύο μικρότερα, ἥτοι Α (= α + β) + Β (= γ + δ) + Γ (= ε + ζ) + Β (= γ + δ). Ταῦτα καλύπτουν τὸ ποιητικὸν κείμενον 4 στίχων, ἥτοι δύο διστίχων. Ἡ ὡς ἀνωτέρω μελωδικὴ διαίρεσις συνεπάγεται καὶ διαίρεσιν τῶν στίχων, ἀνεξαρτήτως ἀν οὗτοι ἔχουν τομὴν ἢ ὄχι. Εἶναι ἄξιον προσοχῆς ὅτι ἡ τομὴ εὐρίσκεται πάντοτε μετὰ τὴν 7ην συλλαβὴν. Οὕτω τὰ α, γ, ε καλύπτουν 7 συλλαβάς, ἐνῶ τὰ β, δ, ζ ἄλλοτε 4 καὶ ἄλλοτε 5 συλλαβάς.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς πρώτης μελωδικῆς στροφῆς, ἣτις καλύπτει τοὺς στίχους 1 - 4, προκύπτει ὅτι οἱ στίχοι 1 καὶ 3 εἶναι ἰαμβικοὶ 12/σύλλαβοι μὲ τομὴν παύσεως, ἐνῶ οἱ 2 καὶ 4 ἰαμβικοὶ 11/σύλλαβοι. Παρατηρεῖται δηλ. ὅτι ἡ μελωδία καλύπτει δύο δίστιχα, ἐκάστου τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος στίχος εἶναι 12/σύλλαβος μὲ τομὴν παύσεως καὶ ὁ δεύτερος 11/σύλλαβος στίχος. Ὑπὲρ τούτου συνηγορεῖ ἡ παρατήρησις ὅτι εἰς τὸ τρίτον μέτρον, εἰς μὲν τὰ μοτίβα Α καὶ Γ ὁ ρυθμὸς εἶναι 3/4 ἐνῶ εἰς τὸ μοτίβον Β εἶναι 2/4. Συνάγεται ἐπομένως ὅτι ἡ ρίμα σύγκειται ἐκ διστίχων, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει τὸν πρῶτον στίχον 12/σύλλαβον μὲ τομὴν παύσεως καὶ τὸν δεύτερον 11/σύλλαβον.

Πρὸς τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι ἀντίθετος ἡ διαπίστωσις, ἐκ τῆς ἐρεῦνης τῶν λοιπῶν στροφῶν, ὅτι εἰς θέσιν 12/συλλάβου στίχου εἶναι δυνατόν νὰ εὑρεθῇ 11/σύλλαβος καὶ ἀντιστρόφως. Ἡ δυσκολία προσαρμογῆς αἴρεται, εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν διὰ τῆς μακρύνσεως μιᾶς συλλαβῆς ἥτοι διὰ τῆς προσθήκης εἰς αὐτὴν τῆς χρονικῆς ἀξίας τῆς ἐλλειπούσης συλλαβῆς, εἰς δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν διὰ τῆς ἀναλύσεως ἑνὸς μακροῦ φθογγοσήμου εἰς δύο ἄλλα μικροτέρας ἀξίας, ὥστε νὰ καλυφθοῦν δύο συλλαβαί. Παραδείγματα:

1. Ὁ - ποῖος θέ - λει ν' ἀ - κού - σῃ ——— καὶ νὰ μὴ — δη

2. τὸ ρί - μα τοῦ Μα - νέτ - τα μας πῶς ἐ - στά - δη.

Εἰς τὸ 1 παράδειγμα ἡ συλλαβὴ (ᾄκού)σ η μακρύνεται, διὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἀξίαν τῆς ἐλλειπούσης συλλαβῆς (βλ. καὶ στίχους 7 καὶ 9), ἐνῶ εἰς τὸ 2 παράδειγμα ἡ ἐπὶ πλεόν συλλαβὴ (Μανέττα) μ α ς καλύπτεται δι' ἀναλύσεως τοῦ μακροῦ φθογοσήμου τῆς προηγουμένης συλλαβῆς εἰς δύο ἄλλα μικρότερας ἀξίας.

Δυστυχῶς οἱ ἠχογραφημένοι στίχοι εἶναι μόνον 10 καὶ ὥς ἐκ τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν τὸν τρόπον προσαρμογῆς εἰς τὴν μελωδίαν τυχὸν 10/συλλάβων καὶ 13/συλλάβων στίχων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι τὸ διατυπωθὲν προηγουμένως συμπέρασμα, ὅτι δηλ. ἡ ρίμα σύγκειται ἐκ διστίχων τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος στίχος εἶναι 12/σύλλαβος καὶ ὁ δεύτερος 11/σύλλαβος, δὲν εὐσταθεῖ.

Ποία λοιπὸν εἶναι τότε ἡ στιχουργικὴ μορφή τῆς ρίμας;

Ὡς πιθανωτέρα ἐκδοχὴ φαίνεται ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ρίμα συνετέθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς μεικτὴν μορφήν, δηλ. εἰς 11/συλλάβους καὶ 12/συλλάβους στίχους ἄνευ καθωρισμένης διαδοχῆς αὐτῶν. Ποῖοι ὅμως λόγοι ὥθησαν τὸν ποιητὴν εἰς τὴν σύνθεσιν στιχουργήματος μὲ μεικτὴν μορφήν στίχων;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα δύναται νὰ στηριχθῇ εἰς στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν ἠχογραφημένων στίχων τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν παραλλαγῆς.

Παραδείγματα :

1ον ἡμίστιχον					2ον ἡμίστιχον							
Α	Κ	Δ	Η	Μ	ΙΑ	Α	Θ	Η	Ν	Ω	Ν	
1	2	3	4	5	6	7	5	4	3	2	1	
1)	ᾶ	- φέν	- τη	μου,	Χρι	στέ μου,	πα	- ρα	- κα	- λῶ	σε	
2)	νὰ	πῶ	'να	τρα	- γου	δά	- κι	πολ	- λὰ	θλι	- μέ	- νο
3)	ὅ	- ποιος	θέ	- λει	ν' ᾶ	κού	- ση	καὶ	νὰ	μά	- θη	
4)	μέ	- τρα	καὶ	νοῦ	καὶ	φρό	- νε	σι	μοῦ	δῶ	- σε	
5)	τὸ	ρί	- μα	τοῦ	Μα	νέτ	- τα	μας	πῶς	ἐ	- στά	- θη
6)	ῆ	- ταν	καὶ	κα	- πε	τά	- νιος	ἐ	- ξα	- κου	- σμέ	- νος

Εἰς τὰ παραδείγματα 1 καὶ 2 οἱ στίχοι εἶναι 12/σύλλαβοι ἰαμβικοὶ μὲ τομὴν παύσεως, χωρισμένοι εἰς δύο ἡμίστιχα μὲ 7 καὶ 5 συλλαβὰς ἀντιστοίχως. Ἡ δυσκολία συνθέσεως ἐνταῦθα 11/συλλάβων στίχων προέρχεται προφανῶς ἐκ τῆς ἀδυναμίας νὰ γίνουν 4/σύλλαβα τὰ δεύτερα ἡμίστιχα, τὰ ὁποῖα ὥς ἐκ τούτου ἀφίνονται 5/σύλλαβα, δημιουργουμένων οὕτω 12/συλλάβων στίχων μὲ τομὴν παύσεως. Ἡ δυσκολία προσαρμογῆς αὐτῶν εἰς τὴν μελωδίαν αἶρεται μὲ μέσα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

Εἰς τὸ παράδειγμα 1 ὁ στίχος θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ μετασχηματισθῇ εἰς 11/σύλλαβον διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς συλλαβῆς μ ο υ εἰς τὴν 7ην θέσιν, ὥς ἐξῆς: Ἀ φ έ ν τ η μ ο υ Χ ρ ι σ τ έ, π α ρ α κ α λ ῶ σ ε. Ἐν τούτοις προτιμᾶται ἡ μορφή τοῦ 12/σύλλαβου μὲ τὴν συλλαβὴν μ ο υ.

ἄλλα μικροτέρας ἀξίας, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον καλύπτει τὴν ἐν λόγῳ συλλαβὴν.

Τὰ αὐτὰ δύνανται νὰ λεχθοῦν καὶ περὶ τοῦ παραδείγματος 6, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ προσθήκη τῆς συλλαβῆς ἐ(ζακουσμένος) δὲν ὀφείλεται εἰς λόγους, οἱ ὅποιοι ἀνεφέρθησαν προηγουμένως, ἀλλὰ εἰς ἄλλους ἔχοντας σχέσιν πιθανῶς πρὸς τὰς ἰδιωματικὰς λεκτικὰς συνηθείας τοῦ τόπου προελεύσεως τῆς ρίμας ἢ πρὸς τὴν τάσιν χρησιμοποίησεως λογίων στοιχείων.

Κατόπιν ὅσων ἐλέγχθησαν ἀνωτέρω, ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐκδοχὴ περὶ μεικτῆς στιχουργικῆς μορφῆς τῆς ρίμας ἐξ Ἀστυπαλαίας δύναται ἀρκούντως νὰ ὑποστηριχθῇ.

Γ) Μελωδία ἐκ Σερίφου.

Ἡ μελωδία ἐκ Σερίφου ἀποτελεῖται ἐκ δύο μοτίβων Α καὶ Β, δυναμένων νὰ ὑποδιαιρεθοῦν εἰς δύο μικρότερα, ἥτοι $A(= \alpha + \beta) + B(= \gamma + \delta)$, καλύπτει δὲ ποιητικὸν κείμενον ἐνὸς διστίχου.

Ἐκ τῶν ἡχογραφημένων στίχων τέσσαρες εἶναι 11/σύλλαβοι ἱαμβικοὶ καὶ ἐξ 12/σύλλαβοι ἱαμβικοὶ μὲ τομὴν παύσεως.

Ἡ μελωδία ἀπαιτεῖ τομὴν μετὰ τὴν 7ην συλλαβὴν, εἴτε οἱ στίχοι χωρίζονται εἴτε ὄχι. Οὕτως οἱ μὲν 11/σύλλαβοι χωρίζονται εἰς ἡμιστίχα μὲ 7 καὶ 4 συλλαβὰς ἀντιστοίχως, οἱ δὲ 12/σύλλαβοι εἰς ἡμιστίχα μὲ 7 καὶ 5 συλλαβὰς.

Ἡ δυσκολία προσαρμογῆς τοῦ κειμένου εἰς τὴν μελωδίαν αἴρεται καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὴν μελωδίαν ἐξ Ἀστυπαλαίας, ἥτοι: ἐὰν μὲν ὁ στίχος εἶναι 11/σύλλαβος, μακρύνεται ἡ τελευταία συλλαβὴ τοῦ πρώτου ἡμιστίχου ἢ προστίθεται ἐν μονοσύλλαβον τσάκισμα «βρέ», ὅπως εἰς τὸν στίχον Γ· ἐὰν πάλιν ὁ στίχος εἶναι 12/σύλλαβος, ἀναλύεται τὸ φθογγόσημον τῆς τελευταίας συλλαβῆς τοῦ πρώτου ἡμιστίχου, καλυπτομένης οὕτω τῆς ἐπὶ πλέον συλλαβῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐν ἀρχῇ τῶν στροφῶν τσάκισματα «ὦχ, βρέ, μωρὲ» δὲν θὰ γίνῃ ἰδιαίτερος λόγος, διότι ὁ τραγουδιστὴς χρησιμοποιοῖ ταῦτα χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ ὠρισμένον σύστημα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐκ Σερίφου μελωδίαν ἀρμόζει ἰδιαιτέρως ὁ 11/σύλλαβος ἱαμβικὸς στίχος, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποκλείεται ἡ χρησιμοποίησις καὶ τοῦ 12/συντάβου μὲ τομὴν παύσεως στίχου. Ἐπομένως ἡ μεικτὴ ἐξ 11/συντάβων καὶ 12/συντάβων στίχων μορφὴ τῆς ρίμας φαίνεται καὶ εἰς τὴν ἐν λόγῳ παραλλαγὴν ὡς ἡ πιθανωτέρα.

Δ) Μελωδία ἐκ Κιμώλου.

Αὕτη ἀποτελούμενη ἐκ δύο μοτίβων Α καὶ Β δυναμένων νὰ ὑποδιαιρεθοῦν εἰς δύο μικρότερα, ἥτοι $A(= \alpha + \beta) + B(= \gamma + \delta)$, καλύπτει ποιητικὸν κείμενον δύο στίχων, ἥτοι ἐνὸς διστίχου.

Ἡ ἀνωτέρω διαίρεσις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν διαίρεσιν τῶν στίχων εἰς ἡμιστίχα. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἡμιστίχων τούτων προκύπτει ὅτι εἰς τὰ μοτίβα α καὶ γ ἀντιστοιχοῦν τέσσαρα 5/σύλλαβα, τρία 6/σύλλαβα, τέσσαρα 7/σύλλαβα καὶ δύο 8/σύλλαβα ἡμιστίχα, ἐνῶ εἰς τὰ μοτίβα β καὶ δ ἐν 4/σύλλαβον, ἐννέα 5/σύλλαβα καὶ δύο 7/σύλλαβα ἡμιστίχα. Παρατηρεῖται δηλ. ὅτι εἰς τὰ μοτίβα α καὶ γ ἔχουν

προσαρμοσθῇ ποικίλα ἡμίστιχα ἀπὸ 5/συντάβων μέχρις 8/συντάβων, ἐνῶ εἰς τὰ μοτίβα β καὶ δ ἐπικρατοῦν τὰ 5/σύνταβα ἡμίστιχα. Ἡ δυσκολία προσαρμογῆς τοῦ κειμένου εἰς τὴν μελωδίαν αἱρεται εἴτε διὰ τῆς παραλείψεως τμήματος τῆς μελωδίας, εἴτε διὰ τῆς μακρύνσεως φθόγγων, εἴτε διὰ τῆς ἀναλύσεως μακρῶν φθογγοσήμων. Ἡ παρατηρουμένη ποικιλία δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν ἐξαγωγήν συμπερασμάτων ὡς πρὸς τὴν στιχουργικὴν δομὴν τῆς ρίμας. Τὸ μόνον θετικὸν στοιχεῖον εἶναι ἡ εἰς τὰ μοτίβα β καὶ δ παρατηρουμένη ὑπεροχὴ τοῦ 5/συντάβου ἡμιστίχου (9 περιπτώσεις). Τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ὅσα ἐλέχθησαν προηγουμένως διὰ τὰς ἄλλας μελωδίας, δεικνύει ὅτι οἱ στίχοι τῆς ρίμας ἐκ Κιμῶλου, παρὰ τὰς σοβαρὰς ἀλλοιώσεις ποὺ ἔχουν ὑποστῇ, αἱ ὁποῖαι ἄλλωστε φαίνονται ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν στίχων πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους ἄλλων παραλλαγῶν, θὰ ᾔσαν ἀρχικῶς 11/σύνταβοι ἢ 12/σύνταβοι μὲ τομὴν παύσεως στίχοι.

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἐξετάσεως τοῦ ποιητικοῦ κειμένου τῶν παραλλαγῶν τῆς ρίμας καὶ τῆς μουσικολογικῆς ἀναλύσεως τῶν ἡχογραφημένων μελωδιῶν προκύπτουν σοβαραὶ ἐνδείξεις ὅτι ἡ στιχουργικὴ μορφή ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας συνετέθη ἀρχικῶς ἡ ρίμα ἦτο τὸ δίστιχον ἐκ δύο ὁμοιοκαταλήκτων ἰαμβικῶν 11/συντάβων στίχων.

Πιθανῶς ἐκ τῆς ἀρχικῆς συνθέσεως προήλθεν ἄλλη παραλλαγή (ἢ ἄλλαι) εἰς ἰαμβικοὺς 12/συντάβους μὲ τομὴν παύσεως στίχους, μὲ διάδοσιν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς περιοχὰς τῶν παραλίων τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ Μ. Ἀσίας.

Ὁ ἰαμβικὸς μὲ τομὴν παύσεως 12/σύνταβος στίχος, ἐμφανιζόμενος εἰς ἱκανὸν ἀριθμὸν περιπτώσεων ἐντὸς τῶν παραλλαγῶν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀποτελεῖ, ὅταν οὗτος δὲν προέρχεται ἐκ παραφθορᾶς 11/συντάβων στίχων, ἰδιότυπον στιχουργικὴν μορφήν ἥτις, διὰ λόγους ἔχοντας σχέσιν πρὸς τὴν μελωδίαν ἢ ὀφειλομένους εἰς δυσκολίαν σχηματισμοῦ 11/συντάβου στίχου, ἀνεπτύχθη παραλλήλως πρὸς τοὺς 11/συντάβους στίχους, δημιουργηθείσης οὕτω μεικτῆς μορφῆς παραλλαγῶν ἐξ 11/συντάβων καὶ 12/συντάβων στίχων. Πᾶσαι αἱ ἐντὸς τῶν παραλλαγῶν ἐμφανιζόμεναι ἄλλαι στιχουργικαὶ μορφαὶ προέρχονται, ὅπως διαπιστοῦται ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως των πρὸς ἀντιστοίχους στίχους ἐτέρων παραλλαγῶν, ἐκ παραφθορᾶς 11/συντάβων στίχων.

Συνομογραφίαι παραλλαγῶν τῆς ρίμας τοῦ Μανέττα

(Ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν μελέτην τοῦ Ἀντ. Κατσουροῦ παραλλαγῶν παρελείφθησαν αἱ πεζαὶ καὶ αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὸ προσωπικόν του ἀρχεῖον, ἦτοι Μάν.¹, Μήλ.³, Νάξ.¹ καὶ Τσεσ. καθὼς καὶ ἡ Μήλ.¹ ἐπεὶ δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἀνεύρεσις τοῦ σχετικοῦ ἐντύπου. Ἀντιθέτως προσετέθησαν τρεῖς νέαι, ἦτοι Κεφ.², Κεφ.³ καὶ Σερ.).

- Ἀγχ. : ΚΛ, χφ. 1104 Β, σ. 58, ἐξ Ἀγχιάλου. Συλλ. Γ. Α. Μέγας, 1937. Στίχοι 22.
- Αἰγ. : Μαρίνου Βρετοῦ, Τοῦ Μανέττα τὸ τραγούδι. Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον Η' (1868), σ. 10 - 12. Στίχοι 74.
- Αἶν. : Συμ. Μανασείδου, Δημῶδη ᾠσματα Αἶνου. Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τ. 3 (1936 - 37), σ. 67-68. Στίχοι 64.
- Ἀστ.¹ : ΚΛ, χφ. 2248, σ. 33 - 36, ἐξ Ἀστυπαλαίας. Συλλ. Γ. Κ. Σπυριδάκης, 1957. Στίχοι 82.

- Ἀστ.² : ΚΛ, χφ. 2248, σ. 60 - 62 ἐξ Ἀστυπαλαίας. Συλλ. Γ. Κ. Σπυριδάκης, 1957. Στίχοι 60.
- Ἀστ.³ : ΚΛ, χφ. 2248, σ. 375 ἐξ Ἀστυπαλαίας. Συλλ. Γ. Κ. Σπυριδάκης, 1957. Στίχοι 10.
- Β. : ΚΙΑ, χφ. 97, σ. 29-32 (18ου αἰ.). Συλλ. Ν. Βέης. Βλ. καὶ Α. Φ. Κατσούροϋ, Ἡ ρίμα τοῦ καπετὰν Μανέττα. Λαογραφία, τ. 18 (1959), σ. 440 - 442, καὶ Κιμωλιακά, τ. 7 (1977), σ. 107-110.
- Βιθ. : ΚΛ, χφ. 1148, σ. 17-18 ἐξ Ἀρετσοῦς Βιθυνίας. Συλλ. Μ. Λιουδάκη, 1938. Στίχοι 47.
- Θήρ.¹ : Ἡ συκοφαντία. Νεοελληνικά Ἀνάλεκτα Παρνασσοῦ, τ. Β' (1871), σ. 426 - 429. Στίχοι 100.
- Θήρ.² : ΚΛ, χφ. 1109γ, σ. 21 ἐκ Μεγαλοχωρίου Θήρας. Συλλ. Η. Lü d e k e, 1936. Στίχοι 24.
- Θυμ. : ΚΛ, χφ. 2502, σ. 83 ἐκ Θυμαριῶν Κοζάνης. Συλλ. Χρ. Ἀγερίδης, 1962. Στίχοι 32.
- Ἰθάκ.¹ : ΚΛ, χφ. 2194, σ. 396 - 397 ἐκ Σταυροῦ Ἰθάκης. Συλλ. Δ. Σ. Λουκάτος, 1956. Στίχοι 25.
- Ἰθάκ.² : ΚΛ, χφ. 2194, σ. 346-347 ἐκ Σταυροῦ Ἰθάκης. Συλλ. Δ. Σ. Λουκάτος, 1956. Στίχοι 16.
- Ἰκαρ. : Ἀλ. Πουλιανοῦ, Λαϊκὰ τραγούδια Ἰκαρίας, Ἀθῆναι 1964, σ. 121 - 124. Στίχοι 67. (Ἡ ρίβια τοῦ Μανέττα).
- Καρ. : ΚΛ, (ὅλη τετραδίων Ν. Γ. Πολίτου, ἀρ. 822) ἐκ Καρυταίνης. Συλλ. Κων. Κασσιμάτης, 1894. Στίχοι 31.
- Καρπ. : S. B a u d - B o n y, Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, τ. 2, Ἀθῆναι 1938, σ. 255. Στίχοι 2.
- Κεφ.¹ : Δ. Σ. Λουκάτου, Ἡ ρίμα τοῦ Μανέττα. Κεφαλονίτικη παραλλαγή. Ἰόνιος Ἀνθολογία, τ. ΙΒ' (1938), σ. 155 - 160. Στίχ. 60.
- Κεφ.² : ΚΛ, χφ. 3191, σ. 81 ἐκ Τσαρκασιάνου Κεφαλληνίας. Συλλ. Στ. Καρακάσης, 1967. Στίχοι 6.
- Κεφ.³ : ΚΛ, χφ. 3191, σ. 19 ἐκ Βαλσαμάτων Κεφαλληνίας. Συλλ. Στ. Καρακάσης, 1967. Στίχοι 16.
- Κιμ. : ΚΛ, χφ. 2758, σ. 17-19 ἐκ Κιμώλου. Συλλ. Γ. Κ. Σπυριδάκης, 1963. Στίχοι 55.
- Κρ. : Α. J e a n n a r a k i, Ἄσματα Κρητικά, Leipzig 1876, σ. 15 - 18 καὶ Ἀ. Κ ρ ι ἄ ρ η, Κρητικά ἄσματα, ἐν Χανίοις 1909, σ. 22 - 26. Στίχοι 97.
- Κυζ. : ΚΛ, χφ. 54, σ. 35 ἐκ Κυζίκου. Συλλ. ἀνώνυμος, 1904. Στίχοι 42.
- Κυθ. : ΚΙΑ, χφ. 685, σ. 101-103 ἐκ Κυθήρων. Συλλ. Ι. Κασσιμάτης, 1955. Στίχοι 84.
- Κύμ. : Κ α λ ῆ ς Μ. Κ α λ ὅ β η, Λαογραφικά Κύμης Εὐβοίας, Ἀθῆναι 1938, σ. 30 - 32. Στίχοι 72.
- Λέρ. : ΚΛ, χφ. 2279, σ. 205 - 206 ἐκ Λέρου. Συλλ. Γ. Κ. Σπυριδάκης, 1958. Στίχοι 20.
- Λέσβ. : Σ π. Ἀ ν α γ ν ὴ σ τ ο ῦ, Λεσβιακά, ἐν Ἀθήναις 1903, σ. 235 - 237. Στίχοι 87.
- Μ.Ἀ. : Γ. Π α χ τ ῖ κ ο ῦ, 260 δημῶδη ἄσματα, Ἀθῆναι 1905, σ. 83-86 ἐκ Μ. Ἀσίας. Στίχοι 67.
- Μεσ.¹ : ΚΛ, χφ. 1104 Α, σ. 128 ἐκ Μεσημβρίας. Συλλ. Γ. Μέγας, 1937. Στίχοι 59.
- Μεσ.² : ΚΛ, χφ. 1104 Α, σ. 10 ἐκ Μεσημβρίας. Συλλ. Γ. Μέγας, 1937. Στίχοι 26.
- Μήλ.² : E m i l e L e g r a n d, Recueil de chansons populaires Grecques, Paris 1873, σ. 296 - 300 ἐκ Μήλου. Στίχοι 60.
- Μήλ.⁴ : ΚΛ, χφ. 2304, σ. 30-32. Συλλ. Γ. Κ. Σπυριδάκης, 1959. Στίχοι 70.
- Μήλ.⁵ : Ἀ ν τ. Φ λ. Κ α τ σ ο ῦ ρ ο ῦ, Ἡ ρίμα τοῦ καπετὰν Μανέττα. Κιμωλιακά 7 (1977), σ. 140-142.
- Μύκ.¹ : L o u i s R o u s s e l, Contes de Mycono, Leopold 1929, σ. 115-116. Στίχοι 61.
- Μύκ.² : L o u i s R o u s s e l, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 116 - 117. Ἡ ἀρχὴ εἶναι πεζή. Στίχοι 44.

- Μύκ.³ : ΚΛ, (ύλη τετραδίων Ν. Γ. Πολίτου, αρ. 3144) ἐκ Μυκόνου. Συλλ. Ι. Μ. Βενιέρης, 1888. Στίχοι 80.
- Νάξ.² : Ἀντ. Φλ. Κατσουροῦ, Ἡ ρίμα τοῦ καπετὰν Μανέττα, Λαογραφία 18 (1959), σ. 437 - 440 ἐξ Ἀπεράθου Νάξου. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ρίμα τοῦ καπετὰν Μανέττα, Κιμωλιακά 7 (1977), σ. 104 - 107. Στίχοι 112.
- Νάξ.³ : Ν. Β. Σφυρόερα, Ἀπεραθίτικα δημοτικά τραγούδια. Κυκλαδικὰ 1958, σ. 137. Στίχοι 64.
- Νάξ.⁴ : ΚΛ, χφ. 1585, σ. 54 - 56 ἐξ Ἀπεράθου Νάξου. Συλλ. Δ. Οἰκονομίδης, 1934. Στίχοι 78.
- Νηλ. : ΚΛ, (ύλη τετραδίων Ν. Γ. Πολίτου, αρ. 168) ἐξ Ἀγίου Γεωργίου Νηλείας. Συλλ. Π. Βογιατζῆς, 1888. Στίχοι 101.
- Π. : Ἀντ. Φλ. Κατσουροῦ. Ἡ ρίμα τοῦ καπετὰν Μανέττα, Λαογραφία 18 (1959), σ. 443 - 447. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ρίμα τοῦ καπετὰν Μανέττα. Κιμωλιακά 7 (1977), σ. 110 - 115. Στίχοι 147.
- Πάρ. : ΚΛ, (ύλη τετραδίων Ν. Γ. Πολίτου, αρ. 601) ἐκ Πάρου. Συλλ. Ἀντ. Μαυρογένους, 1888. Στίχοι 46.
- Ρόδ.¹ : Παύλου Γνευτοῦ, Τραγούδια δημοτικά τῆς Ρόδου, Ἀλεξάνδρεια 1926, σ. 92. Στίχοι 28.
- Ρόδ.² : Ἀν. Βρόντη, Δημοτικά τραγούδια Ρόδου. Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον Β' (1956 - 57), σ. 269. Στίχοι 25.
- Σερ. : ΚΛ, χφ. 3190, σ. 114 ἐκ Σερίφου. Συλλ. Στ. Ἡμελλος, 1967. Στίχοι 48.
- Σκ. : Γ. Ρήγα, Σκιάθου λαϊκὸς πολιτισμὸς, Α', Θεσσαλονίκη 1958, σ. 285. Στίχοι 78.
- Σωζ.¹ : Κ. Παπαϊωαννίδου, Ἀσματα δημοτικά Σωζοπόλεως. Λαογραφία 1 (1909), σ. 635 - 636. Στίχοι 25.
- Σωζ.² : Γ. Ρήγα Πανέρη, Τραγούδια Σωζοπόλεως, Λαογραφία 18 (1960), σ. 533. Στίχοι 20.
- Τήν.¹ : ΚΛ, χφ. 1402 ΙΖ', σ. 113 ἐκ Τήνου. Συλλ. Ἀδαμ. Ἀδαμαντίου, 1895. Στίχοι 70.
- Τήν.² : ΚΛ, χφ. 1400 σ. 13, ἐκ τοῦ χωρίου Κτηνάδος Τήνου. Συλλ. Ἀδαμ. Ἀδαμαντίου, 1895. Στίχοι 67.
- Τήν.⁴ : ΚΛ, χφ. 1402 ΙΖ', σ. 51 ἐκ Τήνου. Συλλ. Ἀδαμ. Ἀδαμαντίου, 1895. Στίχοι 29.
- Χί. : Philip Argenti and H. Rose, The Folk - lore of Chios, vol. II, Cambridge 1949, σ. 826. Στίχοι 41.

RÉSUMÉ

La chanson de Manétta

par Georges S. Amargianakis

La chanson de Manétta dans laquelle nous est contée en détails l'acte ignominieux du capitaine Manetta qui met à mort sa femme, victime de calomnie, est examinée par G. S. Amargianakis au niveau de la versification et de la musique.

L'auteur de cette étude soutient la thèse que la structure initiale des vers était vraisemblablement le distique d'endécasyllabes iambiques de rimes identiques.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΓΙΩΝ ΔΕΣΜΕΥΟΜΕΝΑΙ

ΥΠΟ

ΣΤΕΦ. Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ

Ὁ εὐσεβὴς ἐλληνικὸς λαὸς ἔχει, ὡς γνωστόν, ἀποδώσει εἰς εἰκόνας τῆς Παναγίας ἢ ἀγίων τῆς ἐκκλησίας πλεῖστα θαύματα — τοῦτο βεβαίως ἰσχύει καὶ δι' ἄλλους χριστιανικοὺς λαούς — τὰ ὅποια ἔχουν παραδοθῇ καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ παραδίδωνται μέχρι σήμερον ὑπὸ μορφὴν δημωδῶν διηγήσεων.

Εἰς τὰς εὐρέως διαδεδομένας σχετικὰς διηγήσεις πρέπει νὰ ὑπαχθῇ κατηγορία ἐλαχίστων μὲν ἀλλ' ἐνδιαφερουσῶν παραδόσεων μὲ θέμα τὴν θαυμασίαν μετακίνησιν εἰκόνων καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ δέσμευσίν των δι' ἀλύσεως ἢ ἄλλως πως ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐνὸς τόπου, διὰ νὰ ἐξαναγκασθοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ παραμείνουν ἐκεῖ ὅπου οὗτοι ἐπιθυμοῦν, καὶ τοῦτο πρὸς μείζονα πρᾶστασίαν των.

Παραδόσεις τῆς κατηγορίας ταύτης κατ' ὀρθὴν νὰ συγκεντρώσω τὰς ἐξῆς.

1. Περὶ τῆς Παναγίας τῆς Καρδιώτισσας διηγοῦνται οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης ὅτι «δὲν θέλησε νὰ μείνῃ στὴν ἐκκλησιὰ καὶ ξαναγύρισε στὸ βράχο, ὅπου τὴν εἶχαν πρωτοβρεῖ τὰ τσοπανόπαιδα. Οἱ καλόγεροι ξανάφεραν τὴν εἰκόνα στὸ μοναστήρι καὶ γιὰ νὰ μὴ φύγῃ κουβάλησαν τὴν πέτρινη κολώνα — δυὸ μέτρα ψῆλος — ποὺ εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Πόλῃ ἢ ἴδια ἡ Παναγιά καὶ τὴν δέσανε ἐκεῖ μὲ ἀλυσίδα. Πάνω της (τῆς κολώνας) εἶναι περασμένη ἡ ἀλυσίδα μὲ κρίκους, μὲ τὴν ὁποία δέσανε οἱ καλόγεροι τὴν Παναγιά. . . Ἡ Παναγιά ἔσπασε τὶς ἀλυσίδες κ' ἔφυγε σὲ ἄγνωστους τόπους»¹.

2. Εἰς τὸν νομὸν Ἡρακλείου ἀναφέρεται ὅτι «φορητὴ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Φανουρίου ἔφυγε ἀπὸ τὴ θέσι της, ποὺ τὴν εἶχαν προκώσει οἱ παλιοὶ καλόγεροι, καὶ ἐπήγαινε στὰ ψηλά, γιὰτὶ ἤθελε ὁ ἅγιος νὰ εἶναι ἀπέναντι τῆς μικρῆς τοιχογραφημένης ἐκκλησιᾶς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἀπὸ τὶς πολλὰς φορές ποὺ ὁ ἅγιος ἔφευγε καὶ πήγαινε ἀπέναντι τοῦ Σταυρωμένου καὶ οἱ καλόγεροι τὸν μπρόκωναν, τοῦ βάζανε τὶς βίδες καὶ τὸν βιδῶνανε γερά μὲ μεγάλα γυφτόκαρφα»². Κατ' ἄλλην παραλλαγὴν «γιὰ νὰ μὴ φεύγῃ, τὴν ἔχουνε στὸν τοῖχο (τέμπλον) δεμένη»³.

3. Οἱ κάτοικοι Φαναρίου Καρδίτσης ἔδесαν τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας «σ' ἓνα δέντρον μὲ τριχιά, γιὰ νὰ μὴ τ' εἴ φεύγῃ, ἀλλὰ κόπ' καν οἱ τριχὲς κ' ἔφυγι». Ἡ εἰκὼν

1. Ἀλεξ. Κ. Χατζηγιάκης, Ἐκκλησίαις Κρήτης. Παραδόσεις. Ρέθυμνο 1954, σ. 163, ἀρ. 165. Πρβλ. καὶ ΚΛ, χφ. 3633, σ. 5 - 6 (1972).

2. Ἀλεξ. Κ. Χατζηγιάκης, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 153, ἀρ. 156.

3. Γεωργ. Ν. Αἰκατερινίδου, Ὁ ἅγιος Φανούριος εἰς τὴν λαϊκὴν παράδοσιν τῆς Κρήτης, Κρητικὴ Πρωτοχρονιά 5 (1965), σ. 165 - 166.

μεταφερθεῖσα ἐδέθη ἐκ νέου, πάλιν ὅμως «κόπ'καν τὰ σκοινιά κὶ ἡ Παναγία πῆγε ἀπάν' σ' ἓνα ξυλικό, τὴν κάρφουσαν ἀπάν' στὸ ξυλ'ικό, γιὰ νὰ δοῦν, ἂν θὰ φύγ', ἀλλὰ ἡ Παναγία ἰκεῖ ἤθελε φαίνεται νὰ κάτσ' κ' ἔκατσι»¹.

4. Τέλος «μιὰ εἰκόνα τῆς Παναγιᾶς τῆς Λάσδας στὴν Κερασιὰ Ἀγράφων βρέθηκε πάνω στὴν καρυδιά. Οἱ κάτοικοι τὴν ἔφεραν πίσω στὴ Λάσδα. Μάλιστα γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια τὴν κάρφωσαν στὴν ἐκκλησία. . . Ἡ εἰκόνα καὶ πάλι χάθηκε καὶ βρέθηκε ξανά στὸ ἴδιο μέρος»².

Ὅπως φαίνεται, αἱ ἀνωτέρω παραδόσεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ἐπὶ μέρους θέματα, τὸ θέμα τῆς θαυμαστῆς μετακινήσεως τῶν εἰκόνων καὶ τὸ θέμα τῆς δεσμεύσεώς των, ποὺ εἶναι βεβαίως ἀπόρροια τοῦ πρώτου.

Τὸ πρῶτον θέμα μεμονωμένον ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν πυρῆνα παραδόσεων, διαδομένων εὐρύτερον εἰς τὸν ἐλληνικὸν λαόν. Κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας εἰκὼν ἁγίου μετακινεῖται, ἐγκαθισταμένη κατ' ἰδίαν ἐκλογὴν εἰς τόπον, ὅπου κτίζεται ἐκκλησία ἢ μονὴ πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου³.

Αἱ παραδόσεις τοῦ τύπου τούτου δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν πάλιν εἰς πολὺ εὐρύτερον κύκλον διηγήσεων, γνωστῶν εἰς ὅλα τὰ χριστιανικὰ δόγματα, κατὰ τὰς ὁποίας εἰκόνες ἁγίων, ἀγάλματα κλπ. τραυματιζόμενα ἢ κατ' οἶονδήποτε τρόπον βλαπτόμενα ὑπὸ ἱεροσύλων ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας ὠχριοῦν, αἵματῶνονται, κλαίουں, ἰδρώνουν, ἀνταποδίδουν κτυπήματα ἢ κατ' ἄλλον τρόπον τιμωροῦν ἐπὶ τόπου τοὺς ἀσεβεῖς, ὡς ἐὰν ἦσαν ζῶντα πρόσωπα⁴. Αἱ ἐξεταζόμεναι παραδόσεις διακρίνονται ἀκριβῶς τῶν ἀνωτέρω ἐκ τοῦ ὅτι αἱ εἰκόνες πέρα τούτου ἀλυσοδεύονται, ὡς ἐλέχθη, ἢ ἄλλως πῶς ἐμποδίζονται μὲ δεσμὰ νὰ μετακινηθοῦν.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἀνωτέρω ὀλίγων διηγήσεων, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν συναφῶν πρὸς αὐτάς, συνετέλεσαν νόμοι παγκοσμίως ἰσχύοντες τῆς φαινομενολογίας τῆς θρησκείας περὶ ἐμψυχώσεως ἢ ἐνσωματώσεως τῶν λατρευτικῶν εἰκόνων ἢ ἀγαλμάτων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἄψυχος εἰκὼν ἰσχύει ἀντὶ τοῦ εἰς αὐτὴν παρισταμένου ἁγίου⁵.

1. ΚΛ, χφ. 2960, σ. 339 - 340 (1965).

2. Κανάλια Καρδίτσης, Ἐνθύμημα συγγραφέν μὲ τὴν συνεργασίαν ομάδος Καναλιωτῶν, Βόλος 1976, σ. 248.

3. Βλ. σχετικῶς Στεφάνου Δ. Ἡμέλλου, Λαογραφικαὶ εἰδήσεις ἐκ χειρογράφου τοῦ Κιμωλίου διδασκάλου Μάρκου Βεντούρη, Κιμωλιακά 3 (1973), σ. 122, ἰδίως σημ. 2, ὅπου σχετικὴ βιβλιογραφία.

4. Πρβλ. Leopold Kretzenbacher, Kulturbedingungen und Funktionen der mittelalterlichen Legende, Ethnologia Europaea 9, 1 (1976), σ. 57 - 58. Βλ. προχείρως μερικὰ παραδείγματα εἰς Στεφάνου Δ. Ἡμέλλου, Ἡ περὶ πειρατῶν λαϊκὴ παράδοσις, ἐν Ἀθήναις 1968, σ. 82 κέξ., 101 κ.ά. σποραδικῶς. Ἐνδεικτικῶς ἐκ τῆς ἀρχαίας γραμματείας Λουκιανοῦ, Περὶ τῆς Συρίης θεοῦ 10 (p. 457) «ἰδρώει γὰρ δὴ ὦν παρὰ σφίσι τὰ ξόανα καὶ κινέεται καὶ χρησιμογορεῖ». Πλείονα παρὰ Hans Dieter Betz, Lukian von Samosata und das Neue Testament, Berlin 1961, σ. 42 - 43 (Texte und Untersuchungen zur Geschichte der Altchristlichen Literatur 76).

5. Βλ. Leopold Kretzenbacher, ἐνθ' ἀνωτ. καὶ G. van der Leeuw, Phänomenologie der Religionen², Tübingen 1956, σ. 515. Εἰς τὴν αὐτὴν ἀρχὴν στηρίζεται καὶ ἡ δημιουργία μικροῦ κύκλου παραδόσεων, ἐλληνικῶν καὶ ξένων, κατὰ τὰς ὁποίας εἰκὼν ἁγίου δέ-

Τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν κατωτέρω ἱστορικὴν ἐρμηνείαν τῶν νεοελληνικῶν θρησκευτικῶν διηγήσεων, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει ὅτι αὗται ἔχουν προχριστιανικὴν παράδοσιν, ἀφοῦ συναφεῖς διηγήσεις καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λεπτομερείας ἀναφέρονται εἰς γραπτὰς πηγὰς τῆς ἀρχαιότητος.

Παρατίθενται αἱ σχετικαὶ ἀρχαῖαι διηγήσεις, ὅσαι τοῦλάχιστον μοῦ εἶναι γνωσταί, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν.

1. Ἐπικειμένης τῆς ἀλώσεως τῆς Τύρου ὑπὸ τοῦ πολιορκοῦντος αὐτὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς παραδίδει ὁ Διόδωρος Σικελιώτης, «Ἐγίνετο δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα παράδοξα, δυνάμενα διατροπὴν καὶ φόβον τοῖς ὄχλοις παρασχέσθαι . . . ἔωρακέναι δέ τις ἔφησεν ὄψιν καθ' ἣν ὁ Ἀπόλλων ἔλεγε μέλλειν ἑαυτὸν ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. Τοῦ δὲ πλήθους ὑπονοήσαντος ὅτι πεπλακῶς εἶη τὸν λόγον χαριζόμενος Ἀλεξάνδρῳ καὶ διὰ τοῦτο τῶν νεωτέρων ὁρμησάντων ἐπὶ τὸ λιθοβολῆσαι τὸν ἄνθρωπον οὗτος μὲν . . . διέφυγε τὴν τιμωρίαν . . . οἱ δὲ Τύριοι δεισιδαιμονήσαντες χρυσαῖς σειραῖς προσέδησαν τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ξόανον τῇ βάσει, ἐμποδίζοντες, ὡς ὦντο, τοῦ θεοῦ τὸν ἐκ τῆς πόλεως χωρισμόν»¹.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον οἱ Τύριοι «ὥσπερ ἄνθρωπον αὐτομολοῦντα πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν θεὸν εἰληφότες σειρὰς τε τῷ κολοσσῷ περιέβαλλον αὐτοῦ καὶ καθήλουν πρὸς τὴν βάσιν, Ἀλεξανδριστὴν καλοῦντες»², κατὰ δὲ τὸν Κόϊντον Κούρτιον Ροῦφον «aurea catena devinxere simulacrum, araeque Herculis, cuius numini urbem dicaverant inseruere vinculum, quasi illo deo Apollinem retenturo»³. Κατὰ τὸν Αἰλιανὸν τέλος, παραλείποντα τὴν εἰδησίην περὶ τῆς δεσμεύσεως τοῦ ἀγάλματος «οἱ Τύριοι σχοινίον τε ἐφοίνισαν μίλτῳ, καὶ ἔπαιον τὸ ἄγαλμα, Ἀλεξανδριστὴν καλοῦντες»⁴.

2. Συμφώνως πρὸς τὰ ἀρχαῖα σχόλια εἰς Πίνδαρον «Πολέμων μὲν γάρ φησι παρὰ Χίοις μὲν τὸν Διόνυσον δεδέσθαι, καὶ παρ' Ἐρυθραίοις δὲ τὸ ἔδος τῆς Ἀρτέμι-

ρεται ἢ ἄλλως πως ἀπειλεῖται, διὰ τὴν ἐξαναγκασθῆ ἔτσι ὁ ἅγιος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀπειλοῦντος, ὅπερ καὶ συμβαίνει (Ἀλ. Ξ. Κατ. ζήγ. α. κ. η, Ἐκκλησίαις Κρήτης, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 32, ἀρ. 21, ΚΛ, χφ. 1105, σ. 225 - 226 [περ. Μεραμβέλλου καὶ Ἱεραπέτρας Κρήτης, 1937], χφ. 3026, σ. 97 [ἐπαρχ. Καρδίτσης, 1966], χφ. 3453, σ. 42 [Κρανούλα Ἰωαννίνων, 1969], χφ. 3453, σ. 32 [Χρυσὴ Καστορίας, 1969], Giuseppe Cocchiara, Immagine del folklore siciliano, Λαογρ. 17 (1957), σ. 15. Πρβλ. καὶ τὴν κοινὴν παροιμίαν «καὶ ὁ ἅγιος φοβέρα θέλει», εἰς τὴν ὁποίαν συνάπτεται συνήθως διήγησις μᾶλλον ὁμῶς εὐτραπέλου περιεχομένου [βλ. σχετικῶς Γ. Κ. Σπυριδάκης, Βυζαντινὰ παραδόσεις, Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλοσ. Σχολ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 5, 1954 - 55, σ. 363 - 64]).

1. Διοδ. Σικ., Βιβλ. 17, 41, 7 - 8 (Vogel - Fischer, Teubn.). Πρβλ. κυρίως καὶ Charyl Clerc, Les théories relatives au culte des images chez les auteurs Grecs du IIe siècle après J. - C., Paris 1915, σ. 29. Αὐτόθι, σ. 29 - 30 καὶ ἄλλαι σχετικαὶ διηγήσεις, περὶ τῶν ὁποίων ὁ λόγος κατωτέρω.

2. Πλουτ., Ἀλέξανδρος 24. Ὁ Πλούταρχος γενικεύων τὰ ἀνωτέρω παραδίδει ὅτι οἱ «Τύριοι δεσμοὺς ἀγάλμασι λέγονται περιβαλεῖν» (Ἡθικ. p. 279, Ζητ. Ρωμ. 61 [Loeb]).

3. Q. Curti Rufi, Histor. 4, 3, 21 - 22 (Budé).

4. Αἰλ. ἀπόσπ. 59 (Hercher). Ἡ εἰδησίς αὕτη εἶναι ἐνδιαφέρουσα ὡς συναφῆς τῶν νεοελληνικῶν παραδόσεων περὶ δαρμοῦ τῶν εἰκόνων ἁγίων (ἄνωτ., σ. 61, σημ. 5).

δος, καὶ ὅλως πολὺν κατεσπάρθαι λόγον περὶ τῶν ἀγαλμάτων ὥς μὴ μενόντων, ἀλλὰ πορευομένων ἄλλοσε πολλάκις»¹.

3. Κατὰ τὸν Παυσανίαν πάλιν εἰς τὴν Σπάρτην «τοῦ ναοῦ δὲ ἀπαντικρὺ πέδας ἐστὶν ἔχων Ἐννάλιος, ἄγαλμα ἀρχαῖον. γνώμη δὲ Λακεδαιμονίων τε ἐς τοῦτό ἐστιν ἄγαλμα καὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Ἀπτερον καλουμένην Νίκην, τῶν μὲν οὐποτε τὸν Ἐννάλιον φεύγοντα οἰχήσεσθαι σφισιν ἐνεχόμενον ταῖς πέδαις, Ἀθηναίων δὲ τὴν Νίκην αὐτόθι ἀεὶ μενεῖν οὐκ ὄντων πτερῶν»².

Αἱ ἀνωτέρω ἀρχαῖαι παραδόσεις ἦσαν, φαίνεται, ἀφ' ἐνὸς μὲν λαϊκαὶ ἀφ' ἐτέρου δὲ εὐρύτερον γνωσταί. Ὑπὲρ τῆς ἐν λόγῳ ἀπόψεως συνηγοροῦν σαφεῖς ἐνδείξεις εἰς τὰ κείμενα. Οὕτως ὁ Διόδωρος ἐπισημαίνει τὸ γεγονός ὅτι οἱ Τύριοι προέβησαν εἰς τὴν δέσμευσιν «δεισιδαιμονήσαντες», ὁ δὲ Πολέμων ὅτι ἡ αὐτόματος μετακίνησις τῶν ἀγαλμάτων ἀπετέλει πίστιν τῶν πολλῶν («πολὺν κατεσπάρθαι λόγον περὶ τῶν ἀγαλμάτων ὥς μὴ μενόντων, ἀλλὰ πορευομένων ἄλλοσε πολλάκις»). Ὁ Πλούταρχος ἐξ ἄλλου ἀναφέρει ρητῶς, ὅτι οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς ἀφίνουν νὰ ὑπονοηθῇ, ὅτι δηλ. τὰ ὁμοιώματα τῶν θεῶν εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἐδέοντο, ὥς νὰ ἦσαν ζῶντα («ὥσπερ ἄνθρωποι αὐτομολοῦντα πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν θεὸν εἰληφότες»). Ἐξ ἄλλου ὁ σκοπὸς τῆς δεσμεύσεως, τοῦ ἐξαναγκασμοῦ δηλ. παραμονῆς τοῦ ὁμοιώματος τοῦ θεοῦ εἰς τὴν θέσιν του, διὰ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ παρέχῃ τὴν προστασίαν του εἰς τοὺς ἀνθρώπους, γίνεται διαφανὴς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ξοάνου τοῦ Ἀπόλλωνος τῆς Τύρου καὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἐνναλίου τῆς Σπάρτης.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκ τῆς ἀρχαιότητος παραδίδονται καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι περὶ δεσμεύσεως καθ' ὅμοιον τρόπον ὁμοιωμάτων θεῶν, ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῆς δεσμεύσεως καὶ αὕτη αὕτη ἡ ἐνέργεια θὰ ἠδύναντο διαφοροτρόπως νὰ ἐρμηνευθοῦν.

Οὕτως ὁ Παυσανίας εἶδε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν του, εἰς τὸν Ὀρχομενὸν «δεδεμένον ἄγαλμα» τοῦ Ἀκταίωνος, περὶ τοῦ ὁποίου «λεγόμενα ἦν Ὀρχομενίοις λυμαίνεσθαι τὴν γῆν πέτρας ἔχον εἰδωλον». Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔδωσε χρησμὸν εἰς τοὺς Ὀρχομενίους «ἀνευρόντας εἴ τι ἦν Ἀκταίωνος λοιπὸν κρύψαι γῇ, κελεύει δὲ καὶ τοῦ εἰδώλου χαλκῇν ποιησαμένους εἰκόνα πρὸς πέτρα σιδήρῳ δῆσαι»³.

Ὅπως ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Nilsson, ἡ πίστις ὅτι ἡ εἰκὼν ἠδύνατο νὰ μετακινηθῇ, δὲν φαίνεται τόσον βεβαία. Ἐδῶ πρόκειται συνήθης μαγικὴ πρᾶξις, κατὰ τὴν ὁποίαν δεσμεύεται τὸ εἰκονιζόμενον πρόσωπον διὰ τῆς εἰκόνης του, δεδομένης τῆς ἀπολύτου εἰς τὰς μαγικὰς πράξεις συνδέσεώς των⁴.

Ὁ Παυσανίας μᾶς πληροφορεῖ περαιτέρω περὶ τῆς λατρευομένης εἰς Φιγαλίαν Ἀρκαδίας Ἀρτέμιδος Εὐρυνόμης ὅτι, ὥς εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πε-

1. Ἐκδ. Drachmann, τ. 1, scholia in olympionikas, Lipsiae 1903 (φωτ. ἀνατ. Amsterdam 1964), Ὀλυμπ. 7, 95α. Πρβλ. καὶ Martin P. Nilsson, Geschichte der Griechischen Religion 1³, München 1967, σ. 82.

2. Παυσ. 3, 15, 7 (Spiro, Teubn.). Πρβλ. καὶ Erwin Rohde, Psyche 1², 1897, σ. 190, σημ. 3.

3. Παυσ. 9, 38, 5.

4. Martin P. Nilsson, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 83 - 84.

ριοχῆς, «χρυσᾷ τε τὸ ξόανον συνδέουσιν ἀλύσεις»¹, περὶ δὲ τῆς Ἀφροδίτης Μορφοῦς εἰς Λακωνίαν ὅτι «κάθηται δὲ καλύπτραν τε ἔχουσα καὶ πέδας περὶ τοῖς ποσὶ»². Αἱ χρυσᾷ ἀλύσεις ὅμως θὰ ἡδύναντο νὰ εἶναι καὶ ἀπλῶς διακοσμητικά³, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἡ ὅλη ἐνέργεια τῆς δεσμεύσεως θὰ ἡδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ ἄλλως ἢ καὶ ἄλλως⁴.

Ἄς μνημονευθῇ τέλος καὶ ἡ πίστις τῶν ἀρχαίων περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ Δαιδάλου νὰ ἐμψυχῶνῃ τὰ ἀγάλματά του, ἐξ οὗ καὶ κατὰ Πλάτωνα «ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεμένα, παραμένει»⁵.

RÉSUMÉ

Icônes liées

par Steph. D. Imellos

De nombreuses légendes grecques — assez semblables — rapportent que certaines icônes de la Vierge ou des Saints se déplacent toutes seules. Pour les empêcher de quitter l'emplacement qui leur avait été choisi, les paroissiens les ont enchaînées ou liées par n'importe quel moyen.

Selon l'auteur, ces légendes, et les autres qui leur sont apparentées, sont nées dans l'esprit du peuple qui croit que les icônes des Saints acquièrent une âme, d'après la phénoménologie de la religion. L'étude historique des légendes néohelléniques met aussi en évidence ce fait. De plus, elle fait ressortir que des légendes apparentées aux légendes chrétiennes se trouvent déjà chez les Anciens.

1. Παυσ. 8, 41, 6. Πρβλ. Martin P. Nilsson, Griechische Feste von religiöser Bedeutung 1906 (φωτ. ἀνατ. 1957), σ. 230, ὅπου καὶ περαιτέρω βιβλιογραφία.

2. Παυσ. 3, 15, 11.

3. Βλ. Martin P. Nilsson, Geschichte der Griechischen Religion, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 83.

4. Βλ. Charly Clerc, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 30 καὶ Chr. Aug. Lobeck, Aglaophamus, sive de theologiae mysticae Graecorum causis 1, 1829, σ. 275.

5. Πλάτ., Μέν. 97d (Burnet, Oxon.). Πρβλ. Εὐθύφρ. 11c καὶ 15b καὶ Charly Clerc, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 95. Πρβλ. καὶ ὅσα περὶ τῆς τέχνης τῶν Ροδίων ἀγαλματοποιῶν λέγονται εἰς τὰ σχόλια εἰς Πίνδ. (ἐνθ' ἄνωτ.) («τὰ γὰρ ὑπ' αὐτῶν δημιουργούμενα καὶ ἐργαζόμενα τοιαῦτα καὶ ὀφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς, οἷα καὶ αὐτὰ τὰ ἐμψυχα κινούμενα»), ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου (Ἰλ. Σ, 373) («διὸ καὶ ἀλύσεσιν ἐξεδέσμον αὐτά, ἵνα δῆθεν μὴ κινηθέντα φύγοιεν...»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1972 - 1975

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓ. Ν. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΘΕΝΤΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

- Ἀθηνᾶ** Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑπιστημονικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 73 - 74 (1972 - 73) (Λειμωνάριον, Τιμητικὴ προσφορὰ τῷ καθηγητῇ Ν. Β. Τωμαδάκη), 75 (1974 - 75).
- Ἀθηναῖκά** Τὰ Ἀθηναῖκά. Περιοδικὴ ἐκδοσις τοῦ Συλλόγου τῶν Ἀθηναίων. Ἀθῆναι, τεύχη 51 (1972) — 62 (1975).
- Αἰὼλ Γράμμ** Αἰολικὰ Γράμματα. Δίμηνη ἐπιθεώρησις τῆς Λεσβιακῆς τέχνης. Διευθυντής: Π. Βαλέτας. Χρόν. Α' (1971) — Ε' (1975).
- Ἀμάθεια** Τριμηνιαῖον ἱστορικὸν - λαογραφικὸν περιοδικὸν τῆς Ἱστορικῆς - Λαογραφικῆς Ἑταιρείας νομοῦ Λασιθίου. Διευθ. συντάξεως Ν. Ζερβογιάννης. Ἅγιος Νικόλαος Κρήτης, ἔτη Γ' (1972) - Σ' (1975), τεύχη 10 - 25.
- Ἀνθρωπος** Ὅργανο τῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Ἰδρυτής - διευθυντής σύνταξης Ἄρης Ν. Πουλιανός. Ἀθήνα, τόμ. Ι, τεύχ. 1 (1974), τόμ. ΙΙ, τεύχ. 1 (1975).
- Ἀρχ Εὐβ Μελ** Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν (Ἑταιρεία Εὐβοϊκῶν Μελετῶν). Ἀθῆναι, τόμ. 18 (1972) — 20 (1975).
- Ἀρχ Θεσσ Μελ** Ἀρχεῖον Θεσσαλικῶν Μελετῶν. Περιοδικὴ ἐκδοσις τῆς Ἑταιρείας Θεσσαλικῶν Ἑρευνῶν. Βόλος, τόμ. Α' (1972) — Γ' (1974).
- Ἀρχ Θρ Θησ** Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ. Βλ. Ἀρχ Θράκης.
- Ἀρχ Θράκης** Ἀρχεῖον Θράκης (πρῶην Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ). Ἰδρυτής: Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου. Περίοδος τρίτη, ἐν Ἀθήναις, τόμ. 34 (1969) — 38 (1975) (Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν).
- Ἀρχ Πόντ** Ἀρχεῖον Πόντου. Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν. Ἀθῆναι, τόμ. 31 (1971 - 72) — 33 (1975 - 76).
- BNJB** Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher. Internationales Wissenschaftliches Organ unter Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen begründet von Prof. Nicos A. Bees (Βέης), hrsg. von E. Bees - Seferli. Bd. 21 (1971 - 76).
- Γορτυνιακά** Τόμ. Α', ἑόρτιος τῆς Παλιγγενεσίας. Ἀθῆναι 1972. Ἐκδόσεις τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς Δημητσάνης, ἀρ. 1.
- Δελτ Ἀν Ἑτ Κερκ** Δελτίον Ἀναγνωστικῆς Ἑταιρείας Κερκύρας. [Κέρκυρα], ἀρ. 9 (1972) — 12 (1975).

- Διαγώνιος** Τετράμηνο λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό περιοδικό. Θεσσαλονίκη, τεύχη 1 (1972) — 12 (1975).
- Δωδεκ' Αρχ** Δωδεκανησιακόν 'Αρχεῖον. Σύγγραμμα περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς ἐν 'Αθήναις Δωδεκανησιακῆς 'Ιστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς 'Εταιρείας. Τόμ. 5 (1970).
- Δωδεκ Χρον** Δωδεκανησιακά Χρονικά. 'Ετησία περιοδική ἔκδοσις. Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Δωδεκανήσου. Τόμ. Α' (1972) — Β' (1973).
- Δωδώνη** 'Επιστημονική 'Επετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Ιωαννίνων. 'Ιωάννινα, τόμ. Α' (1972) — Δ' (1975).
- 'Εδεσσ Χρον** 'Εδεσσαϊκά Χρονικά. 'Εκδοσις τοῦ Φιλοπροόδου συλλόγου 'Εδέσσης «Μέγας 'Αλέξανδρος». 'Εδεσσα, τεύχη 2 (1972) — 9 (1975).
- 'Ελλ Τέχνη** 'Ελληνική Λαϊκή Τέχνη. Χειροτεχνία - καλλιτεχνία - λαογραφία - ἱστορία - ἀρχαιολογία. 'Εκδοσις 'Εθνικοῦ 'Οργανισμοῦ 'Ελληνικῆς χειροτεχνίας. Διευθυντὴς συντάξεως: Κλ. Μαρμαρινός. 'Αθήναι, τεύχη 6 (1972) — 14 (1974).
- 'Ελλην Ψυχὴ** 'Ελληνική Ψυχὴ. Τριμηνιαία λαογραφικὴ ἐπιθεώρηση. 'Ιδιοκτήτης, ἐκδότης καὶ διευθυντὴς: Διαμαντὴς Α. Δογάνης. 'Αθήναι, τεύχη 2 - 5 (1972).
- 'Ελληνικά** Φιλολογικόν, ἱστορικόν καὶ λαογραφικόν περιοδικόν σύγγραμμα. (Δημοσιεύματα τῆς 'Εταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν). Διευθύνται συντάξεως: Ν. Π. 'Ανδριώτης, Α. Ε. Βακαλόπουλος, Α. Πολίτης. Θεσσαλονίκη, τόμ. 25 (1972) — 28 (1975).
- 'Επ Βυζ Σπ** 'Επετηρὶς 'Εταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. 'Αθήναι, τόμ. 39-40 (1972 - 73) (Λειμῶν, τιμητικὴ προσφορὰ τῷ καθηγητῇ Ν. Β. Τωμαδάκη), 41 (1974).
- 'Επ ΚΛ** 'Επετηρὶς τοῦ Κέντρου 'Ερεῖνης τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφίας (πρώην 'Επετηρὶς Λαογραφικοῦ 'Αρχείου) τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν, ἐκδιδόμενη ἐπιμελείᾳ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου. 'Εν 'Αθήναις, τόμ. ΚΒ' (1969 - 72) — ΚΓ' (1973 - 74).
- 'Επ Κύπρου** 'Επετηρὶς Κέντρου 'Επιστημονικῶν 'Ερευνῶν Κύπρου. Λευκωσία, τόμ. V (1971 - 72) - VII (1973 - 75).
- 'Επ Στερ Μελ** 'Επετηρὶς 'Εταιρείας Στερεοελλαδικῶν Μελετῶν. 'Αθήναι, τόμ. Γ' (1971 - 72) διευθυντὴς: Γ. Ταξ. Κόλιας) — Δ' (1973 διευθυντὴς: Παναγ. Φ. Χριστόπουλος).
- 'Επ Φιλ Σχ 'Αθ** 'Επιστημονική 'Επετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. 'Εν 'Αθήναις, τόμ. ΚΒ' (1971 - 72) — ΚΔ' (1973-74).
- 'Επ Φιλ Σχ Θεσ/νίκης** 'Επιστημονική 'Επετηρὶς ἐκδιδόμενη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. 'Εν Θεσσαλονίκη, τόμ. 12 (1973) — 14 (1975).
- 'Επετ Καλαβρ** 'Επετηρὶς τῶν Καλαβρύτων. 'Ετησία περιοδική ἔκδοσις τῆς Παγκαλαβρυτινῆς 'Ενώσεως. 'Αθήναι, ἔτη 4 (1972) — 6 (1974).
- 'Επετ Κυκλ Μελ** 'Επετηρὶς 'Εταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν. 'Εν 'Αθήναις, τόμ. Θ' (1971 - 73).
- 'Επετ Λευκ** 'Επετηρὶς 'Εταιρείας Λευκαδικῶν Μελετῶν. 'Αθήναι, τόμ. Β' (1972) — Γ' (1973).
- 'Επετ Πολυτεχν** 'Επιστημονική 'Επετηρὶς τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Διευθυντὴς: καθηγ. Νικόλ. Κ. Μουτσόπουλος. Θεσσαλονίκη, τόμ. Γ' (1967 - 68) — Σ' (1973 - 74, τμήμα ἀρχιτεκτόνων).
- 'Επταν Φύλλα** 'Επτανησιακά Φύλλα. Φιλολογική - λαογραφικὴ καὶ ἱστορικὴ ἔκδοσις. Συντάκτης καὶ ἐκδότης: Ντῆνος Κονόμος. 'Αθήνα, τόμ. Η' (1973).
- 'Ερανιστής** 'Εκδότης: «'Ομιλος Μελέτης τοῦ 'Ελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ». 'Αθήνα, ἔτ. Ι' - ΙΑ' (1972 - 73), τεύχη 55-60, ἔτ. ΙΓ' (1975), τεύχη 67-71.
- Ζεὺς 'Ομαγύριος** Δελτίον τοῦ Γυμνασίου 'Αρρένων Αἰγίου. Αἶγιον, τευχ. 1 (σχολ. ἔτος 1971 - 72).
- Ζυγὸς** Διμηνιαῖο περιοδικὸ τέχνης. Νέα περίοδος. 'Αθήνα, ἀρ. 1 (1973) — 17 (1975).

- Ἡπειρ Ἑστ** Ἡπειρωτικὴ Ἑστία. Μηνιαία ἐπιθεώρησις ἐν Ἰωαννίνοις. Ἰδιοκτῆται - διευθυνταί: Μ. Χ. Μάνος, Δ. Κόκκινος. Ἑτ. ΚΑ' (1972) — ΚΓ' (1975), τεύχη 237 - 284.
- Ἡπειρ Χρον** Ἡπειρωτικὰ Χρονικά. Περιοδικὸν σύγγραμμα. Ἐν Ἰωαννίνοις, περιόδ. Β', ἔτ. πρῶτον (ΙΖ'), 1973, δεύτερον (ΙΗ'), 1974.
- Θέατρο** Δίμηνη θεατρικὴ ἐπιθεώρηση. Ἐκδότης - διευθυντής: Κ. Νίτσος. Περίοδος Β', τόμ. Σ' (1973) — Η' (1975), τεύχη 31-48.
- Θεολογία** Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ τριμηνίαν. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 43 (1972) — 46 (1975).
- Θησαυρίσματα** Περιοδικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν. Βενετία, τόμ. 9 (1972) — 12 (1975).
- Θρακ Χρον** Θρακικὰ Χρονικά. Ἑρευνα - Ἐπιστήμη - Τέχνη. Ἑτήσια ἔκδοσις. Ἐκδοσις - διεύθυνσις: Στέφανος Ἰωαννίδης. Ξάνθη, περίοδος Β', ἀρ. 29 (1972) — 31 (1974).
- Θρακικά** Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου». Ἀθῆναι, τόμ. 46 (1972-73) — 47 (1974).
- Καλυμν Παλμός** Καλυμνιακὸς Παλμός. Ἱστορικὸν - λαογραφικὸν καὶ λογοτεχνικὸν περιοδικόν. (Περίοδος Β'). Κάλυμνος, τεύχη 1 (1972) — 10 (1973).
- Κερκυρ Χρον** Κερκυραϊκὰ Χρονικά. Ἐκδότης: Κώστας Δαφνῆς. Κέρκυρα, τόμ. XVI (1972) — XIX (1974).
- Κεφαλον Πρόοδος** Ἡ Κεφαλονίτικη Πρόοδος. Μηνιαῖο περιοδικὸν ποικίλης ὕλης. Διεύθυνσις - ἰδιοκτησία: Ἀμαλία Βουτσινᾶ. Ἀργοστόλι, ἔτ. Α' (1972) — Δ' (1975), τεύχη 1 - 48.
- Κιμωλιακά** Βιβλιοθήκη Ἀφεντακίου Κληροδοτήματος. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Β' (1972) — Ε' (1975) (Ἐπιμελεῖα Ἰω. Σπ. Ράμφου, πρωτοπρεσβυτέρου).
- Κρητ Γράμμ** Κρητικὰ Γράμματα. Μηνιαῖο περιοδικὸν Γραμμάτων καὶ Τέχνης. Ἰδρυταὶ - ἰδιοκτῆται: Ἀλέξ. Κ. Δρουδάκης, Γεώργ. Δ. Καψωμένος. Χανιά, τεύχ. 1 (Ὀκτ. 1972) — 12 (Αὐγ. - Σεπτ. 1973).
- Κρητ Ἑστ** Κρητικὴ Ἑστία. Παγκρήτιο ἱστοριολαογραφικὸν καὶ λογοτεχνικὸν περιοδικόν. Ὑπεύθυνος - ἰδιοκτήτης - διευθυντής: Ἑμμαν. Ἰδομ. Παπαγρηγοράκης. Ἀθῆναι, περ. Β', τεύχη 196 - 201 (1972).
- Κρητ Χρον** Κρητικὰ Χρονικά. Ἐκδότης: Ἀνδρέας Γ. Καλοκαιρινός. Ἡράκλειον Κρήτης, τόμ. ΚΔ' (1972) — ΚΕ' (1973).
- Κρητολογία** Περιοδικὴ ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις. Μελέται ἀφορῶσαι εἰς τὴν Κρήτην. Ἐκδίδεται ὑπὸ Ἐλευθερίου Κ. Πλατάκη, φυσικοῦ. Ἡράκλειον Κρήτης, τεύχ. 1 (1975).
- Κυκλ Ἐπιθ** Κυκλαδικὴ Ἐπιθεώρησις. Μηνιαῖο παγκυκλαδικὸν περιοδικόν. Ἀθῆναι, τεύχη 1 (1970) — 26 (1972).
- Κυπρ Λόγος** Κυπριακὸς Λόγος. Δίμηνιαῖο ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν μελέτης, ἐρεύνης, δοκιμίου καὶ τέχνης. Λευκωσία, ἔτη 4 (1972) — 7 (1975), ἀρ. 19 - 42.
- Κυπρ Σπ** Κυπριακαὶ Σπουδαί. Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Λευκωσία Κύπρου, τόμ. ΛΣ' (1972) (ἀφιέρωμα εἰς Ἰωάννην Συκουτρῆν) — ΛΘ' (1974 - 75).
- Λαβύρινθος** Περιοδικὸν σύγγραμμα λαογραφίας. Διευθυντής - ἐκδότης: Κώστας Ρωμαῖος. Ἀθήνα, τόμ. 1 (1973 - 74).
- Λακων Σπ** Λακωνικαὶ Σπουδαί. Περιοδικὸν σύγγραμμα τῆς Ἑταιρείας Λακωνικῶν Σπουδῶν. Διευθυντής: Δ. Β. Βαγιακάκος. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Α' (1972) — Β' (1975).
- Λακωνικά** Δίμηνιαῖα ἐπιθεώρησις. Ὅργανον τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀττικῇ Λακεδαιμονίων. Ἀθῆναι, ἔτη Θ' (1972) — ΙΒ' (1975), τεύχη 67-72.

- Λαογρ** Λαογραφία. Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. ΚΗ' (1972), ΚΘ' (1974), Λ' (1975).
- Λαογρ Κυπρ** Λαογραφικὴ Κύπρος. Τετραμηνιαῖο λαογραφικὸ περιοδικό. (Γενικὸς ὑπεύθυνος Χρῦσανθος Στ. Κυπριανοῦ). Χρον. Β' (1972) — Ε' (1975), τεύχη 4 - 15.
- Λεσβιακά** Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Λεσβιακῶν Μελετῶν. Μυτιλήνη, τόμ. 5' (1973).
- Μαθ Ἑστ** Μαθητικὴ Ἑστία. Ἐκφραστικὸν ὄργανον τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου καὶ τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου θηλέων Φανερωμένης. Λευκωσία Κύπρου, ἔτη ΚΓ' (1972 - 73) — ΚΕ' (1974 - 75), ἀρ. 53 - 56.
- Μακεδ Ζωή** Μακεδονικὴ Ζωή. Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἰδρυτής: Κλ. Τσούρκας. Τεύχη 68 (1972) — 115 (1975).
- Μακεδονικά** Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἐπιμελεία Δ. Κανατσούλη - Σ. Παπαδοπούλου - Φ. Πέτσα. Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τόμ. ΙΒ' (1972) — 14 (1974)· τόμ. ΙΕ' (1975), ἐπιμελεία Γ. Θεοχαρίδης - Ἀ. Κανατσούλη - Σ. Παπαδοπούλου - Φ. Πέτσα.
- Μικρ Χρον** Μικρασιατικὰ Χρονικά. Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ τμήματος Μικρασιατικῶν Μελετῶν τῆς Ἑνώσεως Σμυρναίων. Ἀθήναι, τόμ. 15 (1972) — 16 (1975).
- Μικρασιατικά** Λόγος. Τέχνη. Δράση. Ἐκδότρια - διευθύντρια: Ἰσαβέλλα Μαλόβρουβα. Ἀθήνα, τόμ. 2 (1972 - 73).
- Μνημ Ἀντωνιάδη** Μνημόσυνον Σοφίας Ἀντωνιάδης. Βενετία 1974. (Βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν, ἀρ. 6).
- Μνημοσύνη** Ἐτήσιον περιοδικὸν τῆς Ἑταιρείας Ἱστορικῶν Σπουδῶν ἐπὶ τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Δ' (1972 - 73) — Ε' (1974 - 75).
- Μνήμων** Ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Παλαιογραφικὴν Ἑταιρείαν. Διευθύνεται ἀπὸ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ. Ἀθήνα, τόμ. 1 (1971) — 4 (1974). — Ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν Ἑταιρίαν Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ. Διευθ. ἀπὸ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ. Τόμ. 5 (1975).
- Μόρφωσις** Παγκύπριον ἐκπαιδευτικὸν περιοδικόν. Λευκωσία - Κύπρος. Ἐτη ΚΖ' (1972) — Λ' (1975), τεύχη 320 - 347, 349 - 363, 365 - 367.
- Ν Ἑστ** Νέα Ἑστία. Κυκλοφορεῖ τὴν 1 καὶ στίς 15 κάθε μηνός. Διευθυντὴς καὶ ἐκδότης: Πέτρος Χάρης. Ἀθήναι, τόμ. 91 - 92 (1972) — 97 - 98 (1975).
- Νισυριακά** Ἐκδοσις τῆς Ἑταιρείας Νισυριακῶν Μελετῶν. Ἀθήναι, τόμ. 4 (1972).
- Ξένιον** Festschrift für Pan. J. Zepos. Band I - III, Athen - Freiburg / Br. - Köln 1973.
- Ὀλυμπ Χρον** Ὀλυμπιακὰ Χρονικά. Ἐκδοσις Συλλόγου Ὀλυμπίων. Διευθυντὴς συντάξεως: Γεώργ. Κανελλάκης. Ἀθήναι, τόμ. Α' (1970) — Δ' (1973).
- Πανσερρ Ἡμερολ** Πανσερραϊκὸ Ἡμερολόγιον. Ἐτήσια ἔκδοσις ἱστορικῆς - λαογραφικῆς - πολιτιστικῆς καταγραφῆς καὶ ἔρευνας ὡς καὶ ἀγροτοοικονομοτεχνικῆς κλπ. δραστηριότητος στὸ νομὸ Σερρῶν. Ἐκδότης: Σταῦρος Κοταμανίδης. Σέρρες, τόμος πρῶτος (1975).
- Παρνασσός** Περιοδικὸν σύγγραμμα κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδόμενον. Ἀθήναι, περίοδος δευτέρα, τόμ. ΙΔ' (1972) — ΙΖ' (1975).
- Πελοποννησιακά** Ἐκδίδονται ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν. Ἀθήναι, τόμ. Θ₁ (1972) — ΙΑ' (1975).
- Πεπραγμ Γ'** Κρητολ Συν Πεπραγμένα τοῦ Γ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (Ρέθυμνον, 18 - 23 Σεπτεμβρίου 1971). Τόμ. Γ', Νεώτεροι χρόνοι. Ἐν Ἀθήναις 1975. (Ἐπιμελεία Γεωργ. Δ. Μπαμπινιώτη).

- Περραιβία** Δίμηνη έκδοση θεμάτων τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνας. Ἰδρυτής - ἰδιοκτήτης: Ἀθαν. Φουστάνος. Θεσσαλονίκη, τεύχη 1 (1973) — 8 (Ἰαν. - Φεβρ. 1975).
- Πλάτων** Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Φιλολόγων. Ἀθῆναι, ἔτη ΚΔ' (1972) — ΚΖ' (1975).
- Ποντ Στ** Ποντιακὴ Στοά. Ἐκδοσις Παμποντιακῆς Ἐνώσεως. Ἀθῆναι 1972 - 1974.
- Πρακτ Α' Κυπρ Συνεδρ** Πρακτικὰ τοῦ Πρώτου Διεθνoῦς Κυπρολογικοῦ Συνεδρίου (Λευκωσία, 14 - 19 Ἀπριλίου 1969). Τόμ. Γ', Νεώτερον τμήμα, Μέρος Β' Φιλολογία - Λαογραφία. Ἐπιμελεῖα Θ. Παπαδοπούλλου - Μεν. Χριστοδούλου. Λευκωσία 1973 (Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν).
- Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕχώρ** Πρακτικὰ Α' Συμποσίου Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου (Ἡπειρος - Μακεδονία - Θράκη) (Θεσσαλονίκη, 18-20 Ἀπριλίου 1974). Θεσσαλονίκη 1975 (ΙΜΧΑ, 153).
- Πρακτ Α' Συν Ἀχαϊκῶν Σπ** Πρακτικὰ τοῦ Α' ἐν Πάτραις τοπικοῦ Συνεδρίου Ἀχαϊκῶν Σπουδῶν. Παράρτημα Γ' τόμου (1974) «Πελοποννησιακῶν».
- Πρακτ Α' Συν Κορ Ἐρ** Πρακτικὰ τοῦ Α' τοπικοῦ Συνεδρίου Κορινθιακῶν Ἐρευνῶν (Κόρινθος 27 - 28 Ἀπριλίου 1974). Παράρτημα ΙΑ' τόμου (1975) «Πελοποννησιακῶν».
- Proverbium** Bulletin d'informations sur les recherches parémiologiques. Helsinki. 18-25 (1972 - 1975) [καὶ τεῦχος 15 (1970)].
- Σερρ Χρον** Σερραϊκὰ Χρονικά. Σύγγραμμα περιοδικῶν τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας Σερρῶν - Μελενίκου. Ἀθῆναι, τόμ. Σ' (1973).
- Σιατιστέων Μνήμη** Λεύκωμα συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης γιὰ τὰ ἐξηντάχρονα τῆς δράσεώς του. Θεσσαλονίκη 1972.
- Στασίνοσ** Δελτίον τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Φιλολόγων Κύπρου «Στασίνοσ». Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, τόμ. Γ' (1966 - 67) — Δ' (1968 - 72).
- Συμαϊκά** Τὰ Συμαϊκά. Σύγγραμμα περιοδικῶν Ἐπιτροπῆ Συμαϊκῶν Ἐκδόσεων. Διευθυντῆς τῆς ἐκδόσεως: Ἀλέξ. Σ. Καρανικόλας. Ἀθῆναι, τόμ. Α' (1972) — Β' (1974).
- Συμπ Λαογρ** Συμπόσιον Λαογραφίας τοῦ περιοδικoῦ «Λαογραφικὴ Κύπρος». Ἐπιμελεῖται ὁ φιλόλογος Χρῦσ. Στ. Κυπριανοῦ, γυμνασιάρχης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Λευκωσία - Κύπρος 1972.
- Τεχν Χρονικά** Τεχνικὰ Χρονικά. Μηνιαία ἔκδοσις τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος. Τεύχη 1 - 12 τῶν ἐτῶν 1972 - 1975.
- Φιλ Πρωτοχρ** Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά. Ἐτησίᾳ λογοτεχνικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἔκδοσις. Διευθυντής: Ἀριστ. Ν. Μαυρίδης. Ἀθῆναι, χρόν. 29 (1972) — 32 (1975).
- Φρουρ Χρον** Φρουριακὰ Χρονικά. Ἀθῆναι, τεύχ. 1 (1973). (Τεχνικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος. Ἑλληνικὸν Ἰνστιτοῦτον Φρουρίων καὶ Πύργων).
- Χιακὴ Ἐπιθεώρ** Χιακὴ Ἐπιθεώρησις. Περιοδικὴ ἔκδοσις. Ἐκδότης: Κ. Δ. Φαφαλιός. Τόμ. 10 (1972) — 13 (1975), τεύχη 28 - 38.
- Χρον Λαπήθου** Χρονικὰ τῆς Λαπήθου. Ἐξαμηνιαία περιοδικὴ ἔκδοσις τῆς κοινότητος Λαπήθου Κύπρου. Τόμ. II - III (1972 - 74).
- Χρον Τσακ** Χρονικὰ τῶν Τσακῶνων. Σύγγραμμα περιοδικῶν τοῦ «Ἀρχείου τῆς Τσακωνιάς». Ἀθῆναι, τόμ. Δ' (1974).
- Χρον Χαλκ** Χρονικὰ τῆς Χαλκιδικῆς. Περιοδικὴ ἔκδοσις Ἱστορικῆς - Λαογραφικῆς Ἑταιρείας Χαλκιδικῆς. Θεσσαλονίκη, τεύχη 19 (1970) — 28 (1975).
- Zeitschrift für Balkanologie**, herausgegeben von Franz Dölger - Günter Reichenkron - Alois Schmaus. Jahrgang IX (1973) — XI (1975).

Α'. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Μαυρής Ν. Γ.** Δωδεκανησιακή Βιβλιογραφία. Τόμ. Α', 'Αθήναι 1965. [Βλ. 'Επ ΚΑ ΙΗ' - ΙΘ' (1965 - 66), σ. 121, αρ. 11].
Κρίσις: Δωδεκ 'Αρχ 5 (1970) 174 - 76 (Δ. Β. Βαγιακάκος).
2. Βιβλία καὶ δημοσιεύματα σχετικά με τὴν Δωδεκάνησο. Δωδεκ 'Αρχ 5 (1970) 177 - 185.
3. **Λάμπας Κ. Θ.** Συμβολή στην Καλαβρυτινή βιβλιογραφία. Μνήμων 1 (1971) 197 - 213.
'Εν σελ. 205 - 208: Λαογραφία - περιηγήσεις - μελετήματα.
4. **Αϊκατερινίδης Γεώργ. Ν. - Δευτεραῖος 'Αγγ. Ν.** Βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1968 - 1971. 'Επ ΚΑ ΚΒ' (1969 - 72) 135 - 246.
5. **Βαγιακάκος Δικ. Β.** Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς Γορτυνίας. Γορτυνιακά Α' (1972) 44 - 69.
'Υλικὸν ἀνεκδότων συλλογῶν 1894 - 1971, ἀποκειμένων εἰς τὰ Κέντρα Ἑρεῦνης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Σπουδαστήριον Λαογραφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
6. **Γιαννακοπούλου Ἑλένη - Γιαννακόπουλος Ἄνδρ.** Βιβλιογραφία Στερεᾶς Ἑλλάδος. 'Επ Στερ Μελ Γ' (1971 - 72) 509 - 538.
'Εν σελ. 515 - 16: Λογία καὶ δημῶδες Φιλολογία, 516: Γλῶσσα, 534-35: Λαογραφία.
7. **Κυπριανοῦ Χρῦς. Στ.** «Ἑλληνικὴ Ψυχὴ». Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 12 - 14.
8. **Κύρρης Κ. - Γεωργαλλίδης Γ. - Χριστοδούλου Μ.** Κυπριολογικὴ βιβλιογραφία τοῦ ἔτους 1971 καὶ συμπληρώματα προηγουμένων ἐτῶν. 'Επ Κύπρ V (1971 - 72) 435 - 531.
Σελ. 503 - 531: Γλωσσολογία - Λαογραφία.
9. **Μέγας Ἀναστ. Χ.** Συμβολή στην βιβλιογραφία τῆς Σιάτιστας. Σιατιστέων Μνήμη (1972) Β1 - Β24.
10. **Μηλίγγου - Μαρκαντώνη Μαρία** Κατάλογος χειρογράφων συλλογῶν λαογραφικῆς ὕλης ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος (1968 - 1972) τοῦ Σπουδαστηρίου Λαογραφίας καὶ τῆς Λαογραφικῆς Συλλογῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. 'Επ Στ Μελ Γ' (1971 - 72) 397 - 437.
11. **Μπουμπουλίδης Φαίδων Κ.** Βιβλιογραφία Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τῶν ἐτῶν 1968 - 1969. 'Επ Φιλ Σχ 'Αθ ΚΒ' (1971 - 72) 34 - 136.
'Εν σελ. 59 - 63: Δημῶδη ᾄσματα - μνημεῖα λαϊκοῦ λόγου, σ. 121 - 125: Βιβλιογραφίαι.

12. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Προσθήκη εἰς τὰς σελ. 79 καὶ 95 τοῦ 9/10 τόμου τῆς Ἑπετ. τοῦ Λαογρ. Ἀρχ. (1955 - 57). Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 111 - 112. Προσθήκη βιβλιογραφίας εἰς παραδόσεις καὶ λατρευτικὰ ἔθιμα περὶ ἀγίας Παρασκευῆς.
13. Παράρτημα Εὐβοϊκῆς βιβλιογραφίας. Ἀρχ Εὐβ Μελ (1972) 231 - 347.
Ἐν σελ. 287 - 322: Λαογραφία, ὑπὸ Χαρ. Δ. Φαράντου.
14. **Φαράντος Χαρ. Δ.** Ἐπιλογή λαογραφικῆς βιβλιογραφίας, ἀπὸ τὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ τύπο τῶν ἐτῶν 1961 - 1962. Ἑλλην Ψυχὴ 5 (1972) 72 - 77.
15. **Φωτόπουλος Ἀθ. Θ.** Γορτυνιακὴ Βιβλιογραφία. Γορτυνιακά Α' (1972) 419 - 482.
16. **Αἰκατερινίδης Γεώργ. Ν.** Λαογραφικὴ καὶ γλωσσικὴ βιβλιογραφία νομοῦ Σερρών. Σερρ Χρον 5' (1973) 161 - 232.
Κρίσις: Λαογρ Α' (1975) 425 - 26 (Μ. Γ. Μερακλῆς).
17. **Κύρρης Κ. - Παπαδόπουλλος Θ. - Χριστοδούλου Μεν.** Κυπριολογικὴ βιβλιογραφία τοῦ ἔτους 1972 καὶ συμπληρώματα προηγούμενων ἐτῶν. Ἐπ Κύπρ VI (1972 - 73) 471 - 537.
Ἐν σελ. 524 κέξ.: Γλωσσολογία - Λαογραφία.
18. **Loukatos Dém.** Publications folkloriques et ethnologiques effectuées par —, en langues autres que le grec: français, anglais, allemand (1950 - 1973). Athènes 1973, 8ον, σελ. 6.
19. **Μηλίγκου - Μαρκαντώνη Μαρία** Κατάλογος λαογραφικῶν συλλογῶν ἐκ Κύπρου ἐν τῷ Σπουδαστηρίῳ Λαογραφίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐπ Κύπρ VI (1972 - 73) 457 - 462.
20. **Μπουμπουλίδης Φαίδων Κ.** Βιβλιογραφία Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ ἔτους 1970. Ἐπ Φιλ Σχ Ἀθ ΚΓ' (1973) 300 - 371.
Ἐν σελ. 315 - 17: Δημῶδη ᾄσματα - Μνημεῖα λαϊκοῦ λόγου, σ. 360 - 61: Βιβλιογραφία.
21. **Φωτόπουλος Ἀθ.** Συλλογαὶ λαογραφικοῦ ὕλικου ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων ἐν τῷ Σπουδαστηρίῳ Λαογραφίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἑπετ Καλαβρ 5 (1973) 162 - 175.
22. **Babiniotis G.** Δελτίον βιβλιογραφίας τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης διὰ τὸ ἔτος 1973. (Bibliographical Bulletin of the Greek Language for the year 1973). Edited by —. Athens 1974, 8ον, σελ. 67. (Σπουδαστήριον Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν).
Ἐνδιαφέρει καὶ τὴν παροῦσαν βιβλιογραφίαν. Τὰ εἰς ἑλληνικὴν λήμματα δίδονται καὶ ἀγγλιστί.
23. **Βαγιακάκος Δικ. Β.** Γλωσσικαὶ καὶ λαογραφικαὶ σπουδαὶ περὶ Ἀχαΐας. Πρακτ Α' Συν Ἀχαϊκῶν Σπ (1974) 74 - 114.
24. **Λαμψίδης Ὁδ. - Ραζῆ Ἀριάδνη** Πίναξ περιεχομένων τοῦ περιοδικοῦ «Ποντιακά Φύλλα» (1936 - 1940). Ἀρχ Πόντ 32 (1973 - 74) 43 - 125.

- 24α. **Μηλίγκου - Μαρκαντώνη Μαρία** Κατάλογος λαογραφικῶν συλλογῶν ἐκ Κρήτης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1965 - 1972 ἀποκειμένων ἐν τῷ Σπουδαστηρίῳ τῆς Λαογραφίας. Ἐπ Φιλ Σχ Ἀθ ΚΔ₂ (1973 - 74) 1057 - 1100.
25. **Μαυρῆς Ν. Γ.** Δωδεκανησιακὴ Βιβλιογραφία ὑπὸ —. Τόμος δεύτερος, Ἀθῆναι 1974, 8ον, σελ. ιε' + 252. (Δωδεκανησιακὴ Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία, δημοσίευμα ἀρ. 3).
Κρίσις: Δωδεκ Χρον 2 (1973) 379 - 81 (Ι. Μ. Χατζηφώτης) = Συμαῖκὰ Β' (1974) 303 - 305.
26. **Μουτσόπουλος Ν. Κ.** Μιὰ πρώτη συμβολὴ εἰς τὴν βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τεχν Χρονικὰ 2/1974, σ. 171 - 180.
27. Οἱ λαογραφικὲς ἐργασίαι τοῦ Χρυσάνθου Στ. Κυπριανοῦ. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεύχ. 11 - 12, σ. 89 - 95.
28. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1800 - 1906. Ἐπ ΚΑ ΚΓ' (1973 - 74) 63 - 270.
29. **Χατζηφώτης Ι. Μ.** Σύντομη ἐπισκόπησις τῶν Συμαϊκῶν μελετῶν. Συμαῖκὰ Α' (1972) 104 - 115, Β' (1974) 187 - 199.
30. **Χρυσάκη Τ. - Κονιδάρη Μ.** Βυζαντινὴ καὶ Μεταβυζαντινὴ βιβλιογραφία. Ἐπ Βυζ Σπ 41 (1974) 528 - 556.
Ἐν σελ. 553 - 54: Λαογραφία.
31. Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1972. Ἐπιμέλεια: Βιβλιογραφικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1975, 8ον, σελ. 686.
Περιλαμβάνει καὶ λαογραφικὰ λήμματα.
Κρίσις: Ν Ἐστ 98 (1975) 1408 - 9 (Θ. Ξύδης).
32. Ἡ «Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία» τοῦ IMXA σὲ χίλιες σελίδες. Μακεδ Ζωὴ τεύχ. 113 (1975), σ. 8 - 10. [Γενικὴ σύντομος παρουσίασις].
33. **Κυπριανοῦ Χρῦσανθ. Στ.** Εὐρετήριον τῶν πέντε πρώτων τόμων (1971 - 1975) τῆς «Λαογραφικῆς Κύπρου». Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τεύχ. 14 - 15, σ. 80 - 92.
Εὐρετήριον τῶν τόμων 1970 - 71 εἰς τεύχ. 6 (1972), σ. 151 - 156.
34. **Μάργαρης Β.** Τὰ Γιάννινα καὶ τὰ βιβλία τους κατὰ τὸ 1974. Ἡπειρ Ἐστ ΚΔ' (1975), τεύχ. 273 - 74, σ. 104 - 108.
35. **Μηλιώρης Ν.** Οἱ Μικρασιατικὲς σπουδές. Μικρ Χρον 16 (1975) 185 - 317.
Ἀπὸ σελ. 213 κέξ.: Βιβλιογραφικὸς κατάλογος κειμένων με θέματα τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν.
- 35α. — Μικρασιατικὴ βιβλιογραφία. Μικρ Χρον 16 (1975) 382 - 409.

36. Παράρτημα Εὐβοϊκῆς Βιβλιογραφίας. Προσθήκαι, διορθώσεις καὶ συμπληρώματα εἰς τὴν «Εὐβοϊκὴν Βιβλιογραφίαν» Γ. Ι. Φουσάρα. Ἄρχ Εὐβ Μελ 20 (1975) 467 - 541.

Εἰς τὰς σελ. 521 - 24: «Εἰδολογικὸν εὐρετήριον λαογραφίας», ὑπὸ Χαρ. Δ. Φαράντου, καὶ σ. 530 εἰς κεφ. Σύμμικτα, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, 6 λαογρ. ἄρθρα.

Β'. ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

α') Γενικά.

37. Νισυριακὰ Χρονικά. Ἀθῆναι, τόμ. 1 (1963), 2 (1965), 3 (1969).
Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 390 - 92 (Γ. Α. Μέγας).
38. Τὸ πνευματικὸν μνημόσυνον Πολυδώρου Παπαχριστοδούλου. Ἄρχ Θράκης 34 (1969) 337 - 364.
39. **Μαμέλης Γεώργ.** Στίλπων Κυριακίδης ὁ Θράξ καὶ τὸ πνευματικὸν τοῦ μνημόσυνον. Ἄρχ Θράκης 35 (1970) 7 - 26.
40. **Γκαρτζονίκας Δημ.** «Μπουρτζόβλαχοι». Ἰωάννινα 1971. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 146, ἄρ. 85].
Κρίσεις: Ἡπειρ Ἐστ ΚΒ' (1973), τευχ. 447 - 48 (Τ. Σιωμέπουλος)· αὐτόθι, τευχ. 261 - 62, σ. 120 (Δ. Κόκκινος).
41. **Loukatos Dém.** Sujets folkloriques à comparer pris dans la vie et la littérature populaires balkaniques. Balcanica, Annuaire de l'Institut des Études Balkaniques II, Beograd 1971, σ. 433 - 436. (Académie Serbe des Sciences et des Arts).
42. **Βοῦρνος Μιχ.** Ἡ διατήρησις τῆς Χιακῆς λαϊκῆς τέχνης. Χιακὴ Ἐπιθεώρ 10 (1972), τευχ. 30, σ. 230 - 233.
43. Διαγωνισμός. Προκήρυξις παγκυπρίου διαγωνισμοῦ συγγραφῆς τοπικῆς μελέτης. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 6, σ. 131 - 134.
44. [**Δογάνης Δ. Α.**] Θὰ ἰδρυθοῦν στὸν τόπο μας λαογραφικὰ μουσεῖα. Ἑλλην Ψυχὴ 5 (1972) 1 - 2.
45. **Δράκος Γ.** Τὸ Μουσεῖον λαϊκῆς τέχνης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 77 - 80.
46. Ἐκθέσεις πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1969 - 1972. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 268 - 277.
47. 11ο Διεθνὲς Συνέδριον Ὀνοματολογικῶν Ἐπιστημῶν. Ἑλληνικά 25 (1972) 261.
48. **Ἡ[μελλος] Στ. Δ.** Ἐκθέσεις λαογραφικῶν ἀποστολῶν κατὰ τὰ ἔτη 1969 - 1972. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 247 - 251. — Τιμητικαὶ διακρίσεις εἰς συλλογεῖς λαογραφικῆς ὕλης κατὰ τὰ ἔτη 1969 - 72. Αὐτόθι, σ. 278 - 284.

49. **Ίωαννίδου - Μπαρμπαρίγου Μαρία** Γενικὸν εὐρετήριο [Λαογραφίας] τῶν τόμων Α' - Κ': 1909 - 1962. [Βλ. 'Επ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 144, ἀρ. 70].
Κρίσεις: Συμαϊκὰ Α' (1972) 233 - 36 (Αν. Μ. Καραναστάσης). Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 28 - 29 (Κύπρος Χρυσάνθης).
50. Καταστατικὸν τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφικῆς 'Εταιρείας. Λαογρ ΚΗ' (1972) 390 - 395. [Καὶ αὐτοτελῶς, ἐν 'Αθήναις 1972, 8ον, σελ. 8].
51. **Κόκκινος Δ.** Λαϊκὴ τέχνη. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τευχ. 239-40, σ. 261 - 262.
52. **Κοντοσόπουλος Νικ. Γ.** 'Ο γλωσσικὸς ἄτλας τῆς Κρήτης. Κρητ 'Εστ τευχ. 200 (1972), σ. 194 - 197.
53. Λαογραφικαὶ συλλογαὶ κατατεθεῖσαι εἰς τὸ Κέντρον 'Ερεῦνης τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1969 - 1972. 'Επ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 252 - 267.
54. Λαογραφικὸ Μουσεῖο. 'Εδεσσ Χρον 2 (1972) 38 - 39. — Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου. Αὐτόθι 3(1972) 37.
55. **Λουκάτος Δημ. Σ.** 'Ελπινίκη Σταμούλη - Σαραντῇ (1882 - 1971). 'Ελληνικά 25 (1972) 508 - 510. [Νεκρολογία].
56. **Loukatos Dém.** État actuel des études folkloriques en Grèce. Actes du IIe Congrès International des Études du Sud - Est Européen, τ. I, Athènes 1972, σ. 551 - 582.
57. **Μέγας Γεώργ. Α.** Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Λαογραφίαν. "Εκδόσις δευτέρα, ἐπηυξημένη. 'Αθήναι 1972, 8ον, σελ. 264.
58. **(Μέγας Γ. Α.)** 'Ελληνικὴ Λαογραφικὴ 'Εταιρεία. Πεπραγμένα τοῦ ἔτους 1971. Λαογρ ΚΗ' (1972) 396 - 399. — 'Εκθέσις τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ ἔτος 1972. Αὐτόθι, σ. 399 - 401.
59. **Μερακλῆς Μιχ. Γ.** Τί εἶναι ὁ Folklorismus. Λαογρ ΚΗ' (1972) 27 - 38.
60. — 'Η μηχανὴ καὶ ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος. Λαογρ ΚΗ' (1972) 115 - 124.
61. **Μοσχόπουλος Γεώργ.** 'Ενας τομέας τοῦ 'Ιστορικοῦ καὶ Λαογραφικοῦ Μουσείου 'Αργοστολίου. Κεφαλ Πρόοδος Α' (1972), τευχ. 11, σ. 9, 11.
62. **Παρασκάκη Στέλλα** 'Η λαϊκὴ τέχνη στὴ λογοτεχνία μας. Λαογραφικὴ μελέτη. 'Αθήνα 1972, 8ον, σελ. 46.
Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 402 - 403 (Γ. Α. Μέγας). Αἰολ Γράμμ Γ' (1973) 79 (Γ. Βαλ[έτας]). Κρητ Γράμμ τευχ. 9(1973), σ. 39 (Γ. Δ. Καψωμένος).
63. Προκήρυξις διαγωνισμοῦ [τῆς ἐν 'Αθήναις Γλωσσικῆς 'Εταιρείας]. Κρητ 'Εστ τευχ. 198 (1972), σ. 98, καὶ τευχ. 201, σ. 224.
64. **Προυσῆς Κ.** Λαογραφία καὶ Κύπρος. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 1 - 11.
65. **Σακελλῆς Ίω.** Τὸ ἔργον τοῦ λαογραφικοῦ ὁμίλου Πάφου. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 60 - 61.

66. **Σπαθαράκη Μαρία** 'Ο Γρυπάρης και ἡ λαϊκὴ παράδοση. Ζεὺς 'Ομαγύριος 1 (1971 - 72) 27 - 31.
67. **Σπυρόπουλος 'Απόστ.** Οἱ γνωστοὶ Καραγκούνηδες τῆς 'Ακαρνανίας. 'Ελλην Ψυχὴ 2 (1972) 19-21.
68. Συμπόσιο Λαογραφίας στὴν Κύπρο. 'Ελληνικά 25 (1972) 261.
69. Συμπόσιον Λαογραφίας (ἐν τῇ Σεβερείῳ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου). Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 98.
70. **Χριστοδούλου Μενέλ. Ν.** Περὶ τῶν Λινοβαμβάκων. Συμπ Λαογρ (1972) 105 - 115.
Γενικὰ περὶ τῶν Λινοβαμβάκων, ποὺ εἶναι αἰδιότυπος ἐλληνόφωνος κυρίως πληθυσμὸς τῆς Κύπρου, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται ὡς τουρκικός, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ἐνίοτε καὶ ἐν τῷ φανερῷ θέτει ἑαυτὸν καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ.
71. Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς. Θεσσαλονίκη 1960 - 72, τεύχη 1 - 22.
Κρίσις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 392 - 93 (Γ. Α. Μέγας).
72. **Χρυσάνθης Κύπρ.** 'Ο 'Ιωάννης Συκουτρῆς καὶ ἡ Κυπριακὴ Λαογραφία. Συμπ Λαογρ (1972) 19 - 21.
73. **'Αγγελόπουλος 'Ιω.** Τὰ λαϊκά μας πανηγύρια. 'Ολυμπ Χρον Δ' (1973) 107 - 117.
74. 'Αποτελέσματα Παγκυπρίου διαγωνισμοῦ Λαογραφίας σχολικοῦ ἔτους 1972 - 1973. Μαθ 'Εστ ΚΓ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 115.
75. **Βάλβης Κ.** Μεταστέγαση τοῦ Μουσείου ἐλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης. 'Ελλ Τέχνη 13 (1973) 252 - 254.
76. **Γιαννακόπουλος Τάκ.** Οἱ γύφτοι στὴν ἐπαρχία μας. 'Επετ Καλαβρ 5 (1973) 100 - 108.
77. **Γκίζας Γ.** 'Η κιβωτὸς τῆς ἐθνικῆς μας μουσικῆς. Μακεδ Ζωὴ τευχ. 90 (1973), σ. 48 - 50.
Περὶ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῆς 'Εθνικῆς Μουσικῆς».
78. **Γκιζέλης Γρηγ.** 'Εθνοεπιστήμη καὶ Λαογραφία. 'Ανάτυπον ἐκ τοῦ περιοδ. «'Ανθρώπινες σχέσεις», τόμ. II, τευχ. 1, 'Αθῆναι 1973, 8ον μικρ., σελ. 14.
79. [Διαμάντης Α.] Τὸ Μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης Κύπρου. 'Η ἱδρυση, τὸ κτίριο, τὸ περιεχόμενον. "Α.τ., 1973, 8ον, σελ. 17.
80. **Ζαφείρης Χρ.** 'Οδηγίες γιὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου. Περραιβία 2 (1973) 19 - 21.
81. [Ζερβογιάννης Ν.] Λαογραφία. 'Αμάλθεια Δ' (1973), τευχ. 15, σ. 176 - 184.
82. **'Ιωαννίδου Θ.** 'Ο χρόνος σταμάτησε στὸ 'Εθνολογικὸ Μουσεῖο Μακεδονίας. Μακεδ Ζωὴ τευχ. 84 (1973), σ. 14 - 18 + εἰκ. 4.

83. Κανονισμός συστάσεως καὶ λειτουργίας Κρητικῶν χορευτικῶν συγκροτημάτων τῆς 'Ι[στορικῆς] Λ[αογραφικῆς] 'Ε[ταιρείας] Ν[ομοῦ] Λ[ασιθίου]. 'Α-μάλλθεια Δ' (1973), τεῦχ. 15, σ. 113 - 116.
84. Καταστατικὸν 'Ιστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς 'Εταιρείας Σερρών - Μελενίκου. Σερρ Χρον 5' (1973) 347 - 356.
85. **Κυπριανοῦ Χρύσανθος** 'Η ἐκθεση ἔργων λαϊκῆς τέχνης καὶ βιοτεχνίας τοῦ Γυμνασίου Λύσης. 'Ομιλία τοῦ κ. — κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως... Λαογρ Κύπρος Γ' (1973), τεῦχ. 9, σ. 133 - 134.
'Εν σελ. 135 - 39 : Κατάλογος ἐκθεμάτων.
- 85α. Λαογραφικὸ Μουσεῖο. 'Εδεσσ Χρον 4(1973) 34.
86. **Μακρῆς Κίτσ.** Τὸ Μουσεῖο Λαϊκῆς Τέχνης. Ζυγὸς 5 (1973) 73 - 75.
87. **Μερακλῆς Μ. Γ.** 'Ο σύγχρονος ἑλληνικὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς. Καλλιτεχνικὸ πνευματικὸ κέντρο «Ὠρα». 'Αθήνα 1973, 8ον, σελ. 126.
Κρίσις : Λαογρ ΚΘ' (1974) 394 - 97 (Γ. Α. Μέγας).
88. **Μουτσόπουλος Νικ. Κ.** Τὸ 'Εθνολογικὸ Μουσεῖο τῆς Μακεδονίας. Ζυγὸς 1 (1973) 29 - 37.
89. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Λαογραφικὸς 'Ατλας. 'Αθηνᾶ 73 - 74 (1972 - 73) 20 - 26.
90. **Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα** Σύντομη ἀναφορὰ τῆς συμβολῆς τῶν ξερριζωμένων στὴ σύγχρονη 'Ελλάδα... Μικρασιατικὰ 2 (1972 - 73) 141 - 147.
Περὶ τῆς διασώσεως ὑπὸ τῶν προσφύγων πλείστων στοιχείων τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς γενέτειράς των.
91. Πεπραγμένα τοῦ Μουσείου λαϊκῆς τέχνης Κύπρου κατὰ τὸ 1973. Κυπρ Σπ ΛΖ' (1973) 300 - 301.
92. Προκήρυξις διαγωνισμοῦ [τῆς ἐν 'Αθήναις Γλωσσικῆς 'Εταιρείας]. 'Αμάλλθεια Δ' (1973), τεῦχ. 15, σ. 162.
93. Τὸ Λαογραφικὸ καὶ 'Εθνολογικὸ Μουσεῖο [Μακεδονίας]. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 83(1973), σ. 10 - 11.
94. Τὸ νέον καταστατικὸν τῆς 'Ιστορικῆς Λαογραφικῆς 'Εταιρείας νομοῦ Λασιθίου. 'Αμάλλθεια Δ' (1973), τεῦχ. 15, σ. 97 - 105.
95. **Φαλτάιτς Μ.** Τοπικὰ νεοελληνικὰ μουσεῖα. 'Ελλ Τέχνη 12 (1973) 129 - 140.
96. **Φλωράκης 'Αλ. Ε.** Προσδιοριστικοὶ παράγοντες τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς Τήνου. Παρνασσὸς ΙΕ' (1973) 313 - 320.
- 96α. **Χατζηϊωάννου Κυρ.** 'Ανάλυσις ἡθῶν καὶ ἐθίμων. Λαογρ Κύπρος Γ' (1973), τεῦχ. 9, σ. 117 - 125.

97. **Ἀθανασιάδης Π. Σ.** Ὁ λαϊκός μας πολιτισμός στὸν Ἀτλαντὰ τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κέντρου Λαογραφίας. Ραδιο - Τηλεόραση, ἀρ. 252 (8 - 14 Δεκ. 1974), σ. 18.
98. **Ἀλατᾶς Χαράλ.** Τὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο τῆς Ξάνθης. Θρακ Χρον 31 (1974) 37 - 38.
99. **Γκιζέλης Γρηγ.** Ἡ ρητορικὴ τοῦ ἐνδύματος. Ἀθῆναι 1974, 8ον, σελ. 67.
100. **Ἡμελλος Στέφ. Δ.** Ἐκθεσις λαογραφικῶν ἀποστολῶν κατὰ τὸ ἔτος 1973. Ἐπ ΚΛ ΚΓ' (1973 - 74) 271 - 272. — Ἐκθέσεις πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἑρέυνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1973, 1974. Αὐτόθι, σ. 279 - 282.
101. ——— 5ον Διεθνὲς συνέδριον πρὸς ἔκδοσιν Ἐθνολογικοῦ Ἀτλαντος τῆς Εὐρώπης εἰς Visegrád Οὐγγαρίας (23 - 28 Σεπτ. 1974). Λαογρ ΚΘ' (1974) 371 - 373.
102. **Θρακιώτης Κ.** Γιὰ μιὰ διάσωση τοῦ πνευματικοῦ λαϊκοῦ θησαυροῦ στὴ Θράκη. Θρακ Χρον 31 (1974) 34 - 35.
103. IMXA: Συμπόσιο Λαογραφίας. Μακεδ Ζωή τεύχ. 92 (1974), σ. 8.
104. **Καραγιώργης Ἀνδρ.** Λαογραφικὸς Ὀμιλός. Μαθ Ἐστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 84.
105. Λαογραφικαὶ συλλογαὶ κατατεθεῖσαι εἰς τὸ Κέντρον Ἑρέυνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1973, 1974. Ἐπ ΚΛ ΚΓ' (1973 - 74) 273 - 278.
106. **Λουκάτος Δημ.** Συμπόσιον παροιμιολογίας εἰς Helsinki Φινλανδίας (19 - 21 Ἰουνίου 1974). Λαογρ ΚΘ' (1974) 369 - 371.
107. ——— 6ο Διεθνὲς Συνέδριο Λαϊκῶν Διηγήσεων καὶ 1ο Συμπόσιο Παροιμιολογίας. Ἑλληνικά 27 (1974) 439.
108. **(Μέγας Γ. Α.)** Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Ἐκθεσις πεπραγμένων ἔτους 1973. Λαογρ ΚΘ' (1974) 361 - 362.
109. **Μέγας Γ. Α.** Διεθνὲς συνέδριον διὰ τὴν ἔρευναν τῶν λαϊκῶν διηγήσεων εἰς Helsinki τῆς Φινλανδίας (16 - 21 Ἰουνίου 1974). Λαογρ ΚΘ' (1974) 363 - 369. — Συμπόσιον Λαογραφίας τῶν Βορειοελλαδικοῦ χώρου εἰς Θεσσαλονίκην (18 - 20 Ἀπριλίου 1974). Αὐτόθι, σ. 373 - 379. — Ἐγκαίνια Μουσείου Ἑλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης (12 Δεκεμβρίου 1973). Αὐτόθι, σ. 379 - 381. — Ὁ καθηγητὴς Stith Thompson ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Αὐτόθι, σ. 381 - 382. — Archer Taylor [νεκρολογία]. Αὐτόθι, σ. 383 - 385.
110. **Μερακλῆς Μ. Γ.** Ὁ ἄνθρωπος τῆς πόλεως. Λαογρ ΚΘ' (1974) 71 - 84.
111. ——— Διαβρώσεις καὶ ἐπιβιώσεις στὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Λαογρ ΚΘ' (1974) 85 - 92.

112. **Μουσόπουλος Θαν.** Σκέψεις για μιὰ λαογραφική εταιρεία στὴ Θράκη. *Θρακ Χρον* 31 (1974) 36.
113. Οἱ λαϊκοὶ θησαυροὶ τῆς Β. Ἑλλάδος. *Μακεδ Ζωή τευχ.* 96 (1974), σ. 19.
114. Οἱ πρωταγωνιστὰὶ θὰ γίνουν τελικῶς ἀμέτοχοι θεαταί; *Μακεδ Ζωή τευχ.* 95 (1974), σ. 13.
Περὶ νοθεύσεως τῆς λαϊκῆς παραδόσεως κατὰ τὰς ἀποκριάτικας ἐκδηλώσεις εἰς Νάουσαν καὶ Σοχόν.
115. **Ρωμαῖος Κ.** Λαογραφία καὶ Γεωγραφία. *Λαβύρινθος* 1 (1973 - 74) 76 - 79.
116. ——— Μουσεῖα Ἑλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης. *Λαβύρινθος* 1 (1973 - 74) 157 - 160 (= Ἑλληνικὰ Θέματα, ἔτ. 17, περ. Β', ἀρ. 200, Ὀκτ. 1972, σ. 543 - 545).
117. **Σπινέλλη Κ. Δ. - Εὐαγγελινίδου Β. Α.** Σκῦρος. Ἡ κοινωνιολογικὴ κάτοψη τοῦ νησιοῦ. Ἔκδοση Ἑκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος Deree Pierce Colleges. Ἀθήνα 1974, 8ον, σελ. 108.
118. **Σπυριδάκης Γ. Κ.** Ἑδρα Λαογραφίας. Σπουδαστήριον Λαογραφίας μετὰ προσηρτημένης Λαογραφικῆς Συλλογῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Σύντομον χρονικόν 1964 - 1972. Ὑπὸ —. Ἐν Ἀθήναις 1974, 8ον, σελ. 23.
119. **Τὰ Συμαϊκά.** Ἀθήναι, τόμ. Β' (1974).
Κρίσεις: *Λαογρ* Α' (1975) 432 - 34 (Μ. Γ. Μερικλῆς).
120. Τιμητικαὶ διακρίσεις εἰς συλλογεῖς λαογραφικῆς ὕλης κατὰ τὰ ἔτη 1973, 1974. Ἐπ ΚΛ ΚΓ' (1973 - 74) 283 - 285.
121. **Τσιώλη Ζωή** Στοιχεῖα ἔρευνας σ' ἓνα θέμα φυλοτυπολογίας. (Σύγκριση Καραγκούννηδων καὶ Βλάχων). *Ἄνθρωπος* Ι₁ (1974) 29-32.
122. **Τωμαδάκης Νικ. Β.** Γεώργιος Κ. Σπυριδάκης (1906 - 1975). Ἐπ Βυζ Σπ 41 (1974) 451 - 454 + 1 πίν. [Νεκρολ.].
123. Φιλοπροοδευτικὸς - Λαογραφικὸς Σύλλογος Δράμας «Οἱ Κομνηνοί». Ποντ Στ 1972 - 74, σ. 322 - 323.
124. **Αἰκατερινίδης Γεώργ. Ν.** Γιώργιος Κ. Σπυριδάκης. Ἐφημ. «Ἀνατολή» Ἀγ. Νικολάου Κρήτης, 2 Ἰουλ. 1975. [Νεκρολ.].
125. **Ἀνδρεάδης Χρ. Γ.** Ὁ Γεώργιος Βιζυηνὸς ὡς πρόδρομος λαογράφος. Ἀρχ Θράκης 38 (1975) 101 - 112.
126. **Β[αγιακάκος] Δ. Β.** Α' Διεθνὲς Συνέδριον Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν εἰς Σπάρτην (7 - 14 Σεπτεμβρίου 1975). *Λακων Σπ Β'* (1975) 496 - 500.
127. Γεώργιος Σπυριδάκης. *Μικρ Χρον* 16 (1975) 370 - 371. [Νεκρολ.].
128. **Γκιζέλης Γρ. Β'** Συμπόσιον Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου. Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῶν Ἑρευνῶν, τευχ. 23 (1975), σ. 175 - 176.

129. **Γρ[ιτσόπουλος] Τ. 'Αθ.** Α' Διεθνές Συνέδριον Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν. Πελοποννησιακά ΙΑ' (1975) 173 - 176.
130. **Διαμάντης Α.** Τὰ πεπραγμένα τοῦ Μουσείου Λαϊκῆς Τέχνης Κύπρου κατὰ τὸ 1974. Κυπρ Σπ ΛΗ'- ΛΘ' (1974 - 75) 197 - 198.
131. **Ἡμελλος Στ. Δ.** Γεώργιος Κ. Σπυριδάκης (1906 - 1975). 'Αθηνᾶ 75 (1974 - 75) 387 - 390. [Νεκρολ.].
132. **Θωμόπουλος Ι. Α.** Τὸ Α' Διεθνές Συνέδριο Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν. Ν' Ἑστ 98(1975) 1334 - 36.
133. **Καραγεώργης 'Ανδρ.** Λαογραφικὸς Ὀμιλος. Μαθ' Ἑστ ΚΕ' (1974 - 75) 77.
134. **Λουκάτος Δημ. Σ.** Λαογραφικοὶ ἀπολογισμοί. Ἐφημ. «Τὸ Βῆμα», 5 'Ιαν. 1975, σ. 4.
135. **Μέγας Γεώργ. Α.** Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας. Ἀθῆναι 1975, 8ον, σελ. 99 - 206 + 77 - 124 + 102.
Φωτομηχανικὴ ἀνατύπωσις τῶν τριῶν τευχῶν εἰς ἑνᾶν.
136. **(Μέγας Γ. Α.)** Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Ἐκθεσις πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1974. — τοῦ ἔτους 1975. Λαογρ Α' (1975) 385 - 388.
137. Μουσεῖον λαϊκῆς τέχνης. Λακωνικά ΙΒ' (1975), τευχ. 70 σ. 97.
138. Ὁ «ἀγνώστος Βορράς». Οἱ ἀνακοινώσεις στὸ δεῦτερο λαογραφικὸ συμπόσιο τῆς Κομοτινῆς. Ζυγὸς 13 (1975) 62.
139. **Π. Β.** Τὸ Α' Συνέδριο Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν (Σπάρτη, 7-14 Σεπτ. 1975). Ἐρανιστῆς ΙΓ' (1955) 219 - 220.
140. **Παπαζήσης Δημ.** Βλάχοι (Κουτσόβλαχοι). Ἡπειρ Ἑστ ΚΓ' (1974), τευχ. 271 - 72 σ. 606 - 621, ΚΔ' (1975), τευχ. 273 - 74 σ. 3 - 18, τευχ. 275 - 76 σ. 150 - 161, τευχ. 277 - 78 σ. 295 - 305, τευχ. 279 - 80 σ. 433 - 452, τευχ. 281 - 82 σ. 628 - 646.
141. **Σαράντης Θεόδ. Κ. Π.** Οἱ Βλαχόφωνοι τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου. Ἡπειρ Ἑστ ΚΔ' (1975), τευχ. 281 - 82, σ. 577 - 603.
142. Τὰ Πεπραγμένα τῆς Ἱστορικῆς - Λαογραφικῆς Ἑταιρείας Ν. Λασιθίου κατὰ τὴν διετίαν 1973 - 74. Ἀμάλθεια Σ' (1975), τευχ. 22 - 23, σ. 3 - 8.
Γίνεται μνεῖα καὶ περὶ χορευτικοῦ συγκροτήματος καὶ ἱστορικοῦ - λαογραφικοῦ μουσείου.
143. **Τέντας Ν.** Ὁ Δ' Πανθεσσαλικὸς διαγωνισμὸς ποιήματος - διηγήματος - λαογραφίας. Ἡπειρ Ἑστ ΚΔ' (1975), τευχ. 275 - 76, σ. 247 - 248.
144. **Τζοάννος Στ.** Οἱ Γιουρούκοι. Αἶολ Γράμμ Ε' (1975) 317 - 320.
145. Τὸ Α' Διεθνές Συνέδριον Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν. Παρνασσὸς ΙΖ' (1975) 476 - 478.

146. Τὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο. Ἐδεσσ Χρον 9(1975) 3.

Εἰκὼν τοῦ Μουσείου εἰς τὴν δ' σελ. τοῦ ἔξωφ.

147. **Τσελέκας Κ.** Ὁ Ἑφταλιώτης λαογράφος. Αἰολ Γράμμ Ε' (1975) 447.

148. **Χατζ[ηφώτης] Ι. Μ.** Γεώργιος Κ. Σπυριδάκης. Ν Ἐστ 98 (1975) 1053. [Νεκρολ.].

149. **Χρυσάνθης Κύπρος** Δυὸ ἐπιστολὲς τῆς Λύντεκε πού σχετίζονται μὲ τὴν Κύπρο. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τευχ. 13, σ. 27 - 30.

Εἰς τὰς σελ. 29-30: «Κατάλογος τῶν ἔργων τῆς κας Hed. Lüdeke πού εἶναι ἔτοιμα γιὰ τύπωμα».

β') Σύμμεικτα.

1. Συλλογαί.

150. **Χιωτάκης Γιάνν.** Τὸ χωριό μου ὁ Κουκλουτζᾶς. Ἱστορία - λαογραφία - ἡ ζωὴ του - ἡ καταστροφή. Ἀθήνα, ἄ.ἔ., 8ον, σελ. 418.

Τοπωνύμια, ἀσχολίαι κατοίκων, ἐνδυμασία, μαγεία, δεισιδαιμονίαι, παροιμίαι, λατρεία, ἄσματα, γάμος, μαντική, τελευτή, κοινωνικὴ ὁργάνωσις, κύρια ὀνόματα κ.ἄ.

151. **Παπαχρυσάνθου Γεώργ. Κ.** Κάτω Κλειτορία Καλαβρύτων. Ἀθῆναι 1964. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 148, ἀρ. 111].

Κρίσεις: Ἑλληνικά 28 (1975) 223 - 24 (Δ. Σ. Αὐτοκᾶτος).

152. **Μαγκριώτης Ἰω.** Πολιτιστικαὶ σημειώσεις νομοῦ 40 Ἐκκλησιῶν. Ἀρχ Θράκης 34 (1969) 227 - 278.

Τοπωνύμια, κύρια ὀνόματα, εἰδήσεις περὶ κοινῶν. ὁργανώσεως, λατρείας, ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων κ.ἄ.

153. **Σεϊτανίδης Δημ.** Λαογραφικὰ Σουφλίου. Ἀρχ Θράκης 34 (1969) 315 - 336.

Α' Λαϊκοὶ χοροὶ καὶ λαϊκὰ τραγούδια [22]. Β' Τοπικὴ ἐνδυμασία καὶ καλλωπισμός. Γ' Ἡ «χαρὰ» (γάμος). Λεξιλόγιον.

154. **Ἀγγελόπουλος Ἰω.** Ἡ ἀρχαία Ἀλίφειρα καὶ ἡ νέα (πόλη τῆς Τριφυλιακῆς Ἀρκαδίας). Μυθολογία - ἱστορία - λαογραφία. Ὀλυμπ Χρον Α' (1970) 59 - 75.

Παραδόσεις 2, εἰδήσεις λατρείας.

155. **Βατίδου Ὀλγα** Ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ καὶ στὴ Μικρασιατικὴ Λαογραφία. Ἀθήνα 1970, 8ον, σελ. 128.

Δεισιδαιμονίαι, μαγεία, παραδόσεις καὶ τινὰ ἄλλα δημῶδη στοιχεῖα μετὰ πλείστων λογίων.

156. **Κουλερῆς Ἀριστοφ. Π.** Ἡθῃ καὶ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ Ἀμφια τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Ἀρχ Θράκης 35 (1970) 151 - 218.

Πληροφορίαι περὶ ἐνδύματος, καλλωπισμοῦ, τροφῶν, ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων, γεννήσεως, γάμου, λατρείας, μαντικῆς, δεισιδαιμονίας, ἱατρικῆς, ἔτι δὲ αἰνίγματα 14, παραμῦθια 2, ἄσματα 5, παιδιὰ 2, εὐτράπ. διηγήσεις 11, τοπωνύμια 4.

157. **Κωνσταντινίδης Γεώργ. Κ.** Λαογραφικά Ἀδριανουπόλεως καὶ περιχώρων. Ἀρχ Θράκης 35 (1970) 71 - 150.
 Παροιμίες μεθ' ἐρμηνείας αὐτῶν 143, παραμύθια (εἰς τοπικὸν ἰδίωμα) 5, γλωσσάρια, παράδοσις 1, ἐπῳδαί 2, ὀνομασίες ἀνθρώπου καὶ μερῶν ἀνθρ. σώματος, ἐνδυμάτων, μερῶν οἰκίας, οἰκοσκευῆς, ζώων κλπ., ἔτι δ' εἰδήσεις περὶ λατρείας καὶ δεισιδαιμονίας κ.ἄ.
158. **:Μάκιστος (Παπαχαράλαμπος) Κώστ.** Ἡ Σελλάδα τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς Λέσβου. Ἀθήναι 1970. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 156, ἀρ. 178].
 Κρίσεις: Αἶολ Γράμμ Α' (1971) 84 - 86 (Γ. Β[αλέτας]). Λαογρ ΚΗ' (1972) 416 (Γ. Α. Μέγας).
159. **Παπαγεράκης Ἰω.** ᾠσματα, τοπωνύμια καὶ ἥθη καὶ ἔθιμα Βάβδου καὶ Βραστῶν. Χρον Χαλκ 19 - 20 (1970) 47 - 107.
 ᾠσματα 90, παραδόσεις 2, τοπωνύμια, εἰδήσεις περὶ λατρείας, γάμου, μαγείας.
160. **Παπαγεωργίου Ἀντ. Θ.** Ἀνδρίτσαινα. Ὀλυμπ Χρον Α' (1970) 249 - 309.
 Τοπωνύμια, κύρια ὀνόματα, ἐν ᾠσμα.
161. **Παπαθανασίου Εὐάγγ. Α.** Ἱστορία τῆς Νιγρίτης καὶ τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας. Νιγρίτα 1970, 8ον, σελ. 170.
 Εἰδήσεις περὶ ἐνδυμασίας, λατρείας ὡς καὶ τινὰ ᾠσματα.
 Κρίσεις: Σερρ Χρον 5' (1973) 341-43 (Η. Θ. Πέννας).
162. **Παπαρηγόπουλος Πάνος** Λαογραφικά Καλαβρύτων. Ἀθήναι 1970. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 157, ἀρ. 190].
 Κρίσεις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 415-16 (Γ. Α. Μέγας). Ἑλληνικά 28 (1975) 224 - 25 (Δ. Σ. Λουκᾶτος).
163. **Ψαθᾶς Ἀπόστ. Δ. — Ψαθᾶ - Μητρακλῆ Βασιλική** Ὁ Σκοπὸς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἀρχ Θράκης 35 (1970) 219 - 376.
 Ὄνόματα, ᾠσματα, δίστιχα 16, παιδιαὶ 6, 1 παραμύθι, τοπωνύμια, παροιμίες, λεξιλόγιον, μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι, εἰδήσεις περὶ οἰκίας, οἰκοσκευῆς, βαπτίσεως, γάμου, λατρείας, μαντικῆς, μετεωρολογίας, λαϊκῆς ἱατρικῆς κ.ἄ.
164. **Ζούρου Φρόσω** Τοῦ χουγιέλ τσ' ἡ χούγιαρους. Αἶολ Γράμμ Α' (1971) 71 [1 εὐτρ. διήγ., 2 παροιμ.].— Πατέρας, πιδὶ τσ' ἀγγόνι. Αὐτόθι, σ. 76 [1 παράδ., 2 παροιμ.].
165. **Μπακάκου - Μοσχούλα Καλλιόπη** Ἡ Ἀγουλινίτσα. . . Ὀλυμπ Χρον Β' (1971) 85 - 100.
 Κυνήγι, ἀμπελουργία, τροφαί, λατρεία.
166. **Νάστος Κλεάνθης** Καταφύγι Πιερίων - Κοζάνης. Θεσσαλονίκη 1971. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 159, ἀρ. 208].
 Κρίσεις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 418 (Γ. Α. Μέγας).
167. **Παγώνης Π.** Λαογραφικά ἀπὸ τὸ χωριὸ Πέτρα (Δέλγα). Ὀλυμπ Χρον Β' (1971) 114 - 126.
 ᾠσματα 13, γλωσσοδέτες 8, ἀνέκδοτα 3, αἰνίγματα 28, ἀσχολίαι κατοίκων.

168. **Parkins Alta Ann** Εἰκόνες τῆς Μάνης. Ἀθῆναι 1971. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 159, ἀρ. 213].

Κρίσις: Ἑλλ Τέχνη 9 (1972) 255 (Κλ. Μαρμαρινός).

169. **Ροῦσσος Μάρκ. Ἀβ.** Λαογραφικά τῆς Σαντορίνης. Ἀθῆναι 1971, 8ον, σελ. 176.

Τοπωνύμια, ὀνόματα, τετράστιχα 46, διηγήσεις λογοτεχνικαί με λαογρ. στοιχεῖα 36, εἰδήσεις περὶ οἰκίας, σκευῶν, ἐνδύματος, λατρείας, ἱατρικῆς, γεννήσεως, γάμου, ἀμπελουργίας κ.ἄ.

170. **Σιταρᾶς Ἀπόστ.** Ἡ Μάδυτος. Ἀθῆναι 1971. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 160, ἀρ. 216].

Κρίσις: Ἑλλ Τέχνη 9 (1972) 254 (Κλ. Μαρμαρινός).

171. Τὸ Ἡράκλειον καὶ ὁ νομός του. Ἐκδοσις Νομαρχίας Ἡρακλείου. (Ἀθῆναι) 1971, 8ον, σελ. 608.

Εἰς τὰς σελ. 227 - 64: Λαογραφικά στοιχεῖα τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ὅπου εἰδήσεις περὶ μουσικῆς, χορῶν καὶ ᾠσμάτων, λαϊκῆς τέχνης, ἐνδύματος, γεννήσεως, βαπτίσεως, τελευτῆς, γάμου. Πολλαχοῦ ἐπίσης δημοσ. καὶ πολλὰ τοπωνύμια.

172. **Φλωράκης Ἀλ. Ε.** Τῆνος. Λαϊκὸς πολιτισμὸς. Ἀθήνα 1971, 8ον, σελ. 733.

Οἰκία, ἐνδυμασία, τροφαί, γεωργικὸς, ἀμπελοποικιλία καὶ κτηνοτροφικὸς βίος, μελισσοκομία, κυνήγι, βιοτεχνία, λατρεία, εὐχαί, ἀραί, δοκοί, ὕβρεις, γέννησις, γάμος, τελευτή, παραδόσεις, ἐπιδείξις, μουσική, ᾠσμάτων, παροιμίαι, αἰνίγματα, παραμύθια, τοπωνύμια κ.ἄ.
Κρίσις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 412 - 14 (Γ. Α. Μέγας).

173. **Χαλκιάδης Ζαχ.** Λαογραφία Κάρου. Ἀθῆναι 1971, 8ον, σελ. 192.

Εἰδήσεις περὶ λατρείας, γεννήσεως, γάμου, τελευτῆς, παροιμίαι, λεξιλόγιον κ.ἄ.

Κρίσις: Δωδεκ Χρον 1 (1972) 354 - 55 (Γ. Μ. Χατζηφώτης). Λαογρ ΚΗ' (1972) 420 (Γ. Α. Μέγας).

174. **Βαμβακούδης Ἀχ.** Βασιλικά. Ἱστορία - λαογραφία. Χρον Χαλκ 21 - 22 (1972) 5 - 197.

Εἰς τὸ β' μέρος (Λαογραφία, σ. 65 - 192) δημοσ.: ᾠσματα 102, παροιμ. 40, αἰνίγματα 8, ἀνέκδοτα 6, παιδιὰ 9, τοπωνύμια, γλωσσάριον, ἐπίσης δὲ εἰδήσεις περὶ οἰκίας καὶ οἰκοσκευῆς, τροφῶν, ἐνδύματος, λαϊκ. τέχνης, γεννήσεως, γάμου, λαϊκ. λατρείας καὶ δεισιδαιμονίας, γεωργίας κ.ἄ.

175. **Γιανναροπούλου Ἰωάννα** Ποικίλα σημειώματα ἐκ Γορτυνιακῶν κτητορικῶν κωδίκων. Γορτυνιακὰ Α' (1972) 303 - 400 + πίν. ΚΘ' - ΛΒ' ἐκτ. κειμ.

Τοπωνύμια, κύρια ὀνόματα, κοινων. ὁργάνωσις, λαϊκ. δίκαιον.

176. **Γιάλας Ἰω. Μ.** Τὰ Μεστὰ τῆς Χίου. Ἱστορικά - λαογραφικά. Ἀθῆναι 1972, 8ον, σελ. 108.

Τοπωνύμια, εἰδήσεις κοινων. ὁργανώσεως, λαϊκῆς λατρείας κ.ἄ.

Κρίσις: Χιακὴ Ἐπιθ 10 (1972), τεύχ 28, σ. 83 (Δ. Α. Μ[αγγανᾶς]).

177. **Γκόρπας Θωμ. - Γκόρπας Βησσ.** Τὸ πανηγύρι τ' Ἀη Συμιοῦ. (Μιὰ μεσολογγίτικη λαογραφία). Ἀθήνα 1972, 8ον μικρ., σελ. 63.

ᾠσματα 14, κύρια ὀνόματα, εἰδήσεις περὶ μουσικῶν ὁργάνων, ἐνδύματος κ.ἄ.

178. **Γρίσπος Π.** Δασική λαογραφία. Ἡπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τεύχ. 237 - 38 σ. 57 - 66, τεύχ. 239 - 40 σ. 160 - 168, τεύχ. 241 - 42 σ. 291 - 299.
Ποικίλαι λαογραφικαὶ πληροφορίες.
179. **Ζησόπουλος Κ. Α.** Ἀνθήλη Φθιώτιδος. Ἱστορική, κοινωνιολογική, λαογραφική μελέτη. Ἔκδοσις Κοινότητος Ἀνθήλης, 1972, 8ον, σελ. 105.
Εἰδήσεις περὶ κοινων. ὁργανώσεως, γάμου καὶ λαϊκῆς λατρείας.
Κρίσεις: Λαογρ. ΚΘ' (1974) 398 - 99 (Γ. Α. Μέγας).
180. **Καλλιγιάννη Θάλεια** Τὸ νερό... Κρητ 'Εστ τεύχ. 199 (1972), σ. 167 - 171, 192, τεύχ. 200, σ. 215 - 224.
Ἄσματα τινά, 1 παραμῦθι, δίστιχα, παραδόσεις κ.ἄ.
181. **Καρτσωνάκης - Νάκης Ν.** Θυμᾶμαι τὴ Σμύρνη. (Ἀθήνα 1972), 8ον, σελ. 95.
Ποικίλαι λαογραφικαὶ εἰδήσεις εἰς λογοτεχνικὴν μορφήν.
182. **Κεφαλληνιάδης Νικ.** Ἡ λατρεία τῆς Παναγίας στὰ ἑλληνικὰ νησιά. (Τραγούδια, θρῦλοι καὶ παραδόσεις). Ἑλλ Τέχνη 8 (1972) 156 - 168.
Ἄσματα 5, ἐπίθετα Παναγίας, παραδόσεις 14.
183. **Κορομήλης Ἀνδρ. Δ.** Τὸ Βογατσικόν (ἱστορία - λαογραφία). Θεσσαλονίκη 1972, 8ον, σελ. 256. (Σύνδεσμος τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Βογατσιοτῶν π'Ο Ἄγιος Κωνσταντῖνος).
Εἰδήσεις περὶ κοινων. ὁργανώσεως, ἀμπελουργίας, λ. ἱατρικῆς, ἐνδύματος, γάμου, γεννήσεως, λατρείας, μαγείας καὶ δεισιδαιμονίας, τελευτῆς, ἐπίσης παραδόσεις τινές, ἄσματα, παραμῦθια, ἀνίγματα, παροιμίαι, γλωσσάριον κ.ἄ.
184. **Κυριακίδης Θωμ.** Κακοκαιρία στὸ Παλαιχώρι. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 4 - 5, σ. 62 - 63.
Μία παράδοσις καὶ ἐν παιδικὸν ἄσματιον.
185. **Κώνστας Κ. Σ.** Λαογραφικὰ τοῦ Ρουμελιώτικου Ἀρματολισμοῦ. Παροιμίες [24], παρωνύμια [29], ἔθιμα [ἄρματολῶν], ἐνθυμήσεις [13], παραδόσεις [6], ἱστορικὰ τοπωνύμια [23], δημοτικὰ τραγούδια [5]. Ἑλλην Ψυχὴ 2 (1972) 4 - 18. — Τὸ Διάστημα στὴν Αἰτωλικὴ λαογραφία. Αὐτόθι 3 (1972) 2 - 11. [Ἄσματα, παραδόσεις, παροιμίαι, δεισιδαιμονίαι, μετεωρ. παρατηρήσεις κ.ἄ.].
186. **Λαμπαδαρίδης Νικ. Σωτ.** Ἑορταστικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν νησιῶν τοῦ Μαρμαρᾶ (Πρωτοχρονιὰ - Θεοφάνεια - Ἀποκριά). Ἑλλ Τέχνη 6 (1972) 30 - 46.
Εἰδήσεις περὶ λ. λατρείας, τροφῶν, παραδόσεις 4, προλήψεις, 2 παραλλαγὰὶ καλάντων, 8 ἀποκριάτικα τραγούδια κ.ἄ.
187. **Μιχαλαριά - Βογιατζῆ Μαρία** Νανουρίσματα [11] - εὐχὲς [20] - ποιήματα. Συμαῖκὰ Α' (1972) 203 - 209.
Ἐν σελ. 208 - 209 γλωσσάριον.

188. **Μουσελίμης Σπ.** 'Ιστορικοί περίπατοι ἀνὰ τὴν Θεσπρωτίαν. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1972), τεύχ. 252 - 53 σ. 291 - 301, τεύχ. 256 - 58 σ. 581 - 587, τεύχ. 259 - 60 σ. 656 - 670.

Τοπωνύμια, 1 ἄσμα καὶ εἰδήσεις περὶ κοινων. ὀργανώσεως.

189. **Μπερερῆς Διον. Σπ.** Λαογραφικὰ τῆς Δυτικῆς Ρούμελης. Οἱ Καραγκούνηδες τῆς 'Ακαρνανίας. 'Ελλην Ψυχὴ 2 (1972) 21 - 27, 3 (1972) 16 - 28.

Γενικαὶ πληροφορίες, ἄσματα τινά, τοπωνύμια, λεξιλόγιον, εἰδήσεις περὶ κατοικίας, ἐνδύματος, γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου, βιοτεχνίας, κυνηγίου, γάμου, τελευτῆς κ.ἄ.

190. **Νεαμονιτάκης Χρυσόστ.** Πῶς εἶδον τὴν Κίμωλον οἱ περιηγηταὶ κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα. Κιμωλιακὰ Β' (1972) 54 - 71.

Εἰδήσεις περὶ κοινων. ὀργανώσεως, τροφῶν, ἐνδύματος, ἱατρικῆς, ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων κ.ἄ.

191. **Παναγιωτάκης 'Αριστ. Ε.** 'Η ζωὴ τοῦ χωριοῦ μου. Τὰ Ρούστικα. ('Ηθῆ - ἔθιμα - ἑορταὶ - πανηγύρια - ἱστορία). 'Αθήναι 1972, 8ον, σελ. 158.

Τοπωνύμια, κύρια ὀνόματα, δίστιχα, εἰδήσεις περὶ ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων, γάμου, λατρείας κ.ἄ. ὕλη κυρίως ἱστορικῇ.

192. **Πανάρετος 'Ανθ.** Τὰ μανιτάρια καὶ οἱ παραῶλοι τοῦ τόπου μας. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 4 - 5, σ. 35 - 55.

Δημῶδεις ὀνομασίαι κατὰ τόπους, σχετικαὶ φράσεις, λέξεις καὶ γνωμικά.

193. **Παπαϊωάννου Σωτ.** 'Απὸ τὴν ζωὴν τῶν γύφτων τῆς Λαμίας καὶ Σπερχιάδος. 'Επ Στερ Μελ Γ' (1971 - 72) 321 - 337.

Γενικαὶ πληροφορίες, εἰδήσεις περὶ γάμου καὶ γλώσσης.

194. **Παπαντωνίου Γεώργ. 'Αντ.** Τὸ 'Ελληνικὸν (Μουλάτσι) τῆς Γορτυνίας νομοῦ 'Αρκαδίας. 'Αθήναι 1972, 8ον, σελ. 164.

Τοπωνύμια, τραγούδια, παροιμίαι, συνθημ. γλωσσάριον, παιγνίδια, ὁμόλογα, εἰδήσεις περὶ κοινων. ὀργανώσ., γάμου, λ. λατρείας κ.ἄ.

Κρίσις: Πελοποννησιακὰ Ι' (1974) 201 - 202 (Τ. 'Αθ. Γρ[ιτσόπουλος]).

195. **Παπασιώτης Λεων. Ι.** 'Η παλιὰ ἡ Κοζάνη. Ποιήματα γραμμένα στὸ Κοζανίτικο γλωσσικὸ ἰδίωμα (μὲ λαογραφικὰ καὶ γλωσσολογικὰ παρατηρήσεις). Θεσσαλονίκη 1972, 8ον, σελ. 167. (Σύνδεσμος Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν νομοῦ Κοζάνης).

Ποικίλαι λαογραφικαὶ εἰδήσεις.

196. **Περάκης Γεώργ. 'Ι.** Ραντολόγια. Συλλογὴ λαογραφικῶν σημειώσεων τῆς περιοχῆς Κριτσᾶ Μιραμπέλλου Κρήτης. 'Αθήνα 1972, 8ον, σελ. 197 + 1 χάρτ. ἐκτ. κειμ.

'Επῶδα 126, κατάδεσμοι 3, ἄσματα διάφορα 33, παραδόσεις 24, παροιμίαι 260, «καθαρογλωσσίδια» 19, διηγῆσεις διάφοροι 8, μῦθοι 2, τοπωνύμια, γλωσσάριον, εἰδήσεις περὶ ἱατρικῆς, μαγικῶν καὶ δεισιδαιμόνων ἐνεργειῶν κ.ἄ.

197. **Πλατάρης Γεώργ.** Τὸ Σημειωματάρει ἐνὸς Μετσοβίτη (1871 - 1943). Ἐπιμέλεια καὶ προλεγόμενα —. Ἀθήνα 1972, 8ον, σελ. 319.

Ποικιλίαι ἱστορικαὶ πληροφορίες ἐτι δὲ καὶ τοπωνύμια, ἄσματά τινα, εἰδήσεις περὶ κοινων. ὁργανώσεως κ.ἄ. λαογραφικὰ στοιχεῖα.

Κρίσεις: Ἡπειρ 'Εστ ΚΑ' (1973), τευχ. 245 - 46, σ. 648 - 49 (Γ. Μουγολιάνας). Λαογρ. ΚΘ' (1974) 397 - 98 (Γ. Α. Μέγας).

198. **Προυῆς Κ.** Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας στὴν Κύπρον. Παρνασσὸς ΙΔ' (1972) 192 - 214.

Ἐν ἄσμα (ἀναδημοσίευσις ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ Πολίτου 1925, σ. 289 - 93), στίχοι ἁσμάτων ἐξ ἀναδημοσιεύσεως καὶ τινες παραδόσεις.

199. **Ράμφος Ι. Σ. - Παπαδόπουλος Κ. Ι.** Λαογραφικὰ καὶ ἀνέκδοτα τῆς Κιμώλου. Κιμωλιακὰ Β' (1972) 311 - 349.

Λογοτεχνικαὶ διηγήσεις μὲ λαογραφικὰ στοιχεῖα, ἥτοι παραδόσεις 6, τραγούδια 3, δίστιχα 6, ἐπῶδα 2, εἰδήσεις λαϊκῆς λατρείας κ.ἄ.

200. **Σακελλαρόπουλος Ν. Π.** Τὸ Βερσίτσι. [Σειραὶ Καλαβρύτων] καὶ τὰ μνημεῖα του. (Τοπωνύμια, ὀνόματα, ἐπώνυμα, παρεπώνυμα, ἔγγραφα). Ἀθήνα 1972, 8ον, σελ. 109.

Κρίσεις: Ἑλληνικά 28 (1975) 225 (Δ. Σ. Λοιχᾶτος).

201. ***Στούπης Σπ.** Βήσσανη. (Ἱστορικά, ὀνοματολογικά, λαογραφικά). Κέρκυρα 1972, 8ον, σελ. 378.

Κρίσεις: Ἡπειρ 'Εστ ΚΒ' (1973), τευχ. 249 - 51, σ. 182 (Κ. Λαζαρίδης).

202. **Σωτηράκης Ν. Δ.** Ἡ Μόστρα στὸ Νεχώρι. Χιακὴ Ἐπιθ 10 (1972), τευχ. 28, σ. 2 - 6.

Εἰδήσεις κυρίως περὶ λατρείας καὶ χορῶν.

203. Τὰ πενήντάχρονα τοῦ ξερριζωμοῦ 1922 - 1972. Ἐκδοσις τῆς Ἑνώσεως Κάτω Παναγιᾶς. Ἀθῆναι (1972), 8ον, σελ. 180.

Τοπωνύμια, ὀνόματα, εἰδήσεις περὶ λατρείας, κοινων. ὁργανώσεως κ.ἄ.

Κρίσεις: Χιακὴ Ἐπιθ 10 (1972), τευχ. 30, σ. 250 (Δ. Α. Μ[αγγανᾶς]).

204. **Ταουσιάνης Χρ.** Λαογραφικὰ Ριζοκαρπάσου. Μόρφωσις ΚΗ' (1972), ἀρ. 323, σ. 16.

Διηγήσεις 2, νανούρισμα 1, παροιμίαι 4.

205. **Τοπάλης Ἀναστ.** Τὰ χωριά Ἀνω καὶ Κάτω Μπεάλα. Λιμνολεκάνη Στρούγας - Ἀχρίδος. Μακεδονικά ΙΒ' (1972) 424 - 491.

Ἄσματα 13, ὀνόματα, τοπωνύμια, εἰδήσεις περὶ ἐνδύματος, λατρείας, γεννήσεως, γάμου, τελευτῆς, κοινων. ὁργανώσεως κ.ἄ.

206. **Τσαλικογλου Ἐμμ.** Λαογραφικὰ τῶν Φλαβιανῶν (Ζιντζίντερε) Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας. Μικρ Χρον 15 (1972) 123 - 159 [συνεχίζεται].

Ἄσματα 2, παιδιὰ 2, ἀνέκδ. 1, εἰδήσεις περὶ γλώσσης, λατρείας, μαντικῆς κ.ἄ.

207. **Τσίγκος Στυλ. — Σαριταμλάκου - Τσίγκου Εὐφρ.** Ἱστορικά καὶ λαογραφικὰ στοιχεῖα Νυμφῶν Κερκύρας. Κέρκυρα 1972, 8ον, σελ. 59.
Παραδόσεις 4, δίστιχα, τοπωνύμια, παροιμίες 12, ἐπῶδα (ξόρκια) 4, εἰδήσεις περὶ λαϊκ. λατρείας, κοιν. ὁργανώσεως κ.ἄ.
208. **Τσιρπανλῆς Κ. Ν.** Λαογραφικὰ τῆς Κῶ. Λαογρ ΚΗ' (1972) 353 - 364.
Εἰδήσεις ποιμενικοῦ καὶ γεωργικοῦ βίου, λαϊκῆς λατρείας καὶ δεισιδαιμονίας, μαγείας, δίστιχα διάφορα 160, ἄσματα 2, ἐξορκισμὸς 1.
209. **Τσοῦχλος Κ.** Λαογραφικὰ τῆς Τσακωνιάς. Ἑλλην Ψυχὴ 2 (1972) 51 - 52.
Μία εὐτράπ. διήγησις, εἰδήσεις μαγείας.
210. **Φίλη - Μπεσίου Γαρυφαλλιά** Ὁ Ἀμπελώνας Φιλιατῶν. (Λαογραφικὰ σύμμεικτα). Ἰωάννινα 1972, 8ον, σελ. 92.
Εἰδήσεις περὶ οἰκίας, ἐνδύματος, τροφῶν, κυνηγίου, κτηνοτροφίας, ἀμπελουργίας, λατρείας, μαγείας, δεισιδαιμονίας, γεννήσεως, γάμου, τελευτῆς κ.ἄ. Δημοσιεύονται ἐπίσης εὐχαί, ὅρκοι, παραδόσεις τινες, ἄσματα κ.ἄ.
211. **Χασιακὸς Γεώργ. Α.** Γλωσσικὰ μνημεῖα τῆς Ρούμελης. Ἀθήνα 1972, 8ον, σελ. 159. (Ρουμελιώτικη Βιβλιοθήκη, ἀρ. 3).
Περιέχει: Α') Γλωσσάριο καὶ ἰδιωματικὰς φράσεις τῆς Ρούμελης. Β') Λαογραφικά. (Τοπωνύμια, Διάλογος τῶν χωρικῶν στὴν ἐργασία τους ἢ στὶς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς). Γ') Γεωργικά καὶ ποιμενικά τῆς Ρούμελης. Δ') Τραγούδια [18], παροιμίες [54].
212. **Χατζητῶσῆφ Χριστόδ.** Σιμηλὲς καὶ Σιμηλλοῦδιν. (Ἐνα ἐπίθετο τῆς θεᾶς τῆς Γεωργίας, ποὺ ἐπέζησε σ' ἓνα Κυπριακὸ φυτώνυμιον). Συμπ Λαογρ (1972) 71 - 75.
Εἰδήσεις λαϊκῆς λατρείας καὶ 2 ἄσματα.
213. **Χατζιωναῖς Στυλ.** Μῆνες καὶ μέρες τῆς Ἀλώνας. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 24 - 25.
Παροιμίες, εἰδήσεις γεωργίας καὶ λατρείας, 1 ἐπῶδή.
214. **Ἀμοργιανὸς Ἰω.** Σύμμεικτα λαογραφικά. Καλυμν Παλμὸς 7 (1973) 36 - 39.
«Ἡ πίτθα τοῦ ἄη Φανούρη· Τοῦ πισσίτη τὸ (μ)μάτι· Τὸ φαί· Πρόχειρα φαγητὰ τῶν παππούδων μας· Παροιμίες».
215. — Λαογραφικὰ σύμμεικτα. Καλυμν Παλμὸς 10 (1973) 30 - 31.
Προλήψεις. Γιατροσόφια.
216. **Ἀναστασόπουλος Πλ.** Λαογραφικὰ σταχυολογήματα ἀπὸ τὸ Αἴγιον. Ἀθήνα 1973, 8ον, σελ. 191.
6 διηγήσεις εἰς λογοτεχνικὸν ὕφος μὲ παρεμβολὴν λαογραφικῶν στοιχείων.
Κρίσις: Ἑλλην Τέχνη 11 (1973) 127 (Κλ. Μαρμαρινὸς).
217. **Βασιλάκης Βάσ. Ν.** Τὸ Μεσοχώρι τῆς Καρπάθου. Τόμ. Α', Ἀθήνα 1973, 8ον, σελ. 177.
Εἰδήσεις περὶ κοινων. ὁργανώσεως, οἰκίας, ἐνδύματος, ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων, λατρείας, μουσικῆς καὶ χορῶν, γεννήσεως, γάμου κ.ἄ. δημοσ. προσέτι καὶ τινὰ ἄσματα, τοπωνύμια καὶ ὀνόματα.

218. **Βεΐκου - Σεραμέτη Κατίνα** 'Επιβάτες. Εἰκόνες ποὺ δὲν σβήνουν. 'Ιστορία - ἥθη καὶ ἔθιμα - γλωσσάριο. Θρακ Χρον 30 (1973) 98 - 112.
Δοξασίαι 29, παιδιαὶ 15, σκωπτικὸν ἄσμα 1, ἀνέκδοτον 1, παραμύθια 3, γλωσσάριον (λέξεις καὶ παροιμ. φράσεις).
219. **Γερμίδης "Αγγ.** Τὰ Γανοχώρια τῆς 'Ανατολικῆς Θράκης. Πόνημα ἱστορικό, γεωγραφικὸ καὶ λαογραφικόν. Θρακικά 46 (1972 - 73) 179 - 288.
Κοινωνικὴ ὁργάνωσις, λαϊκὴ λατρεία, παραδόσεις, τοπωνύμια, κύρια ὀνόματα κ.ἄ.
220. **Γεωργούλας Σωκρ.** Πλατανοῦσσα. (Λαογραφία. 'Ιστορία. 'Ομόλογα). 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1973), τεῦχ. 256 - 58 σ. 500 - 510, τεῦχ. 259 - 60 σ. 684 - 696 [συνεχίζεται].
Πληροφορίαι περὶ κοινων. ὁργανώσεως, τοπωνυμιῶν, ἀγροτικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου κ.ἄ.
221. **Ζούρου Φρόσω** Λαογραφικὰ τῆς Πέτρας. Λεσβιακὰ 5' (1973) 59 - 64.
Παροιμίαι 19, τετράστιχα 10.
222. **Καζαδέλλης Τιμόθ.** Λαογραφικὲς σελίδες. Κυδωνιὲς - 'Αἰβαλί. 'Αθήναι 1973, 8ον, σελ. 148.
Ποικίλαι λαογραφικαὶ κ.ἄ. εἰδήσεις, σχετικαὶ ἰδίαι μὲ τὴν λ. λατρείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ὁργάνωσιν.
223. **Καλλιάνης Δ.** Λαογραφικά. Λακωνικά Γ' (1973), τεῦχ. 55, σ. 17.
Παροιμίαι τινὲς καὶ παροιμ. φράσεις, 2 ἄσματα κ.ἄ.
224. **Καπόγλου 'Εσπερία** Οἱ ἐλληνόφωνοι τῆς Κάτω 'Ιταλίας. ('Η ζωὴ, τὰ ἔθιμα καὶ ἡ λαϊκὴ τέχνη τους). 'Ελλ Τέχνη 13 (1973) 194 - 207.
6 ἄσματα, 4 δίστιχα, 10 παροιμίαι καὶ γενικαὶ πληροφορίες.
225. **Ι. Καφταντζῆς Γ.** 'Η ἱστορία τῆς 'Ηρακλείας νομοῦ Σερρών [σ. 9 - 248].
ΙΙ. Τενεκετζῆς Θωμ. Λαογραφικὰ 'Ηρακλείας [σ. 249 κέξ.]. 'Εκδοσις Δήμου 'Ηρακλείας, 1973, 8ον, σελ. 298.
'Ἀσματα 40, τοπωνύμια, κύρια ὀνόματα, εἰδήσεις περὶ ἀσχολιῶν κατοίκων, κοινωνικῆς ὁργανώσεως, οἰκίας, οἰκοσκευῆς, ἐνδύματος, καλλωπισμοῦ, γάμου, τελευτῆ, λατρείας, μετεωρολογίας, μαντικῆς κ.ἄ.
226. **Κεφαλληνιάδης Νικ.** 'Η μονὴ 'Αγίου Γεωργίου Γρόττας. 'Επετ Κυκλ Μελ Θ' (1971 - 73) 470 - 572.
Δημοσιεύονται καὶ τινες παραδόσεις, ἐν ἄσμα ὡς καὶ διάφορα ἔγγραφα (διαθῆκαι, συμφωνητικά, ἀφιερωτικά κ.ἄ.).
227. **(Κόκκαλης Παντ.)** Καρδαμυλίτικα. Χιακὴ 'Επιθεώρ 11 (1973), τεῦχ. 32, σ. 139 - 142.
'Εν ἄσμα καὶ ἀνέκδοτά τινα.
228. **Κώνστας Κ.Σ.** Λαογραφικὰ τῶν «'Ελευθέρων Πολιορκημένων». Ν 'Εστ 93 (1973) 523 - 529.
Παροιμίαι καὶ παροιμ. φράσεις 33, παρωνύμια 21, προλήψεις, ἱστορικὰ τοπωνύμια 2, ἀνέκδοτα 5.

229. **Λαζόγκας Εὐθ. Ζ.** Ἡ Γαλατίνή. Τραγούδια - ἔθιμα - λαϊκὴ δημιουργία. Λάρισα 1973, 8ον, σελ. 113.
Εἰδήσεις περὶ λ. τέχνης, συνθηματικῆς γλώσσης (κουδαρίτικα), γάμου, λατρείας, τροφῶν, λ. ἱατρικῆς, γεωργίας κ.ἄ., ἔτι 8' ἄσματά τινα.
230. **Μάτσας Νέστορας** Τὸ περιβόλι μὲ τὰ χαμένα παραμύθια. Ἑλληνικὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ παράδοση, τόμ. Α'. (Ἀθήνα 1973), 8ον, σελ. 147 + 19 εἰκ. ἐκτ. κειμ.
Ποικίλαι λαογραφικαὶ εἰδήσεις ὑπὸ λογοτεχνικὴν μορφήν ὥς καὶ τινὰ ἄσματα.
Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1973) 399 - 400 (Γ. Α. Μέγας). Ν Ἑστ 96 (1974) 1267 (Γ. Χατζίνης).
231. **Mercati Silvio Gius.** Δημοτικὰ κείμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀλλατίου. Παρνασσὸς ΙΕ' (1973) 489 - 498. [Καὶ αὐτοτελῶς, Ἀθῆναι 1973, 8ον, σελ. 14. (Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελλ. Φιλολογίας, 86)].
10 παροιμίαι καὶ τινὰ ἄσματα.
232. **Μιτσὸς Μαρκέλλος Θ.** Βορειοχωρούσικα πανηγύρια καὶ Παντελῆς Μπουρνιάς. Χιακὴ Ἐπιθεώρ 11 (1973), τεύχ. 32, σ. 115 - 119.
Εἰδήσεις περὶ κοινων. ὁργανώσεως, οἰκίας, λατρείας, χορῶν καὶ λαϊκῶν ποιητῶν.
233. **Μποσινάκος Γ. Α.** Στ' ἀπόσπασμα τῆς Ἀράχοβας. Μελέτη ἱστορικὴ, γεωγραφικὴ, κοινωνικὴ, λαογραφικὴ τοῦ χωριοῦ μου Ἀράχοβας Ναυπακτίας. Ἀθήνα 1973, 8ον, σελ. 832.
Τοπωνύμια, ἄσματα, ὀνόματα (κύρια, ἐπώνυμα, ζῶν, φυτῶν), παιδιὰ 14, συνθηματικαὶ γλῶσσαι ραφτάδων καὶ κραβαριτῶν ζητιάνων, διηγήσεις, εὐχαί, ἀραί, εἰδήσεις περὶ κοινων. ὁργανώσεως, λατρείας, μαγειρίας, δεισιδαιμονίας, κατοικίας, σκευῶν, ἐνδύματος, τροφῶν, ἀλληλοβοηθείας, ἱατρικῆς, γεωργίας, ἀλείας, κτηνοτροφίας, γεννήσεως, γάμου, τελευτῆς, δικαίου κ.ἄ.
Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 409 - 10 (Γ. Α. Μέγας).
234. **Μπουγάνης Σωτ.** Λαογραφικὰ τῆς ἐπαρχίας Βάλτου. Ἑλλην Ψυχὴ 6 (1973) 1 - 39.
Παραδόσεις τινες, ἄσματα 43, 1 προσυμβόλαιον, δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις 52, εἰδήσεις περὶ γάμου.
235. **Παπαδάκη Ἐλευθερία** Λαογραφικὰ τῆς Σιάτιστας ἀπὸ τὰ τετράδια καὶ τὶς ἀφηγήσεις τοῦ Νέστορα Τσιρλιγκάνη. Θεσσαλονίκη 1973, 8ον, σελ. 35 + 4 πίν.
Εἰδήσεις περὶ λαϊκ. δικαίου, λατρείας, γάμου, ἐνδύματος, τέχνης καὶ τινὰ λατρευτικὰ καὶ γαμήλια ἄσματα.
Κρίσεις: Ἑλλην Τέχνη, τεύχ. 11 (1973), σ. 126 (Κλ. Μαρμαρινός).
236. **Παπαϊωάννου Λαζ. Ἀθ.** Ἡ Κορυφὴ Βοΐου. (Τὸ χωριό μου). Θεσσαλονίκη 1973, 8ον, σελ. 80.
Τοπωνύμια, κοινων. ὁργάνωσις, ἔθιμα γεννήσεως, γάμου, λατρείας, γαμήλια τινὰ ἄσματα, γλωσσάριον κ.ἄ.
237. **Παπανδρέου Ἀνδρ. Σπ.** Λυνίσταινα. Ὀλυμπ Χρον Δ' (1973) 269 - 279.
Παράδοσις 1, εἰδήσεις λατρείας.

238. **Παρασκευαΐδης Παν.** Οί περιηγηταὶ γιὰ τὴ Λέσβο. Ἀθήναι 1973, 8ον, σελ. 173.

Δημοσ. καὶ τινες δεισιδαίμονες συνήθεια, ὡς καὶ εἰδήσεις περὶ λαϊκοῦ δικαίου, καλλωπισμοῦ, γάμου.

Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 410 - 11 (Γ. Α. Μέγας). Αἰολ Γράμμ Γ' (1973) 334 (Γ. Βαλ[έτας]).

239. **Ράμφος Ἰω. Σπ.** Σύμμεικτα Κιμωλιακά. Κιμωλιακά Γ' (1973) 297 - 375.

Κυρίως εἰδήσεις περὶ κοινων. ὁργανώσεως καὶ τοπωνύμια Κιμώλου καὶ Πολυαίγου (σ. 371 - 75).

240. **Ροντογιάννης Παν. Γ.** Ἡ χριστιανικὴ τέχνη στὴ Λευκάδα. Ἐπετ Λευκ Γ' (1973) κε' + 623 [499 κέζ. πίν.].

Πληροφορίαι καὶ περὶ λ. ἀρχιτεκτονικῆς (σ. 4 - 15), διακοσμητικῆς, κοινων. ὁργανώσεως καὶ λαϊκοῦ δικαίου, κύρια ὀνόματα, τοπωνύμια κ.ἄ. λαογραφικὰ στοιχεῖα.

241. **Σκλεπάρης Δημ.** Ντεντέ κάμπους. Λεσβιακά Σ' (1973) 171.

Α'. Ἐνα τοπωνύμιο γιουρούκηδων στὴν περιοχὴ τῆς Ἀγιάσου. Ζωή - ἦθη γιουρούκηδων. Β' Ἡθῃ, ἔθιμα, δοξασίες γιουρούκηδων. Γ' Τοποθεσίες ποὺ ἔμειναν γιουρούκηδες.

242. **Σωτηράκης Ν.** Ἡ χιακὴ λαϊκὴ μούσα στὰ Κάλαντα. Παραδόσεις καὶ ἔθιμα τοῦ Δωδεκαημέρου. Χιακὴ Ἐπιθεώρ 11 (1973), τευχ. 31, σ. 1 - 30.

243. **Τατσιόπουλος Λ.** Λαογραφικὰ Κομποτίου Ἀρτης. Ἡπειρ Ἐστ ΚΒ' (1973), τευχ. 256 - 38, σ. 511 - 515.

Πληροφορίαι περὶ γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ λατρείας εἰς λογοτεχνικὸν ὕφος.

244. **Ψαθᾶς Ἀπόστ. Δ. — Ψαθᾶ - Μητρακλῆ Βασιλική** Τὸ Σκούταρι Ἀδριανουπόλεως Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἀρχ. Θράκης 36 (1973) 227 - 296.

Εἰδήσεις περὶ γεννήσεως, γάμου, τελευτῆς, λατρείας, μαντικῆς, ἀσχολιῶν κατοίκων, δεισιδαιμονίας, ἄσματα καὶ δίστιχά τινα, παροιμίαι 16, γλωσσάριον.

245. **Ἀρχέλαος Σαραντίδης Ι.** Ἡ Σινασός... Ἐν Ἀθήναις (1974), 8ον, σελ. 287. (Φωτοτυπ. ἀνατύπωσις τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1899, διὰ τὴν ὁποίαν βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΓ', 1972 - 74, σ. 99, ἀρ. 264).

246. **Βαφειάδου Βαλασία** Ἡθῃ καὶ ἔθιμα Σωζοπόλεως. Λαογρ ΚΘ' (1974) 115 - 225.

Εἰδήσεις περὶ λαϊκ. λατρείας καὶ δεισιδ., μαντικῆς, τροφῶν, ἀλιευτικοῦ βίου, κοινων. ὁργαν., παραμυθιῶν καὶ ἄσμάτων, ἔτι δὲ ἄσματα ἰδίᾳ λατρευτικὰ 16, δίστιχα 41, παιδιαὶ 7, αἰνίγματα 17, ὡς καὶ παραδόσεις τινὲς καὶ παροιμίαι.

247. **Βλαχόπουλος Γ.** Αὐγουστος... Μακεδ Ζωή τευχ. 99 (1974), σ. 26 - 27.

Εἰδήσεις λαϊκῆς λατρείας καὶ τινες παροιμίαι.

248. **Δούφλιας Κ.** Ἀπρίλης, μήνας τῆς ὁμορφιάς καὶ τ' ἄη Γιώργη. Μακεδ Ζωή τευχ. 95 (1974), σ. 14 - 15. — Πάσχα στὴν Μακεδονία. Αὐτόθι, σ. 31 - 33. — Ὁ Μάης στὰ χεῖλη τοῦ λαοῦ. Αὐτόθι, τευχ. 96 (1974), σ. 22 - 23.

Εἰδήσεις λατρείας καὶ τινα ἄσματα.

249. **Εὐπραξιάδης Λάζ.** Τὸ Προκόπι, ἡ πατρίδα μου. (Ἱστορία καὶ λαογραφία). Θεσσαλονίκη 1974, 8ον, σελ. 397.

Κοινωνικὴ ὀργάνωσις, τοπωνύμια, λατρεία, δεισιδαιμονία, γάμος, τελευτή, οἰκία - οἰκοσκευή, τροφαί, ἔνδυμα καὶ καλλωπισμός, γέννησις, βάπτισις, παιδιαί, μαντική, παροιμίαι, εὐχαί, ἀραί, ὕβρεις, ἄσματα κ.ἄ. ὅλη.

Κρίσις: Λαογρ Δ' (1975) 397 - 98 (Γ. Α. Μέγας).

250. **Θρακιώτης Κ.** Ἐθιμικὲς ἐκδηλώσεις στὴ Θράκη. Θρακ Χρον 31 (1974) 38 - 46.

Εἰδήσεις λατρείας, μαντικῆς, μαγείας καὶ δεισιδαιμονίας, λατρευτικὰ τινὰ ἄσματα.

251. **Καδιανάκης Ἐμμ.** Ἀπὸ τοὺς θρύλους τῆς Βιάννου. Τ' Ἀπαλέτι (ἢ Ἀμάδα). Οἱ θρύλοι τῆς. Αὐτὴ ὡς σημεῖον ἐνάρξεως καὶ λήξεως ὥραριου ἁλωνισμάτων κλπ. Ἀμάλθεια Ε' (1974), τεύχ. 18 - 19, σ. 63 - 64.

Παραδόσεις 2, τοπωνύμια 4, μία παιδιά, παροιμίαι 2, ἀστρολογικαὶ εἰδήσεις.

252. **Καμπασακαλῆς Δημ. Ι.** Ἱστορία τῆς Μπάλτζας (Μελισσοχώρι Θεσσαλονίκης). Θεσσαλονίκη 1974, 8ον, σελ. 249.

Εἰδήσεις περὶ λατρείας, κοινων. ὀργανώσεως, κατοικίας, οἰκοσκευῆς, ἐνδυμασίας, ποιμενικοῦ βίου, λ. ἱατρικῆς, λ. τέχνης, γεννήσεως, γάμου, μαγείας, δεισιδαιμονίας, ἀστρολογίας καὶ μετεωρολογίας, ἐπίσης δὲ ἄσματα 30, τοπωνύμια καὶ λεξιλόγιον.

253. **Καρπάθος.** Εἰκόνες λαϊκῆ τέχνης - πολιτισμός. Ἐκδόσεις τῆς ἐν Πειραιεὶ Ἐνώσεως Μεσοχωριτῶν Καρπάθου «Παναγία ἡ Βρυσιανή». (Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως **Βάσος Ν. Βασιλάκης**). Πειραιεύς 1974, 8ον μεγ. [σελ. 89].

Λεύκωμα ἐξ 166 εἰκόνων, πολλαὶ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται εἰς τὴν λαϊκὴν οἰκίαν, τὸ ἔνδυμα, τὴν τέχνην κλπ.

254. **Κεφαλληνιάδης Ν.** Χρονικὸν τῶν κατὰ τῆς Κιμώλου (Argentiera) πειρατικῶν ἐπιδρομῶν κατὰ τὸν 17ον - 19ον αἰῶνα. Κιμωλιακά Δ' (1974) 71 - 110.

Δημοσ. καὶ 4 παραδ., 3 ἄσματα, εἰδήσεις κοινων. ὀργανώσεως.

255. **Κονταξῆς Κ. Δ.** Τῆς προσφυγιάς ἡ μοῖρα. (Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ μελέτη τῆς Κεπέκκλησης τοῦ Πόντου, τῆς περιοχῆς τῆς καὶ τοῦ Μπαμπαλιοῦ Αἰτωλοακαρνανίας). Γιάννινα 1974, 8ον, σελ. 143.

Ἄσματα 6, δίστιχα 33, παραδ. 3, ἀνέκδ. 13, τοπωνύμια, εἰδήσεις περὶ κοινων. ὀργανώσεως, γεννήσεως, γάμου, τελευτῆς, λ. λατρείας.

Κρίσις: Λαογρ Δ' (1975) 398 - 99 (Γ. Α. Μέγας).

256. **Κοσκινᾶς Νικ. Σπ.** Κέρκυρα. Λαϊκὴ πνευματικὴ ἀνταύγεια. Ἱστορία. Ἀνέκδοτα. Ἰδιωματισμοί. Τοπωνύμια. Παρωνύμια. Ἀθήναι [1974], 8ον μικρ., σελ. 62.

257. **Κρικέλλης Κ. Σ.** Μολόχα. Δολόπια. Ἀγραφα (καὶ ἡ Παλιαπιδιά). Γεωγραφία. Ἱστορία. Οἰκονομία. Ἀθήνα 1974, 8ον, σελ. 316.

Τοπωνύμια, παραδόσεις, εἰδήσεις κοιν. ὀργανώσεως, κύρια ὀνόματα.

258. **Κύρρης Λεων.** 'Αναμνήσεις από την Λάπηθο τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος. Χρον Λαπήθου II - III (1972 - 74) 74 - 77.

Εἰδήσεις τινές περὶ τροφῶν, λαϊκ. ἱατρικῆς, δικαίου καὶ λατρείας.

259. **Λάττας Χρ. Π.** 'Η λαογραφία τοῦ τόπου μου. 'Αθήναι 1974, 8ον, σελ. 248.

Εἰς λογοτεχνικὴν μορφήν δίδονται πλεῖσται λαογραφικαὶ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν λατρείαν, κοινῶν. ὀργάνωσιν, μαγείαν, δεισιδαιμονίαν, μαντικὴν, γεωργίαν, κτηνοτροφίαν κ.ά.

260. **Λογκάκης 'Ανδρ.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα Γυμνασίου 'Αγίου Νικολάου Κρήτης. 'Επιμέλεια —. Τεῦχ. 1, "Άγιος Νικόλαος Κρήτης 1974, 16ον, σελ. 48, τεῦχ. 2, αὐτόθι 1974, 16ον, σελ. 48.

"Άσματα 38, δίστιχα τινά, παραδόσεις 13, παροιμίαι 74, ἐπῶδαί (γηθειές) 17, καθαρογλωσσίδια 3, αἵνιγμα 1, εἰδήσεις περὶ μαγείας, λεξιλόγιον.

261. **Ματαυτσῆς Βασ.** 'Ιστορικὲς ἀφηγήσεις καὶ πληροφορίες ἀπὸ τὴν Κασσάνδρα (1821 - 1912). Χρον Χαλκ 25 - 26 (1974) 3 - 123.

Παραδόσεις καὶ ᾄσματα.

262. ***Μιχαηλίδου 'Αγνή** Λάρνακα, ἡ παλιά Σκάλα. Λευκωσία 1974, 8ον, σελ. 195, εἰκ. 38.

Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 411 - 12 (Γ. Α. Μέγας).

263. **Μιχαλόπουλος Μιχ.** Μαυρίκιον Αἰχιαλείας. Οἰκισμοὶ καὶ μετανάσται ἐν 'Αχαΐᾳ ἐπὶ Βενετῶν (1691). Καταγωγή πατριῶν. 'Ιστορικὴ - λαογραφικὴ μελέτη. 'Αθήναι 1974, 8ον, σελ. 174.

Παραδόσεις τινές, κύρια ὀνόματα, προικοσύμφωνα, πωλητήρια κ.ά. δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα. 'Εν σελ. 81 - 86: Συνθήματα συνεννοήσεως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν (συνθηματικὸν γλωσσάριον).

Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 410 (Γ. Α. Μέγας). Πελοποννησιακὰ Ι' (1974) 199 - 201 (Τ. 'Αθ. Γρ[ιτσο]πούλος).

264. **Μπενέκος Πέτρ. Κ.** Χουλιαράδων ἅπαντα. 'Ιωάννινα 1974, 8ον, σελ. 468.

Τοπωνύμια, παραδόσεις, κύρια ὀνόματα, τραγούδια, διηγήσεις, εἰδήσεις περὶ κατοικίας, οἰκοσκευῆς, ἀσχολιῶν κατοίκων, ἐνδυμασίας, κοιν. ὀργανώσεως, τροφῶν, λ. λατρείας, δικαίου, γάμου, μαγείας - δεισιδαιμονίας, μαντικῆς, ἱατρικῆς, τελευτῆς κ.ά.

265. **Πανάρετος 'Ανθ.** "Άγρια ζῶα τῆς Κύπρου. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεῦχ. 11 - 12, σ. 69 - 75.

Δημῶδη ὀνόματα ἐρπετῶν, σαυροειδῶν κλπ. ἀγρίων ζώων, εἰδήσεις λαϊκ. ἱατρικῆς, δίστιχα 3, σχετικαὶ τινες προλήψεις, ἐπῶδαί καὶ παροιμίαι.

266. **Παπαδάκη Εἰρήνη** Βιτζέντζος Κορνάρος. Περιοδικὴ ἔκδοση ἱστορίας - λαογραφίας - λογοτεχνίας. (Τόμ. Α'). Σητεία Κρήτης 1974, 8ον, σελ. 165.

"Άσματα ποικίλα, δίστιχα, παραμύθια, εὐτράπ. κλπ. διηγήσεις, σκώμματα, κύρια ὀνόματα, παρωνύμια, τοπωνύμια, λεξιλόγιον κ.ά.

267. **Πλάτανος Βασ.** Τὸ μαγιοστέφανο στὴν ἑλληνικὴ παράδοση. Ζυγὸς 7 (1974) 103 - 106.

Εἰδήσεις λατρείας καὶ δεισιδαιμονίας, 6 ᾄσματα, δίστιχα 5 καὶ τινες στίχοι ᾄσμάτων.

268. **Πλάτανος Βασ.** Τὰ σκιαχτρα. Ἡ μορφή, ἡ σημασία καὶ ἡ προέλευσή τους. Ζυγὸς 8 (1974) 75 - 84.
Δημοσ. καὶ εἰδήσεις περὶ λ. λατρείας καὶ δεισιδαιμονίας.
269. **Ρουσούνιδης Ἀνδρ.** Ἡ περὶ Λαζάρου λαϊκὴ παράδοσις ἐν Κύπρῳ. Κυπρ Λόγος 6(1974), ἀρ. 32, σ. 106 - 108.
Εἰδήσεις λαϊκ. λατρείας, παραδόσεις 2, ᾠσματα 2.
270. **Σακελλαρόπουλος Ν.** Λαογραφικὰ Βερσιτσίου Καλαβρύτων. Ἀθήνα 1974, 8ον, σελ. 146.
Ἐπῶδαι 36, αἰνίγματα 16, παιδικὰ ᾠμάτια 31, νανουρίσματα 3, παροιμίαι καὶ παροιμ. φράσεις, εὐχαί, ἀραί, ὅρκιοι, προλήψεις, παραδόσεις τινές, εἰδήσεις περὶ ἐνδύματος, κτηνοτροφικοῦ βίου κ.ἄ.
Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 412 (Γ. Α. Μέγας). Ἑλληνικά 28 (1975) 226 (Δ. Σ. Λουκάτος).
271. **Σαρλῆς Βασ. Π.** Ἡ Γκούρα Κορινθίας. . . Ἀθήνα 1974, 8ον, σελ. 255.
Εἰδήσεις περὶ κατοικίας, ἐνδυμασίας, λατρείας κ.ἄ.
272. **Στυλιανοῦ Π.** Ὁ Ἰανουάριος εἰς τὴν Κυπριακὴν λαογραφίαν. Κυπρ Λόγος 5 (1973), ἀρ. 25 - 26, σ. 21 - 28. — Ὁ Φεβρουάριος καὶ ὁ Μάρτιος. . . Αὐτόθι, ἀρ. 27 - 28, σ. 127 - 131. — Ὁ Ἀπρίλιος. . . Αὐτόθι, ἀρ. 29 - 30, σ. 196 - 240. — Ὁ Μάιος. . . Αὐτόθι 6 (1974), ἀρ. 31, σ. 38 - 39. — Ὁ Ἰούνιος. . . Αὐτόθι, ἀρ. 32, σ. 110 - 112. — Ὁ Ἰούλιος. . . Αὐτόθι, ἀρ. 33, σ. 169 - 172. — Ὁ Αὐγούστος. . . Αὐτόθι, ἀρ. 36, σ. 318 - 321.
Λατρευτικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι, παραδόσεις, ᾠσματα, παροιμίαι κ.ἄ.
273. **Τατσιόπουλος Λ.** Λαογραφικὰ Κομποτίου Ἀρτης. Ἡπειρ Ἑστ ΚΒ' (1974), τεῦχ. 261 - 62 σ. 50 - 54, τεῦχ. 263 - 65 σ. 198 - 211, τεῦχ. 266 - 68 σ. 412 - 416, τεῦχ. 269 - 70 σ. 524 - 529.
Εὐχαί 89, ἀραί 76, «ρεμέντια» 110, εἰδήσεις περὶ τελευτῆς, μετεωρολογίας κ.ἄ. ὕλη.
274. **Τροῦλλος Ἀντ. Γ.** Σίφνος. Ἱστορία - λαογραφία - ξενάγησις. Ἀθήνα 1974, 8ον, σελ. 232.
Τοπωνύμια, παραδόσεις τινές, ἰδίᾳ ἀγιολογικαί, εἰδήσεις λαϊκῆς λατρείας.
Κρίσεις: Ἐφημ. «Σιφνιακὴ Φωνή», ἀρ. 126 (Ἰούν. 1975), σ. 2 (Γ. Ν. Αἰκατερινίδης).
275. **Τσιρώνης Δημ.** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τοῦ ἀγροτικοῦ βίου τοῦ χωρίου Πελεκάνου (Πέδεια) ἐπαρχίας Σιατίστης. Λαογρ ΚΘ' (1974) 329 - 336.
Εἰδήσεις περὶ ἀγροτικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου, λατρείας, δεισιδαιμονίας, μαγείας.
276. **Βλάχος Σπ.** Συλλογὴ ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ τῆς Χηλῆς. Μικρ Χρον 16 (1975) 9 - 84.
Εἰδήσεις περὶ γάμου μετὰ γαμηλίων ᾠμάτων, συλλογὴ κυρίων ὀνομάτων, αἰνίγματα 58, μοιρολόγια 4, δίστιχα μοιρολ. 10, λοιπὰ τραγούδια 15, δίστιχα καὶ πολύστιχα βαυκαλήματα 40, παιδικὰ τραγούδια 9, παροιμίαι 149, καθαρογλωσσήματα 9, δίστιχα διάφορα 71.

277. **Βλάχου Έλένη** Λαογραφία και ιστορία τῆς Ίμβρου. Ἀρχ Θράκης 38 (1975) 227 - 274.

Ποικίλαι εἰδήσεις καὶ δὴ περὶ ἐνδυμασίας, οἰκίας, τροφῶν, λατρείας, ἀσχολιῶν κατοίκων, γάμου, γεννήσεως, βαπτίσεως, τελευτῆς, κοινων. ὀργανώσεως, ἐπίσης παραδόσεις, τραγούδια κ.ἄ.

278. **Βούρδας Γ.** Ὁ δρόμος τῶν ξενιτεμένων Μακεδ Ζωή τεύχ. 110 (1975), σ. 9 - 11.

Εἰδήσεις λ. λατρείας καὶ χορῶν, 3 τραγούδια.

279. **Γεωργιάδης Θεόφρ.** Μοσχόπολις. Ἐκδοσις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Ἀθῆναι 1975, 8ον, σελ. 142 + 31 εἰκ. ἐκτ. κειμ. + 2 χάρται.

Ἀπὸ τῆς σελ. 101 κέξ. εἰδήσεις περὶ κατοικίας, οἰκισμῶν, κοινων. ὀργανώσεως, ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων, κτηνοτροφίας, ἐνδύματος, γάμου, γεννήσεως, βαπτίσεως, τελευτῆς, λ. λατρείας κ.ἄ. ὡς καὶ τινες παραδόσεις καὶ ὀνόματα διάφορα.

280. **Ἐξάρχου Νικόλ. Ἀθ.** Τὸ Βρυσοχώρι (Ζαγόριον). Ἱστορία - λαογραφία - ἥθη - ἔθιμα. Ἰωάννινα 1975, 8ον, σελ. 228.

Ἄσματα τινὰ καὶ παραδόσεις, κύρια ὀνόματα, τοπωνύμια, εἰδήσεις περὶ οἰκοσκευῆς, ἐνδύματος, κοινων. ὀργανώσεως καὶ δικαίου, λ. λατρείας καὶ δεισιδαιμονίας, τελευτῆς, γάμου κ.ἄ.

281. **Κανελλόπουλος Παν. Θεμ.** Καραμούσταφα, Τρουκιάκι, Σιλαβέικα. (Ἱστορία - λαογραφία). Ἀθήνα 1975, 8ον, σελ. 367.

Εἰδήσεις καὶ περὶ κοινων. ὀργαν., δικαίου, γάμου, λατρείας, τελευτῆς, γεωργ. βίου, ἐπίσης τοπωνύμια, ὀνόματα, τραγούδια, παραδόσεις, παροιμίαι κ.ἄ.

282. **Λιάπης Γιάνν.** Ταξιδεύοντας μὲ τὸν Ἑλληνισμό μέσα στὸν «Χωροχρόνο». Μὲ ἀφορμὴ τὰ δύο λαογραφικὰ συνέδρια. Μακεδ Ζωή τεύχ. 107 (1975), σ. 17 - 21.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ ἀνακοινώσεις εἰς τὰ Α' καὶ Β' Συμπόσια Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου εἰς Θεσσαλονίκην (1974) καὶ Κομοτηνὴν (1975).

283. **Λίβας Χρ.** Κυπριακὴ λαογραφία. Μόρφωσις Α' (1975), τεύχ. 358 - 60, σ. 61, ΛΑ' (1975), τεύχ. 365, σ. 13.

Παροιμίαι, δίστιχα, στίχοι ᾠμάτων.

284. **Μάτσας Νέστορας** Ὁ σπόρος τοῦ σταριοῦ. Ἑλληνικὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς, τόμ. Β'. (Ἀθήνα 1975), 8ον, σελ. 193 + 38 εἰκ. ἐκτ. κειμ.

Ποικίλαι λαογραφικαὶ εἰδήσεις ὑπὸ λογοτεχνικὴν μορφήν ὡς καὶ τινὰ ᾄσματα.

285. **Πανάρετος Ἀνθ.** Λαογραφικὰ περὶ ἀγρίων πτηνῶν τῆς Κύπρου. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τεύχ. 14 - 15, σ. 41 - 60.

Δημῶδεις ὀνομασίαι, εἰδήσεις περὶ κυνηγίου, τροφῶν, δεισιδαιμονίας, στίχοι ᾠμάτων, διηγήσεις κ.ἄ.

286. **Παπασταύρου Σταῦρ.** Ἱστορίες τῆς Χαλκιδικῆς. (Χρονογραφία - λαογραφία). Χρον Χαλκ 27 - 28 (1975) 3 - 191.

Εὐτράπελοι διηγήσεις, ἔθιμα λ. λατρείας, ᾄσματα διάφορα.

287. **Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα** Λητή: Παραδόσεις και έθιμα αιώνων. Μακεδ Ζωή τεύχ. 114 (1975), σ. 25 - 27.
Ποικίλαι λαογρ. κ.ά. πληροφορίες.
288. **Περπερής Θεόδ.** Σαρακατσάνοι: ή περήφανη και άμόλυντη ράτσα. Μακεδ Ζωή τεύχ. 115 (1975), σ. 24 - 25.
Γενικαί πληροφ., όνόματα, τραγούδια.
289. **Σαμαράς 'Ηλ.** Λαογραφικά του Κλειστού Εύρυτανίας. Λαογρ Α' (1975) 314 - 342.
Κατοικία και αύλή. Γεωργική ζωή. Ποιμενική ζωή. Κτηνιατρική. Χειρουργική. Μελισσοκομικά. Μαγεία και δεισιδαιμονία. Μαντική. 'Ονειρομαντεία. Πρόγνωση καιρού.
290. **Σιμόπουλος Κυρ.** Ξένοι ταξιδιώτες στην 'Ελλάδα. Δημόσιος και ιδιωτικός βίος, λαϊκός πολιτισμός, 'Εκκλησία και οικονομική ζωή, από τὰ περιγηγητικά χρονικά. Τόμ. Α' 333 μ.Χ. - 1700, 'Αθήνα 1970 (1972²), 8ον, σελ. 766. — Τόμ. Β' 1700 - 1800, 'Αθήνα 1973, 8ον, σελ. 839. — Τόμ. Γ' 1 1800 - 1810, 'Αθήνα 1975, 8ον, σελ. 582. — Τόμ. Γ' 2 1810 - 1821, 'Αθήνα 1975, 8ον, σελ. 662.
Κρίσεις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 407 - 40 (Γ. Α. Μέγας). 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τεύχ. 241 - 42, σ. 387 - 88 (Γ. Γ. Θεοχάρης). Μνημοσύνη Δ' (1972 - 73) 253 - 63 (Τ. 'Αθ. Γρ [ιπτόπουλος]). 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1973), τεύχ. 256 - 58, σ. 617 (Δ. Κόκκινος). Ν' 'Εστία 93 (1973) 823 - 25 (Γ. Χατζήντης). Αιολ Γράμμ Γ' (1973) 333 - 34 (Γ. Βαλ [άτας]). Μακεδ Ζωή τεύχ. 115 (1975), σ. 53.
291. **Σκανδαλίδης Μιχ.** Λαογραφικά της νήσου Χάλκης τών Δωδεκανήσων. Λαογρ Α' (1975) 343 - 352.
Ειδήσεις λ. λατρείας, άγροτικών έθίμων, παιδιαί 5, 1 τραγούδι.
292. **Στυλιανοῦ Π.** 'Ο Σεπτέμβριος εἰς τήν Κυπριακήν λαογραφίαν. Κυπρ Λόγος 7 (1975), άρ. 37, σ. 53 - 54. — Οί μήνες 'Οκτώβριος και Νοέμβριος. . . Αυτόθι, άρ. 38, σ. 130 - 132. — 'Ο Δεκέμβριος. . . Αυτόθι, άρ. 39, σ. 224 - 225.
Παροιμιαί, μετεωρ. παρατηρήσεις, ειδήσεις λ. λατρείας κ.ά.
293. **Φιλιππόπουλος Τάσ. Μ.** Λαογραφικά Τρικόρφου Δωρίδος. Πάτραι 1975, 8ον, σελ. 160.
Ειδήσεις περί γεννήσ., βαπτίσεως, γάμου, τελευτῆς, λ. λατρείας, μετεωρολογίας, λ. ιατρικής, μαγείας και δεισιδαιμ., άσματα, εύχαι, παροιμιαί, αινίγματα κ.ά.
- 293α. **Χασιακός Γεώργ.** Ρουμελιώτικοι παλμοί. 'Αθήνα (1975), 8ον, σελ. 160. (Ρουμελιώτικη Βιβλιοθήκη, άρ. 4).
Εἰς τὰς σ. 86 - 132 κ.ά. ποικίλαι λαογραφικαί ειδήσεις.

2. Μελέται

294. **Χατζηϊωάννου Κυρ. Π.** Τὰ έν διασπορά. Τόμος τιμητικός. Λευκωσία, Κύπρος 1969. [Βλ. 'Επ ΚΑ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 161, άρ. 227).
Κρίσεις: Κυπρ Λόγος 2 (1970), άρ. 7, σ. 47 (Νάγια Ρούσου).

295. **Κωστάκης Θαν. Π.** Ματιές στὸν πολιτισμό μας. Ἀθήνα 1970, 8ον, σελ. 193. (Δημοσιεύματα Λαογραφικοῦ Ἰνστιτούτου Ἑλληνικῆς Περιηγητικῆς Λέσχης, ἀρ. 3).

Ἐνδιαφέρουν κυρίως τὰ κεφάλαια: Μαγικὲς τελετὲς γιὰ τὴν πρόκληση βροχῆς (σ. 14 - 19). Ἕνας θαλασσινὸς ἅγιος κι ἓνας βουνήσιος (σ. 19 - 23). Ἡρόδοτος... (σ. 23 - 27). Λαϊκὲς παραδόσεις γιὰ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα (σ. 51 - 54). Οἱ ἀκρίτες τοῦ Βυζαντίου... (σ. 60 - 64). Ἐμεῖς καὶ τὰ πουλιά (σ. 69 - 74). Τί εἶναι οἱ συνθηματικὲς γλῶσσες (σ. 83 - 87). Ἡ γιορτὴ τῶν Βαΐων στὸ Τρίκερι (σ. 98 - 101). Ἀρχαῖοι μῦθοι ποὺ σώζονται καὶ σήμερα (σ. 113 - 117). Παιγνίδια ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα (σ. 125 - 129). Χριστούγεννα στὸ Μιστὶ (σ. 133 - 137). Οἱ Καππαδόκες παπλωματάδες (σ. 137 - 139). Οἱ καλικάντζαροι (σ. 148 - 150). Τ' Ἀναστενάρια (σ. 155 - 160). Τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια (σ. 187 - 191).

Κρίσις: Λαογρ Λ' (1975) 400 (Δ. Α. Πετρόπουλος).

296. **Σαμάρης Δημ. Κ.** Ἡ κοινότης τοῦ Ἀγίου Πνεύματος Σερρών ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἱστορία - τοπογραφία - κοινοτικὸς βίος - γλωσσικὰ καὶ ἱστορικὰ μνημεῖα - ἀνέκδοτα ἔγγραφα. Θεσσαλονίκη 1971, 8ον, σελ. 159 + πίν. 12 ἐκτ. κειμ.

Τοπωνύμια, κοινων. ὁργάνωσις, γεωργικὸς βίος, 1 ἄσμα, λαϊκ. δίκαιον.

Κρίσις: Μακεδ Ζωή τευχ. 67 (1971) σ. 32. Ἡπειρ Ἑστ ΚΑ' (1971), τευχ. 235 - 36, σ. 1003 - 4 (Παν. Καραγιώργος). Μακεδονικά 12 (1972) 578 - 40 (Δέσποινα Γιαραλή - Παπαδόπουλος).

297. **Γριτσόπουλος Τάσ. Ἀθ.** Σύμμεττα Ἀρκαδικά. Γορτυνιακά Α' (1972) 143 - 290 + πίν. Ε' - ΚΗ' ἐκτ. κειμ.

Ἐν σελ. 143 - 162, 164 - 217, 274 - 290 ἐκδίδονται 119 δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα. Ἐν σελ. 162 - 163, 217 - 226 πίνακες ὀνομάτων καὶ τοπωνυμίων. Ἐν σελ. 238 - 242 τοπωνύμια ἐκ τῆς Γορτυνιακῆς Τρεστένας.

298. † **Θεόφιλος**, μητρ. Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως, Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ Γορτυνιακοῦ λαοῦ. Γορτυνιακά Α' (1972) 1 - 30.

Τοπωνύμια, κοινων. ὁργάνωσις, 1 ἄσμα.

299. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Ἡ τύχη εἰς τὴν προφορικὴν παράδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Λαογρ ΚΗ' (1972) 3 - 26.

Παραδόσεις, δεισιδαιμονίαι, παροιμίαι, δίστιχα, εὐχαί, χαιρετισμοί.

300. **Ράμφος Ἰ. Σ.** Τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Κιμῶλου καὶ τῶν πέριξ νησίδων. Κιμωλιακά Β' (1972) 183 - 299.

Τοπωνύμια, ἐπώνυμα, «ἐνθυμίσεις», παραδόσεις 6, εἰδήσεις λαϊκ. ἀρχιτεκτονικῆς, δικαιοπρακτικὰ καὶ ἄλλα ἔγγραφα 29.

301. **Σπυριδάκης Γ. Κ.** Λαογραφικὰ τῆς Κιμῶλου. Κιμωλιακά Β' (1972) 22 - 39.

Ἀναδημοσίευσις ἐκ τῆς Ἑπ ΚΑ ΙΕ' - ΙΣ' (1962 - 63) 304 - 318, μετὰ τινων προσθηκῶν.

302. **Ἡμελλος Στέφ. Δ.** Λαογραφικαὶ εἰδήσεις ἐκ χειρογράφου τοῦ Κιμωλίου διδασκάλου Μάρκου Βεντούρη. Κιμωλιακά Γ' (1973) 119 - 138.

Παραδόσεις, παροιμίαι, λατρευτικὰ καὶ ἄλλα ἔθιμα, μαντική, λαϊκὸν δίκαιον, ἀλληλοβοήθεια, γέννησις, γάμος, τελευτή, λέξεις καὶ φράσεις.

Κρίσις: Λαογρ Λ' (1975) 424 - 25 (Μ. Γ. Μερακλή).

- 302α. **Jochalas Titos P.** Albanologische Nachrichten von N. Politis und T. Neroutsos aus dem Nachlass G. Meyers. Μνημοσύνη Δ' (1972 - 73) 198 - 220.
303. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** 'Ομηρικά ἔθιμα ἐν Κύπρῳ. Κυπρ Σπ ΛΖ' (1973) 157 - 162.
1. Αἱ περὶ τῶν νεκρῶν φροντίδες. 2. 'Απόθεσις τῆς κόμης ἐπὶ τῶν νεκρῶν. 3. Περί-δειπνα. 4. Λύσις τῆς παρθενικῆς ζώνης. 5. Μοῖραι. 6. Κλήδονας. 7. Πτάρνισμα. 8. Λάϊ-νοι πλυνοί. 9. Θαλύσια.
304. **Ἡμελλος Στέφ. Δ.** Παρατηρήσεις ἐξ ἐπιτοπίου ἐρεῦνης εἰς τὸν λαϊκὸν πολι-τισμὸν τῶν Νοτίων Κυκλάδων. 'Αθήναι 1974, 8ον, σελ. 54.
305. **Χυτήρης Γερ.** 'Η ἔννοια τοῦ δικαίου στὶς λαϊκὲς δοξασίες. Κερκυρ Χρον XIX (1974) 23 - 37.
306. **Ρωμαῖος Κ.** Οἱ ποταμοί. Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 94 - 103.
Τὸ «σιγαλὸ ποτάμι» καὶ ἄλλες παροιμίαι. Τὸ Στοιχεῖο τοῦ ποταμοῦ. Χοροὶ ἀφιερωμένοι στὸ ποτάμι. Ποτάμι καὶ ὄνειρα. Τὰ ποτάμια τοῦ Κάτω κόσμου. Εἰδύλλια στὴν ὄχθη. Κεν-τήματα ποῦ μιλοῦν.
307. ——— Λίμνες, Δρακολίμνες καὶ Καταβόθρες. Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 104.
Παραδόσεις, στίχοι τραγουδιῶν κ.ά.
308. **Γιαγκούλλης Κωνστ.** Βιαιότητες τῶν Τούρκων ἐπὶ τουρκοκρατίας στὴν Κύ-προ (1570 - 1878). Κυπρ Λόγος 7 (1977), ἀρ. 39, σ. 151 - 163.
Μελέτη κυρίως παραδόσεων καὶ τραγουδιῶν.
309. **Κεφαλαῖς Κωνστ.** Γεώργιος Παπούλιας: Πηγὴ στοιχείων λαογραφίας καὶ το-πικοῦ ιδιώματος τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 133 - 146.
310. Κύπρος '74. Τὸ ἄλλο πρόσωπο τῆς 'Αφροδίτης. 'Αφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ «Συνεργασία», 'Εθνικὴ Τράπεζα τῆς 'Ελλάδος. 'Αθήνα 1975, διαστ. 0.25 × 0.20 μ., σελ. 280.
'Εν σελ. 127 - 128: 'Η Κυπριακὴ Λαογραφία, ὑπὸ Δ η μ. Σ. Λ ο υ κ ά τ ο υ, σ. 137 - 140: Τὸ ἀρχαιότατο ἔθιμο τοῦ «Κατακλυσμοῦ» στὶς παραθαλάσσιες πολιτεῖες, ὑπὸ 'Α θ η-ν ᾱ ς Τ α ρ σ ο ῦ λ η, σ. 141 - 144: 'Η τέχνη στὴν Κύπρο. Λαογραφικῶς ἐπίσης ἐνδιαφέ-ρουν καὶ πολλὰ εἰκόνες, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν λαϊκὴν τέχνην, ἔνδυμα, βίους κ.ά.
311. **Κυριακίδου - Νέστορος Ἄλκη** Λαογραφικὰ Μελετήματα. 'Αθήνα 1975, 8ον, σελ. 265.
Κ ρ ί σ ι ς : Λαογρ Α' (1975) 421 - 24 (Μ. Γ. Μ ε ρ α κ λ ῆ ς).
312. **Κωστάκης Θαν. Π.** Θρακικὲς ἐπιδράσεις στὰ Τσακωνοχώρια τῆς Προπον-τίδας. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 161 - 170.
313. **Μηνᾶς Κωνστ.** Λαογραφικὲς παρετυμολογίες. Λαογρ Α' (1975) 17 - 30.

314. **Παπαχαλαμάπους Γ. Χ.** 'Από τήν κοινωνικήν ζωήν εὐτυχῶν ἡμερῶν τῆς Κύπρου. Συμπόσια καὶ γεύματα. Λαογρ Α' (1975) 302 - 313.
Εἰδήσεις λατρείας, τροφῶν, παιδιαὶ 5, εὐχαί, προσφωνήσεις, ἀντιφωνήσεις κ.ἄ.
315. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** 'Επιβιώσεις λαϊκῆς πίστεως, λατρείας καὶ τέχνης ἐκ τῆς βυζαντινῆς περιόδου εἰς τὴν Βόρειον 'Ελλάδα. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 235 - 262.

Γ'. ΥΛΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

1. Συνοικισμός, οἰκία, αὐλή. "Επιπλα καὶ σκεύη.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 157. 163. 169. 172. 174. 189. 210. 217. 225. 232. 233. 249. 253. 264. 271. 277. 279. 280. 289. 355. 406. 450. 490. 504]

316. **Αἰκατερινίδης Γεώργ. Ν.** Τὰ «καμαρόσπιτα» τοῦ Καρυδίου Σητείας. Συμβολή εἰς τὴν μελέτην τῆς λαϊκῆς οἰκίας τῆς Κρήτης. 'Επ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 27 - 56.

Κρίσεις: Λαογρ Α' (1975) 426 - 27 (Μ. Γ. Μερακλῆς).

317. **Κοντόβερος Λάζ. - Φραντζῆς 'Εμμ.** Νισυριακὰ οἰκιακὰ σκεύη καὶ γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Νισυριακὰ 4 (1972) 307 - 321.

318. **Κυθρεώτης 'Ιάκ.** «Πηλίνια» καὶ «βουῦρες» (σὲ σπίτια καὶ χωράφια). Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 22 - 23.

319. **Ευστούρης Σάββ.** Τὰ πηλίνια. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 6, σ. 140 - 141.

Σχετικὸν μὲ τὸ προηγούμενον λῆμμα.

320. **Φαλταίτς Μ.** 'Η «ἀλώνη» τοῦ σκυριανοῦ σπιτιοῦ. (Διακοσμητικὰ ἀντικείμενα). 'Ελλ Τέχνη 8 (1972) 146 - 155.

321. **Χαβιαρᾶς Δημοσθ.** Περιγραφή Συμαϊκῆς οἰκίας. Συμαϊκὰ Α' (1972) 181 - 190.

322. **Καπελλᾶ Θεμελίνα** 'Η στίβη. Καλυμν Παλμὸς 9 (1973) 43 - 48.

323. **Κούντουρας 'Αργ.** Τὰ ζευγιτόσπιτα Κρανιᾶς 'Ελασσόνας. Περραιβία 1 (1973) 14 - 20.

324. **Κύρρης Κ. Π.** 'Αλευρόμυλοι καὶ ἀξιόλογοι οἰκίαι τῆς Λαπήθου [κατάλογος]. Χρον Λαπήθου II - III (1972 - 74) 86 - 87.

325. **Πανάρετος "Ανθ.** Τὸ ἀγροτικὸ σπίτι Λύσης Μεσαορίας - Κισσόνεργας Πάφου. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τευχ. 10, σ. 1 - 7.

326. **Φαλταίτς Μ.** Τὰ διακοσμητικὰ ἀντικείμενα τοῦ σκυριανοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ ἱστορικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ ἄποψη. 'Αρχ Εὐβ Μελ 19 (1974) 58 - 96.

327. **Φλωράκης 'Αλ.** Τὸ σπίτι τοῦ Νικολάου Γύζη στὸ Σκλαβοχώρι τῆς Τήνου. Λαογρ Α' (1975) 279 - 301.
328. **Χατζηγεωργίου Γεώργ.** Πηλίνια στὸ Λευκόνοικο. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τεῦχ. 14 - 15, σ. 73.

2. 'Ενδύματα. Καλλωπισμὸς

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθ. 99. 150. 153. 156. 157. 169. 171. 172. 174. 177. 183. 189. 190. 205. 210. 217. 225. 233. 235. 238. 249. 252. 253. 264. 270. 271. 277. 279. 280. 310. 419. 440. 473. 1158. 1160]

329. **Καπελλᾶ Θεμελίνα** Τὸ τσεμπέρι. Καλυμν Παλμὸς 4 (1972) 33 - 36.
330. **Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα** 'Η Καταφυγιώτικη λαϊκὴ γυναικεία φορεσιά. 'Ελλ Τέχνη 7 (1972) 80 - 84.
331. **Φωκᾶς - Κοσμετᾶτος Κοσμᾶς** 'Η Κεφαλονίτικη φορεσιά. Κεφαλ Πρόοδος Α' (1972), τεῦχ. 10, σ. 3 - 4.
'Αναδημοσίευσις ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ συγγρ. «Κεφαλληνιακά Α', Φορεσιές», 'Αθήναι 1953, σ. 13 - 16.
332. **Αἰκατερινίδης Γεώργ. Ν.** «Γερακίνες» [εἰκόν]. Σερρ Χρον 5' (1973) 262.
333. **Οἰκονομίδου Φωτεινὴ** Βλάχικη γυναικεία φορεσιά ἀπὸ τὸ Χιονοχώρι Σερρών. Μακεδονικά 13 (1973) 341 - 364.
334. **Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα** 'Η γυναικεία φορεσιά τοῦ χωριοῦ Γαλατάδες. 'Ελλ Τέχνη 13 (1973) 244 - 247.
335. ——— Λαϊκὲς φορεσιές: μιὰ μόδα αἰώνια. Μακεδ Ζωὴ τεῦχ. 82 (1973), σ. 35 - 36, 4 ἑγχρ. εἰκόνες.
336. ***Φαλταίτς Μ.** Οἱ σκυριανὲς φορεσιές ἀπὸ κοινωνιολογικὴ ἄποψη. 'Αθήνα 1973, 8ον, σελ. 14.
Κρίσις: 'Ελλ Τέχνη 14 (1974) 63 (Κλ. Μαρμαρινός).
337. **Κεφαλληνιάδης Ν.** 'Η παλαιὰ γυναικεία φορεσιά τῶν Κυκλάδων. Μιὰ συμβολὴ στὴν πληρέστερη ἔρευνά της. 'Ελλ Τέχνη 14 (1974) 24 - 44.
338. **Κορρέ Αἰκατερίνη Γ.** 'Επιβιώσεις τινὲς εἰς τὴν λαϊκὴν μας τέχνην. 'Ενδυμασία. 'Επ Φιλ Σχ 'Αθ ΚΔ₂ (1973 - 74) 1112-1135 [μὲ 10 πίν. ἐντὸς κειμ.].
339. ——— «Κορώνη» - Παραμπύκια - Φλόκος. 'Επ Βυζ Σπ 41 (1974) 128 - 135.
- 339α. ——— Περὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν κόμμωσιν. Κεφαλόδεσμος. Πλάτων Κ5' (1974) 191 - 206.
340. **Παπαντωνίου 'Ιωάννα** Φορεσιές τῆς Μακεδονίας. Μακεδ Ζωὴ τεῦχ. 96 (1974), σ. 24 - 31. — Οἱ φορεσιές 'Αλώνων καὶ 'Ανταρτικοῦ. Αὐτόθι, τεῦχ. 99, σ. 36-39. — Οἱ τοπικὲς φορεσιές Φλωρίνης. Αὐτόθι, τεῦχ. 100, σ. 26-30. — 'Ανδρικὲς φορεσιές τῆς Βορείου 'Ελλάδος. Αὐτόθι, τεῦχ. 102 (1974), σ. 24-31.

341. **Ρωμαῖος Κ.** Ἡ πορφυρὴ ταινία στὶς ἐπιτύμβιες «Γραπτὲς στῆλεις» τοῦ Μουσείου Βόλου. *Λαβύρινθος* 1 (1973 - 74) 207 - 214. — Ἡ σημερινὴ φουστανέλλα καὶ ὁ ἀρχαῖος Μακεδονικὸς χιτῶνας. *Αὐτόθι*, σ. 214 - 224.
342. [Γυναικεῖες ἐνδυμασίαι]. *Μακεδ Ζωὴ τεύχ.* 107 (1975), σ. 1, 3, 4 ἐξωφ. Ὀλοσέλιδοι ἑγχρώμοι πίνακες μὲ γυναικεῖες ἐνδυμασίας ἀπὸ Μπλάτσι καὶ Πεντάλοφον Κοζάνης.
343. [Θρακικαὶ γυναικεῖαι ἐνδυμασίαι]. *Μακεδ Ζωὴ τεύχ.* 104 (1975), σ. 1, 3, 4 ἐξωφ. [Ἑγχρ. πίν.].
344. **Καρασταμάτη Ἑλένη** Ἐθνικὲς φορεσιῆς στὸν Βορειοελλαδικὸ χῶρο. *Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ* χώρ (1975) 125 - 131.
345. **Κορρέ Αἰκατερίνη Γ.** Νεοελληνικαὶ γαμήλιοι ζῶναι. *Ἀθηνᾶ* 75 (1974 - 75) 180 - 190. Δημοσ. καὶ 6 ὀλοσέλ. εἰκ. ἐντὸς κειμένου.
346. **Κυπριανοῦ Χρύσανθ. Στ.** Ἡ Χολλὰ. *Λαογρ Κύπρ Ε'* (1975), τεύχ. 13, σ. 23 - 24.
347. **Παπαντωνίου Ἰωάννα** Φορεσιῆς τῆς Θράκης. *Μακεδ Ζωὴ τεύχ.* 104 (1975), σ. 26 - 31, 29 - 32. — Θρακιώτικες φορεσιῆς. *Αὐτόθι*, τεύχ. 105 (1975), σ. 26 - 31. — Σαρακατσάνοι. Φορεσιῆς καὶ στολίδια. *Αὐτόθι*, τεύχ. 109 (1975), σ. 26 - 33.
348. — Οἱ φορεσιῆς τοῦ Σουφλίου. *Ζυγὸς* 13 (1975) 72 - 77.
349. Σαρακατσάνοι Θράκης. *Μακεδ Ζωὴ τεύχ.* 109 (1975), σ. 1, 3, 4 ἐξωφ. [Ἑγχρ. εἰκ.].
350. **Φιλιππίδη Ἑλένη** Ἡ λατρευτικὴ ἀφετηρία τῆς Θρακιώτικης Σαρακατσάνικῃς ποδιᾶς. *Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ* χώρ (1975) 263 - 267.

3. Τροφαὶ καὶ ποτά.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 156. 165. 172. 174. 186. 190. 192. 210. 214. 229. 233. 246. 249. 258. 264. 277. 285. 314. 368]

351. Ἀντριώτικα γιορτινὰ τραπέζια. *Κυκλ Ἐπιθ τεύχ.* 23 - 24 (1971), σ. 13 - 14.
352. **Μελίδου Γλυκερία** Τὸ ψωμὶ στὴν Χαλκιδική. *Μακεδ Ζωὴ τεύχ.* 74 (1972), σ. 6 - 15. [Καὶ αὐτοτελῶς, Θεσσαλονίκη 1972, 8ον, σελ. 23].
- 352α. **Πάνος Δημ. Ἀθ.** Τὰ τρόφιμα τοῦ ἀγῶνος: Ἡ «Ἱερὰ Φλὸξ» τῆς Παλιγγενεσίας. *Τεχν Χρονικὰ* 4/1972, σ. 297 - 307.
353. **Λουκᾶτος Δημ. Σ.** Ἡ κεφαλονίτικη ρομπόλα. (Γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ συμβολή). *Κεφαλον Πρόοδος Β'* (1973), τεύχ. 23 - 24, σ. 227 - 230.
354. **Τσελέκας Κ.** Τοῦ κισκέκ'. *Αἶολ Γράμμ Γ'* (1973) 340 - 342. Εἰδικὸ φαγητὸ εἰς πανηγύρεις καὶ γάμους.

355. **Κυπριανού Χρυσ. Σ.** Τροφαὶ τοῦ χωρίου Τσακκίστρα τῆς Κύπρου. Λαογρ ΚΘ' (1974) 295 - 310.
 Ἐν σελ. 306 κέξ.: Μερικὰ σκεύη μαγειρικῆς καὶ τυροκομίας τῆς Κύπρου (9 εἰκ.).
356. **Στουγιαννάκης Ἰω.** Διαιτολογικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ λαοῦ μας. Ἐδεσσ Χρον 8 (1975) 24 - 27.

4. Βίοι.

(Γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, κυνηγετικός, ἀλιευτικός κλπ.)

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 165. 169. 172. 174. 183. 189. 193. 208. 210. 211. 213. 217. 220. 225. 229. 233. 241. 243. 244. 246. 252. 259. 264. 270. 275. 277. 279. 281. 285. 289. 291. 295. 296. 302. 310. 317]

357. **Κωνσταντινόπουλος Χρ. Γ.** Οἱ Λαγκαδηνοὶ μαστόροι. . . Ἀθήνα 1970.
 [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 166, ἀρ. 279].
 Κρίσις: Πελοποννησιακὰ Ι' (1974) 202 - 6. (Τ. Αθ. Γρ[ιτσόπουλος]).
358. **Κλουκίνας Γ.** Ποιμενικὰ Ὀλυμπίας. Ὀλύμπ Χρον Β' (1971) 127 - 136.
359. **Ἀμοιραλῆς Γεώργ.** Ἀγροτικὰ ἔθιμα τῆς Τήρου. Λαογρ ΚΗ' (1972) 375 - 380.
360. **Ἀποστολάκης Σταμ. Α.** Ἀγροτικὰ ἔθιμα τῆς Κρήτης. Τὰ ἔθιμα τῆς σπορᾶς (περιοχῆς Ἀνατολικοῦ Σελίνου Χανίων). Ἑλλην Ψυχὴ 2 (1972) 29 - 34.
 Δημοσ. καὶ τινὰ ἄσματα, ἐπίσης δὲ καὶ λεξιλόγιον καὶ εἰδήσεις περὶ γεωργικῶν ἐργαλείων.
361. **Ἀρσενίου Λάζ. Ἀρσ.** Οἱ ἄτυποι συνεταιρισμοὶ τῶν ὀρεινῶν κτηνοτρόφων. Τὰ Τσελιγγᾶτα. Στὴν εἰρηνικὴ παραγωγὴ καὶ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες. Ἀθῆναι 1972, 8ον, σελ. 67.
362. **Γιαννακόπουλος Βλ.** Ποιμενικὸς βίος τῶν κατοίκων Πραστοῦ Κυνουρίας. Ἑλλην Ψυχὴ 3 (1972) 12 - 13.
363. **Ζαχαρίου Κ.** «Τὸ θιλημονιὸν» (ὁ γυρισμὸς τῶν σφουγγαράδων). Καλυμν Παλμὸς 4 (1972) 39 - 41.
364. **Imellos Steph. D.** Kurzer Kommentar zu den Jahresfeuern und dem hölzernen Pflug des Atlases der Griechischen Volkskunde (AHL). (Βραχὺ ὑπόμνημα περὶ τῶν περιοδικῶν πυρῶν καὶ τοῦ ξυλίνου ἀρότρου τοῦ Ἀτλαντος τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας). Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 17- 26.
365. **Καραγιαννάκος Ἀπόστ.** Οἱ καμινιάρηδες. Λακωνικά Θ' (1972), τεῦχ. 53, σ. 169 - 170.
366. **Κωνσταντινόπουλος Χρ. Γ.** Οἱ Καλαβρυτινοὶ μαστόροι. Ἐπετ Καλαβρ 4 (1972) 111 - 122.
 Δημοσ. καὶ 10 ἄσματα.

367. **Λεονάρδος 'Αντ.** 'Από τή ζωή τῶν ψαράδων τοῦ Μεσολογγιοῦ. Τὰ καμάκια. 'Ελλην Ψυχὴ 2 (1972) 27 - 28.— Πρυὲς στὸ Μεσολόγγι. Αὐτόθι 3 (1972) 14 - 16.
368. **Μπέντας Κωνστ.** Πῶς ἔβγαине ἡ ρακὴ. Σιατιστέων Μνήμη (1972) Α66 - Α67.
369. **Πανάρετος 'Ανθ.** Τὸ κυπριακὸν ξύλινον ἄροτρον. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεῦχ. 6, σ. 118 - 120.
370. **Σορδίνας Αὖγ.** Τὰ λουτροῦβιά τῆς Κερκύρας. Δελτ 'Αν 'Ετ Κερκ 9 (1972) 7 - 16 + 7 πίν. ἐκτ. κειμ.
371. **Στυλιανοῦ Π.** Τὸ κυπριακὸν ξύλινον ἄροτρον. Κυπρ Λόγος 4 (1972), ἀρ. 21 - 22, σ. 128 - 131.
372. ——— Τὸ κυπριακὸν ξύλινον ἄροτρον. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεῦχ. 4 - 5, σ. 81 - 83.
373. ——— Κυπριακὰ καλλιεργητικὰ καὶ μεταφορικὰ μέσα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν τῆς νήσου. Συμπ Λαογρ (1972) 45 - 49.
374. **Χατζηκωστῆς Νικόλ.** 'Ο ληνός. Συμπ Λαογρ (1972) 33 - 38.
375. **'Αρχιγένης Δημ. Ι.** Τὰ ψάρια στὴ Σμύρνη. Μικρασιατικά 2 (1972 - 73) 184 - 194.
376. **Καπελλᾶ Θεμελίνα** Κλαοφόρες. Καλὺν Παλμός 6 (1973) 28 - 31.
377. **Λαμνᾶτος Βασ.** 'Η ζωὴ στὰ χειμάδια. Αθήνα 1973, 8ον, σελ. 153.
Κρίσις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 419 - 20 (Γ. Α. Μέγας).
378. **Λαμπαδαρίδης Νικ. Σ.** 'Η ψαρκὴ στὰ Μαρμαρονήσια. (Τεχνικὴ, σύνεργα καὶ ἐθιμογραφία της). 'Ελλ Τέχνη 11 (1973) 110 - 121.
Δημοσ. καὶ 10 δίστιχα ὡς καὶ ἐν ἐργατικὸν ἄσμα («βαρκαρόλα»).
- 378α. **Πανάρετος 'Ανθ.** Τὸ κυπριακὸν ἀγρινόν. Λαογρ Κύπρος Γ' (1973), τεῦχ. 9, σ. 127 - 132.
379. **Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα** Τρύγος καὶ χαρὰ στὴν Μακεδονία. Νάουσα, Καστοριά, Θεσσαλονίκη. Μακεδ Ζωὴ τεῦχ. 87 (1973), σ. 24 - 25.
380. **Παυλίδης Βασ. Π.** Πρόβατα καὶ γίδια, γάλα καὶ τυρὶ στὴ λαογραφία τοῦ τόπου μας. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τεῦχ. 245 - 46 σ. 582 - 589, τεῦχ. 247 - 48 σ. 719 - 729, ΚΒ' (1973), τεῦχ. 254 - 55 σ. 365 - 374, τεῦχ. 256 - 58 σ. 516 - 524, τεῦχ. 259 - 60 σ. 671 - 683 [συνεχίζεται].
381. **Σπανάκης Στέργ. Γ. - Calvert N. C.** Τὸ Λασίθι καὶ οἱ μύλοι του. 'Αμάλθεια Δ' (1973), τεῦχ. 16 - 17, σ. 257 - 273.
382. **Τζημουράκας Χρ.** Οἱ στρουγγες τῶν Γρεβενῶν. Στὰ Κοπατσιαροχώρια. Μακεδ Ζωὴ τεῦχ. 87 (1973), σ. 50 - 52.
Δημοσ. καὶ τινὰ ἄσματα.

383. **Imellos Steph. D.** Die Erntegeräte in Griechenland. (Τὰ ἐργαλεῖα θερισμοῦ ἐν Ἑλλάδι). Ἐπ ΚΑ ΚΓ' (1973 - 74) 10 - 16.
384. **Καλλιάνης Δημ.** Σκαφιδάδες καὶ ἀδραχτάδες τοῦ βορεινοῦ Ταυγέτου. Ἑλλ Τέχνη 14 (1974) 45 - 46.
385. **Καραγιαννάκος Ἀπόστ.** Μύλοι καὶ μυλωνάδες. Λακωνικά ΙΑ' (1974), τευχ. 61, σ. 19 - 21.
386. **Κυπριανοῦ Χρῦς.** Ἀποστάξεις. Λαογρ Κυπρ Δ' (1974), τευχ. 11 - 12, σ. 79 - 84.
387. **Κωτσέλης Ἀριστ.** Γεωργικά ἔθιμα τοῦ χωρίου Ἀρμόλια τῆς Χίου. Λαογρ ΚΘ' (1974) 352 - 355.
Εἰδήσεις γεωργικοῦ βίου καὶ λαϊκῆς κτηνιατρικῆς.
388. **Μαραγκὸς Δημ.** Ἀγροτικά ἔθιμα τοῦ χωρίου Σύβρος τῆς Λευκάδος. Λαογρ ΚΘ' (1974) 350 - 352.
389. **Μαρκόπουλος Μάρκ.** Ἐθιμα ἀγροτικῆς ζωῆς τοῦ χωρίου Καστανιά Κατερίνης. Λαογρ ΚΘ' (1974) 347 - 350.
Εἰδήσεις περὶ ἀγροτικοῦ βίου καὶ λατρείας.
390. **Μυλωνᾶς Ἀντ.** Ἀγροτικά ἔθιμα πέως δήμου Ὀφιορείας τῆς ὁρεινῆς Ναυπακτίας. Λαογρ ΚΘ' (1974) 323 - 328.
391. **Παπαθανασόπουλος Θαν.** Ἀπὸ τὴν φοιτητικὴν ζωὴν. Λαογρ ΚΘ' (1974) 355 - 356.
392. **Παρασκευαΐδης Γ. Ε.** Οἱ τσουκαλάδες. Αἶολ Γράμμ Δ' (1974) 388 - 393.
393. **Σωτηράκης Ν.** Τὸ ἀλώνι. Χιακὴ Ἐπιθεώρ 12 (1974), τευχ. 36, σ. 133 - 137.
394. **Τσελέκας Κ.** Ὁ ζευγαῖς. Αἶολ Γράμμ Δ' (1974) 121 - 123.
395. **Χατζηγεωργίου Γ.** Γλωσσικά καὶ λαογραφικά Νέου Χωρίου Κυθραίας. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τευχ. 10, σ. 25 - 30.
Εἰδήσεις περὶ γεωργ. βίου.
396. **Καραπατάκης Κ.** Ὁ δράκος. Παλιὸ ἀγροτικὸ ἔθιμο Δυτ. Μακεδονίας. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 79 - 124.
397. **Κωστάκης Θαν. Π.** Τὰ ποιμενικά τῆς Τσακωνιάς. Λαογρ Λ' (1975) 45 - 160.
398. **Πανάρετος Ἀνθ.** Ἀπὸ τὴν ποιμενικὴν ζωὴν. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τευχ. 13, σ. 17 - 18.
α' Κουδούνια - καμπανέλλες. β' Λέξεις
399. **Παπαθανασόπουλος Ἡλ.** Τὸ μύρωμα τῶν βαγεγιῶν. Λακωνικά ΙΒ' (1975), τευχ. 71, σ. 149 - 151.

400. **Χατζηγεωργίου Γεώργ.** Γλωσσικά και λαογραφικά Νέου Χωρίου Κυθραίας. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τεύχ. 13, σ. 19 - 22.
Ειδήσεις περί έλαιοκομίας.
401. **Χατζηκώστας Λεόντιος** Πογγουρτζή(δ)ες ή πογκλωγιάρη(δ)ες. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τεύχ. 14 - 15, σ. 61 - 63.
Ένδιαφέρει και τὸ λαϊκὸν δίκαιον.

5. Βιοτεχνία και λαϊκή τέχνη.

(Άρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ύφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, αγγειοπλαστική, μεταλλουργική, λαϊκά έπιτηδεύματα).

[Βλ. και τὰ άρθρα ὑπ' ἀριθ. 26. 42. 44. 45. 51. 54. 62. 75. 79. 82. 85. 86. 88. 91. 93. 95. 96α. 98. 109. 116. 130. 137. 146. 171. 172. 174. 189. 229. 235. 240. 252. 253. 295. 300. 306. 310. 370. 381. 392. 398]

402. **Μαμμόπουλος Άλέξ. Χ.** Άγγελική Χατζημιχάλη και ή Ήπειρωτική λαϊκή τέχνη. Έν Άθήναις 1967, 8ον, σελ. 47. (Βιβλιοθήκη Ήπειρωτικής Έταιρείας Άθηνών, άρ. 16).
403. **Δανός Μάνος** Ή τεχνική τής κεραμικής. (Έθνικός Όργανισμός Έλληνικής Χειροτεχνίας). Έκδοσις δευτέρα. Άθήναι 1969, 8ον, σελ. 173.
Άναφέρεται και εις τήν παραδοσιακήν κεραμικήν.
404. **Χατζημιχάλη Άγγελική** Ύποδείγματα ελληνικής διακοσμητικής. (Patterns of Greek dekorative art). Έκδοσις δευτέρα. Άθήναι 1969, 4ον, σελ. 97. Σελ. 11 - 26 κείμενον ελληνιστί, σελ. 27 - 38 κειμ., άγγλιστί, σελ. 39 κέξ. πίνακες (29).
405. **Κονταξάκης Γεώργ. Γ.** Ταξινομημένα στοιχεΐα από τήν χρωματική όργάνωση τής ανώνυμης άρχιτεκτονικής τής Αΐγινας, του Πόρου και τής Ύδρας. Έπετ Πολυτεχν Δ' (1969 - 70) 21 - 46 + 1 πίν. έκτ. κειμ. [και άγγλιστί αὐτόθι, σελ. 47 - 59].
406. **Λειμώνα - Τρεμπέλα Έλένη** Τὸ λαϊκὸ Καρπάθικο σπίτι. Θεσσαλονίκη 1970. [Βλ. Έπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 164, άρ. 248].
Κρίσεις: Έλληνικά 25 (1972) 257-59 (Θ. Π. Κωστάκης). Δωδεκ Χρον 1 (1972) 355 - 56 (Ι. Μ. Χατζηφώτης).
407. Μουσεΐον Μπενάκη. Κεντήματα Ήπείρου και Έπτανήσου [και άγγλιστί]. Άθήναι 1965, 16ον, σελ. 4, πίν. 27.— Κεντήματα Σκύρου [όμοίως]. Άθήναι 1965, 16ον, σελ. 3, πίν. 29.— Κρήτη. Δωδεκάνησα. Κυκλάδες. Κεντήματα [όμοίως]. Άθήναι 1966, 16ον, σελ. 4, πίν. 30.— Άσημικά [όμοίως]. Άθήναι 1967, 16ον, σελ. 4, πίν. 32.— Κεραμικά Μικρᾶς Άσίας [όμοίως]. Άθήναι 1969, 16ον, σελ. 4, πίν. 31.— Χρυσافικά [όμοίως]. Άθήναι 1970, 16ον, σελ. 4, πίν. 48.
408. **Τζελέπης Πάνος - Νικολής** Λαϊκή ελληνική άρχιτεκτονική. Άθήνα 1971, 4ον, σελ. 17 + πίν. 30 έκτ. κειμ.
Κρίσις: Ν Έστ 91 (1972) 405 - 6 ([Γ.] Χατζ[ίνη]).

409. **Βασιλειάδης Δ.** Μάνη. Ν 'Εστ 91 (1972) 75 - 85.
410. ——— Τὸ νησι τῶν θαυμάτων. Αἶολ Γράμμ Β' (1972) 227 - 231.
411. **Βεΐκου - Σεραμέτη Κατίνα** 'Ο ἄδραχτος. 'Ελλην Τέχνη 7 (1972) 120 - 123.
412. **Boser - Sarivaxévanis Renée** Anciennes techniques textiles artisanales de la Thrace et de la Macédoine. Compte rendu d'un voyage d'étude en Grèce du Nord. Separatum, Verhandl. Naturf. Ges. Basel, τ. 82, ἀρ. 2 (1972), σ. 230 - 241.
413. **Δημητρίου Νικ.** 'Η ὑφαντική τέχνη στὴ Σάμο. Λαογρ ΚΗ' (1972) 125 - 158 + πίν. 2 ἐκτ. κειμ.
414. **Διδασκάλου 'Ιφιγένεια** 'Ενα σκίτσο τοῦ παλαιοῦ Καστοριανοῦ γουναράδικου. 'Ελλ Τέχνη 8 (1972) 188 - 192.
415. **'Εγγονόπουλος Ν.** «'Ελληνικά σπίτια». 'Εθν. Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον. 1972, 4ον, σελ. 10 + πίν. 18.
Κρίσις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 400 - 2 (Γ. Α. Μέγας).
416. **Ζώρα Πόπη** Δυὸ μεγάλοι μαστόροι τοῦ ἀσημιοῦ. 'Αθανάσιος Τζημούρης. Γεώργιος Διαμαντῆς Μπάφας. ('Αθήναι) 1972, 4ον, σελ. 64.
Κρίσις: 'Ελλ Τέχνη 14 (1974) 62 (Κ. Λ. Μαργαρινός).
417. 'Η τέχνη στὸν ἀργαλειὸ τοῦ ἐλληνικοῦ χωριοῦ. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 79 (1972), σ. 34.
418. **Θεοδωρακάκου - Βαρελίδου Πόπη** Κάστρο Γρηγοράκηδων εἰς 'Αγερανὸ Μάνης. Τεχν Χρονικὰ 4/1972, σ. 309 - 326 + 1 πίν. ἐκτ. κειμ.
Σελ. 309 - 13 κείμενον, 314 - 15 κατόψεις καὶ τομαί, 316 - 26 εἰκόνες 34.
419. **Καλογεροπούλου 'Ελένη** 'Η τεχνική τοῦ τσεβρέ. 'Ελλ Τέχνη 8 (1972) 135 - 145.
420. **Καραγιαννάκος 'Απ.** Τὰ λιοτριβιά καὶ ὁ σπαῆς. Λακωνικὰ Θ' (1972), τεῦχ. 51, σ. 104, 107.
Εἰδήσεις περὶ βιοτεχνίας καὶ κοινων. ὁργανώσεως.
421. **Καχραμάνος Χάρ.** 'Εκφραστικοὶ τρόποι καὶ μέσα τῶν χειροποίητων ταπήτων. 'Ελλ Τέχνη 7 (1972) 66 - 75.— Τὰ ἀργαλειά. Αὐτόθι 9 (1972) 211 - 225.
422. **Κεφαλληνιάδης Νικ.** 'Η μαρμαρογλυφική στὴ Νάξο. (Τέμπλα, φεγγίτες, ὑπέρθυρα, οἰκόσημα, δάπεδα, βρύσες). 'Ελλ Τέχνη 6 (1972) 47 - 56.
423. **Κόκκινος Δημοσθ.** 'Εκθεση ὑφαντῶν λαϊκῆς τέχνης. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τεῦχ. 245 - 46, σ. 653 - 654.
424. **Κονταξάκης Γεώργ.** Ταξινομημένα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν χρωματικὴ ὁργάνωση τῆς λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς 'Αρναίας, τῆς Γαλάτιστας καὶ τοῦ Πολυγύρου. 'Επετ Πολυτεχν Ε' (1971 - 72) 319 - 349.

425. **Κωνσταντινίδης Δημ.** Μνημειακή καὶ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Κύπρου. 'Ελλ Τέχνη 9 (1972) 193 - 210. [Καὶ αὐτοτελῶς, 'Αθῆναι 1972, 8ον, σελ. 20].
426. **Μαρμαρινὸς Κλ.** Θάλασσα καὶ χειροτεχνία. 'Ελλ Τέχνη 8 (1972) 129 - 134.
427. **Μέγας Γεώργ. Α.** Τὰ ἀρχοντικὰ τῆς Σιατίστης. ('Απὸ τὸ «'Ημερολόγιον 'Ιονικῆς καὶ Λαϊκῆς Τραπεζῆς» τοῦ 1965 καὶ 1966). Σιατιστέων Μνήμη (1972) Α80 - Α83.
428. **Μηλιατζίδου - 'Ιωάννου Εὐδοκία** Οἱ καμπάνες τῆς Θεσσαλονίκης. Πληροφορίες γιὰ τοὺς τεχνίτες καὶ τὴν τέχνη τους. Μακεδονικά 12 (1972) 234 - 263.
429. ——— Τὰ κουδούνια καὶ ἡ τέχνη τους. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τεῦχ. 239 - 40, σ. 176 - 189.
430. **Μουτσόπουλος Ν. Κ. κ.ἄ.** Καστοριά. Λεύκωμα. 'Ιστορικὴ - χωροταξικὴ - πολεοδομικὴ - μορφολογικὴ μελέτη Καστοριάς. Θεσσαλονίκη 1972, διαστ. 0.48×0.57 μ., φύλλα 139. "Εκδόση 'Εργαστηρίου 'Αρχιτεκτονικῆς Μορφολογίας καὶ Ρυθμολογίας Πολυτεχνικῆς Σχολῆς 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου. 'Ενδιαφέρει καὶ λαογραφικῶς.
431. **Μπούρας Χαρ.** Εὐστά - sgraffiti στὴν ἀνώνυμη ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Χίου. 'Επετ Πολυτεχν Ε' (1971 - 72) 1 - 16 + πίν. I - IV ἐκτ. κειμ.
Κρίσις: 'Ελληνικά 25 (1972) 488 - 89 (Ὁ Εὐστώνωρα Σκούτερη).
432. Νεοελληνικὴ Χειροτεχνία. 'Εθνικὴ Τράπεζα τῆς 'Ελλάδος. 'Αθῆναι 1969 [Βλ. 'Επ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 169, ἀρ. 318].
Κρίσις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 462 - 67 (Μ. Γ. Μερικλῆς).
433. **Ευδᾶ Μαρία** 'Η χρῆση τῆς πέτρας στὰ Νένητα. Χιακὴ 'Επιθεώρ 10 (1972), τεῦχ. 28, σ. 29 - 35.
434. **Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα** 'Η τέχνη τῶν Σαρακατσάνων τῆς Θράκης. Μακεδ Ζωὴ τεῦχ. 69 (1972), σ. 26.
'Αναφέρεται εἰς σχετικὴν διάλεξιν τῆς 'Ελένης Φιλιππίδου.
435. Πεπραγμένα τοῦ Μουσείου λαϊκῆς τέχνης Κύπρου κατὰ τὸ 1972. Κυπρ Σπ ΛΣ' (1972) 245 - 252 [247 - 250 πίνακες].
436. **Στεφάνου 'Ιωσ.** Χαρακτηρισμός, ἀξιολόγησις καὶ καθορισμός βαθμοῦ προστασίας τῶν ιστορικοπαραδοσιακῶν οἰκισμῶν. "Ανω Σύρος. Τεχν Χρονικά 8/1972, σ. 719 - 746.
437. **Τσαγκάρη Στέλλα** 'Υφαντὰ τῆς 'Αρναίας. Μακεδ Ζωὴ τεῦχ. 72 (1972), σ. 27 - 34.
438. **Τσαούσης Παναγ.** Οἱ Σιατιστινοὶ στὰ παζάρια. Σιατιστέων Μνήμη (1972) Α160.

439. **Τσιτρούλη Αϊκατερίνη** Κεντήματα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Μακεδ Ζωή τευχ. 73 (1972), σ. 27 - 29.
440. **Φιλιππίδης Δημ.** Μερικὲς σκέψεις γιὰ τὸ λαϊκὸ πολιτισμό. Ἡ ὑποδηματοποιία τῆς Ὀλύμπου στὴν Κάρπαθο. Λαογρ ΚΗ' (1972) 39 - 65.
441. **Φωκᾶς - Κοσμετᾶτος Νικόλ.** Εὐλογλυπτικὴ τέχνη. Τὰ τέμπλα ἐν Κεφαλληνίᾳ. Κεφαλον Πρόοδος Α' (1972), τευχ. 5, σ. 4 - 5.
442. **Βασιλειάδης Δ.** Ὀδοιπορία στὶς μορφὲς καὶ τὸ ὄφος τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου. Ἀθήνα 1973, 8ον, σελ. 272.
Κρίσεις: Δωδεκ Χρον 2 (1973) 389 (Ι. Μ. Χατζηφώτης). Συμαῖκα Β' (1974) 299 - 301 (Ἀντ. Φ. Κατσουρός). Κυπρ Λόγ 6 (1974), ἀρ. 32, σ. 132 - 34 (Κ. Π. Κύρρης). Ἡπειρ Ἑστ ΚΓ' (1974), τευχ. 269 - 70, σ. 574 - 76 (Γ. Γ. Μουγογιάννης). αὐτόθι, τευχ. 271 - 72, σ. 247 - 48 (Δ. Κόκκινος). Αἶολ Γράμμ Δ' (1974) 154 - 55 (Γ. Βαλ[έτας]).
443. Ἐξώπορτα στὴν παλιὰ Ξάνθη. Θρακ Χρον 30 (1973) 47, 65, 97. [Εἰκόνες].
444. **Ζέρβας Γεώργ.** Τὸ σπίτι τῶν Ζερβαίων στὸ Δολό. Φρουριακὰ Χρονικά 1 (1973) 127 - 150.
Σελ. 130 κἄξ. εἰκόνες, κατόψεις, ὄψεις, ἀξονομετρικόν, προβολαὶ κ.ἄ. ἀρχιτεκτονικὰ στοιχεῖα.
445. **Ζωγραφάκης Γ.** Τὰ ἀρχοντικά τῆς Σιάτιστας. Μακεδ Ζωή τευχ. 89 (1973), σ. 40 - 41.
- 445α. **Κάσης Μιχ.** Πύργοι καὶ ἀρχοντικά τῆς Μάνης. Περιοδ. Φύσις καὶ ζωή, τευχ. 10 (1973), σ. 14 - 16.
446. **Κεφαλᾶς Κ.** Χαλκιάδες καὶ χαλκώματα στὴν Θεσσαλονίκη. Μακεδ Ζωή τευχ. 84 (1973), σ. 21 - 25.
447. **Κεφαλληνιάδης Ν.** Ὑφαντικὴ καὶ κέντημα στὴ Νάξο. Ἑλλ Τέχνη 11 (1973) 66 - 79, 12 (1973) 175 - 184.
Δημοσ. καὶ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐν παραμῦθι, ἐπίσης δὲ παραδόσεις καὶ στίχοι ᾠμάτων, δίστιχα, παροιμίαι καὶ αἰνίγματα.
448. **Κωνσταντινίδης Δημ.** Πρυσκυνητάρια. (Μία μορφὴ τῆς λαϊκῆς μας τέχνης). Ἑλλ Τέχνη 13 (1973) 208 - 225.
449. **Λειμώνα - Τρεμπέλα Ἑλένη** Πεταλόσχημοι ἀνεμόμυλοι Κρήτης καὶ Καρπάθου. Ζυγός, ἀρ. 2 (1973), σ. 63 - 67.
- 449α. **Λυγίζος Γ.** Ἡ Κυκλαδίτικη ἀρχιτεκτονικὴ. Περιοδ. Φύσις καὶ ζωή, τευχ. 11 (1973), σ. 8 - 14.
450. **Λώλης Ν. Β.** Παραδοσιακὰ στοιχεῖα καὶ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ λαϊκοῦ ἡπειρωτικοῦ σπιτιοῦ. Ἡπειρ Ἑστ ΚΒ' (1973), τευχ. 256 - 58, σ. 496 - 499.

451. Μακεδονικό χωριό με αρχιτεκτονικά μνημεῖα στὴν Θεσσαλονίκη. Μιά συζήτηση με τὸν καθηγητὴ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κ. Ν. Μουτσόπουλο. Μακεδ Ζωή τεύχ. 86 (1973), σ. 22 - 25.

Εἰκόνες 7 προπλασμάτων λαϊκῶν οἰκιῶν.

452. ***Μαμμόπουλος Ἀλέξ. Χ.** Λαϊκὴ ἀρχιτεκτονική. Ἡπειρώτες μαστόροι καὶ γεφύρια. Ἀθήνα 1973.

Κρίσεις: Ἡπειρ Ἔστ ΚΓ' (1974), τεύχ. 271 - 72, σ. 748 (Δ. Κόκκινος).

453. **Μουτσόπουλος Ν.** Ἡ ἐπίδραση τῆς μορφολογίας τῶν πύργων στὴν ὀχυρὴ κατοικία τοῦ ἐλλαδικοῦ χώρου τοῦ XVI - XVIII αἰῶνος. Φρουρ Χρον 1 (1973) 35 - 108.

Σελ. 35 - 40 κείμενον. 41 κέξ. εἰκόνες, ὄψεις, τομαί, κατόψεις κ.ἄ. ἀρχιτεκτονικά στοιχεῖα.

454. ——— Παραδοσιακὰ σπίτια τῆς Μακεδονίας. Περιοδ. Φύσις καὶ Ζωή, τεύχ. 10 (1973), σ. 6-8.

455. **Μπάμιος Κ.** Τὸ μαλλί, ὅπως τὸ ἐπεξεργάζονται εἰς τὸ Σουφλί. Ἀρχ Θράκης 36 (1973) 165 - 198.

Δημοσιεύονται καὶ τινες σχετικαὶ παροιμαὶ καὶ προλήψεις, ἐπίσης δὲ καὶ λεξιλόγιον.

456. **Νομικὸς Θεοφ.** Ἀπὸ τὴν παράδοση στὴ σύγχρονη ἀνάπτυξη τῆς ξυλογλυπτικῆς. Ἑλλ Τέχνη 12 (1973) 149 - 152.

457. **Παρασκάκη Στέλλα** Ἐγχειρίδιον τῆς ἐλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης. Ἀθήναι 1973, 8ον, σελ. 88 + 16 πίν.

458. **Πασαδαῖος Ἀριστ.** Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἰμβρου. Ἀθῆναι 1973, 8ον μέγα, σελ. 78 + πίν. 22 ἐκτ. κειμ. (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Δημοσιεύματα τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, ἀριθμ. 12).

Ἐν σελ. 56 - 76 περίληψις γαλλιστί.

459. ——— Τὸ λαϊκὸ σπίτι τῆς Ἰμβρου. Ζυγὸς 4 (1973) 81 - 85.

460. **Σορτικοῦ - Τεντοκάλη Μάγδα** Κασελάκια χρυσοχόων ἀπὸ τὸ Νυμφαῖο τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Ζυγὸς 3 (1973) 75 - 77.

461. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Ὁ δικέφαλος αἰτὸς ἰδίᾳ ὡς σύμβολον ἢ ὡς θέμα κοσμήσεως κατὰ τὴν βυζαντινὴν καὶ μεταβυζαντινὴν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων περίοδον. Ἐπ Βυζ Σπ 39 - 40 (1972 - 73) 162 - 174.

Κρίσεις: Λαογρ Κύπρ Δ' (1972), τεύχ. 11 - 12, σ. 85 - 86 (Ν. Ὁρφανίδης).

462. **Σταμέλος Δημ.** Τὸ τέμπλο τοῦ Ἀγ - Νικόλα στὸ Γαλαξείδι κι' ὁ τεχνίτης του. Ἀθήνα (1973), 8ον, σελ. 15.

Κρίσεις: Ν Ἔστ 94 (1973) 1186 ([Γ.] Χατζ[ίνης]). Ἑλλ Τέχνη 14 (1974) 62 - 63 (Κλ. Μαρμαρινός).

463. ——— Ἀρχοντικὰ καὶ ἱστορικὰ σπίτια τῆς Ἡπείρου. Περιοδ. Φύσις καὶ Ζωή, τεύχ. 10 (1973), σ. 9 - 11.

464. **Φαλταίτς Μ.** Σκυριανὴ ξυλοτεχνία. Ἑλλ Τέχνη 10 (1973) 33 - 43.

465. **Φαρμακίδης Κωνστ.** 'Η τέχνη καὶ οἱ Συμαῖοι τεχνίτες. Δωδεκ Χρον 2 (1973) 346 - 351.
466. **'Αστεριάδης 'Αγώνωρ** Τὸ σπῖτι τοῦ Σβάρτς στ' 'Αμπελάκια. 'Επανεκδο-
ση 1974, 8ον, σελ. 30 + εἰκ. 33 - 73. [Βλ. ΕΛΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57), σ. 173,
ἀρ. 337].
467. **Wagner Friedrich Christoph** Die Töpfersiedlungen der Insel Siphnos.
Ein Beispiel anonymer Architektur als Ausdruck von Umwelt, Lebens-
weise, Wirtschaftsweise und Siedlungsform. Karlsruhe 1974, διαστ.
0.21 × 0.21 μ., 8ον, σελ. 546, πίν. 76, εἰκ. 308 ἐντ. κειμ.
Κρίσις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 412 - 17 (Γ. Α. Μέγας).
468. **Βακιρτζής Γ. - Γράββαλος Π. - Τζιμούτης Κ.** 'Η λαϊκὴ ἐπιγραφή στὴν
'Ελλάδα. 'Εκδοση «Παπαστράτος ΑΒΕΣ». 'Αθήνα 1974, 8ον μέγα, σελ. 399.
Κρίσις: 'Ηπειρ 'Εστ ΚΓ' (1974), τεῦχ. 271 - 72, σ. 738 - 39 (Γ. Γ. Μουγο-
γιάννης).
469. **Βασιλειάδης Δημ.** Συμιακὰ ἀρχοντικά. Συμαϊκὰ Β' (1974) 33 - 58.
470. ——— Αἰολικὴ στιγμή. Λέσβος. Αἰὼν Γράμμ Δ' (1974) 209 - 221.
471. **Βουνᾶς Χρ.** Οἱ «τζελουτζ(ε)» [= ἀκρόπρωρα] τῶν καραβιῶν. Κεφαλον
Πρόοδος Γ' (1974), τεῦχ. 31, σ. 160 - 161.
472. **Γιὰ τοὺς συλλέκτες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ λαϊκὰ ἀναθήματα.** Ζυγὸς 10 - 11
(1974) 15 - 17.
Γενικαὶ πληροφορίες καὶ εἰκόνες ἀναθημάτων.
473. **Δημητριάδης Εὐάγγ.** 'Η Μόλιστα τῆς 'Ηπείρου. 'Ιστορία - Πολεοδομικὴ
διάρθρωση - 'Η πλατεία τοῦ Γαναδιοῦ - Μορφολογία - Πολεοδομικὴ μελέτη.
'Επετ Πολυτεχν 5' (1974) 109 - 230. [Σελ. 199 - 212 περίλ. ἀγγλιστί,
σελ. 215 - 224 Παράρτημα: Τοπωνύμια περιοχῆς Μολίστας (215 - 23).
'Επώνυμα οἰκογενειῶν κατὰ οἰκισμοὺς (224)].
Παρέχονται καὶ πολλὰ λαογραφικὰ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι ἰδίᾳ εἰς τὴν κοινὴν ὁργάνω-
σιν, τὸ ἔνδυμα, καὶ τὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων.
474. **Δημητρίου 'Ελένη** 'Η νεώτερη ἀγγειοπλαστικὴ τῆς Λαπῆθου. Χρον Λα-
πήθου II - III (1972 - 74) 11 - 30 + πίν. 25 (σελ. 31 - 55).
475. **'Ι(ωαννίδου) Θ.** Τὸ κέντημα σὰν ἔκφραση τῆς τέχνης. Μακεδ Ζωὴ τεῦχ.
98 (1974), σ. 18.
476. **Ζουρούδης Γεώργ.** 'Η ναυπηγικὴ στὴ Σύμη. Συμαϊκὰ Β' (1974) 157 - 186.
477. **Κορρέ Κατερίνα** Μιὰ νεοελληνικὴ παράσταση 'Αθηνᾶς. Ζυγὸς 8 (1974)
74 - 75.
478. **Κυριαζόπουλος Βασ. Δ.** Σιδεριές καὶ κάγκελλα ἀπὸ τὴν Μύκονο. 'Αντιπρο-
σωπευτικὰ δείγματα λαϊκῆς τέχνης. Ζυγὸς 10 - 11 (1974) 115 - 117.

479. **Κύρρης Λεων.** Πέντε επαγγέλματα στη Λάπηθο τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰώνα. Χρον Λαπήθου II - III (1972 - 74) 84 - 86.
1. Βλότομος. 2. Οἱ κτιστάδες. 3. Οἱ δουκανάρηδες. 4. Οἱ στρατουράδες. 5. Οἱ μικρέμποροι.
480. **Λειμώνα - Τρεμπέλα Ἑλένη** Αἰγαιοπελαγίτικοι ἀνεμόμυλοι. Τεχν Χρονικά 4/1974, σ. 319 - 338.
481. **Λώλης Ν.** Τὸ γιοφύρι. Ἀρχιτεκτονικὸ στοιχεῖο τοῦ Ἡπειρωτικοῦ χώρου. Ἡπειρ Ἑστ KB' (1974), τευχ. 261 - 62, σ. 49.
- 481α. **Μάτσας Νέστορας** Λαϊκὴ τέχνη καὶ μύστες. Μακεδ Ζωὴ τευχ. 99 (1974), σ. 40 - 43.
482. **Μεργιανοῦ Ἀνζελ** Ἀπὸ τὴν ἀρχαία καλλιτεχνία στὴ νεώτερη χειροτεχνία μας. Διαμόρφωση καὶ ἐξέλιξη διαφορῶν κλάδων της. Ἑλλ Τέχνη 14 (1974) 10 - 18.
483. **Μουσόπουλος Θαν.** Θησαυροὶ τῆς Κύπρου. (Συνοπτικὴ εἰκόνα τῆς Κυπριακῆς τέχνης). Θρακ Χρον 31 (1974) 54 - 57.
484. **Μπότσαρης Μάρκ.** Ἡ ἐλληνικὴ ἀργυροχοία καὶ τὸ σαβάτι. Ζυγὸς 7 (1974), 80 - 102.
485. **Προβατάκης Θωμάς Μ.** Τέχνη καὶ παράδοσις τῶν προσφορικῶν σφραγίδων τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1974) 219 - 234.
486. **Ρωμαῖος Κ.** Ἰσορροπία καὶ συμμετρία στὴ λαϊκὴ τέχνη. «Νόμος τῶν τριῶν», ὁ μεγάλος ρυθμιστής. Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 189 - 193.
487. **Σορτικοῦ - Τεντοκάλη Μάγδα** Κασελάκια χρυσοχόων ἀπὸ τὸ Νυμφαῖον. Μακεδ Ζωὴ τευχ. 95 (1974), σ. 19 - 21.
488. **Σταματόπουλος Τ.** Ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ χειροτεχνία στὴν Ἑλλάδα πρὶν ἀπὸ τὸ 1821. Ἑλλ Τέχνη 14 (1974) 1 - 5.
489. **Φραγκάκι Εὐαγγελία Κ.** Ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς Κρήτης. 3) Ὑφαντικὴ καὶ Βαφικὴ. Ἀθῆναι 1974, 8ον μέγα, σελ. 108 + 15 πίν. ἐκτ. κειμ.
Κρίσις: Ἀμάθεια 5' (1975), τευχ. 24 - 25, σ. 191 - 93 (Γ. Ν. Αἰκατερινίδης).
490. **Χολέβας Νικ. Θ.** Τὸ λαϊκὸ σπίτι στὴν περιοχὴ τῆς Κυρηναίας. Ζυγὸς 9 (1974) 12 - 16.
491. † **Ἀθανάσιος Παπᾶς**, ἐπίσκοπος Ἐλενουπόλεως, Ποιμαντικὴ ράβδος τοῦ μητροπολίτου Λέρου καὶ Καλύμνου Χρυσάνθου. Θεολογία 46 (1975) 198 - 203.— Ἀνέκδοτά τινα ἄμφια τοῦ ἱ.ν. προφήτου Ἡλιοῦ Χρυσουπόλεως. Αὐτόθι, σ. 368 - 391 + πίν. σ. 392 - 404.— Ξυλόγλυπτα ἐξαπτέρυχγα τοῦ ἱ.ν. προφήτου Ἡλιοῦ Χρυσουπόλεως. Αὐτόθι, σ. 740 - 745 + πίν. σ. 746 - 748.

492. **Ἀρναούτογλου Χρυσauγή** Σκυῖρος. Ἡ μορφή τοῦ παραδοσιακοῦ οἰκισμοῦ καὶ τῆς κατοικίας σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν ὀργάνωση τῆς ζωῆς. Ζυγὸς 15 - 17 (1975) 131 - 138.
- 492α. **Βάος Ζαφείριος - Νομικὸς Στέφ.** Ὁ ἀνεμόμυλος τῶν Κυκλάδων (Προανακοίνωση). Ἀνθρωπος II₁ (1975) 91 - 114.
493. **Βασιλειάδης Δ.** Θεώρηση τῆς αἰγαιοπελαγίτικης ἀρχιτεκτονικῆς ὑπὸ ἀνήσυχη ὀπτική γωνία. Ἀθήνα 1971 (α' ἐκδ.), 1972 (β', γ' ἐκδ.), 1975 (δ' ἐκδ.), 4ον, σελ. 227. [Εἰκόνες 188 ἐντὸς καὶ ἐκτὸς κειμ.].
Κρίσεις: Κυπρ Λόγος 4 (1972), ἀρ. 21 - 22, σ. 168 - 75 (Κ. Π. Κ[ύρρης]).
Αἰολ Γράμμ Β' (1972) 83 (Γ. Βαλ[έτας]).
494. **Καλλιάνης Δ. Γ.** Ἡ ἐκκλησία τῆς Καστανιάς μουσεῖο τέχνης. Λακωνικά IB' (1975), τεύχ. 72, σ. 174.
Περὶ ξυλογλύπτου τέμπλου.
495. **Κοκκίνης Σπύρ.** Φωτογραφικὸ ἀρχεῖο λαϊκῆς καὶ νεοκλασικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἀρχ Εὐβ Μελ 20 (1975) 319 - 326.
496. **Κουφουδάκης Νικ.** Μεθοδολογία διατηρήσεως τῶν οἰκισμῶν τῆς Χαλκιδικῆς. Τὸ παράδειγμα τῶν Πυργαδικῶν. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 147 - 160.
- 496α. **Κυριαζόπουλος Βασίλ. Δ.** Αἱ ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης εἰς τὸ λαογραφικὸν Μουσεῖον Μυκόνου. Πεπραγμ Γ' Κρητολ Συν τόμ. Γ' (1975) 187 - 198 + πίν. 19 - 22 ἐκτ. κειμ.
- 496β. **Κωνσταντινίδης Δημ. Ἡλ.** Λαϊκὰ ἀρχιτεκτονικὰ στοιχεῖα τῆς Κρήτης. Πεπραγμ Γ' Κρητολ Συν τόμ. Γ' (1975) 199 - 206 + πίν. 23 - 28 ἐκτ. κειμ.
497. **Κωνσταντουδάκη Μαρία** Μαρτυρίες ζωγραφικῶν ἔργων στὸ Χάνδακα σὲ ἔγγραφα τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰώνα. Θησαυρίσματα 12 (1975) 35 - 136.
Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα.
498. **Λεωνιδοπούλου - Στυλιανοῦ Ρέα** Τὸ «Ἑλληνομουσεῖο» στὴ Ζαγορά τοῦ Πηλίου. Τεχν Χρονικά 6 - 7/1975, σ. 339 - 366.
Εἰδήσεις καὶ κοινῶν. ὀργανώσεως.
- 498α. Μακεδονικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Μακεδ Ζωή τεύχ. 112 (1975), σ. 21 - 25.
499. **Μακρῆς Κίτσος Α.** Οἱ φεγγίτες τῶν ἀρχοντικῶν. Ἀπὸ τὸ Βυζάντιο στὸ Μπαρόκ. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 177 - 182.
500. ——— Ἡ λαϊκὴ τέχνη στὴ σύγχρονη κοινωνία. Ζυγὸς 13 (1975) 60 - 61.
501. **Μέρτζος Νικ.** Οἱ χρυσοὶ καὶ ἡ παράδοση τῆς τέχνης στὴν Μακεδονία. Μακεδ Ζωή τεύχ 114 (1975), σ. 47.

502. **Μουτσόπουλος Νικόλ. Κ.** Μελέτη καταγραφής και αναβιώσεως τῶν παραδοσιακῶν οἰκισμῶν τῆς χώρας. Προβληματισμός και μεθοδολογία. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 191 - 208.
503. ——— 'Ο λαϊκὸς γλύπτης Ζαφείρης Μωραΐτης. Ζυγὸς 12 (1975) 59 - 61.
504. **Πετρονώτης 'Αργύρης** Οἰκισμοὶ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα στὴν ὄρεινὴ Γορτυνία ('Αρκαδία). 'Αθήνα 1975, 4ον, σελ. 177. ("Εκδοση Τ.Ε.Ε.).
Εἰς τὰς σελ. 73 - 78: Τὸ λαϊκὸ σπίτι. Οἱ κρῆνες. Δημοσιεύεται ἐπίσης πλῆθος τοπωνυμίων.
505. **Pieridou Angeliki G.** Cyprus embroidery. 'Επ Κύπρου VII (1973 - 75) 277 - 303 + πίν. XLVIII.
506. **Πλάτανος Β.** 'Η κεραμικὴ τῆς 'Αγιάσου. Αἰολ Γράμμ Ε' (1975) 297 - 299.
507. **Σκοπελίτης Στέλ.** Νεοκλασσικὰ σπίτι τῆς 'Αθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ. 'Αθήνα 1975, 8ον μέγα, φωτογραφίαι 273.
Κρίσεις: Λαογρ Α' (1975) 399 (Γ. Α. Μέγας). Ν 'Εστ 97 (1975) 760 - 62 ('Αριστ. Προβελέγγιος).
508. **Σταμέλος Δημήτρ.** Νεοελληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Πηγές, προσανατολισμοὶ καὶ κατακτήσεις ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα ὡς τὴν ἐποχὴ μας. 'Αθήνα 1975, 8ον, σελ. 192 + 20 εἰκ. ἐκτ. κειμ.
Κρίσεις: Λαογρ. Α' (1975) 427 - 29 (Μ. Γ. Μερακλῆς).
509. **Χαλκωματάδες.** Μακεδ Ζωὴ τεῦχ. 112 (1975), σ. 40 - 41.
510. **Χαριτωνίδη 'Αγγελικὴ** Θεόφιλος. Ζυγὸς 13 (1975) 79 - 83.
511. **Χιόνης Κων.** 'Η λαϊκὴ ξυλογλυπτικὴ στὴν Θάσο. Μακεδ Ζωὴ τεῦχ. 106 (1975), σ. 52 - 53.
512. **Χονδρὸς Κυρ. Μιχ.** Βρύσες καὶ συντριβάνια τῆς Ρόδου. Μελέτη ἔργων λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς. 'Αθήνα 1975, 8ον, σελ. 31.
513. **Χατζόπουλος Γ.Κ.** 'Η ἄμαξα εἰς τὸν Πόντον. 'Αρχ Πόντ 33 (1975 - 76) 36 - 50.

Δ'. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Λαϊκὴ πίστις.

α') Θρησκευτικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι τοῦ λαοῦ.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 157. 163. 183. 186. 196. 208. 210. 215. 218. 228. 233. 234. 238. 244. 246. 249. 250. 252. 259. 264. 265. 267. 268. 270. 272. 275. 285. 289. 293. 299. 305. 313. 454. 535. 543. 570. 1124. 1161]

514. **Γιαννακόπουλος Τ.** Τὸ μοναστήρι τῶν 'Αγίων Θεοδώρων 'Αροανείας καὶ τὸ θρυλικὸ κούτσουρο. 'Επετ Καλαβρ 4 (1972) 72 - 86.

Δεισιδαίμων δοξασία περὶ ἰάσεως ψυχοπαθῶν διὰ βασανισμοῦ των δι' εἶδους φάλαγγος καὶ τινες σχετικαὶ παραδόσεις.

515. **Καραβαλάκης 'Ι. Μ.** 'Η λιτανεία στο Λασίθι. 'Αμάλθεια Γ' (1972), τεύχ. 13, σ. 251 - 259.
516. **Χαραλάμπους Γεώργ. Χ.** Τὸ σπάσιμο τῶν πιάτων κατὰ τὰ συμπόσια. Συμπ Λαογρ (1972) 23 - 27.
517. **Χατζηκωστής Γ.** Πῶς γίνεται τὸ νέον προζύμι. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 6, σ. 108.
518. **Βροκίνης Λαυρέντιος** Περὶ τῶν ἐτησίως τελουμένων ἐν Κερκύρα λιτανειῶν τοῦ θ. λειψάνου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. . . Κερκυρ Χρον XVII (1973) 283 - 318.
'Αναδημοσίευσις ἐκ μελέτης τοῦ συγγρ. ἐκδοθείσης τὸ πρῶτον ἐν Κερκύρα τὸ 1893.
519. **Θηλυκὸς 'Αστέρ.** Δυὸ παλαιὰ ἔθιμα τῆς Νιγρίτας. Σερρ Χρον Σ' (1973) 289 - 292.
α' Τοῦ τζίρκ' τοῦ κ'λίκ' (πρωταρχαί), β' 'Ο ντουντουλές (μαγεία).
520. **Κοντοσόπουλος Νικ. Γ.** 'Η ἐπικλήσις τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων. (Νεοελληνικαὶ ἐπικλήσεις ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀντιστοίχους ἰταλικὰς). 'Αθηνᾶ 73 - 74 (1972 - 73) 104 - 126.
521. **Λουκάτος Δημ. Σ.** Οἱ ἀνοιξιάτικες ἐθιμικὲς λιτανεῖες. Κεφαλον Πρόοδος Β' (1973), τεύχ. 17, σ. 99 - 100.
522. **Πανάρετος 'Ανθ.** Δενδρολατρεία στὴν Κύπρ. Πρακτ Α' Κύπρ Συνεδρ τόμ. Γ' (1973) 261 - 264.
523. **Παπαχαραλάμπους Γεώργ. Χ.** 'Επιβιώσεις ἀρχαίων ἐθίμων ἐν Κύπρῳ. Τὸ σκλάβωμα. Πρακτ Α' Κυπρ Συνεδρ τόμ. Γ' (1973) 265 - 269.
524. **Ρουσούνιδης 'Α. Χ.** 'Η Πέτρα τοῦ Ρηοῦ. Κυπρ Λόγος 5 (1973), ἀρ. 27 - 28, σ. 132.
Μαγικαὶ ἐνέργειαι πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ νόσου.
525. **Γιαννακόπουλος Τ.** Τὸ λιόκρινο τοῦ μοναστηριοῦ τῶν 'Αγίων Θεοδώρων 'Αροανείας. 'Επετ Καλαβρ 6 (1974) 111 - 114.
526. **'Ημελλος Στέφ. Δ.** Θρακικὸν πασχαλινὸν ἔθιμον μαγικοῦ περιεχομένου. 'Επ ΚΛ ΚΓ' (1973 - 74) 3 - 9.
527. **Λεμοναρῆς Εὖρ.** Προλήψεις ἀπὸ τὴν Τσακίστρα. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 74.
528. **Νατσούλης Τ.** Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. 'Αθήνα 1974, 8ον, σελ. 254.
Μαγεία, δεισιδαιμονίαι, παραδόσεις τινές.
529. **Πολυμέρου Αἰκατερίνη** Δημῶδεις δοξασίαι περὶ χαλάζης καὶ τρόποι πρὸς ἀποτροπὴν ἢ κατάπαυσίν της. 'Επ ΚΛ ΚΓ' (1973 - 74) 50 - 62.
530. **Γκλέκας Γ. Δ.** Πυρολατρεία στὰ χρόνια μας. Λακωνικὰ ΙΒ' (1975), τεύχ. 68, σ. 38.

531. **Δημάκης Χρ.** Θρύλοι και παραδόσεις για τους καλλικατζάρους. Λακωνικά IB' (1975), τεύχ. 68, σ. 52.
532. **Κυθρεώτης 'Ιάκ.** 'Αγροτικές συνήθειες και προλήψεις. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τεύχ. 14 - 15, σ. 71 - 72.
533. **Σιδηρόπουλος Ν.** Παλιά έθιμα στην 'Εδεσσα. 'Εδεσσ Χρον 9 (1975) 53 - 54.
534. **Χατζιωνάς Στυλ.** Προλήψεις της 'Αλωνας [40]. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τεύχ. 13, σ. 26.

β') Μαγεία. 'Επωδαί.

1. Μαγεία.

[Βλ. και τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 150. 155. 159. 183. 196. 208. 209. 210. 233. 250. 252. 259. 260. 264. 275. 289. 293. 295. 519. 528. 540. 1134]

535. **'Ημελλος Στέφ. Δ.** Τὸ περὶ ζώων ιδιότητος ἔργου τοῦ Αἰλιανοῦ ὡς πηγὴ εἰδήσεων περὶ μαγικῶν καὶ δεισιδαιμόνων δοξασιῶν καὶ συνηθειῶν. 'Εν 'Αθήναις 1972, 8ον, σελ. 164. Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ. ('Εθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον 'Αθηνῶν. Φιλοσοφικὴ Σχολή. Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου, 19).

Α' Λαοὶ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν μαγείαν καὶ τέχνας αὐτῶν. Β' Μαγικά μέσα καὶ τρόποι. Γ' Θεραπευτικαὶ μέθοδοι. Δ' Διάφοροι προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι. Ε' Μαντική. Κριτικαὶ. Λαογρ ΚΟ' (1974) 433 - 35 (Δ. Α. Πετρόπουλος).

536. **Κουμπαρίδου 'Αναστασία** Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν περὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ Καββαλισμοῦ ἐν Κύπρῳ. ('Ο Σταυρὸς τοῦ χωρίου Ποταμιὰ καὶ ἀνάλυσις τῶν ἐπ' αὐτοῦ Καββαλιστικῶν σημείων). Συμπ Λαογρ (1972) 39 - 44.

537. **Μιχαήλ (Στάμης) Στ.** Τὸ κόσκινον. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 6, σ. 135.

538. **Ρωμαῖος Κ.** Οἱ αἰνιγματικοὶ «ἀργυράσπιδες» τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου. Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 224 - 230.

539. **Papamichael Anna J.** Birth and plant symbolism. Symbolic and magical uses of plants in connection with birth in modern Greece. Athens 1975, 8ον, σελ. 372.

2. 'Επωδαί.

[Βλ. και τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 157. 172. 196. 199. 207. 208. 213. 260. 265. 270. 549. 560]

540. **Κρεκούκας Δημ. Α.** 'Επωδὲς καὶ κατάδεσμοι Τριφυλίας μὲ συσχετισμὸ πρὸς ἀρχαῖα, μεσαιωνικὰ καὶ ἄλλα νεώτερα στοιχεῖα. 'Αθήνα 1971, 8ον, σελ. 55.

541. **'Αντωνίου 'Αντ.** Γηθκειὲς [4]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 123 - 124.

542. **Εὐαγγελινάκη Μαρία** Δημώδης ἱατρικὴ (γῆθειές) [6]. 'Αμάλθεια Δ' (1973), τεύχ. 14, σ. 4 - 5.
543. **Κλουκίνας Γ.** Λαογραφικὰ ἐπαρχίας 'Ολυμπίας. 'Ολυμπ. Χρον Δ' (1973) 139 - 148.
Δεισιδαιμονίαι καὶ 2 ἐπῳδαί.
544. **Ταουσιάνης Χρ. Ν.** Γῆτειές (ἀπὸ τὸ Ριζοκάρπασον). Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 332 - 33, σ. 21.
'Επῳδαί 4, νανουρίσματα 2.
545. **'Ανδρέου Χαρ.** Γῆθκειές [2]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 75 - 76.
546. **Βογιατζῆ - Μιχαλαριά Μαρία** Ξόρκια [12] - κατάρες [41]. Συμαῖκα Β' (1974) 287 - 298.
547. **'Ιωσήφ Σάββ.** Γῆθκειές [2]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 75.
548. **Παπαδόπουλλος Θεόδ.** Κυπριακαὶ ἐπῳδαί [18]. Κυπρ Σπ ΛΗ' - ΛΘ' (1974 - 75) 167 - 181.

Εἰς τὰς σελ. 177 κέξ. Γλωσσάριον, συνταχθέν ὑπὸ Μεν. Ν. Χριστοδούλου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

γ') Μαντική.

ΑΘΗΝΩΝ

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 150. 155. 163. 206. 214. 225. 244. 246. 249. 259. 264. 289. 302. 303. 306. 535.]

549. **Λυκάκη 'Ελένη** Μαντικάι συνήθειαι εἰς ταχτάς ἡμέρας ἐξ 'Αρκαδίας. Λαογρ ΚΗ' (1972) 365 - 367.
Δημοσ. καὶ ἐπῳδαί 2, δίστιχα 3.
550. **Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα** 'Αναβίωσις τοῦ Κλήδωνα εἰς Θεσσαλονίκην. Μακεδ Ζωή τεύχ. 74 (1972), σ. 33.
551. **Τζημούρακας Χρ.** 'Ο κλήδωνας. Μακεδ Ζωή τεύχ. 73 (1972), σ. 25 - 26.
552. **Βάρδα Μαρία** Παλιά ἔθιμα ποῦ ξαναζωντανεύουν. 'Ο Κλήδωνας. 'Αμάλθεια Δ' (1973), τεύχ. 15, σ. 200 - 205.
553. **Σαριγιόλης Θεόδ.** Λαογραφικά. Μαντική. 'Εδεσσ Χρον 4 (1973) 36 - 37.
- 553α. **Βίττης Φ.** 'Ο Κλήδωνας στὴν Δυτικὴ Μακεδονία. Μακεδ Ζωή τεύχ. 97 (1974), σ. 39.
554. **Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα** 'Ερμηνεία ὀνείρου ποῦ συμπίπτει μὲ ἀρχαιοελληνικὰς μυθολογικὰς παραδόσεις. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 209 - 217.

2. Λαϊκή κοσμοθεωρία και έπιστήμη.

α') Κοσμογονικοί και άστρολογικοί μύθοι. Μετεωρολογία.

[Βλ. και τὰ άρθρα ύπ' αριθμ. 163. 185. 225. 251. 252. 273. 289. 292. 293. 886]

555. **Άμοργινός Ίω**. Λαϊκή μετεωρολογία. Καλυμν Παλμός 5 (1973) 46.
556. **Παράσογλου Γεώργ. Μ.** Βραχεία προγνωστικά. Παρνασσός ΙΕ' (1973) 83 - 91.
Μετεωρολογικά προγνωστικά, βροντολογία και σεισμολόγια.
557. **Κυπριανού Χρυσ.** Πρόβλεψη του καιρού στο χωριό Τσακκίστρα. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τευχ. 10, σ. 32 - 38.
558. **Γκλέκας Γ. Δ.** 'Ο ύπολογισμός του χρόνου και ή πρόβλεψις του καιρού. Λακωνικά ΙΒ' (1975), τευχ. 70, σ. 103 - 104, 115.
559. **Μιχαήλ (Στάμης) Σταύρ.** Μερικά για τον καιρό. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τευχ. 14 - 15, σ. 74.

β') Δημόδης ιατρική - ιτηνιατρική.

[Βλ. και τὰ άρθρα ύπ' αριθμ. 156. 163. 169. 183. 190. 196. 215. 229. 233. 252. 258. 264. 265. 273. 289. 293. 387. 535]

560. **Άσημακόπουλος Παν.** Λαϊκή ιατρική. Όλυμπ Χρον Β' (1971) 154 - 164.
Δημοσ. και τινες έπωδαί.
561. **Βαβαρέτος Γεώργ. Άχ.** Κομπογιαννίτες, Ματσουκᾶδες, οί ξακουσμένοι αὐτοδίδακτοι γιατροί άπ' τὸ Ζαγόρι τῆς 'Ηπείρου. 'Αθήναι 1972, 8ον, σελ. 50. (Βιβλιοθήκη 'Ηπειρωτικῆς 'Εταιρίας 'Αθηνῶν, άρ. 35).
562. **Γκανιάτσας Κ.** Βότανα - Γιατροσόφια - Κομπογιαννίται. Πρόδρομος ανάκοίνωσις. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τευχ. 243 - 44, σ. 445 - 463.
563. **Δογάνης Διαμαντ.** Λαϊκή ιατρική. 'Ελλην Ψυχῆ 3 (1972) 45.
564. **Κεφαλληνιάδης Νικ.** Γιατροσόφια λαϊκά άπό παλαιούς κώδικες τῆς Νάξου. 'Ελλ Τέχνη 9 (1972) 234 - 244.
565. **Θανασούλια Βούλα** 'Ο πρακτικὸς γιατρός και τὰ βότανα... 'Αθήναι 1973, 8ον, σελ. 287.
566. **Κ[αψωμένος] Δ. Κ.** Τὸ πολύτιμο χειρόγραφό μας [ιατροσόφιον]. Κρητ Γράμμ τευχ. 2 (1972) σ. 26 - 27, 35, τευχ. 3 (1972) σ. 8, 33 - 34, τευχ. 4 (1973) σ. 26 - 28, τευχ. 5 (1973) σ. 36 - 38, τευχ. 6 (1973) σ. 36 - 37, τευχ. 7 - 8 (1973) σ. 88, τευχ. 9 (1973) σ. 37, τευχ. 10 (1973) σ. 34 - 35, τευχ. 11 - 12 (1973) σ. 44.
567. **Κρεκούκας Δημ. Α.** "Ενα παλιὸ ζαγορήσιο γιατροσόφι. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1973), τευχ. 252 - 53, σ. 237 - 249.

568. **Γκανιάτσας Κ.** Ἐρευνα ἐπὶ τῶν φαρμακευτικῶν φυτῶν τῆς χαράδρας τοῦ Βίκου. Ἡπειρ Ἑστ ΚΓ' (1974), τευχ. 263 - 65 σ. 212 - 229, τευχ. 266 - 68 σ. 393 - 411.
569. **Λεμοναρῆς Εὐρ.** Λαϊκὴ ἰατρικὴ. Μαθ Ἑστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 75.
570. **Παϊδούσης Μικὲς** Τὸ αἶμα στὶς δεισιδαίμονες συνήθειες καὶ τὴν δημῶδη ἰατρικὴ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Λαογρ ΚΘ' (1974) 249 - 290.
571. **Ταβλᾶς Γ.** Ἀπὸ τὰ παλιὰ συνταγολόγια ἀγνώστου. Ἀμάθεια Ε' (1974), τευχ. 18 - 19, σ. 70 - 73.
572. **Φαρμάκης Ν.** Ἐνας καλόγηρος - γιατρὸς στὴν Ἐλασσόνα τοῦ ΙΗ' αἰῶνα. Περραιβία 3 (1974) 18 - 20.
573. **Βιβιλάκης Γ.** Τὰ μακεδονικὰ βότανα, ἓνα μεγάλο φαρμακεῖο τοῦ Θεοῦ στὰ χωράφια. Μακεδ Ζωή τευχ. 112 (1975), σ. 18 - 20.

3. Δημῶδης φιλολογία καὶ γλῶσσα.

α') Ἄσματα.

1. Συλλογαί.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπὸ ἀριθμ. 150. 153. 156. 159. 160. 161. 163. 167. 171. 172. 174. 177. 180. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 194. 196. 197. 198. 199. 204. 205. 206. 208. 210. 211. 212. 217. 218. 221. 223. 224. 225. 226. 227. 229. 230. 231. 233. 234. 235. 236. 242. 244. 246. 248. 249. 250. 252. 254. 255. 260. 261. 266. 267. 269. 270. 272. 276. 277. 278. 280. 281. 283. 284. 285. 286. 288. 291. 293. 296. 298. 302α. 307. 360. 366. 378. 382. 447. 544. 705. 725. 728. 731. 732. 733. 739. 878. 1091. 1121. 1124. 1127. 1128. 1133. 1134. 1135. 1139. 1140. 1141. 1144. 1145. 1156. 1164. 1165. 1170. 1171. 1174. 1184. 1186. 1188. 1192. 1207. 1217. 1218. 1219. 1237. 1310]

574. **Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.** Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. Ὁ Κοντὸς [1]. Στασιῖνος Γ' (1966 - 67) 71 - 76.
575. **Ἰωάννου Γ.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Παραλογές. Ἐπιμέλεια —. (Ἐκδόσεις Ἑρμῆς, Νέα Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη 1). Ἀθήνα 1970, 16ον, σελ. 208.
Κρίσις: Ἑλληνικά 25 (1972) 251 - 56 (Ἀλ. Πολίτης).
576. **(Ζαμπούνη Αἰκατερίνη)** Τραγούδια Πολυγύρου [35]. Χρον Χαλκ 19 - 20 (1970) 108 - 123.
577. **Καμμάς Γεώργ.** Δημοτικὰ ἄσματα τῆς νήσου Τήλου [16]. Δωδεκ Ἀρχ 5 (1970) 151 - 162.
578. **Κοσμόπουλος Ἰ.** Δημοτικὸ τῆς Βερβίτσας [1]. Ὀλυμπ Χρον Α' (1970) 124.
579. **Δαράκη Πέπη** Ἡ Ἀνδρονίκη. Αἶολ Γράμμ Α' (1971) 428.
580. Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ὀλυμπίας. Κλέφτικο. Τοῦ γάμου [2]. Ὀλυμπ Χρον Α' (1970) 110.— Τῆς ἀγάπης [1]. Αὐτόθι, σ. 166.— Δημοτικὰ τραγούδια [7]. Αὐτόθι Β' (1971) 176 - 178.

581. "Ένα Λεσβιακό δημοτικό τραγούδι. 'Ο καταραμένος ναυαγός. Αϊολ Γράμμ Α' (1971) 372.
Αυτόθι, σ. 373, σχετικόν σημείωμα υπό Κ. :Μάκιστου (Παπαχαράλαμπος).
582. **Ζούρου Φρόσω** 'Ο Κωνσταντής κι ἡ Μιρλαγιουπούλα. 'Η ἀπαρνημένη. Αϊολ Γράμμ Α' (1971) 360.
583. **'Αγγελινάρας Γ.** Σαμιακά τραγούδια. Λαογρ ΚΗ' (1972) 367 - 372.
Δίστιχα 52, τετράστιχα 13, ἄλλα ἄσμ. 4.
584. **'Αθανασάκου Παρασκευῇ** 'Ο ἔρωσ εἰς τὴν Μάνην. Λαογρ ΚΗ' (1972) 328 - 336 [11 μοιρολόγια].
585. **Βάμβουκας Μιχ.** Γιάννης Κοῦβος ἡ Σωπασῆς; Κρητ 'Εστ τεῦχ 199 (1972), σ. 163 - 166.
Δημοσ. καὶ 2 ἄσματα.
586. **Γιαγκουλλῆς Κ. Γ.** Βιβλιογραφικά στοὺς Κυπρίους ποιητάρηδες. Κυπρ Σπ Λ5' (1972) 139 - 148.
Βιβλιογραφικὴ παρουσίασις 48 ποιημάτων μετὰ συντόμου περιλήψεως τῆς ὑποθέσεώς των.
587. ——— 'Ο ποιητάρης 'Ιωάννης Κυριακόπουλος ἡ Κυριακίδης. Συμπ Λαογρ (1972) 77-81.
588. **Γιαννακόπουλος Βλ.** Τὰ κάλαντα τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν τσακωνικὴν διάλεκτον. 'Ελλην Ψυχὴ 3 (1972) 31. — Τὰ κάλαντα τοῦ ἁγίου Βασιλείου εἰς τὴν τσακωνικὴν διάλεκτον. Αυτόθι.
589. **Δαράκη Πέπη** Τραγούδια τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς Λέσβου. Συλλογή. 'Αθήνα 1972, 8ον, σελ. 72.
590. Δημῶδη τραγούδια τῆς περιοχῆς Λελόβων Θεσπρωτίας [23]. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τεῦχ. 241 - 42, σ. 300 - 309.
591. **Δ[ρουδάκης] Α.** 'Ο Αἶγαγρος. Κρητ Γράμμ τεῦχ. 3 (1972), σ. 21 - 23.
Εἰς τὴν σ. 23 δημοσ. ἓνα ριζίτικο τραγούδι.
592. **Κακούτης Στ.** 'Η ἀπελευθέρωσις τῆς Ἀρκαδιᾶς. Δημοτικά τραγούδια τῆς Τριφυλίας. "Εκδοσις Συλλόγου Κυπαρισσίων. 'Αθήνα 1972, 8ον σελ. 64.
'Εν σελ. 11 - 30 δημοσ. 18 ἄσματα μετὰ τινων σχολίων.
593. **Κανακάρης Ἀντών. Σ.** Δημοτικά τραγούδια ἀπὸ τὴν Κάρυστο καὶ τὴν περιοχή τῆς [43]. 'Αρχ Εὐβ Μελ 18 (1972) 167 - 194.
594. **Κουμέντος Νικήτ. Ι.** Μοιρολόγια Νισυρικά. Νισυριακά 4 (1972) 239 - 306.
Εἰδήσεις περὶ τελευτῆς καὶ 88 μοιρολόγια, ἐπίσης λεξιλόγιον.
595. **Κυθρεώτης 'Ιάκ.** 'Ο Χριστοφῆς τζ' ἡ 'Εμινὲ [1]. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεῦχ. 6, σ. 121 - 123.
596. ——— Τ' ἄη Χρυσοστόμου. Δημοτικὸ κυπριακό. Κυπρ Λόγος 4 (1972), ἄρ. 21 - 22, σ. 140.

597. **Λογκάκης Ἄνδρ.** Δημοτικὸν τραγούδι τῆς τάβλας. Ἀμάθεια Γ' (1972), τεύχ. 11, σ. 142 - 143.
598. **Μάνος Σπ. - Ραφτόπουλος Κων.** Δημοτικὰ τραγούδια Ἡπείρου [145]. Ἀθήναι 1972, 8ον, σελ. 64.
599. **Μαν[ουσάκης] Γ.** Τὸ ριζίτικο τραγούδι. Μάνα κι ἂν ἔρθου οἱ φίλοι μας. . . Κρητ Γράμμ τεύχ. 1 (1972), σ. 17.
600. **Μενάρδος Γεώργ. Σ.** Κυπριακὰ δημοτικὰ τραγούδια ἐκ τῶν καταλοίπων Σίμου Μενάρδου [14]. Λαογρ ΚΗ' (1972) 275 - 315.
601. **Μπουγάνης Σωτ.** Κλέφτικα τραγούδια τῆς ἐπαρχίας Βάλτου Αἰτωλοακαρνανίας [2]. Ἑλλην Ψυχὴ 4 (1972) 32.
602. **Νάθενας Ἄνδρ.** Ἡ μάχη Τυλισσοῦ - Καμαριώτη. . . Κρητ Ἑστ τεύχ. 199 (1972), σ. 156 - 162.
Ἐν σ. 156 μία ρίμα.
603. Ὁ ἐορτασμὸς τῆς 100ετηρίδος τοῦ ἡρώος τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος Παύλου Μελά. Ἀθήναι 1972, 8ον, σελ. 29. (Ἑθνικὴ Ἐνωσις Βορείων Ἑλλήνων - Ἡπειρωτῶν. Μακεδόνων. Θρακῶν).
Δημοσ. καὶ 5 δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Παύλου Μελά.
604. **Οὐσταγιαννάκη-Ταχατάκη Εἰρήνη** Τὰ παλαιὰ πρωτοχρονιάτικα κάλαντα τοῦ χωριοῦ Πατσιδὰ Κρήτης. Ἑλλην Ψυχὴ 3 (1972) 29 - 30. — Νυφιάτικα τραγούδια τῶν νομῶν Ἡρακλείου καὶ Λασιθίου Κρήτης. Αὐτόθι 4 (1972) 55 - 62.
605. **Πακτίτης Ν.** Ἀποκριάτικα τραγούδια τοῦ χωριοῦ Σιναριάδες Κερκύρας [8]. Ἑλλην Ψυχὴ 3 (1972) 46 - 51.
606. **Παντελοδήμος Δημήτρ. Ν.** Δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Πηλίου. Ἀρχ Θεσσ Μελ Α' (1972) 159 - 190.
Δίστιχα 162, πολύστιχα ᾄσματα 25.
607. **Πετρώφ Ἰω.,** τοῦ ἐκ Μόσχας Φιλέλληνος, Περίδοξος κλεφτουριά τῆς Μακεδονίας. Βιογραφίαι 28 κλεφταρματολῶν της. Εἰσαγωγή, μετὰ καταλόγου τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Πετρώφ, προσθῆκαι καὶ ἐπιμέλεια Γ. Χ. Χιονίδη. Θεσσαλονίκη 1972, 8ον, σελ. 220 + 10 εἰκ. ἐκτ. κειμ.
Λεπτομερὲς ἐξιστάρησις τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀγώνων τῶν κλεφταρματολῶν βάσει τῶν σχετικῶν ᾄσμάτων.
Κρίσεις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 422 - 23 (Δ. Πετρόπουλος). Μακεδονικά 12 (1972) 525 - 28 (Ζαχ. Ν. Τσιρπανλῆς). Ἑλληνικά 25 (1973) 352 - 56 (Γ. Τσάρας).
Βιβλιογρ. σημείωμα: Μνημοσύνη Δ' (1972 - 73) 310 (Τ. Ἀθ. Γριτσόπουλος).
608. **Ρότσκος Κωνστ.** Τρεῖς ἐποχὲς στὰ Κάλαντα [1]. Μακεδ Ζωὴ τεύχ 79 (1972), σ. 20.

609. **Συμιγδαλᾶς Ἀντ. Ν.** Κεφαλονίτικα δημοτικά τραγούδια [3]. Κεφαλ Πρόοδος Α' (1972), τεύχ. 10, σ. 12.
610. **Σχισμένος Δ.** Τὸ τραγούδι τῶν Κολοκοτρωναίων [1]. Ἑλλην Ψυχὴ 5 (1972) 68.
611. **Σωτηράκης Ν.** Ἀνέκδοτα Χιακὰ δημοτικά [τραγούδια] [19]. Χιακὴ Ἐπιθεώρ 10 (1972), τεύχ. 29, σ. 106 - 117.
612. **Ταουσιάνης Χρ.** Τάξιμο μὲ τραγούδια (ἀπὸ τὸ Ριζοκάρπασο). Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 4 - 5, σ. 26 - 27.
10 ἄσματα χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν παιδιῶν κατὰ τὰ παιγνίδια των προκειμένου νὰ ἐκλέξουν τὸν ἀρχηγὸν ἢ τὸ παιδί τὸ ὁποῖον θὰ ἀρχίσῃ τὸ παιγνίδι.
613. **Τόλης Δημ.** Δημοτικά τραγούδια τῶν Ἀγράφων [32]. Διαγώνιος 3 (1972) 234 - 241.
Ἀναδημ. ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ συγγρ.: Τὸ χωριὸ Καροπλέσι καὶ ἡ περιοχὴ Ἀγράφων, Θεσσ. 1969.
614. **Τσιγκάνου - Δούσμανη Χαρά** Τὰ παθήματα τῆς Βοστίτσας τὸ 1821 [1]. Ζεὺς Ὁμαγύριος 1 (1971 - 72) 45 - 50.
615. **Τσοῦχλος Κ.** Λαογραφικὰ τῆς Τσακωνίας. Τιμὴ - ἀπιστία [2]. Ἑλλην Ψυχὴ 4 (1972) 23 - 24.
616. **Φάκας Δημοσθ.** Τραγούδια τοῦ Χάρου καὶ μοιρολόγια ἐκ τοῦ χωρίου Καλύδωνα Ἡλείας [7]. Ἑλλην Ψυχὴ 2 (1972) 57 - 59.
617. **Φωτόπουλος Ἀθαν. Θ.** Σύμμετρα ἱστορικά καὶ λαογραφικὰ Καλαβρύτων. Ἐπετ Καλαβρ 4 (1972) 87 - 110.
Παραδόσεις 3, ἄσματα ἀκριτικά 2, μοιρολόγια 35, ἐν «ἀλφαβητάριον».
618. **Χαραλαμπόπουλος Παν.** Δημοτικά Ὀλυμπίας. Ὀλυμπ Χρον Γ' (1972) 277 - 288.
Πολύστιχα 6, δίστιχα 18, μοιρολόγια 11.
619. **Χατζηκωστῆς Γ.** Κυπριακὰ δημοτικά τραγούδια [10]. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 4 - 5, σ. 65 - 76.
620. **Χριστοδούλου Μενέλ. Ν.** Τὸ τραοῦν τοῦ Κωνσταντᾶ [1]. Λαογρ ΚΗ' (1972) 388 - 389.
621. **Ψάνη Πηνελόπη** Πολυχνιάτικα δημοτικά τραγούδια [2]. Αἰολ Γράμμ Β' (1972) 223.
622. **Ἀντωνίου Ἀντών.** Στίχοι γιὰ τὴν ἀγάπη [7]. Μαθ Ἑστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 120.
623. **Ἀντωνουδίου Νικ.** Μαρία ἡ Παρθένη [1]. Μαθ Ἑστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 119.
624. **Γκίκας Γ.** Ἀρβανίτικα τραγούδια [3]. Διαγώνιος 4 (1973) 43.
Τῆς περιοχῆς «Κάβο ντ' Ὀρο» Νοτ. Εὐβοίας κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἀνθολόγου.

625. **Δαφναῖος Ἀ.** Ἡ σάτιρα στὴ Δάφνη (Στρέζοβα) Καλαβρύτων. Ἐπετ Καλαβρ 5(1973) 197.
Τοπικὰ σατιρικά ἄσματα, τὰ περισσότερα ἐπώνυμα.
626. **Διδασκάλου Ἰφιγένεια** Ἡ γυναικεία κόμη ποιητικὴ ἔμπνευση τῆς λαϊκῆς μούσας. Ἑλλ Τέχνη 11 (1973) 122 - 125.
Στίχοι ἁσμάτων.
627. **Δούφλιας Κ.** Τραγούδια τοῦ Ἀγώνα. Ἡ ζωντανὴ μνήμη τῶν Μακεδονομάχων [7]. Μακεδ Ζωὴ τευχ. 88 (1973), σ. 41 - 42. — Ἡ λαϊκὴ μοῦσα γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Παλληκαριοῦ [10]. Αὐτόθι, τευχ. 91 (1973), σ. 42 - 45.
628. **Ἐλευθεριάδης Ἀλέξ.** Ἀκριτικά ἄσματα ἐξ ἀνεκδότου συλλογῆς. Κυπρ Σπ ΛΖ' (1973) 15 - 30.
629. **Ζαμπούνη Εὐθυμία** | Δημοτικὰ τραγούδια Πολυγύρου [60]. Χρον Χαλκ 23 - 24 (1973) 101 - 123.
630. [**Ζερβογιάννης Νικ.**]. Τὰ κάλαντα. Ἀνάθεμα Δ' (1973), τευχ. 16 - 17, σ. 213 - 217.
Κάλαντα Πρωτοχρονιάς καὶ Χριστουγέννων.
631. **Ἰγνατίου Ἀνδρ.** Ὁ Μωρομανιάκης [1]. Μαθ Ἐστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 117 - 118. — Μαυρόπουλλος [1]. Αὐτόθι, σ. 118.
632. **Κ[αψωμένος] Γ. Δ. — Δ[ρουδάκης] Α. Κ.** Σφακιὰ [3]. Κρητ Γράμμ τευχ. 5(1973), σ. 23 - 27.
633. **Λίβας Χρ.** Μοιρολόγια [1]. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 339 - 40, σ. 15.
634. Μοιρολόι τῆς Παναγίας [1]. Λακωνικά Ι' (1973), τευχ. 56, σ. 74 - 75.
635. **Παπαδομήτσος Χ.** Διάφορα δημοτικὰ τραγούδια [2]. Ἑλλην Ψυχὴ 6 (1973) 52.
636. **Ρίτσος Γρ.** Κλέφτικα τραγούδια [2]. Λακωνικά Ι' (1973), τευχ. 58, σ. 138.
Ἀναδημοσίευσις ἀπὸ τὸ Σπαρτιατικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1910.
637. **Σάββας Μιχ.** Τραγούδια τοῦ τραπεζιοῦ [1]. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 339 - 40, σ. 15.
638. **Σαμαρᾶς Τ.** Μακεδονικά τραγούδια. Ἀγίε μου Γιώργη, ἀφέντη μου [1]. Μακεδ Ζωὴ τευχ. 85 (1973), σ. 33.
639. **Σπανός Κ.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Δεσκάτης (18). Διαγώνιος 6 (1973) 214 - 219.
- 639α. **Στυλιανοῦ Θεόδ.** Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ καὶ ἡ παράδοσή του στὴν περιοχὴ τῆς Λύσης [8]. Λαογρ Κύπρ Γ' (1973), τευχ. 9, σ. 105 - 116.
640. **Συμιγδαλᾶς Ἀντ.** Ποντιακὲς φωνές [6]. Μικρασιατικά 2 (1972 - 73) 180 - 181.

641. **Συμιγδαλᾶς Ἀντ.** Ἑφτανησιώτικες ρίμες. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 339 - 40, σ. 14 - 15.— Θρακική λαϊκή μουσα. Αὐτόθι, ἀρ. 341, σ. 18 - 19.— Ἐδῶ Κοζάνη. Αὐτόθι, ἀρ. 342 - 43, σ. 25 - 26.
642. **Ταουσιάνης Χρ.** Ἡ Λυερή [1]. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 341, σ. 19.
643. Τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη. Ὅπως ψάλλονται στὴ Λακωνία [1]. Λακωνικά Ι' (1973), τεῦχ. 56, σ. 74 - 75.
644. **Φλῶρος Π. Γ.** Τραγούδια τοῦ λαοῦ [2]. Λακωνικά Ι' (1973), τεῦχ. 55, σ. 31.
645. **Φραγκάκι Εὐαγγελία** Ἐνα δημοτικὸ τραγούδι στὴν Κρήτη γιὰ τὴν ἐξορία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου. Πρακτ Α' Κυπρ Συνεδρ τόμ. Γ' (1973) 289 - 294.
Δημοσ. 3 δημοτικοφανῆ κρητικὰ ᾄσματα.
646. **Χαλλᾶ Μαρία** Ὁ Διγενῆς [1]. Μαθ Ἑστ ΚΓ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 117.
647. **Ἀγιομαμίτης Ἀντών.** Τὰ βάσανα τῆς Κύπρου ἐπὶ τουρκοκρατίας [1]. Μόρφωσις ΚΘ' (1974), ἀρ. 346 - 47, σ. 20 - 21.
648. **Ἀλεξίου Ἀλέξ.** Στὰ Ἱεροσόλυμα [1]. Μαθ Ἑστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 69 - 70.
649. **Βασιλάκης Ν.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Χαλκιδικῆς [21]. Διαγώνιος 8 (1974) 147 - 154.
650. **Γεωργίου Ἀνδρονίκη** Παιδικὸ νανουρισμὰ [1]. Μόρφωσις ΚΘ' (1974), ἀρ. 346 - 347, σ. 21.
651. **Γιαγκουλλῆς Κ.** Ἐπιστροφή στὸν ποιητάρη Χριστόδουλο Τζιαπούρα. Κυπρ Λόγ 6 (1974), ἀρ. 32, σ. 88 - 94.
652. **Δάμος Στ.** Κουτσοβλάχικα τραγούδια (ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸ Ζαγόρι) [2]. Διαγώνιος 7 (1974) 74.
653. **Δούφλιας Κ.** Τὰ παλληκάρια τῆς Μακεδονίας στὰ χεῖλη τοῦ ἀνώνυμου λαοῦ [5]. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 98 (1974), σ. 44 - 45. — Ὁ θρῆνος τοῦ λαοῦ γιὰ τὸν νεκρὸ καπετὰν Φούφα [5]. Αὐτόθι, τεῦχ. 101, σ. 42 - 43. — Ὁ Ὀλυμπος στὰ τραγούδια τοῦ λαοῦ [4]. Αὐτόθι, τεῦχ. 102, σ. 40 - 41. — Κόλιντα στὰ βουνὰ τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Αὐτόθι, τεῦχ. 103, σ. 22 - 24.
654. Ἡ λαϊκὴ μουσα ψάλλει τὴν Γέννηση. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 103 (1974), σ. 16 - 17.
655. Μανιάτικο μοιρολόγι [1]. Μικρασιατικά 2 (1973 - 74) 122.
656. **Μερικάκης Στυλ.** Προσφορὰ καὶ δρᾶσις τῶν Τσακόνων κατὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ εἰκοσιένα [4]. Χρον Τσακ Δ' (1974) 80 - 99.
657. **Μιχαήλ (Στάμης) Στ.** Τρία τραγούδια τῆς Χλώρακας. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεῦχ. 10, σ. 13 - 14.

658. **Νικολάου Κυρ.** Τῆς Παραδείσου τὰ κλειθιά [1]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 69. —Νανούριστα. Αὐτόθι, σ. 70.
659. **Ξενῇ Χριστίνα** Παιδικὸ νανούρισμα [1]. Μόρφωσις ΚΘ' (1974), ἀρ. 346 - 347, σ. 21.
660. 'Ο βερεμιάρης [1]. Χρον Τσακ Δ' (1974) 22.
661. **Πατεράκης Μιχ.** 'Απὸ τῆ λαϊκῇ ποίησι. 'Αμάλθεια Ε' (1974), τεῦχ. 20 - 21, σ. 244 - 246.
2 θρησκευτικὰ ᾄσματα.
662. **Περάνθης Μιχ.** 'Ελληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. 'Ανθολογία. ('Αθήνα 1974), 16ον, σελ. 319.
663. **Ρουσσούνιδης 'Α. Χ.** Τὸ ᾄσμα τοῦ Κωσταντᾶ. Κυπρ Λόγ 6 (1974), ἀρ. 31, σ. 33 - 37.
664. ———'Ἀσματα τοῦ Δωδεκαημέρου ἐν Κύπρῳ [6]. Μόρφωσις ΚΘ' (1974), ἀρ. 344, σ. 18 - 21.
665. **Ρωμαῖος Κ.** 'Ανάγλυφα τοῦ «νόμου τῶν ποιῶν». Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 48. 57. 64. 75. 79. 93. 103. 112. 124. 133. 148. 181. 188. 198. 206.
666. **Συμιγδαλᾶς 'Αντ.** Ρουμελιώτικα τραγούδια [7]. Μόρφωσις ΚΘ' (1974), ἀρ. 346 - 347, σ. 19.
667. **Ταουσιάνης Χρ.** Δημῶδη ᾄσματα Ριζοκάρπασου [3]. Λαογρ Κυπρ Δ' (1974), τεῦχ. 11 - 12, σ. 76 - 78.
668. **Τζαφερόπουλος 'Απ.** 'Η Βέροια στὸ δημοτικὸ τραγούδι ἄλλων περιοχῶν. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 98 (1974), σ. 36 - 37.
669. Τῆς Λυγερῆς (Βρονταδούσικη παραλλαγή) [1]. Χιακὴ 'Επιθεώρ 12 (1974), τεῦχ. 35, σ. 98 - 99.
670. Τοῦ κυρ-Δημάκη τὰ παιδιὰ. . . [1]. Χρον Τσακ Δ' (1974) 115.
671. **Τσιρώνης Δημ.** Τραγούδια Πελεκάνου (Πέλκας) ἐπαρχίας Σιατίστης [10]. Λαογρ ΚΘ' (1974) 341 - 343.
672. **Χασιώτης Ζήσης** Οἱ γιορτὲς στὴν 'Ασπρούλα τοῦ Βοῖτου. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 103 (1974), σ. 33.
673. **Βαγιακάκος Δ. Β.** 'Ηλίας Πετρόμπεη Μαυρομιχάλης. Λακων Σπ Β' (1975) 223 - 243.
Εἰς σελ. 233 - 42: Μοιρολόγια καὶ ᾄσματα. (Α' Εἰς 'Ηλίαν Μαυρομιχάλην. Β' Εἰς Κυριακούλην Μαυρομιχάλην).
674. **Βέλκος Γ.** Τοῦ Νικοτσάρα [1]. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 114 (1975), σ. 30.
675. **Γκριζιώτης 'Αχ.** Τὸ πάθεμα τῆς Παναγιώτας [1]. Περραιβία 8 (1975) 23 - 25.

676. **Γορούβας Νίκ.** Τρία λαϊκά τραγούδια Πενταπόλεως. Πανσερρ 'Ημερολ 1 (1975) 79 - 81.
677. **Δούφλιας Κ.** Τραγούδια του λαού για τον 'Αγώνα [11]. Μακεδ Ζωή τευχ. 104 (1975), σ. 17 - 19. — Τραγούδια χωρισμού και ξενιτειᾶς [4]. Αὐτόθι, τευχ. 105, σ. 32 - 35. — 'Ο λαὸς ψάλλει τὸν χαμὸ καὶ τὴν ἀντρεωσύνη τῆς Νιάου-στας [1]. Αὐτόθι, τευχ. 107, σ. 8 - 9. — Τὸ μοιρολόι γιὰ τὰ παλληκάρια ποὺ σκοτώθηκαν [15]. Αὐτόθι, σ. 40 - 43. — Τὰ κλέφτικα τραγούδια τοῦ 'Ολύμπου [6]. Αὐτόθι, τευχ. 109, σ. 18 - 21. — 'Ο παπα-Θύμιος Βλαχάβας. . . [3]. Αὐτόθι, τευχ. 115, σ. 15 - 17. — Γλέντια καὶ κάλαντα γιὰ τὸ Νέο 'Ετος. Αὐτόθι, τευχ. 115, σ. 40 - 42.
- 677α. **'Εξαδακτύλου 'Ανδρούλα** Δημοτικό. Μόρφωσις ΛΑ' (1975), τευχ. 364, σ. 13.
678. **Λίβας Χρ.** ('Εξαδάκτυλος Χρ.) Νανουρίσματα [ἐκ Καραβᾶ]. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τευχ. 13, σ. 24.
679. — Τραγούδια τοῦ γάμου [4]. — 'Ο πραγματευτής. Μόρφωσις ΛΑ' (1975), τευχ. 356 - 57, σ. 12 - 13. — Δευτέρα μέρα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτόθι, τευχ. 364, σ. 13. — Τὰ λιλλέτσια. Αὐτόθι. — Τὸ τρα(γ)οῦδι τῆς Μαρουλλοῦς. Αὐτόθι, τευχ. 366 - 67, σ. 27.
680. **Μεγγρέλης Θ.** 'Η κλωστική ἐνότης τοῦ λαοῦ μέσα ἀπὸ τὰ τραγούδια του. Μακεδ Ζωή τευχ. 105 (1975), σ. 34 - 35.
681. **'Ορφανίδης Γ.** 'Η Ρήγαινα. Δημιουργία. 'Αριθμητικόν. Μαθ 'Εστ ΚΕ' (1974 - 75) 71 - 75.
682. **Παπαθανασίου Εὐάγγ.** Τὰ δημοτικὰ τραγούδια μας [1]. Πανσερρ 'Ημερολ 1 (1975) 179.
683. **Παπαθανασόπουλος 'Ηλ.** «'Ηλθαν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν Μάνη» [1]. Λακωνικά IB' (1975), τευχ. 68, σ. 39.
684. Σερραϊκὰ δημοτικὰ τραγούδια. . . [2]. Πανσερρ 'Ημερολ 1 (1975) 263.
685. **Σκοτεινιάς Φ.** Λακεδαιμονικὰ μοιρολόγια [2]. Λακωνικά IB' (1975), τευχ. 71, σ. 138.
686. **Συμιγδαλᾶς 'Αντ.** Πῶς τραγουδᾷ ἡ Καστοριά. Μόρφωσις Λ' (1974), τευχ. 349 - 50, σ. 22. — 'Εδῶ Μοριᾶς. Αὐτόθι, τευχ. 351 - 55, σ. 23 - 24. — 'Ελλαδικὴ λαογραφία. Αὐτόθι, ΛΑ' (1975), τευχ. 358 - 60, σ. 59 - 60.

2. Μελέται.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 295. 308. 1316. 1349]

687. **Κομνηνὸς Μιχ.** Τὰ μοιρολόγια τοῦ Καστελλόριζου. 'Αθήνα 1971. (Βλ. 'Επ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 190, ἀρ. 642].

Κρίσεις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 418 - 19 (Γ. Α. Μέγας). Δωδεκ Χρον 1 (1972) 349 (Ι. Μ. Χατζηφώτης).

688. **Μέγας Γ. Α.** Τὸ τραγούδι τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἀρτας. Λαογρ ΚΖ' (1970) 23 - 212. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969-72), σ. 190, ἀρ. 645].
Κρίσις: Ν Ἐστ 91 (1972) 485 - 86 (Ἀνδρ. Καραντώνης).
689. **Βέης Ν.** Ὀλυμπιακὰ γλωσσικὰ μνημεῖα. Δημῶδη ᾄσματα Φιγαλείας μεθ' ὑπομνημάτων [19]. Ὀλυμπ Χρον Α' (1970) 167 - 168, Β' (1971) 67 - 71, Γ' (1972) 29 - 44.
690. **Γιαγκουλλῆς Κων. Γ.** Ὁ Χριστοφῆς τζι' ἡ Ἐμινέ. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 15 - 21.
691. **Κακριδῆς Φ. Ἰ.** Μῆλο δαγκωμένο. Ἑλληνικά 25 (1972) 189 - 192.
692. **Καραμεσίνης Μεν.** Ἐνα δημοτικὸ τραγούδι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ποὺ θυμίζει τὴν Ἀλκῆστη τοῦ Εὐριπίδη. Ἑλλην Ψυχὴ 4 (1972) 11 - 20. — Ὁ Παῦλος Μελάς στὴ δημοτικὴ καὶ στὴν ἑντεχνη ποίηση. Αὐτόθι, 5 (1972) 18-39.
693. **Κατσουρὸς Ἀντ. Φλ.** Τὸ τραγούδι τοῦ Νικοτσάρα. Φιλ Πρωτ 1972, σ. 96 - 18.
694. **Κεφαλληνιάδης Νικ.** Ἡ ἐπιβίωση ἑνὸς ἀρχαίου μύθου σὲ ἀκριτικὸ ᾄσμα καὶ σὲ παράδοση. (Ἡ Ἀλκῆστη τοῦ Πόντου καὶ τῆς Νάξου). Ἑλλην Τέχνη 7 (1972) 110 - 117.
695. **Λουκάτος Δημ. Σ.** Προοίμια καὶ ἐναρκτικές συγγένειες τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἡ σημασία τῶν εὐρετηρίων («incipit»). Δωδώνη Α' (1972) 265 - 278.
696. — Ἡ στιχουργικὴ καταγραφὴ τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Ἡπειρ Ἐστ ΚΑ' (1972), τευχ. 245 - 46, σ. 590 - 594.
697. **Μενάρδος Σῖμ.** Περὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Παρνασὸς ΙΔ' (1972) 181 - 191.
698. **Παπαδάκη Εἰρήνη** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι τῆς Κρήτης. Ἀμάλθεια Γ' (1972), τευχ. 11 σ. 133 - 36, τευχ. 12 σ. 167 - 172.
699. **Παπαδάκη Ἐλευθερία** Ὁ ἀγῶνας τοῦ εἰκασιένα στὸ δημοτικὸ μας τραγούδι. Ἑλλ Τέχνη 7 (1972) 93 - 102.
700. **Παπαδόπουλλος Θεόδ.** Νέα θρησκευτικὰ ποιήματα ἐκ κυπριακοῦ χειρογράφου. Κυπρ Σπ ΛΣ' (1972) 83 - 119.
701. **Παπαθανασόπουλος Θαν.** Τὸ τραγούδι τοῦ Δασκαλογιάννη. Ἀμάλθεια Γ' (1972), τευχ. 13, σ. 291 - 294.
702. **Saunier G.** Le combat avec Charos dans les chansons populaires Grecques. Formes originelles et formes derivées. Ἑλληνικά 25 (1972) 119 - 152, 335 - 370.
703. **Σκοπετέα Σοφία** Τὰ Μανιάτικα μοιρολόγια. Ἀνάγνωση καὶ (ἐξ ἀποστάσεως) περιγραφή. Ἀθήνα 1972, 8ον, σελ. 118.

704. **Τριανταφύλλου Παντ.** Τὸ δημοτικό μας τραγούδι. Μακεδ Ζωή τεύχ. 68 (1972), σ. 24 - 26.
705. **Φαράντος Χαρ. Δ.** Τὰ «τραγούδια τῆς τούρνας» ἐξ Ἀστυπαλαίας Δωδεκανήσου. Ἑλλην Ψυχὴ 4 (1972) 33 - 54. [Καὶ αὐτοτελῶς, Ἀθήναι 1972, 8ον, σελ. 22].
 Δημοσ. καὶ συλλογὴ 81 σχετικῶν ᾄσμάτων.
 Κρίσεις: Δωδεκ Χρον 1 (1972) 353 (Ι. Χατζηφώτης). Ἑλλ Τέχνη 10 (1973) 64 (Κλ. Μαρμαρινός).
706. **Baud-Bovy S.** Ἡ ἐπικράτηση τοῦ δεκαπεντασύλλαβου στὸ ἐλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἑλληνικά 26 (1973) 301 - 313.
707. **Γκιζέλης Γρηγ.** Ἦταν μιὰ σκύλα πεθερά. Λαογραφικὴ ἀνάλυσις ἐνὸς δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ἡπειρ Ἑστ ΚΒ' (1973), τεύχ. 249 - 51, σ. 67 - 79.
708. **Γριτσόπουλος Τ. Ἀθ.** Ὀλίγα περὶ τῆς ζωῆς τῶν κλεφτῶν. Ἀπὸ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἀνδριτσαίνης. Ὀλυμπ Χρον Δ' (1973) 93 - 97.
709. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Ἀκρῖται - ἀκριτικὰ ᾄσματα - ἀκριτικὸν ἔπος. Ἐπ Φιλ Σχ Ἀθ ΚΓ' (1972 - 73) 132 - 153.
710. **Παπαδογιάννης Μαν.** Ὁ Χάρος καὶ ὁ κάτω κόσμος στὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Κρήτης. Ἀμύλθεια Δ' (1973), τεύχ. 15, σ. 129 - 139.
711. ———— Ἑτέρα παραλλαγὴ ἱστορικοῦ ᾄσματος. Ἐπ Κύπρου VI (1972 - 73) 417 - 446.
 Νέα παραλλαγὴ τοῦ ἱστορικοῦ ᾄσματος περὶ τοῦ διερμηνέως τῆς Κύπρου Χατζηγεωργάκη Κορνεσίου.
712. **Παπαδόπουλλος Θεόδ.** Τὸ ᾄσμα τῶν πνιγέντων προσκυνητῶν. Κυπρ Σπ ΛΖ' (1973) 103 - 152.
713. **Πολίτης Ἀλέξ.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Κλέφτικα. Ἐπιμέλεια —. Νέα Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη. Ἀθήνα 1973, 8ον μικρ., σελ. ξγ' + 159.
 Κρίσεις: Ἑλληνικά 27 (1974) 427 - 31 (Σπ. Ι. Ἀσδραχᾶς).
714. **Ρουσούνιδης Ἀ. Χ.** Ἐν ἱστορικὸν ᾄσμα ἀναφερόμενον εἰς ἐκλιπόντα συνοικισμόν τῆς ΒΔ Πάφου. Κυπρ Λόγος 5 (1973), ἀρ. 25 - 26, σ. 34 - 37.
715. ———— Τὰ «τσιαντίσματα». Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 336 σ. 18, ἀρ. 337 - 83 σ. 25.
716. **Σταυρινίδης Νικ.** Ὁ θάνατος τοῦ Κερῆμ Μπέη στὴ λαϊκὴ μοῦσα. Ἀμύλθεια Δ' (1973), τεύχ. 16 - 17, σ. 281 - 289.
- 716α. **Herzfeld M.** «The Siege of Rhodes» and the ethnography of Greek oral tradition. Κρητ Χρον ΚΕ' (1973) 413 - 440.
717. **Ἀσιατίδης Ἀθαν.** Τὸ μέτρο τῶν Ποντιακῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἀρχ Πόντ 32 (1973 - 74) 355 - 358.

718. **Baud-Bovy S.** Τῆς Σούσας τὸ τραγούδι. Μνημ. Ἀντωνιάδη (1974) 284 - 287 +1 πίν. (ΜΕ').
719. **Γιαγκουλλῆς Κ. Γ.** Ἕνας κοντὸς κοντούτσικος. Μόρφωσις ΚΘ' (1974), ἀρ. 345, σ. 17 - 18, 20.
720. **Καράμπαλης Χρ.** Θρησκευτικὰ καὶ μεταφυσικὰ στοιχεῖα στὴ δημοτικὴ ποίηση. Ἡπειρ. Ἔστ ΚΒ' (1973), τευχ. 259 - 60 σ. 702 - 717, τευχ. 261 - 62 (1974) σ. 70 - 83, ΚΓ' (1974), τευχ. 263 - 65 σ. 230 - 251.
721. **Παπαθωμόπουλος Μ.** Διορθώσεις σὲ κείμενα τῆς δημώδους λογοτεχνίας. Παρνασσὸς ΙΣ' (1974) 464 - 468.
Ἐν σελ. 466: Τὸ ἄσμα τοῦ Ἀρμούρη.
722. **Ρωμαῖος Κ.** Δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἀρχαία ἐλληνικὴ τέχνη. Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 28 - 48 (= Πεπραγμ. 9ου Διεθν. Βυζ. Συνεδρ., τόμ. 3, σ. 46 - 64).
—Τὸ τραγούδι τοῦ «Γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας». Αὐτόθι, σ. 65 - 75. —Τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδας. Αὐτόθι, σ. 80 - 90. —Οἱ ποταμοί. Αὐτόθι, σ. 91 - 93. —«Τὸ Γεφύρι τοῦ Μανόλη» τοῦ Κώστα Κρυστάλλη. Αὐτόθι, σ. 161 - 165. —Ὁ νέος καὶ τὸ δέντρο. Αὐτόθι, σ. 194 - 198 (= Νέα Ἑστία τόμ. 61, 1957, τευχ. 15ης Φεβρ.).
—«Ἀνάγλυφα» τοῦ νόμου τῶν τριῶν. Αὐτόθι, σ. 251 - 253. —Ὁ νόμος τῶν τριῶν καὶ τὸ ἀνθρώπινο «συλλογικὸ ἀσυνείδητο». Αὐτόθι, σ. 253 - 255.
723. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Περί τὴν μελέτην τῆς δημώδους μουσικῆς τῆς Κρήτης. Ἡμάλθεια Ε' (1974), τευχ. 20 - 21, σ. 217 - 226.
724. **Σταύρου Θρασύβ.** Νεοελληνικὴ μετρικὴ. Δεύτερη ἔκδοσις. Θεσσαλονίκη 1974, 8ον, σελ. 136. (Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Ἰνστιτοῦτον Νεοελληνικῶν Σπουδῶν. Ἰδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
Ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν δημώδη ποίησιν.
725. **Τσαγγαλᾶς Κ.** Ὁ Διγενὴς βοσκὸς στὰ τραγούδια τῆς Θεσσαλίας. Λαογρ ΚΘ' (1974) 231 - 248.
Δημοσ. καὶ 8 ἀνέκδ. ἄσματα.
726. **Ἀλεξιάδης Μηνᾶς Ἀλ.** Συμβολὴ στὴν ἔρευνα τοῦ Καρπαθιακοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ἀνέκδοτες παραλλαγές. Ἀθήνα 1975, 8ον, σελ. 48.
Κρίσις: Πλάτων ΚΖ' (1975) 360 (Παν. Γ. Γεωργοῦντζος).
727. **Παπαδόπουλλος Θεόδ.** Δημώδη Κυπριακὰ ἄσματα ἐξ ἀνεκδότων συλλογῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐκδιδόμενα ὑπὸ —. Λευκωσία 1975, 8ον, σελ. 375. (Δημοσιεύματα τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν, V).
Ἐν τέλει δημοσ. γλωσσάριον (σ. 275 - 348), πίναξ κυρίων ὀνομάτων (σ. 349 - 365) καὶ πίναξ τοπωνυμίων (σ. 366 - 372) ὑπὸ Μενελ. Ν. Χριστοδούλου.
728. **Τσαγγαλᾶς Κ. Δ.** Ἀκριτικὰ τραγούδια στὴ Θεσσαλία. Λαογρ Α' (1975) 161 - 231.
Δημοσ. καὶ 9 μουσικαὶ καταγραφαὶ ὑπὸ S. Baud-Bovy.
729. **Χρυσάνθης Κύπρος** Ἡ στιχουργικὴ τοῦ Κυπριακοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Λαογρ. Κύπρ Ε' (1975), τευχ. 14 - 15, σ. 65 - 70.

β') Δίστιχα.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 163. 180. 191. 199. 207. 208. 246. 255. 260. 265. 266. 267. 276. 283. 299. 378. 447. 549. 583. 606. 1126. 1130. 1134. 1310]

730. **Ἀναγνώστης Χρ.** Τραγούδια τῆς ἀγάπης. Αἶολ Γράμμ. Β' (1972) 257.
731. **Μαμαλίγκα - Ζαχαρίου Ἑλένη** Οἱ καημοὶ τῆς θάλασσας στὸ δωδεκανησιακὸ δημοτικὸ τραγούδι. Καλυμν Παλμὸς 3 (1972) 17 - 24.
Στίχοι ἁσμάτων καὶ δίστιχα.
732. **Καλλιγιάννη Θάλεια** Ὁ κατακλυσμός. ... Κρητ Ἑστ τεῦχ. 201 (1972), σ. 246 - 253.
ᾠσματοῖς τινὰ καὶ δίστιχα.
733. **Ταουσιάνης Χρ. Ν.** Τραγούδια τῆς ἀγάπης. Μόρφωσις ΚΗ' (1972), ἀρ. 325 - 26 σ. 23 - 24, ἀρ. 329 σ. 19.
Δίστιχα 20, τετράστιχα 8, ἐν πολύστιχον.
734. **Φραγκεδάκης Ἑμμ.** Κρητικὲς μαντινάδες. Ἡ ζωὴ στὸ χωριό. Ἀπ' ὅσες ἄκουσα μὲ τ' αὐχιά μου κι ἔγραφα μὲ τὰ χέρια μου. Ἀθῆναι 1972, 8ον, σελ. 365.
735. **Ἀντωνοῦδίου Νικ.** Δίστιχα τῆς ἀγάπης [10]. Μαθ Ἑστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 119.
736. Δίστιχα τῆς ἀγάπης. Καλυμν Παλμὸς 5 (1973) 34.
737. **Κόρφης Τάσος** Λαϊκὰ δίστιχα. Διαγώνιος 5 (1973) 135 - 138.
Δίστιχα μπαγλαμαῖ, μαχαιριῶν, φυλακισμένων, ναυτικῶν, εὐτράπελα ἐρωτικά, ἐρωτικά.
738. Μαντινάδες [6]. Κρητ Γράμμ τεῦχ. 2 (1972), σ. 40. — Μαντινάδες τοῦ κρασιοῦ [4]. Αὐτόθι, τεῦχ. 3 (1972), σ. 39. — Μαντινάδες τῶν ἀμαθιῶ [6]. Αὐτόθι, τεῦχ. 4 (1973), σ. 44. — Μαντινάδες [4]. Αὐτόθι, τεῦχ. 5 (1973), σ. 44. — Κυπριακοὶ ἀντίλαλοι. Ἑρωτικά δίστιχα [8]. Αὐτόθι, τεῦχ. 6 (1973), σ. 42. — Μαντινάδες [3]. Αὐτόθι, σ. 44. — Μαντινάδες ἡρωϊκὲς [6]. Αὐτόθι, τεῦχ. 7 - 8 (1973), σ. 96. — Μαντινάδες τῆς καρδιάς [6]. Αὐτόθι, τεῦχ. 10 (1973), σ. 44.
739. **Μπιλλήρης Δημ.** Καλύμνικες στιχοπλοκίες. Καλύμν Παλμὸς 2 (1972) 38 - 41, 3 (1972) 24 - 36, 4 (1972) 50 - 54, 5 (1973) 35 - 38, 8 (1973) 46 - 53, Δίστιχα, στίχοι τραγουδιῶν, τραγούδια.
740. **Περάκης Γεώργ.** Νανουρίσματα [62]. Ἀμάθεια Δ' (1973), τεῦχ. 16 - 17, σ. 218 - 224.
741. **Ρουσούνιδης Ἀ. Χ.** Κυπριακὰ δίστιχα [7]. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 342 - 43, σ. 26.
742. **Χριστιανόπουλος Ντ.** Στιχάκια τοῦ στρατοῦ. Διαγώνιος 5 (1973) 139 - 146.

743. **Ἐφραιμίδης - Σανταῖος Ἰω.** Ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν κατοίκων τῆς ἡρωικῆς Σάντας καὶ ἡ καταστροφή αὐτῆς. Ποντ Στ 1972 - 74, σ. 271 - 281.
Ἐν σελ. 279 - 81 δημ. 10 δίστιχα μετὰ λεξιλογίου.
744. **Λεμοναῤῥας Εὖρ.** Δίστιχα τοῦ γάμου [6]. Μαθ Ἐστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 71.
745. **Μιχαήλ (Στάμης) Στ.** Παφίτικα ἐρωτικά δίστιχα [22]. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεῦχ. 11 - 12, σ. 61 - 62.
746. **Παπαλεξάνδρου Ἀνδρούλα** Δίστιχα τῆς ἀγάπης [15]. Μαθ Ἐστ ἀρ. 55 (1974), σ. 70 - 71.
747. **Ταουσιάνης Χρ.** Τραγούδια τῆς ἀγάπης ἀπὸ τὸ Ριζοκάρπασον. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεῦχ. 10, σ. 8 - 10.
Δίστιχα 42, τετράστιχα 5, πολύστιχον ἓν.

γ') Ἐπωδαί. (Βλ. Μαγεία).

δ') Μῦθοι ζώων.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 196, 295]

748. **Δαράκη Πέπη** Λεσβιακὰ παραμῦθια. Λεσβιακὰ 5' (1973) 51 - 53.
Μῦθοι 2, 1 διηγήσεις.
749. **Δρανδάκης Ν. Β.** Ἀνάγλυπτος παράστασις βυζαντινοῦ μύθου. Ἐπ Βυζ Σπ 39 - 40 (1972 - 73) 659 - 674 + 12 πίν. ἐκτ. κειμ. [Μελέτη].
750. **Κληρίδης Νέαρχ.** Κυπριακὸ χιούμορ. Πρακτ Α' Κυπρ Συνεδρ τόμ. Γ' (1973) 165 - 197.
24 μῦθοι, εὐτράπελοι διηγήσεις καὶ παραδόσεις.

ε') Παραμῦθια.

1. Συλλογαί.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 156. 157. 163. 172. 180. 183. 218. 246. 266. 447. 860]

751. **Βαρίκα - Μοσκόβη Εὖρη** Δύο Καρπαθιακὰ παραμῦθια. Δωδεκ Ἀρχ 5 (1970) 163 - 168.
1. Τὸ Δαφνοκούτσι, 2. Ἡ Κατσὴ (γ)γειτόνισ-σα.
752. **Ἀμπατζῆ Μαρία** Παραμῦθι Μικρασιατικόν. «Οὔτε καλὸ οὔτε κακό». Λαογρ ΚΗ' (1972) 381 - 383.
753. **Ζερβὸς Γιάνν. Σκ.** Τὸ Γιαννάκι. Καλύμνικο παραμῦθι. Καλυμν Παλμὸς 1 (1972) 44 - 46, τεῦχ. 2 σ. 44 - 46, τεῦχ. 3 σ. 53 - 55.
754. **Ζερζελίδης Γ.** Παραμῦθια τῆς Ἀνω Ματσούκας. Συλλογὴ —. Ἀφήγησις: Εὐστρ. Χριστοφορίδης. Ἀρχ Πόντ 31 (1971 - 72) 341 - 369.
Δημ. ἓν παραμῦθι εἰς τὸ Ποντιακὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα (Ὁ Κολσοῦ'ης καὶ ὁ Κιάλ'ης).

755. **Καραναστάσης 'Αναστ. Μ.** 'Ο Κυργιαλεθινός. (Παραμύθι). Συμαϊκά Α' (1972) 191 - 197.
756. **Καρανικόλα - Χριστοφῆ "Αννα** 'Η πετ-τ'εργιά. Συμαϊκά Α' (1972) 198-202.
'Εν σελ. 201 - 202 σημειώσεις ὑπὸ Γ. Α. Μέγα περὶ τοῦ τύπου καὶ τῶν παραλλαγῶν τοῦ παραμυθίου.
757. **Πάφιος Χρ.** 'Ο τεμπέλης. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 31 - 33.
758. **Χριστοδούλου Μενέλ. Ν.** Κυπριακὸ παραμύθι. Τὸ βασιλόπουλο πεζούνι. Λαογρ ΚΗ' (1972) 385 - 388.
759. **'Αλεξίου 'Αλέξ.** 'Ο Ρουβιθᾶς [1]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 122 - 123.
760. **Δημητρίου Γεώργ.** Τὸ παραμύθι τοῦ λεβέντη [1]. Μαθ' 'Εστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 121 - 122.
761. **Ζερβὸς Γιάνν. Σκ.** Καλύμνικα παραμύτσια. Καλυμν Παλμὸς 7 (1973) 43 - 48.
1. Οἱ τζυὸ ματσάγκοι (ἀπατεῶντες). 2. Οἱ ὀχτὼ ἀντρεπωμένοι καὶ ἡ βασιλοπούλα.
762. ——— Καλύμνικα παραμύτσια. Καλυμν Παλμὸς 8 (1973) 54 - 56.
Τὸ βασιλόπουλο καὶ ἡ δούλα. 'Ο Χριστὸς καὶ τὰ παλληκαρτζία.
763. Παραμύθια τοῦ λαοῦ μας. 'Επιμέλεια **Γιῶργος 'Ιωάννου.** Εἰκονογράφηση **Ράλλης Κοψίδης.** 'Ερμῆς, 'Αθήνα 1973, 8ον, σελ. 378.
764. **Πέτροβιτς - 'Ανδρουτσοπούλου Λότη κ. ἄ.** 17 'Ελληνικὰ λαϊκὰ παραμύθια. Διασκευασμένα γιὰ παιδιά. 'Αθήνα 1973, 8ον, σελ. 83.
765. **Ρουσούνιδης 'Α. Χ.** 'Ο παρατευτῆς τζ' οἱ τρεῖς του κόρες [1]. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 342 - 43, σ. 26.
766. **Καρανικόλα - Χριστοφῆ "Αννα** 'Ο Μοσκάμπαρης. Συμαϊκά Β' (1974) 259 - 264.
Εἰς σελ. 262-63 σημειώσεις περὶ τοῦ τύπου τοῦ παραμυθιοῦ ὑπὸ Γ. Α. Μέγα καὶ σ. 264 ψυχολογικὴ ἐρμηνεία ὑπὸ Σ[οφίας] Μ. Γ[εδεών].
767. **Παπαγεωργίου Λ.** Δυὸ παραμύθια ἀπὸ τὸ χωριὸ Περίθεια Κερκύρας. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΓ' (1974), τευχ. 271 - 72, σ. 648 - 650.
768. **Τζιρτζιπῆ Κυριακῇ** 'Η τύχη τοῦ νέου. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 74.
769. **Παπαδόπουλλος Θεόδ.** Κυπριακὰ παραμύθια ἐκ τῆς συλλογῆς Γεωργίου Λουκᾶ [12]. Κυπρ Σπ ΛΗ' - ΛΘ' (1974 - 75) 111 - 166.
Εἰς τὰς σ. 153 κέξ. Γλωσσάριον, συνταχθὲν ὑπὸ Μεν. Ν. Χριστοδούλου.

2. Μελέται.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 756. 766]

770. **Μέγας Γ. Α.** Σημείωσις εἰς τὸ ἄνωτέρω [Μικρασιατικὸ] παραμῦθι. Λαογρ ΚΗ' (1972) 383 - 384. [Βλ. ἄνωτέρω λ. ἀρ. 752].

Ἀνάλυσις τοῦ παραμυθιοῦ, κατάταξις αὐτοῦ, παραλλαγὰὶ ἐκδεδομέναι καὶ ἀνέκδοτοι.

771. ——— Αἱ κυπριακαὶ παραλλαγὰὶ τοῦ περὶ Ἑρωτος καὶ Ψυχῆς παραμυθίου. Πρακτ Α' Κυπρ Συνεδρ τόμ. Γ' (1973) 211 - 219.

772. **Ρωμαῖος Κ.** Τὸ παραμῦθι μὲ τὸ κιτρολείμονα. Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 166 - 181 (= Ἑγκυκλ. «Ἑλλάς», ἐκδ. Χρ. Γιοβάνη, τόμ. Α', 1969, σ. 111 - 127). — Ὁ «νόμος τῶν τριῶν» μέσα στὰ ἐλληνικὰ παραμῦθια. Αὐτόθι, σ. 182 - 188.

773. **Spyridakis Georgios** Sur la formation des versions grecques du conte AaTh 611 en relation avec de récits légendaires de Saint Nicolas. Ἐπ Βυζ Σπ 41 (1974) 77 - 87.

774. **Konstantinou Evang.** Eine neue albanogriechische Version des «Kaufmanns von Venedig» aus Boötien - Griechenland. Zeitschrift für Balkanologie, Jahrg. XI (1975), Heft 1, σ. 41 - 50, καὶ Heft 2, σ. 40 - 52.

775. **Μερακλῆς Μ. Γ.** Ὁ ὀρθολογισμὸς στὸ ἐλληνικὸ παραμῦθι. Λαογρ Α' (1975) 11 - 16.

776. ***Ranke Kurt** Enzyklopädie des Märchens, Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung, hrsg. von — Band 1, Lieferung 1, 2, Walter de Gruyter - Berlin - New York 1975.

Κρίσις: Λαογρ Α' (1975) 435 (Μ. Γ. Μερακλῆς).

777. **Λαμψίδης Ὁδ.** Ὁ Ὀρφεὺς εἰς Ποντικὸν παραμῦθιον. Ἀρχ Ποντ 33 (1975 - 76) 54 - 92.

5') Εὐτράπελοι διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 156. 164. 167. 174. 196. 204. 206. 207. 227. 228. 233. 255. 256. 264. 266. 286. 748. 750. 791. 800. 860]

778. ***Βουνᾶς Χρ.** 2 ὥρες χορτάτοι μὲ κεφαλονίτικα γέλια. Πάτρα 1970, 8ον, σελ. 95. (Ἀπὸ τίς ἐκδόσεις τοῦ περιοδικοῦ «Ὁ Φανὸς τῆς Κεφαλονιάς»).

779. Κεφαλονίτικες ἱστορίες καὶ ἀνέκδοτα. Κεφαλον Πρόοδος Α' (1972), τεῦχ. 1, σ. 5, 14. — Κεφαλονίτικοι διάλογοι. Αὐτόθι, σ. 6, 14. — Κεφαλονίτικες ἱστορίες καὶ ἀνέκδοτα. Αὐτόθι, τεῦχ. 2, σ. 7, τεῦχ. 3, σ. 8.

780. **Μπόντας Γ.** Σιατιστικὰ ἀνέκδοτα. Τὸ σαραϊλί. Ἑλλην Ψυχὴ 3 (1972) 45.

781. ***Σταυρογιαννόπουλος Βασ.** Ἀνέκδοτα τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ στρατώνα. Ἀθήναι 1972, 8ον, σελ. 85.

782. **Φραγκεδάκης Έμμ.** «Έγέλασεναι τὸ Θεὸν» [1]. Ἀμάλθεια Γ' (1972), τεύχ. 13, σ. 297.
783. **: Ε. ὁ Παληὸς** Εὐθυμὲς ἱστορίαι τῆς Ἀγόριανης. Λακωνικά Γ' (1973), τεύχ. 58, σ. 143.
784. **Κακαδέλλης Γ.** Λαογραφικά Λέσβου. Ἡ Προυκόπς ἡ Μ'λάρας. — Ἡ μπάρμπα Φώτ'ς. Λεσβιακά 5' (1973) 62 - 64.
785. **Κριάρης Ἀριστ. Ι.** Ἀθιβολές. Κρητικά ἀνέκδοτα. Ἀθῆναι (1973), 8ον, σελ. 240.
786. **Μακριδάκης Ἀνέστης** Κρητικά ἀνέκδοτα [4]. Κρητ Γράμμ τεύχ. 9 (1973), σ. 25 - 26.
787. **Ἀθανασιάδης Στάθ.** Ἀνέκδοτα Σάντας [12]. Ἀρχ Πόντ 32 (1973 - 74) 350 - 354.
788. **Βιολάρης Γλαῦκος** Λαϊκά ἀνέκδοτα κλεφτῶν [7]. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεύχ. 10, σ. 21 - 24.
- 788α. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Ἱερεμίας ὁ Κακαβέλας ἐν τῇ προφορικῇ παραδόσει τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Πεπραγμ Γ' Κρητολ. Συν τόμ. Γ' (1975) 249 - 257.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ζ') Παροιμιαὶ καὶ γνῶμαι. Παροιμιώδεις ἐκφράσεις.

1. Συλλογαί.

- [Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 150. 157. 164. 172. 173. 174. 183. 185. 192. 194. 195. 204. 207. 211. 213. 214. 221. 223. 224. 228. 231. 244. 246. 247. 249. 251. 260. 265. 270. 272. 279. 281. 283. 292. 299. 447. 454. 918]
789. **Μηνᾶς Κ.** Παροιμίες Ἐλύμπου Καρπάθου. Δωδεκ Ἀρχ 5 (1970) 99 - 134.
Συλλογὴ κατὰ τὸ λημματοθετικὸν σύστημα, «κυρίων παροιμιῶν» καὶ «γνωμικῶν παροιμιῶν». Δίδεται καὶ ἡ ἐρμηνεῖα ἐκάστης.
790. **Καμηλάκης Λυκοῦργος** Κρητικὲς λαϊκὲς παροιμίες. Κίσαμος Κρήτης 1971, 8ον μικρ., σελ. 87.
791. **Βιολάρης Γλαῦκ.** Ἐννέα λαϊκοὶ κυπριακοὶ μῦθοι. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 4 - 5, σ. 124 - 126.
Εὐτράπελοι διηγήσεις καὶ μῦθοι, ἐξ ὧν προῆλθον παροιμιαί.
792. **(Καλλιάνης) Δ.** Λέγονται κι αὐτά, στὸν τόπο μας [10]. Λακωνικά Θ' (1972), τεύχ. 52, σ. 171.
793. **Κοτσόβολης Νίκων,** ἱερομόναχος, Λαογραφία ἐνορίας Ὑψηλῶν Ἀλωνίων Κορινθίας. [Ἀθῆναι] 1972, 8ον, σελ. 180.
Εἰς τὰς σελ. 105 - 180 συλλογὴ παροιμιῶν κατατεταγμένων κατὰ τὸ ἀλφαβητικὸν σύστημα.
794. **Λεοντῆς Δ.** Λεσβιακὲς παροιμίες [43]. Αἶολ Γράμμ Β' (1972) 322.

795. **Νατσούλης Τ.** Παροιμιώδεις εκφράσεις. (Πώς προήλθαν). 'Αθήνα 1972, 8ον, τ. Α', σελ. 256, τ. Β', σελ. 254.
796. **Παναγιώτου Ν.** Κυπριακές παροιμίες [38]. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 64.
797. Παροιμίες [15]. Καλυμν Παλμός 1 (1972) 46.
798. **Σιέττος Γ.** Λαογραφία. (Παροιμίες - παροιμιώδεις φράσεις). Τόμος πρώτος, 'Αθήνα 1972, 8ον, σελ. 270.
799. **Χατζηθεοδούλου 'Ιάκ.** Παροιμίες από την 'Αλώνα [7]. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 6, σ. 108.
800. **Χατζηϊωάννου Κυρ.** Συμπλήρωμα τῶν «Κυπριακῶν μύθων» Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 6, σ. 101 - 107.
Εὐτράπελοι διηγήσεις καὶ μῦθοι ἐξ ὧν προήλθον παροιμίες.
801. **Ζερβός Γιάνν. Κλ.** Παροιμίες τοῦ λαοῦ μας. Καλυμν Παλμός 8 (1973) 57 - 59.
'Ερμηνεία καὶ ὑπομνηματισμὸς ὑπὸ Μ. Γ. Σωτηρίου.
802. **Καμπούρης Τζανῆς** Λεσβιακὲς παροιμίες [30]. Αἶολ Γράμμ Β' (1972) 234.— Λεσβιακὲς παροιμίες [46]. Αὐτόθι, Γ' (1973) 448. — Παροιμίες [22]. Λεσβιακά 5 (1973) 65.
803. **Καρανικόλας 'Αλέξ. Σ.** Παροιμίες ἀπὸ τῆς Σύμης. Δωδεκ Χρον 2 (1973) 20 - 69. [Καὶ ἀνάτυπον, 'Αθήνα 1974, 8ον, σελ. 50].
'Εκδίδονται 190 παροιμίες (37 μετεωρολογικαί, 153 θρησκευτικοῦ περιεχομένου). Τῆς συλλογῆς προηγεῖται εἰσαγωγή (σ. 20 - 25) καὶ ἐπιτάσσεται ἀλφαβητικὸν εὔρετήριον τῶν παροιμιῶν (σ. 63 - 69).
Κρίσεις: Λαογρ Α' (1975) 420 - 21 (Μ. Γ. Μερακλῆς).
804. **Καρεφυλλίδης Στυλ.** Παροιμίες ἀπὸ τὸ 'Αγριδάκι [14]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 124.
805. **Μάλαμας Λ.** Λαοσοφία. ('Απανθίσματα παροιμιακά, μῦθοι, γνωμικά). 'Αθήναι 1973, 8ον, σελ. 463.
Κρίσεις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 406 - 7 (Γ. Α. Μέγας). 'Ηπειρ 'Εστ ΚΓ' (1974), τευχ. 263 - 65, σ. 322 - 23 (Γ. Καραβίδας).
806. **Νομικός 'Ανδρ.** Παροιμίες καὶ ρητὰ τοῦ λαοῦ τῆς Θήρας. 'Ελλ Τέχνη 11 (1973) 85 - 101.
Παρέχεται καὶ ἐρμηνεία ἐκάστης παροιμίας.
807. **Πάλλαρης Κυρ.** Παροιμίες ἀπὸ τῆς Γιαλοῦσα [48]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 124 - 125.
808. **Παπαναγιώτου 'Ιω. Δημ.** Εὖοσμα ἄνθη ἀπὸ τὸν λειμῶνα τῆς σοφίας τοῦ λαοῦ μας. 'Εν 'Αθήναις 1973, 8ον, σελ. 95.
Συλλογὴ 2000 παροιμιῶν κατεταγμένων εἰδολογικῶς.

809. **Σωτηρίου Μιχ.** Παροιμίες τοῦ λαοῦ μας. Καλυμν Παλμός 9 (1973) 62 - 64.
810. **Ἀρναουτάκη Μαρία** Ἡ παράδοσι καὶ ὁ θησαυρός της. Κρητικὲς παροιμίες [37]. Ἀμάλθεια Ε' (1974), τεύχ. 18 - 19, σ. 115 - 118.
811. **Παπαθανασόπουλος Θαν.** Παροιμῖαι τῶν Κραβάρων [11]. Λαογρ ΚΘ' (1974) 346 - 347.
812. Χιώτικες παροιμίες [4]. Χιακὴ Ἐπιθεώρ 12 (1974), τεύχ. 34, σ. 22. — Χιακὴ παροιμία [1]. Αὐτόθι, τεύχ. 35, σ. 99.
813. **Ἀρναουτάκη Μαρία** Κρητικὲς παροιμίες. Ἀμάλθεια Σ' (1975), τεύχ. 22 - 23, σ. 126 - 128.
Ἐπεξήγησις παροιμιῶν τινων δημοσιευθεισῶν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 18 - 19 τεύχος τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ. [Βλ. ἀν. λ. 810].
- 813α. **Λίβας Χρ.** Κυπριακαὶ παροιμῖαι. Μόρφωσις ΛΑ' (1975), τεύχ. 364, σ. 13 [4 ἔμμετροι].
814. **Πέτροβιτς Νατάλης** Παροιμιώδεις φράσεις μετὰ τὸ χρῶμα τῆς Σερραϊκῆς διαλέκτου [14]. Πανσερρ Ἡμερολ 1 (1975) 147.
815. **Τατσιόπουλος Λ.** Λαογραφικὰ Κομποτίου Ἀρτης. Ἡπειρ Ἑστ ΚΔ' (1975), τεύχ. 277 - 78, σ. 326 - 341.
Συλλογὴ παροιμιῶν μετὰ ἐννοιολογικὸν εὗρετήριον.
816. **Φιλίππου Π.** Κυπριακὲς παροιμίες [137]. Λαογρ Λ' [1975] 380 - 383.
817. **Φουφόπουλος Π.** Παροιμίες ἀπὸ τοῦ Λαμπέτι Ἠλείας [45]. Λαογρ Λ' (1975) 383 - 384.

2. Μελέται.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 106. 302. 306. 1316]

818. **Loukatos Dém. S.** Que Dieu nous garde de . . . Proverbium 15 (1970) 72 (488) - 74 (490).
819. **Kakridis Ph. J. - Jannakis G.** Πάντα λίθον κινεῖν. Proverbium 18 (1972) 685 - 686.
820. **Κύρρης Κ. Π.** Γλωσσικά. Κυπρ Λόγος 4 (1972), ἀρ. 21 - 22, σ. 167.
Περὶ μιᾶς παροιμ. ἐκφράσεως.
821. **Loukatos Dém. S.** «Citations proverbiales» plutôt que «wellerismes latents» (Mais le terme «datent» reste en partie valable). Proverbium 20 (1972) 759.
822. **Λουκάτος Δημ. Σ.** Νεοελληνικοὶ παροιμιόμυθοι. Ἐπιμέλεια —. Ἀθήνα 1972, 8ον μικρ., σελ. μὴ + 183. (Νέα Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη).
Κρίσις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 410 - 11 (Γ. Α. Μέγας).

823. **Πίγγουρας Χριστόδ.** [64] Κυπριακαὶ παροιμίαι προελθοῦσαι ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκολουθιῶν. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τευχ. 4 - 5, σ. 87 - 97.
824. **Σαββαντίδης Γεώργ. Π.** Οἱ παροιμίες τοῦ Παρθενίου Κατζιούλη. Δωδώνη Α' (1972) 143 - 200.
825. **Σχίζας Θεοχ. Ε.** Ἡ ἐπίδραση τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας στὶς παροιμίες καὶ τὶς παροιμιώδεις ἐκφράσεις τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Συμπ Λαογρ (1972) 67 - 70.
826. **Χατζιωνᾶς Στυλ.** Συσχετισμὸς Κυπριακῶν καὶ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν γνωμικῶν. Συμπ Λαογρ (1972) 83 - 96.
827. **Ἡμελλος Στέφ. Δ.** Περὶ τῆς προελεύσεως μιᾶς παροιμίας. Ἀθηνᾶ 73 - 74 (1972 - 73) 355 - 359.
828. **Λουκάτος Δημ. Σ.** Σχετικὰ μὲ τὶς «δημῶδεις παροιμίες» τοῦ Παρθενίου Κατζιούλη. Ἡπειρ Ἑστ ΚΒ' (1973), τευχ. 252 - 53, σ. 234 - 236.
829. **Χ[ριστόπουλος] Π. Φ.** Πάντα λίθον μὴ κίνει. Ἐπ Στερ Μελ Δ' (1973) 262.
830. **Loukatos Dém.** L'utilité des classements alphabétiques aux études comparatives et structurales des proverbes. Proverbium 23 (1974) 884 - 887.
831. **Λουκάτος Δημ. Σ.** L'Évangile de Saint Luc dans le parler proverbial du peuple grec. Μνημ Ἀντωνιάδης (1974) 44 - 57.
832. **Σαλαμάγκας Δημήτρ.** (1894 - 1965) Γιαννιώτικες παροιμίες καὶ φράσεις. Ἐπιμέλεια **Δημ. Σ. Λουκάτου.** Ἡπειρ Χρον 2 (1974) 1 - 168.
Ἐκδίδονται 1400 παροιμ. καὶ φράσεις ἀπὸ κατάλοιπα χειρόγραφα τοῦ συλλ. εἰς χεῖρας κυρίας Ἡλέκτρας Δ. Σαλαμάγκα, μὲ τὴν συνεργασίαν φοιτητῶν καὶ ἀποφοίτων τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἰωαννίνων. Ἡ ἔκδοσις βάσει τοῦ λημματοθετικοῦ συστήματος μὲ ἐκτενῆ εἰσαγωγὴν τοῦ ἐπιμελητοῦ καὶ μὲ παραπομπὰς εἰς ὁμοίας παροιμίας ἄλλων συλλογῶν. Ἐν τέλει παρατίθεται ἀλφαβητικὸς πίναξ τῶν παροιμιῶν τῆς συλλογῆς εἰς κοινὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν.
833. **Δετοράκης Θεοχ. Ε.** Στεφάνου Ξανθουδίδου, ἀνέκδοτος συλλογὴ παροιμιῶν. Κρητολογία 1 (1975) 91 - 166.

η') Παραδόσεις.

1. Συλλογαί.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 154. 155. 157. 159. 164. 172. 180. 182. 183. 184. 185. 186. 196. 198. 199. 207. 210. 219. 226. 234. 237. 242. 246. 251. 254. 255. 257. 260. 261. 263. 264. 269. 270. 272. 274. 277. 279. 280. 281. 295. 299. 300. 305. 447. 514. 528. 531. 617. 750. 1007. 1161. 1164]

834. Λαϊκὰ παραδοσιακὰ ἀφηγήματα. Κυκλαδίτισσες Παναγίες [4]. Κυκλ Ἐπιθ τευχ. 9 - 10 (1970), σ. 11 - 14.

835. **Σιμεωνίδης Σῖμ. Μ.** Θαύματα τῆς Χρυσοπηγῆς [2]. Κυκλ' Ἐπιθ τεύχ 23 - 42 (1971), σ. 9 - 10.
836. **Ἀποστολάκης Στ. Α.** Ὁ ἅγιος Παῦλος εἰς τὸ ἀνατολικὸν Σέλινον. Κρητ' Ἐστ τεύχ. 197 (1972), σ. 77 - 80, γ' ἐξωφ.
837. **Δογάνης Δ. Α.** Ἀπὸ τίς παραδόσεις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. "Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός. Ἑλλην Ψυχὴ 4 (1972) 63 - 66.
838. **Ζαφειρόμητσος Μ.** Ὁ σημαδιακὸς πλάτανος. Ἑλλην Ψυχὴ 2 (1972) 59 - 60. — Ἡ σπηλιὰ τῆς κυρὰ Ἀγγέλου. Αὐτόθι 5 (1972) 42 - 52.
839. Θρύλοι καὶ παραδόσεις (3). Καλυμν Παλμός 5 (1972) 19 - 22.
840. **Καραμεσίνης Μεν.** Ἀη - Γιάννης Καστοῦ [6]. Ἑλλην Ψυχὴ 3 (1972) 61 - 64.
841. **Κ[ελαϊδῆς] Πάρις** Δροσουλιῖτες. . . Ἡ λαϊκὴ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξήγησις. Κρητ' Ἐστ τεύχ. 198 (1972), σ. 134 - 135.
842. **Διάπης Κ.** Οἱ καλικάντζαροι στὸ Πήλιο. Ἑλλην Ψυχὴ 2 (1972) 52 - 54.
843. **Μέλλου Ἐρατὼ - Αἰκατερίνη** Θρύλοι καὶ θαύματα. Τὸ μοναστήρι τῆς Παναγιᾶς Κεχριῶνος Κεφαλληνίας. Κεφαλὸν Πράδος Α' (1972), τεύχ. 7, σ. 8 - 9.
844. **Μιτάκης Διον.** Ναυπακτικαὶ παραδόσεις [2]. Ἐπ Στερ Μελ Γ' (1971 - 72) 479 - 481.
845. **Μπριλλάκη - Καβακοπούλου Εἰρήνη** Ὁ ἅγιος Στέφανος ὀνειρεῖται Τοῦρκο. Κρητ' Ἐστ τεύχ. 199 (1972), σ. 178 - 181, 192.
846. **Παπαδογιάννης Μαν.** Παραδόσεις Ἀνατολικῆς Κρήτης, ἐπαρχίας Μιραμπέλλου [4]. Ἀμάθεια Γ' (1972), τεύχ. 11, σ. 73 - 74.
847. **Παπαδομαρκάκης Δημ.** Σαμαριά καὶ αἵγαγρος ὑπὸ προστασία. Θρύλοι μὲ νεράιδες ἀμαζόνες. Κρητ' Ἐστ τεύχ. 196 (1972), σ. 23 - 24.
848. **Πεδιαδίτης Μιχ.** Ὁ Γεροντογιάννης [6]. Ἀμάθεια Γ' (1972), τεύχ. 11, σ. 78 - 80.
849. **(Ράμφορς Ἰ. Σ.)** Προσθῆκαι καὶ συμπληρώσεις. Κιμωλιακὰ Β' (1972) 305 - 307.
Ἐνθυμίσεις 2, 1 παράδοσις.
850. **Ρουσούνιδης Α. Χ.** Κυπριακὴ παράδοσις. Ἡ ἀρκόλοττα τοῦ Φοινιτζιοῦ. Λαογρ ΚΗ' (1972) 381.
851. **Σταυρούλλας Γεώργ.** Ἐκκλησία ἁγ. Λουκᾶ Παλαιοχωρίου [4]. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 4 - 5, σ. 56 - 59.
852. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ** Θρύλοι καὶ παραδόσεις γιὰ τοῦ Μιστρά τοῦ κάστρο [2]. Ἑλλ Τέχνη 7 (1972) 118 - 119.
853. **Φραγκάκι Εὐαγγελία** Κρητικὴ παράδοσις. Τὸ φεγγάρι. Λαογρ ΚΗ' (1972) 380.

854. **Φραγκινέας Ν.** 'Η Τσικνοπέμπτη καὶ ἡ πικροδάφνη [2]. Λακωνικά Η' (1972), τεύχ. 49, σ. 3.
855. **Χριστινίδης Νικ.** 'Ο Νεραϊδόσπηλιος [1]. 'Ελλην Ψυχὴ 3 (1972) 54 - 56.
856. **'Αντωνιάδης Δημ.** Οἱ ἐξισλαμισμοὶ καὶ ἡ παράδοση τοῦ Γραμματικοῦ. 'Εδεσσ Χρον 5 (1973) 19 - 20.
857. **Γεωργίου Γεώργ.** Παραδόσεις ἀπὸ τὴν Τύμπου [3]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 120 - 121.
858. **Γκριζιώτης 'Αχ.** Παναγία ἡ Κυραντσίνα ἀπὸ τὴν Σαμαρίνα [1]. Μακεδ Ζωὴ τεύχ. 87 (1973), σ. 34.
859. ——— 'Η Βλάχα τῆς Τσαρίτσαινης. Περραιβία 1 (1973) 23 - 24.
860. Καλύμνικα παραμύτσια. Καλυμν Παλμὸς 10 (1973) 37 - 41.
8 παραδόσεις, 1 παροιμ., 1 διήγησις.
861. **Κοσμετάτος - Φωκᾶς Νικόλ.** Μία παλαιὰ παράδοσις περὶ τοῦ κάστρου «'Αγίου Γεωργίου» Κεφαλληνίας. Φρουρ Χρον 1 (1973) 171 - 173.
862. Λαογραφικὰ τῆς Καλύμνου. Θρύλοι καὶ παραδόσεις. Καλυμν Παλμὸς 5 (1973) 19 - 22.
863. **Μαγγανᾶς Δημ.** «'Ο ἅγιος Γεώργης τῶν Κοβλων» [1]. Χιακή 'Επιθεώρ 11 (1973), τεύχ. 32, σ. 120 - 121.
864. **Παπαμηνᾶς Μην.** Παραδόσεις ἀπὸ τὸ χωριὸ Μεσημέρι [2]. 'Εδεσσ Χρον 4 (1973) 37 - 38.
865. **Ρωμαῖος Κ.** 'Ελληνικοὶ θρύλοι [15]. 'Ελλ Τέχνη 13 (1973) 226 - 236.
866. **'Αλεξίου 'Αλ.** 'Η ἱστορία τοῦ χωριοῦ Λυθροδόντας. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974) ἀρ. 55, σ. 72.
867. **'Αναγιῶτος 'Ανδρ.** 'Ενα θαῦμα τοῦ ἁγίου Γεωργίου [1]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ 55, σ. 72.
868. **'Αντωνίου Παν.** 'Η ἱστορία τῆς Κώμης Κεπήρ [1]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 71 - 72.
869. **Βίττης Φ.** Θρύλοι καὶ παραδόσεις στὴν 'Εορδαία. Μακεδ Ζωὴ τεύχ. 102 (1974), σ. 44 - 45.
870. **Βράχας Π.** Λαογραφικὰ τῆς Κερύνειας. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεύχ. 10, σ. 31.
Τρεῖς αἰτιολ. παραδόσεις ἰσαριθμῶν τοπωνυμίων.
871. **Γιαγκόπουλλος 'Ανδρ.** 'Η λατρεία τοῦ ἁγίου Κουρνούτα στὴ Λάπηθο [1]. Χρον Λαπήθου II - III (1972 - 74) 100 - 102.
872. **Γκλέκας Γ. Δ.** Τὸ μποτσίκι [1]. Λακωνικά ΙΑ' (1974), τεύχ. 66, σ. 168.

873. **Ζωγραφάκης Γ.** Θρύλοι για την Καμάρα. Μακεδ Ζωή τευχ. 93 (1974), σ. 26 - 27.
874. **Καραγιώργης Άνδρ.** 'Η ιστορία τῆς Δυστυχίας. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 72 - 73.
875. **Ευστούρης Σάββ.** 'Η ἐπίδραση τῶν εὐχῶν. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τευχ. 11 - 12, σ. 58.
876. 'Ο 'Αλέξανδρος στὰ λαϊκὰ παραμύθια. Μακεδ Ζωή τευχ. 98 (1974), σ. 11.
877. **Παπαθανασόπουλος Θαν.** Παραδόσεις τῶν Κραβάρων [4]. Λαογρ ΚΘ' (1974) 345 - 346.
878. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Παραδόσεις διὰ τὴν Παναγίαν τῆς Κύκκου. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τευχ. 11 - 12, σ. 45 - 56.
Δημοσ. καὶ ἐν ᾄσμα.
879. **Πετρόχειλος Μιχ.** Οἱ δράκοι τῆς Κεφαλονιάς. Κεφαλον Πρόοδος Γ' (1974), τευχ. 33, σ. 209 - 210.
880. **Ρουσούνιδης Α. Χ.** Οἱ κορυφαῖοι ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος εἰς τὴν Κυπριακὴν λαογραφίαν. Κυπρ Λόγ 6 (1974), ἀρ. 33, σ. 167 - 168.
881. **Φωκᾶς - Κοσμετάτος Νικόλ.** Παλαιὰ παράδοσις περὶ τοῦ Κάστρου «'Αγίου Γεωργίου» Κεφαλληνίας. Κεφαλον Πρόοδος Γ' (1974), τευχ. 32, σ. 179 - 180.
'Αναδημοσίευσις ἀπὸ τὰ «Φρουριακὰ Χρονικά 1/1973». [Βλ. ἄνωτέρω ἀρ. 861].
882. **Ζεγκίνης 'Ιω.** Μῦθοι περὶ τῶν λουτρῶν τοῦ Καϊάφα. Παρνασσός ΙΖ' (1975) 309 - 315.
Δημοσ. καὶ μία νεωτέρα παράδοσις.
883. **Νικολάου Δημ.** Παναγία Σουμελᾶ, ἡ καταφυγὴ τῶν ἀδελφῶν Ποντίων [1]. Μακεδ Ζωή τευχ. 111 (1975), σ. 11.
884. **Ευστούρης Σάββας Κ.** 'Επιδροὺν οἱ κατάρες; Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τευχ. 14 - 15, σ. 64.
885. **Πανταζῆς Π.** 'Ο Ταξιάρχης στὴ Λεσβιακὴ λαογραφία. Αἶολ Γράμμ Ε' (1975) 300 - 304.
886. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Μῦθοι ζώων [12]. Κυπρ Σπ ΛΗ' - ΛΘ' (1974 - 75) 19 - 30.
887. Στὴν 'Εδεσσα. 'Η Παναγία ἡ 'Ελεοῦσα τῶν θρύλων [1]. Μακεδ Ζωή τευχ. 109 (1975), σ. 11.
888. **Φλῶρος Ζ.** Θαμμένοι θησαυροί. Λακωνικά ΙΒ' (1975), τευχ. 70, σ. 108.
889. **Φυτίδης Μιχ.** Τὸ μέγαρον Χατζησάββα στὴ Λευκωσία καὶ ἡ ἱστορία του. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τευχ. 14 - 15, σ. 75 - 77.

2. Μελέται.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 12. 295. 299. 302. 306. 307. 308. 694]

890. **Κατσουρός Ἀντ. Φλ.** Σχόλια σὲ δυὸ ποιήματα τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ. Ἀρχ Θράκης 34 (1969) 305 - 314.
891. **Ἡμελλος Στέφ. Δ.** Ὀνος, αἶξ καὶ κλάδευσις τῆς ἀμπέλου. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 3 - 16, 288.
892. **Κακριδῆς Φ. Ι.** Τὸ ἀμάρτημα τοῦ πετεινοῦ. Ἐνα λαϊκὸ θέμα στὸν Ἀριστοφάνη (Ὀρνιθες 489 - 498). Ἑλληνικά 25 (1972) 185 - 189.
893. **Κουτσαντωνάκης Ἐμμ. Γ.** Οἱ Σκαλιῶται ἐν Σητεία, καὶ ἡ δρᾶσις αὐτῶν. Ἀμάλθεια Γ' (1972), τευχ. 10, σ. 64 - 72, τευχ. 11 (1972), σ. 81 - 90, 144.
894. **Loukatos Dém.** Le motif de la chèvre découvrant des lieux sacrés en Grèce. (Sonderdruck: Festschrift Matthias Zender. Studien zur Volkskultur, Sprache und Landesgeschichte). Bonn 1972, 8ον, σ. 465 - 469.
895. **Μέγας Γ. Α.** Ἡ περὶ μετανοίας τοῦ Ἀδᾶ ἀπακρυφὸς παράδοσις καὶ αἱ σχετικαὶ μετ' αὐτὴν λαϊκαὶ διηγήσεις (ΑTh 756ε). Λαογρ ΚΗ' (1972) 337 - 352.
896. **Σπυριδάκης Γ. Κ.** Περὶ τὴν λατρείαν τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν Κρήτῃ. Νὰὸς παρατὸ Σπαυροχώριον Σητείας. Ἀμάλθεια Γ' (1972), τευχ. 10, σ. 53 - 56.
897. **Σπυρόπουλος Ἀπόστ.** Ὁ Γῆταυρος τοῦ Λεσβίου. Ἑλλην Ψυχὴ 3 (1972) 56 - 61. — Λαογραφικὰ Αἰτωλοακαρνανίας. Αὐτόθι 5 (1972) 53 - 65.
898. **Φαράντος Χαράλ.** Ἡ Αἰδηψὸς καὶ αἱ περὶ αὐτὴν λαϊκαὶ παραδόσεις. Ἀρχ Εὐβ Μελ 18 (1972) 129 - 153. [Καὶ αὐτοτελῶς, Ἀθήναι 1973, 8ον, σελ. 25]. Κρίσις: Ἑλλην Τέχνη, τευχ. 12 (1973), σ. 192 (Κλ. Μαρμαρινός).
899. **Κουτσαντωνάκης Ἐμμ. Γ.** Τὸ Ἀπάνω Καστέλλι [Mon(te) Forte] καὶ ὁ ἄνθρωπος Γιώργης ὁ Ἀπανώκαστελλίτης εἰς τὴν περιοχὴν Κρυῶν Σητείας. Ἀμάλθεια Δ' (1973), τευχ. 14, σ. 43 - 69.
Πλὴν τῆς ἱστορικῆς ὕλης μελετῶνται καὶ τινες δημῶδεις παραδόσεις.
900. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Δημῶδεις παραδόσεις περὶ κερασφόρων ὄφρων. Πρακτ Α' Κυπρ Συνεδρ τόμ. Γ' (1973) 241 - 248.
901. **Spyridakis G.** Die Volksüberlieferung über Alexander der Grossen in Nordgriechenland (Makedonien und Thrakien). Zeitschrift für Balkanologie, Jahrg. IX (1973), σ. 187 - 193.
902. **Σπυρόπουλος Ἀπόστ.** Ἐνδιαφέρουσες ἀρχαιολογικὲς παραδόσεις στὴν Ἀκαρνανία. Ἑλλην Ψυχὴ 6 (1973) 41 - 51.
903. **Ἡμελλος Στέφ. Δ.** Δύο λαϊκαὶ διηγήσεις ἐκ Σύμης καὶ Μεγίστης. Συμαϊκὰ Β' (1974) 98 - 104.

904. **Κατσουρός 'Αντ.** 'Η Παναγία ἡ Κουνιστριώτισσα. Παρνασσός ΙΣ' (1974) 568 - 580.
Μελετᾶται καὶ τὸ τοπων. Κουνίστρα.
905. **Ἡμελλος Στέφ. Δ.** 'Ιστορικαὶ παραδόσεις περὶ ἀλώσεως ὠχυρωμένων θέσεων. Λαογρ ΚΘ' (1974) 291 - 294.
906. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Αἱ περὶ Νεράιδων δοξασίαι καὶ παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. 'Επ Φιλ Σχ 'Αθ ΚΔ₁ (1973 - 74) 337 - 355.
907. **Ρωμαῖος Κ.** Τὸ «Φίδι τοῦ σπιτιοῦ»: νεοελληνικὴ ἐπιβίωση τῆς λατρείας τοῦ οἰκουροῦ ὄφεως. Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 58 - 64.
908. **Boyle J. A.** (μετάφρ. **Κάλλιας Καλλιατάκη**) 'Ο μῦθος τοῦ 'Αλεξάνδρου στὴν κεντρικὴ 'Ασία. Λαογρ Α' (1975) 357 - 368.
909. **Θωμᾶς Γ.** Τοῦ «Παπᾶ ἡ λίμνη» στὴ Β. Εὐβοία. 'Ενας ἄγνωστος αἰτιολογικὸς θρύλος. 'Αρχ Εὐβ Μελ 20 (1975) 75 - 93.
910. **Κρεκούκας Δημ. Α.** Τὰ στοιχεῖα εἰς τὰς ἀργολιδοκορινθιακὰς παραδόσεις. Πρακτ Α' Συν Κορ 'Ερ (1975) 147 - 152.
911. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** 'Η Γελλὼ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ρουμανικὴν λαογραφίαν. Λαογρ Α' (1975) 246 - 278.
912. **Imellos St. D.** Neugriechische und antike Erzählungen über den Betrug von Feinden durch eine List. BNJb 21 (1971 - 75) 1 - 9.

θ') Αἰνίγματα - Λογοπαίγνια.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 156. 167. 172. 174. 183. 196. 260. 270. 276. 293. 447]

913. **Καββαδᾶς Στέφ. Δ.** Αἰνίγματα ἐκ χωρίων τῆς Χίου [47]. Χιακὴ 'Επιθεώρ 10 (1972), τεῦχ. 30, σ. 234 - 240.
914. **Χατζηγεωργίου Γεώργ. Ι.** Αἰνίγματα γιὰ τὸν ἄνθρωπο [68]. Συμπ Λαογρ (1972) 117 - 127.
915. ——— Κυπριακὰ αἰνίγματα γιὰ τροφές [83]. 'Ελλην Ψυχὴ 4 (1972) 67 - 76.
916. **Νικολάου Κυρ.** Αἰνιγμα. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 76.
917. **Στάθης Προκ.** Αἰνίγματα (ἀπεικαστὰ) [22] καὶ παιδικὰ ἄσματα [3] Καταφυγίου Καρδίτσας. Λαογρ ΚΘ' (1974) 343 - 345.

ι') Εὐχαί. Χαιρετισμοί. 'Αραί. "Ορκοί. Βλασφημίες. Προσφωνήσεις.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 172. 187. 210. 233. 249. 270. 273. 293. 299. 314. 546]

918. **Καρανικόλας 'Αλέξ. Σ.** Συμαῖκοι θεοφυλαγμοί. Δωδεκ Χρον 1 (1972) 50 - 53.

919. **Προμπονάς 'Ιω. Κ.** 'Η επιβίωσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Διὸς εἰς ὄρκον καὶ ἐπὶ-
κλησιν ἐν Κρήτῃ. Πλάτων 24 (1972) 66 - 75.
920. **Σακελλαρίδης Γεώργ.** Νισυρικὲς εὐχὲς [2]. Νισυριακὰ 4 (1972) 331-332.
921. **Μακρῆς Εὐάγγ.** Κεφαλόνιτικες κατάρες [35]. Κεφαλον Πρόοδος Δ'
(1975), τεύχ. 45 - 46, σ. 182.
922. **Μιχαήλ (Στάμης) Σταῦρ.** Κατάρες τῆς Χλώρακας [20]. Λαογρ Κύπρ Ε'
(1975), τεύχ. 13, σ. 18.

ια') Γλῶσσα.

1. Συνθηματικαὶ γλῶσσαι. 'Ονόματα : κύρια, ἐπώνυμα, παρωνύμια κλπ.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 150. 160. 163. 169. 175. 177. 182. 185. 191. 194.
203. 205. 217. 219. 225. 228. 229. 233. 240. 256. 257. 263. 264. 266. 276.
279. 280. 281. 288. 295. 297. 298. 300. 473. 727. 1004. 1270. 1330. 1343]

923. **Μιτσοτάκης Θεμ.** Μητρῶον τῶν ἀρρένων τοῦ δήμου Νάξου καταρτισθὲν
ἐν ἔτει 1879. Κυκλ 'Επιθ τεύχ. 1 - 2 (1970), σ. 21 - 22, τεύχ. 3 σ. 17 - 18,
τεύχ. 4 σ. 20 - 21, τεύχ. 5 - 6 σ. 16 - 17, τεύχ. 7 - 8 σ. 15 - 17.

924. **Σφυρόερας Βασ. Βλ.** Κρητικὰ ἐπώνυμα εἰς τὰς Κυκλάδας. Κυκλ 'Επιθ
τεύχ. 4 (1970), σ. 1-3.

'Αναδημοσίευσις. Βλ. 'Επ ΚΑ ΚΒ' (1969-72), σ. 206, ἀρ. 884.

925. **Καρανικόλας Σωτ. 'Αλ.** Συμαϊκὸν ὀνοματολόγιον. . . 'Αθῆναι 1971. [Βλ.
'Επ ΚΑ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 208, ἀρ. 901].

Κρίσεις: Συμαϊκὰ Α' (1972) 223 - 26 (Στ. Μάνεσης). Δωδεκ Χρον 1 (1972)
351 - 52 (Ι. Μ. Χατζηφώτης).

926. **Αἰκατερινίδης Γεώργ. Ν.** 'Η συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν κτιστῶν τοῦ Ρε-
κουνίου (Λευκοχωρίου) Γορτυνίας. Γορτυνιακὰ Α' (1972) 106 - 123 + 2
πίν. ἐκτ. κειμ.

927. **'Αλεξόπουλος Πολυχρ.** Συμβολὴ τῶν 'Ολυμπίων στὶς μάχες τοῦ Λάλα.
'Ολυμπ Χρον Γ' (1972) 197 - 215. [Κύρια ὀνόματα].

928. **Θωμόπουλος Ι. Α.** Τὰ ἐπώνυμά μας. Τὸ ὄνομα 'Αβέρωφ. Ν 'Εστ 92 (1972)
1686 - 87.

929. ——— Τὸ ὄνομα Βαλλιάνος. Κεφαλ Πρόοδος Α' (1972), τεύχ. 11, σ.
10 - 11. ['Αναδημοσίευσις].

930. **Λουκάτος Δημ. Σ.** Σύγχρονα γλωσσολογραφικά. Τιτλωνυμίες ἐργαστη-
ρίων καὶ μαγαζιῶν στὴν 'Ελλάδα. ('Αθῆναι) 1972, 8ον, σελ. 7. ('Ανάτυπον
ἐκ τοῦ περιοδ. «'Ονόματα»).

931. **Νικολαΐδης 'Αντών. Π.** Συλλογὴ ὀνομάτων ἀπονεμομένων ἐν Κύπρῳ εἰς
τὰ ζῶα. Κυπρ Σπ ΛΣ' (1972) 121 - 137.

932. **Ξηραδάκη Κούλα** 'Ηπειρώτες δάσκαλοι τοῦ ὑποδούλου 'Ελληνισμοῦ. (Στοιχεῖα ἀπὸ τὰ 'Αρχεῖα τοῦ 'Ελεγκτικοῦ Συνεδρίου). 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972) 290, ΚΒ' (1973) 224 - 227.
933. ——— Κύπριοι δάσκαλοι καὶ καθηγητὲς στὰ ἀρχεῖα τοῦ 'Ελεγκτικοῦ Συνεδρίου τῆς 'Ελλάδος. Κυπρ Λόγος 4 (1972), ἀρ. 21 - 22, σ. 132 - 137 [σελ. 135 κέξ. σημειώσεις ὑπὸ Κ. Π. Κύρρη], 5 (1973) ἀρ. 25 - 26, σ. 49 - 50.
934. **Παπαθανασόπουλος 'Ηλ.** Νοσηλεία τραυματιῶν (1821 - 1825) καὶ Λάκωνες αἰχμάλωτοι κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ 'Ιμπραήμ (1825 - 1826). Λακων Σπ Α' (1972) 292 - 327. [Κύρια ὀνόματα καὶ τοπωνύμια].
935. ——— 'Εκ μέρους Λακόνων πρὸ 140 περίπου ἐτῶν συγχαρητήριος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Καποδίστρια. Λακωνικά Θ' (1972), τεῦχ. 52, σ. 131 - 133. [Ὀνόματα].
936. **Πεντόγαλος Γερ.** Πεντόγαλοι Σητείας. (Γενεαλογικὰ καὶ ἄλλα). Κρητ Χρον ΚΔ' (1972) 177 - 207.
Δημοσιεύονται καὶ 5 ἔγγραφα ἀπὸ τὰ Κρατικὸν 'Αρχεῖον Βενετίας τῶν ἐτῶν 1543, 1609, 1615, 1618 καὶ 1640 με εἰδήσεις κοινῶν, ὀργανώσεως καὶ λαϊκοῦ δικαίου.
937. **Πετρόπουλος ἡ Σαγιάς Γ.** Οἱ 'Αρβαλαῖοι τῆς Λάστας. Παρνασσός ΙΔ' (1972) 466 - 475.
938. **Σπανός Γ.** Τὰ νεοελληνικὰ ἐπωνύμια στὴ Δεσκάτη. Μακεδονικά ΙΒ' (1972) 123 - 130.
939. **Τσικριτσῆ - Κατσανάκη Χρυσούλα** Κρητικὰ ὀνόματα ἀπὸ παρωνύμια. Μέρ. Α', Α - Μ, 'Αθήνα 1972, 8ον, σελ. 80.
Κρίσις: Πλάτων 24 (1972) 396 (Π. Κ. Γεωργοῦντζος)
940. **Χιονίδης Γ. Χ.** Οἱ εἰς τὰ μητρῶα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες. Μακεδονικά ΙΒ' (1972) 34 - 65.
941. **Θωμόπουλος Ι. Α.** Τὰ κρητικὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα. 'Αμάλθεια Δ' (1973), τεῦχ. 16 - 17, σ. 290 - 292.
942. **Κώντσας Κ. Σ.** Αἰτωλοακαρνάνες Φιλικοί. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1973), τεῦχ. 254 - 55, σ. 327 - 343.
943. **Limona Dumitru** 'Η ἐξέγερσις τοῦ Μετσόβου τὸ ἔτος 1854. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1973), τεῦχ. 249 - 51, σ. 54 - 66. [Ὀνόματα].
944. **Πλουμίδης Γ.** Κατάλογος στρατευσίμων Χανίων καὶ 'Αποκορώνου στὴν ἔκθεσι τοῦ ρέκτορα Μ. Δ. Bernardo (1536). Κρητ Χρον ΚΕ' (1973) 290 - 351.
945. **Σωτηρίου Μιχ.** Ψήφισμα τοῦ λαοῦ τῆς Καλύμνου. Καλυμν Παλμὸς 5 (1973) 39 - 42.

946. **Δημητροκάλλης Γεώργ.** Παναγία ή 'Αρκουλιώτισσα. Παρνασσός ΙΣ' (1974) 532 - 535.
947. **Κατσουρός 'Αντ. Φλ.** Σκιαθιτών παρεγκώμια στὰ διηγήματα τοῦ 'Αλ. Παπαδιαμάντη. Λαογρ ΚΘ' (1974) 19 - 70.
948. **Παπαστάθης Χαράλ.** Οἱ "Ελληνες τῆς Ρέσνης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Μακεδονικά 14 (1974) 13 - 38.
Εἰς τὰς σελ. 30 - 38: Κατάλογος τῶν ἀπὸ 25 μέχρι τῶν 100 ἐτῶν ἡλικίας ἀρρένων.
949. **'Αβούρης Σπυρ. Ν.** 'Ονομασίες τῆς Παναγίας στὴ Ζάκυνθο. Λαογρ Α' (1975) 353 - 356.
950. **'Ανδριώτης Ν. Π.** Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν νεοελληνικῶν ἐπωνύμων. 'Ελληνικά 28 (1975) 394 - 400.
951. **Βαγιακάκος Δ. Β.** Οἱ Μανιάται τῆς Κορσικῆς. Β', Ληξιαρχικά βιβλία τῶν βαπτίσεων. Λακων Σπ Α' (1972) 369 - 480 + 1 πίν., Β' (1975) 305 - 416.
1. 'Εκ τοῦ Βιβλίου τῶν βαπτισμένων 1683 - 1712.
952. ——— Οἱ Μανιάται τῆς Κορσικῆς. Μνημόσυνη Ε' (1974 - 75) 366 - 393.
Δημοσ. τὸ ΙΙΙ αὐτοτελὲς τμήμα τοῦ «Βιβλίου τῶν βαπτισμένων», τῶν ἐτῶν 1786 - 1799.
953. **Οἱ Μανιάται τῆς Κορσικῆς.** 'Επ' εὐκαιρίαν τῶν 300 χρόνων τῆς ἀπουκίας των. Πελοποννησιακά ΙΑ' (1975) 80 - 123.
II. Βιβλίον τῶν Βαπτισμένων 1768 - 1785.
954. **Δοκανάρης Ναπ.** Κρητικὴ ἡ καταγωγὴ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Κρητικά - Λευκίμμης Κερκύρας. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΔ' (1975), τεῦχ. 283 - 84, σ. 750 - 756.
955. **Κ[οταμανίδης] Σ.** 'Απὸ ποῦ προῆλθε ἡ ὀνομασία «Δαρνάκης» καὶ «Δαρνακοχώρια». Πανσερρ 'Ημερολ 1 (1975) 133.
956. **Κουδουνάρης Α. Λ.** 'Η οἰκογένεια τῶν Θησέων. Κυπρ Σπ ΛΗ' - ΛΘ' (1974 - 75) 77 - 92.
- 956α. **Κουρμούλης Γ. Ι.** Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐπωνύμων τῶν Ρεθυμνίων. Πεπραγ Γ' Κρητολ Συν τόμ. Γ' (1975) 153 - 186.
957. **Μαλτέζου Χρύσα Α.** Κρητοκυθηραϊκά. 'Η κρητικὴ οἰκογένεια Κλαδούρη καὶ τὸ συμβούλιο τῶν εὐγενῶν στὰ Κύθηρα. Θησαυρίσματα 12 (1975) 257 - 291 + πίν. Η' - ΙΑ'.
- Δημοσ. καὶ τινὰ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα (πωλητήρια κ.ἄ.). Παρέχοντα καὶ εἰδήσεις κοινῶν. ὁργανώσεως.
958. **Πεντόγαλος Γερ. Η.** Οἰκογένεια Λάσκαρη Μεγαδούκα στὴν Κεφαλληνία. Θησαυρίσματα 12 (1975) 203 - 217.

2. Τοπωνύμια.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 150. 152. 156. 159. 160. 163. 169. 171. 172. 174. 175. 176. 185. 188. 189. 191. 194. 196. 197. 203. 205. 207. 211. 217. 219. 220. 228. 233. 236. 239. 240. 241. 249. 251. 252. 255. 256. 257. 264. 266. 274. 280. 281. 196. 297. 300. 473. 504. 727. 870. 1004. 1104. 1263. 1343]

959. **Κρητικός Παν. Γ.** Πατμιακὰ τοπωνύμια. (Γεωγραφία, ἱστορία, ἐτυμολογία, παραδόσεις). Ἀθήναι 1961, 8ον, σελ. 180 + 1 χάρτ.
Ἀνάτυπον ἀπὸ τοὺς 1, 2 καὶ 4 τὰμ. τοῦ Δωδεκανησιακοῦ Ἀρχείου, μὲ ἰδίαν ἀρίθμησην.
Κρίσεις: Δωδεκ Ἀρχ 5 (1970) 169 - 74 (Ι. Ν. Καλλέρης).
960. **Georgacas Dem. J. and McDonald Will. A.** Place names of Southwest Peloponnesus, 1967. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 210, ἀρ. 924].
Κρίσεις: Ἑλληνικά 25 (1972) 246 - 49 (Α. Ι. Θαβώρης). Ὀλυμπ Χρον Δ' (1973) 90 - 92 (Δ. Α. Πετρόπουλος).
961. **Βρανούσης Λ.** Ἱστορικὰ καὶ τοπογραφικὰ τοῦ μεσαιωνικοῦ Κάστρου τῶν Ἰωαννίνων. Ἀθήναι 1968. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 209, ἀρ. 923].
Κρίσεις: Ἡπειρ Ἐστ ΚΒ' (1973) 179 - 180 (Α. Μάλαμας).
962. **Ζαγκλῆς Δημ. Διον.** Ὅρια καὶ πόλεις τῆς ἀρχαίας Θράκης. Ἀρχ Θράκης 34 (1969) 9 - 116.
963. **Θωμόπουλος Γ. Α.** Τοπωνύμια τοῦ Καστελλόριζου. Δωδεκ Ἀρχ 5 (1970) 19 - 42.
Κρίσεις: Δωδεκ Χρον 1 (1972) 350 - 51 (Γ. Μ. Χατζηφώτης).
964. **Βασιλείου Πᾶνος** Τουριστικὸς ὁδηγὸς Εὐρυτανίας. Ἐκδοση Νομαρχίας Εὐρυτανίας. (Ἀθήναι) 1971, 8ον, σελ. 184 + 1 χάρτ. ἐκτ. κειμ.
965. **Γιαννουλίδου Καλλιόπη Μ.** Ἱστορικὰ σπήλαια τῆς ἀρχαιότητος. Πλάτων 24 (1972) 130 - 156 [β' μέρος]. [Συνεχίζεται].
966. **Γιαννόπουλος Ἰω.** Παλαιότερα ὀνόματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἐπ Στερ Μελ Γ' (1971 - 72) 17 - 20.
967. **Δημητρακόπουλος Γ. Ν.** Συμβολὴ στὴν ἀναζήτησιν τῶν ἐξαφανισθέντων χωριῶν τῆς ἐπαρχίας μας. Ὀλυμπ Χρον Γ' (1972) 45 - 57.
968. **Θεοδωρίδης Θεόδ.** Τοπωνύμια καὶ λαογραφικὰ τῶν Φαράσων τῆς Καππαδοκίας. Μικρ Χρον 15 (1972) 191 - 222 [ἐκ συνεχείας].
Δημοσ. καὶ 9 παραδ.
969. **Καρατζᾶς Σταμ.** Τὸ τοπωνύμιον τοῦ Δύστου Τσακόνι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ στρατιῶτες «Τσάκονες» στὴ Ν. Εὐβοία. Ἀρχ Εὐβ Μελ 18 (1972) 37 - 44.
970. **Κώνστας Κ. Σ.** Ριχάρδου Τσῶρτς ἔγγραφα... Ἐπ Στερ Μελ Γ' (1971 - 72) 261 - 293.
Ἐν σελ. 290 - 93: Πίναξ τοπωνυμίων.

971. **Ξανθούλης Ναπολ.** Σύστασις καὶ ἐξέλιξις τοῦ νομοῦ Εὐβοίας καὶ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων αὐτοῦ. Ἀρχ Εὐβ Μελ 18 (1972) 77 - 128.
Βον μέρος. Ὄνομα - ἐτυμολογία - συνοικισμοὶ - μετονομασίαι.
972. **Παζαράς Θεοχ.** Ἐπανομή. (Συμπληρωματικὰ στὴν ἐτυμολογία τοῦ Χ. Π. Συμεωνίδη). Μακεδονικὰ IB' (1972) 495 - 496.
973. **Παναγόπουλος Δ.** Ἡ τύχη τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων καὶ τῆς ὀρεινῆς κυρίως ὑπαίθρου σὺν τῇ παρελεύσει τοῦ χρόνου καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ μορφή τῶν σημερινῶν μεγαλοπόλεων. Ἐπετ Καλαβρ 4 (1972) 5 - 32.
Ἐν σελ. 27 - 31 τοπωνύμια.
974. **Παπάγγελος Ἰωακ. Ἀθ.** Συμβολὴ εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου Νικήτη τῆς Χαλκιδικῆς. Μακεδονικὰ IB' (1972) 303 - 316.
975. **Παπαδόπουλλος Θεόδ.** Συνοπτικὸν διάγραμμα τοπωνυμικῆς μεθοδολογίας. Ἐπ Κύπρ V (1971 - 72) 1 - 28.
976. **Παπατρέχας Γερ. Ἡρ.** Τοπωνυμικὰ Ἐπρωμέρου. Μέρ. Β'. Ἐπ Στερ Μελ Γ' (1971 - 72) 373 - 395. [Βλ. καὶ Ἐπ ΚΑ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 213, ἀρ. 974].
977. **Παπαχριστοδούλου Χ. Ι.** Τοπωνύμια Σύμης. Συμαϊκὰ Α' (1972) 32 - 66.
978. **Πετρόπουλος Δ. Α.** Τοπωνυμικὰ καὶ ἱστορικὰ Ὀλυμπίας. Ὀλύμπ Χρον Γ' (1972) 15 - 28.
979. **Πλατάκης Ἐλευθ. Κ.** Παλαιὰς ἐκκλησίαις στὸ Βραχάσι. Ἀμάλθεια Γ' (1972), τεύχ. 11 σ. 97 - 120, τεύχ. 12 σ. 149 - 166.
980. **Προμπονάς Ἰ.** Εἶναι Κρητικὸν τὸ ἐν Κεφαλληνίᾳ τοπωνύμιον Δίας; Παρνασσὸς ID' (1972) 609 - 611.
981. Συμβολὴ στὸ τοπωνυμικὸ τῆς Σιάτιστας. Σιατιστέων Μνήμη (1972) A161 - A 171.
982. **Συμεωνίδης Χαράλ. Π.** Οἱ Τσάκωνες καὶ ἡ Τσακωνιά. Συμβολὴ στὴν ἐρμηνεία τῶν ὀνομάτων καὶ τοῦ ὀμωνύμου βυζαντινοῦ θεσμοῦ τῶν καστροφυλάκων. Θεσσαλονίκη 1972, 8ον, σελ. 188. (Κέντρον Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν. Βυζαντινὰ κείμενα καὶ μελέται, 5).
Κρίσεις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 441 - 46 (Θ. Κωστάκης). Ἑλληνικὰ 26 (1973) 370 - 76 (Σταμ. Κ. Καρατζᾶς).
983. **Sfondouris Helen - Sfondouris John** Ἑλληνικὰ τοπωνύμια στὶς Η.Π.Α. Μετάφραση: Π. Καραγιώργου. Ἡπειρ Ἐστ ΚΑ' (1972), τεύχ. 239 - 40, σ. 196 - 199.
984. **Faure P.** Νέα ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς τῆς στήλης ὑπ' ἀριθμ. 207 τοῦ Μουσείου Ἀγίου Νικολάου: τὰ σύνορα τῆς πόλεως Λατοῦς περὶ τὸ 110 π.Χ. Ἀμάλθεια Γ' (1972), τεύχ. 13, σ. 227 - 240.

985. **Χριστοδούλου Μενέλ. Ν.** Μικρά συμβολή εις τὴν ἱστορικὴν τυποποίησιν καὶ μεταγραφὴν Ἑλληνικῶν τοπωνυμίων. Ἐπ Κύπρ V (1971 - 72) 79 - 144.
986. **Ψημμένος Νικόλ.** Τὸ τοπωνύμιον «Σιάτιστα». Προσπάθεια ἐτυμολογήσεως. Σιατιστέων Μνήμη (1972) Α60 - Α64.
987. **Ἀβτζῆς Γεώργ. Κ.** Τὸ Ροδολίβος καὶ ἄλλα τοπωνύμια. Σερρ Χρον Σ' (1973) 263 - 288.
988. **Ἀλεξίου Στυλ.** Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ τοπωνύμια ἐκ Κρήτης. Ἐπ Βυζ Σπ 39 - 40 (1972 - 73) 451 - 456.
989. **Γιαλούρης Νικ.** Ὁδηγὸς ἀρχαιοτήτων ἀρχαίας Τριφυλίας, νῦν Ὀλυμπίας. Ὀλυμπ Χρον Δ' (1973) 149 - 182.
990. **Γκλέκας Γ. Δ.** Οἱ συνοικισμοὶ Σερβαίικα καὶ Δημητσαναίικα. Λακωνικά Ι' (1973), τευχ. 58, σ. 144 - 145.
991. **Ζωγραφάκης Γ.** Θεσσαλονίκη. Ὄνόματα καὶ ἐπίθετα γιὰ τὴν θεόσωστη πολιτεία. Μακεδ Ζωή τευχ. 84 (1973), σ. 28 - 29.
992. **Κανελλάκης Χαρίλ.** Περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας (1689 - 1971). Ὀλυμπ Χρον Δ' (1973) 184 - 195.
993. **Καρατζᾶς Σταμ.** Γύρω ἀπὸ τρία νεοελληνικά τοπωνύμια. (Χαβουτσί, Δάκωνες, Ἑλουνή). Ἑλληνικά 26 (1973) 97 - 106.
994. **Καψῆς Ἀντ. Β.** Αἶμος ἀντὶ τοῦ ἐσφαλμένου «Μπαλκάν». Ἀρχ Θράκης 36 (1973) 83 - 122.
995. **Κουτσανδρέας Ἀντ. Δ.** Πανωχώρι - Πανωχωρῖται. Ὀλυμπ Χρον Δ' (1973) 247 - 268.
996. **Κουτσιλιέρης Ἀνάργ. Γ.** Πάτρη - Πάτραι. Πλάτων ΚΕ' (1973) 196 - 203.
997. **Κριάρης Ἀριστ.** Τοπωνύμια περιοχῶν ἐλαιοφυτειῶν. Κρητ Γράμμ τευχ. 9 (1973), σ. 35 - 36, τευχ. 10 (1973), σ. 20, τευχ. 11 - 12 (1973), σ. 38 - 39.
998. **Μπάμιος Κ.** Ὄνόματα Σουφλίου. Ἀρχ Θράκης 36 (1973) 59 - 72.
999. **Παπαδόπουλος Ν. Γ.** Τοπωνύμια Σελιοῦ Βεροίας. Μακεδονικά 13 (1973) 365 - 376.
1000. **Παπαθανασόπουλος Ἡλ.** Τὰ Λακωνικά μοναστήρια. Λακωνικά Ι' (1973), τευχ. 56, σ. 63 - 65.
1001. **Παρλαμᾶς Μ. Γ.** Συμβολή εις τὴν ἐτυμολόγησιν ἐνίων κρητικῶν λέξεων. Ἀθηνᾶ 73 - 74 (1972 - 73) 281 - 289.
- 1001α. **Πετρονώτης Ἀργ.** Ἀρχιτεκτονικά καὶ οἰκιστικὰ μνημεῖα καὶ ἱστορικὲς θέσεις τοῦ νομοῦ Φωκίδος. Ἐπ Στερ Μελ Δ' (1973) 93-132, 496.
1002. **Πλατάκης Ἐλευθ. Κ.** Ὄνόματα σπηλαίων τῆς Κρήτης δηλωτικὰ τῶν διαστάσεων αὐτῶν. Ἀθηνᾶ 73 - 74 (1972 - 73) 267 - 280.

1003. **Προμπονάς 'Ι. Κ.** Περί τοῦ ἐν Κρήτῃ τοπωνυμίου Σελινάρι. 'Αμάλθεια Γ' (1973), τεύχ. 13, σ. 289.
1004. **Στυλιανοῦ Π.** Τὰ Κυπριακὰ τοπωνύμια. Κυπρ Λόγος 5 (1973), ἀρ. 27 - 28, σ. 80 - 81.
1005. **Βαγενᾶς Θ.** 'Η συλλογὴ τσακωνικῶν τοπωνυμίων. Χρον Τσακ Δ' (1974) 155 - 156.
1006. **Βαγιακάκος Δικ. Β.** Πάτραι - Πάτρα. ('Αρόη - 'Ανθεια - Μεσάτις). Πρακτ Α' Συν 'Αχαϊκῶν Σπ (1974) 223 - 234.
1007. **Γιούργαλις 'Ιω.** Τοπωνύμια καὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῆς Πισπιλοῦντος. Χιακὴ 'Επιθεώρ 12 (1974), τεύχ. 34, σ. 36 - 47.
Δημοσ. καὶ μία παράδοσις.
1008. **Δημάκης Χρ.** 'Ιστορικὰ τοπωνύμια στὸ Λογγανῖκο. Λακωνικὰ ΙΑ' (1974), τεύχ. 61, σ. 25.
1009. **Θεοχαρίδης Νικηφ.** Τοποθεσίαι τοῦ χωρίου Φλαμουδιοῦ. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεύχ. 10, σ. 15 - 20.
1010. **Κύρρης Κ. Π.** Περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς μονῆς 'Αγίου Παντελεήμονος Μύρτου ἐν Λαπήθῳ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος. Χρον Λαπήθου Π - ΙΙΙ (1972 - 74) 78 - 83.
1011. **Κωστάκης Θαν. Π.** Τσακῶνικα. Λαογρ ΚΘ' (1974) 227 - 230.
'Εξετάζεται τὸ τοπων. 'Ανάβολος καὶ ἡ σημασία τῆς λ. βάτα.
1012. **Λαζάρου 'Αχ.** 'Η ἱστορία τοῦ τοπωνυμίου Βαρώσι. Περραιβία 6 (1974) 9 - 16.
1013. **Μπακιρτζῆς Χ.** 'Η ἐτυμολογία τῆς πόλεως Βαρώσι. [Ἐπιστολή]. Κυπρ Λόγ 6 (1974), ἀρ. 33, σ. 193.
1014. **Πλατάκης 'Ελευθ. Κ.** Τὰ τοπωνύμια Τριβαζώνας, Σελλινάρι καὶ Ψεῖρα. 'Αμάλθεια Ε' (1974), τεύχ. 18 - 19, σ. 3 - 14.
1015. **Στυλιανοῦ Π.** 'Η ἐτυμολογία τῆς πόλεως Βαρώσι. Κυπρ Λόγ 6 (1974), ἀρ. 31, σ. 58 - 59.
1016. **Τουσίμης Γεώργ.** 'Ιστορικὴ θεώρηση τοῦ τοπωνυμίου Κουτούγερι. 'Εδεσσ Χρον 7 (1974) 25 - 28.
1017. **Τριανταφύλλου Κ.** Τὰ τοπωνύμια Καλάβρυτα - Καλάβριτο, Νεζερὸν - Νεζερά. Πρακτ Α' Συν 'Αχαϊκῶν Σπ (1974) 61 - 65.
1018. **Φραγκάκι Εὐαγγελία Κ.** Τὸ χωριό μου οἱ Σκυλλοί. 'Αθῆναι 1974, 8ον, σελ. 54 + 8.
1019. **Φωτόπουλος 'Αθαν. Θ.** 'Απόπειρα ἐτυμολογίας τῆς τοπωνυμίας Κερπινή. Πρακτ Α' Συν 'Αχαϊκῶν Σπ (1974) 181 - 193.
'Εν σελ. 192 - 93 παρατηρήσεις ὑπὸ Τ. 'Αθ. Γριτσοπούλου.

1020. **Χαβιαράς Νικ.** Συμαϊκά ανάλεκτα. Συμαϊκά Β' (1974) 130 - 134.
1021. **Χατζηϊωσήφ Χριστόδ.** Τοπωνύμια τῆς περιοχῆς Παλαιοχωρίου. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεύχ. 11 - 12, σ. 63 - 66.
1022. **Ἀβραμέα Ἀννα** Ἀπογραφή πληθυσμοῦ Κερκύρας (1812), σὲ χειρόγραφο χάρτη τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων. Ἐρανιστῆς ΙΓ' (1975) 181 - 194.
1023. **Βαγιακάκος Δ. Β.** Γλωσσικαὶ - λαογραφικαὶ - τοπωνυμικαὶ ἔρευναι περὶ Κορινθίας. Πρακτ Α' Συν Κορ Ἐρ (1975) 47 - 91.
1024. **Γιαννουλέλλης Γ.** Οἱ δυσκολίες στὴν ἔρευνα τῆς σημασίας τῶν τοπωνυμίων. Αἶολ Γράμμ Ε' (1975) 134 - 135.
1025. **Δημητριάδης Βασ.** Οἱ συνοικίες καὶ οἱ δρόμοι τῶν Γενιτσῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνα. Μακεδονικὰ 15 (1975) 160 - 169.
1026. **Δημητροκάλλης Γ.** Ἡ λατρεία τοῦ ἁγίου Φωκᾶ στὴ βυζαντινὴ Νάξο. Λαογρ Α' (1975) 373 - 374.
1027. **Θωμόπουλος Ἰω.** Τὸ ὄνομα Λασιθίου. Ἀμάλθεια 5' (1975), τεύχ. 22 - 23, σ. 137 - 143.
1028. **Κατσουρός Ἀντ. Φ.** Τοπωνύμια Κερκύρας καὶ Ὑπολήβου. Κυπριακὰ Ε' (1975) 305 - 325.
1029. **Κουτσιμανῆς Στ.** Ὁ Σοχός... Μακεδ Ζωή τεύχ 104 (1975), σ. 34 - 35.
1030. **Μουσελίνης Σπ.** Τοπωνύμια τῆς Λάκκας Σουλίου. Ἡπειρ Ἐστ ΚΔ' (1975), τεύχ. 283 - 84, σ. 810 - 825.
1031. **Μπελιᾶ Ἑλένη** Εἰδήσεις περὶ τινων Κορινθιακῶν μοναστηρίων κατὰ τὴν Καποδιστριακὴν περίοδον. Πρακτ Α' Συν Κορ Ἐρ (1975) 92 - 102.
1032. **Παπαδόπουλος Κων. Μ.** Τοπωνυμικὸν τοῦ τέως Δήμου Τριπύλης Τριφυλίας. Ἀθῆναι 1975, 8ον, σελ. 59.
1033. **Παπαϊωάννου Γ. Ι.** Τοπωνύμια Παπίγγου Ζαγορίου. Ἡπειρ Ἐστ ΚΔ' (1975), τεύχ. 281 - 82, σ. 655 - 659, τεύχ. 263 - 84, σ. 796 - 809.
1034. **Πιλαβάκης Κ. Α.** Συναγωγή Κυπριακοῦ τοπωνυμικοῦ ὕλικου. Κυπρ Σπ Λ5' (1972), παράρτημα, σελ. 32, ΛΖ' (1973), παράρτημα, σελ. 33 - 64 [συνεχίζεται].—Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν συναγωγὴν Κυπριακοῦ τοπωνυμικοῦ ὕλικου. Κυπρ Σπ ΛΖ' (1973) 285 - 286. —Συναγωγή Κυπριακοῦ τοπωνυμικοῦ ὕλικου. Αὐτόθι ΛΗ' - ΛΘ' (1974 - 75), παράρτημα, σ. 65 - 96 [συνεχίζεται].
1035. ——— Κυπριακὰ τοπωνύμια. Λαογρ Κύπρ Ε' (1975), τεύχ. 13 σ. 9 - 16, τεύχ. 14 - 15. σ. 33 - 40 [συνεχίζεται].

1036. **Ταουσιάνης Χρ.** Τοπωνύμια Αἰγιαλούσης καὶ Ἀγ. Τριάδος (Αἰγιαλούσης). Μόρφωσις ΛΑ' (1975), τεύχ. 356 - 57, σ. 14.
1037. **Τσικριτσῆ - Κατσανάκη Χρυσούλα** Συμβολὴ στὴ μελέτῃ τῶν τοπωνυμίων τῆς Κρήτης. Τοπωνύμια ἀπὸ οἰκογενειακὰ ὀνόματα. Ἀμάλθεια 5' (1975), τεύχ. 22 - 23, σ. 25 - 98.
Κρίσεις: Πλάτων ΚΖ' (1975) 382 (Π. Κ. Γ[εωργιοῦντζος]).
1038. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Ὁ Ἀθανάσιος Πικρὸς (καὶ οὐχὶ Σκληρὸς) ὡς γεωγράφος. Ἀθηνᾶ 75 (1974 - 75) 3 - 48.

3. Γλωσσάρια. Λέξεις καὶ φράσεις λαογραφικῆς σημασίας.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 153. 157. 163. 173. 174. 183. 187. 189. 192. 196. 211. 218. 236. 244. 252. 256. 260. 265. 266. 285. 302. 309. 360. 398. 454. 548. 594. 727. 743. 769. 904. 1343]

1039. **Κ[όλιας] Γ. Τ.** Λιβυκὸν ὄρνεον. Ἐπ Στερ Μελ Γ' (1971 - 72) 294. — Μαρτυρίαι ἀπὸ τὸν ποιμενικὸν βίον. Αὐτόθι, σ. 320. — Πραιδάρεις. Αὐτόθι, σ. 364.
1040. **Μηλιώρης Νικ. Ε.** Στοιχεῖα τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῶν Βουρλῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μικρ Χρον 15 (1972) 223 - 312.
Γλωσσάριον εἰς σελ. 236 κέξ.
1041. **Μιχαηλίδης - Νουᾶρος Μιχ. Γ.** Λεξικὸν τῆς Καρπαθιακῆς διαλέκτου. Ἀθῆναι 1972, 8ον, σελ. ις' + 431.
Κρίσεις: Μικρ Χρον 15 (1972) 453 - 55 (Γ. Κ. Συριδάκης). Δωδεκ Χρον 1 (1972) 346 - 47 (Ι. Μ. Χατζηφώτης). Ἑλληνικά 26 (1973) 163 - 70 (Χ. Π. Συμεωνίδης).
1042. Ὀλυμπιακὸ λεξιλόγιον. Ὀλυμπ Χρον Α' (1970) 239 - 40, Γ' (1972) 289 - 91.
1043. **Παπαδημητρακόπουλος Πάν.** Ἡ χλωρίς τῆς Δάφνης Καλαβρύτων. Ἐπετ Καλαβρ 4 (1972) 208 - 209.
Δημῶδη ὀνόματα φυτῶν.
1044. **Σαμψὼν Ἀδαμ.** Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα Σκοπέλου καὶ Γλώσσης. Ἀρχ Θεσσ Μελ Α' (1972) 94 - 123.
Ἀνθρωπωνύμια (σ. 101 - 105), τοπωνύμια (σ. 105 - 107), λεξιλόγιον (σ. 107-123).
1045. **Φιλιππάκης Ἰω. Κ.** Μαριόλος, κατεργάρης, λεβέντης. (Μιὰ νέα ἐτυμολογία). Κρητ Ἐστ τεύχ. 198 (1972), σ. 119 - 122. — Μαλοτήρα - Κυδωνία - ροδίκιον κτλ. (Ἄλλη νέα ἐτυμολογία). Αὐτόθι, τεύχ. 201, σ. 279 - 282.
1046. **Βαγιακάκος Δικ. Β.** Γλωσσικὸς ἔρανος. Ἀρχαῖα καὶ νέα σημασιολογικά. Ἀθηνᾶ 73 - 74 (1972 - 73) 1 - 19.
1047. **Βαφείδης Κωνστ.** Γλωσσάριον Καλλιπόλεως. Θρακικά 46 (1972 - 73) 311 - 343.

1048. **Κουτσανδρέας Δημ.** 'Ολυμπιακὸ λεξιλόγιο. 'Ολυμπ Χρον Δ' (1973) 297 - 302.
1049. **Κριαρᾶς 'Ε.** «Ζούρα» καὶ παράγωγα. Σημασιολογικὰ καὶ ἐτυμολογικά. 'Αθηνᾶ 73 - 74 (1962 - 73) 96 - 103.
1050. **Παπατρέχας Γερ. 'Ηρ.** 'Ιδιωματικὸ καὶ λαογραφικὸ γλωσσάρι Ξηρομέρου. 'Επ Στερ Μελ Δ' (1973) 263 - 316.
1051. **Σαλιάρης Α. Γ.** 'Ιταλικῆς καταγωγῆς λέξεις τῆς Χίου. Χιακὴ 'Επιθεώρ 11 (1973), τεύχ. 32, σ. 122 - 134.
1052. ***Andriotis Nik.** Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten. (Österreich. Akad - der Wissenschaften. Philos. - Hist. Klasse. Schriften der Balkankommission, Linguist. Abt. XXII). Wien 1974, 8ον, σελ. 705.
Κρίσις: Λαογρ ΚΘ' (1974) 386 - 88 (Γ. Α. Μέγας).
1053. **Βαφειάδου Βαλασία** Γλωσσάριον τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος Σωζοπόλεως Βορειοανατολικῆς Θράκης. 'Αρχ Θράκης 37 (1974) 107 - 176, 38 (1975) 139 - 184.
1054. **Βεΐκου - Σεραμέτη Κατίνα** Μερικὲς ἀκόμη λέξεις, γιὰ τὸ «γλωσσάριο τῆς παλῆας Ξάνθης». Θρακ Χρον 34 (1974) 48 - 49.
1055. **Γαλέκας Γ. Δ.** Κρητικὰ ἐπίθετα κατάλοιπα τῆς Φραγκοκρατίας. Λακωνικά ΙΑ' (1974), τεύχ. 61, σ. 5.
1056. **Γιαταγάνας 'Αγ.** 'Αθησαύριστ λέξεις. Παρνασσός ΙΖ' (1975) 312 - 313.
Περὶ τῆς λ. κορδομίρη. (Βλ. ἀρ. 1059).
1057. **Κονομῆς Ν.** Ψωμόλινο ἢ ψομόλινο (= ψουμόλινο - ψ'μόλ(ι)νου); Λαογρ Α' (1975) 369 - 372.
1058. **Κοντοσόπουλος Νικ.** Κρητικὰ ἐτυμολογικά. Τὸ κουράδι καὶ τὸ νάκλι. Κρητολογία 1 (1975) 177 - 180.
1059. **Μακρυμίχαλος Στέφ.** Καὶ ἄλλη ἀθησαύριστος λέξεις. Παρνασσός ΙΖ' (1975) 66 - 67.
Περὶ τῆς λ. «κορδομίρι» ἐν Τσακωνιᾷ, σημαίνουσης τὴν ἀμπάρα ποῦ ἀσφαλίζει ἐσωτερικῶς τὴν ἐξώπορτα. (Βλ. καὶ ἀρ. 1056).

ιβ') Θέατρον.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 1213. 1215. 1235]

1060. **Εὐαγγελάτος Σπ. Α.** 'Ιστορία τοῦ θεάτρου ἐν Κεφαλληνίᾳ. 1600 - 1900. Διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ. 'Εν 'Αθήναις 1970, 8ον, σελ. 263 + ΙΘ' πίν.
1061. **'Ιωάννου Γ.** 'Ο Καραγκιόζης. 'Επιμέλεια —. 'Εκδόσεις 'Ερμῆς. Νέα 'Ελληνικὴ Βιβλιοθήκη. 'Αθήνα 1971, 16ον, τόμ. Α', σελ. 191, τόμ. Β', σελ. 247.

1062. **Pecoraro V.** Contributi allo studio del teatro Cretese. 1ο. I prologhie gli intermezzi. Κρητ Χρον ΚΔ' (1972) 367 - 413.
1063. **Θωμαδάκη Κατερίνα** Φεστιβάλ Νανσύ 1973. Θέατρο ἄρ. 33 (1973) 63 - 76.
Έν σελ. 65 - 67: «Θέατρο λαϊκῆς παράδοσης».
1064. **Σαμουηλίδης Χρ.** Οἱ Μωμόγεροι τοῦ Πόντου. Ένα παραδοσιακὸ λαϊκὸ θέατρο. Θέατρο ἄρ. 33 (1973) 36 - 40.
1065. **Θεοδοκάς Γ.** Ὁ ἐλληνικὸς Καραγκιόζης. Φιλ Πρωτοchr 1974, σ. 47 - 48.
1066. **Παπαγεωργίου Λέανδρ.** Ἀλφάβητος. Διάλογος Σατανᾶ με Γέροντα. Λαογρ ΚΘ' (1974) 357 - 358 (= Ἡπειρ Έστ ΚΒ' (1974), τεῦχ. 261 - 62, σ. 47 - 48).
1067. Ἀκριτικῶν Μωμόγερων ἀνάσταση. Θέατρο ἄρ. 43 (1975) 13. —Οἱ Μωμόγεροι τοῦ Πόντου ξὰν ἐφάνθαν. Παραστάσεις στὴν Ἀθήνα, τὴν Ἑδεσσα καὶ τὰ Γιαννιτσά. Αὐτόθι, σ. 64 - 65. — Ὁ Καραγκιόζης νὰ μείνη στὴν παράδοση. Αὐτόθι, σ. 66 - 67.
1068. **Ζώρας Γ. Θ.** Πανάρατος. Νέα λαϊκὴ διασκευή τῆς Ἑρωφίλης. Παρνασσὸς ΙΖ' (1975) 435 - 445.
1069. **Κοκκίνης Σπ.** Καραγκιόζης πρὶν 100 χρόνια. Θέατρο ἄρ. 44 - 45 (1975) 51 - 56.
1070. **Σαμουηλίδης Χρ.** «Τὸ δικαστήριον» τῶν Μωμόγερων. Παραλλαγή τῆς «Παντοδυναμίας τοῦ Ντερέμπειν». Καταγραφή ἀπὸ τὸν —. Θέατρο ἄρ. 43 (1975) 50 - 58.
1071. **Φωτιάδης Θαν.** Ἑλληνικὸ θέατρο σκιῶν. (Στοιχεῖα γιὰ τὴν προέλευση τοῦ Καραγκιόζη). Ἀνθρωπος Π₁ (1975) 69 - 90 + 4 πίν. ἐκτ. κειμ.

ιγ') Δημῶδη βιβλία.

1072. **Πλατάκης Έλευθ. Κ.** Μιὰ ἐκδοση τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραὰμ τοῦ «1386». Ἀμάλθεια Δ' (1973), τεῦχ. 15, σ. 117 - 120.
1073. **Τωμαδάκης Βασ. Φρ.** Ἀγνωστος παράφρασις τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Ἀθηνᾶ 73 - 74 (1972 - 73) 661 - 671.
1074. **Holton Dav.** Ἡ ἐλληνικὴ παράδοση τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἡ συνέχεια καὶ ἡ ἐξέλιξή της. Ἀθῆναι 1973, 8ον, σελ. 23. (Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελλ. Φιλολογίας, 83).
1075. **Μέγας Γεώργ. Ἀ.** Γεωργίου Χούμνου, ἡ Κοσμογέννησις. Ἀνέκδοτον στιχούργημα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἑμμετρος παράφρασις τῆς Γενέσεως καὶ Ἑξόδου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Κριτικὴ ἐκδοσις ὑπὸ —. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Κέντρον Ἑρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἀθῆναι 1975, 8ον, σελ. 222 + ΙΔ' πίν.

4. Μουσική και χοροί.

[Βλ. και τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 77. 83. 142. 153. 171. 172. 177. 202. 217. 232. 278. 306. 728. 1207. 1240. 1243]

1076. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** — **Περιστέρης Σπυρ. Δ.** Ἑλληνικά δημοτικά τραγούδια, τόμ. Γ'. Ἐν Ἀθήναις 1968. [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 218, ἀρ. 1041].

Κρίσεις: Ἑλληνικά 25 (1972) 485 - 87 (Δημ. Γ. Θέμελης). Λαογρ Δ' (1975) 449 - 55 (N. Radulesku).

1077. **Μηνδρινός Ματθ.** Οἱ λαϊκοὶ χοροὶ τῆς Θήρας «μπάλλος» καὶ «συρτός». Κυκλ Ἐπιθ τεῦχ. 9 - 10 (1970), σ. 17 - 18.

1078. **Ἀνδρέου Χρ.** Πῶς πρέπει νὰ παρουσιάζεται ὁ κυπριακὸς λαϊκὸς χορὸς. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεῦχ. 4 - 5, σ. 84 - 86.

1079. ——— Ὁ χορὸς τοῦ δρεπανιοῦ. Συμπ Λαογρ (1972) 97 - 104.

Δημοσ. καὶ μία μουσικὴ καταγραφή («Χορὸς τοῦ παλιώματος»).

1080. **Ἀνωγειανάκης Φοῖβ.** Νεοελληνικά χοροὶ φωνά. Τὸ λαγοῦτο. Λαογρ ΚΗ' (1972) 175 - 240 + XXI πίν. ἐκτ. κειμ.

Δημ. καὶ 10 μουσικά παραδείγματα εἰς εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφήν.

1081. **Baud - Bovy S.** Chansons populaires de Crète Occidentale, recueillies avec le concours de Aglaia Ayoutanti et Despina Mazaraki, transcrites et publiées avec une introduction et de notes par —. (Archives Musicales de Folklore de Madame Merlier). Editions Minkoff, Genève 1972, σελ. XII + 310 + 1 δίσκος.

Ἀνάλυσις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 423 - 28 (Δέσποινα Μαζαράκη).

Κρίσις: Ἑλληνικά 26 (1973) 364 - 66 (Δ. Γ. Θέμελης).

1082. **Ζώρας Λεων.** Μουσικὴ καὶ μουσικοὶ τῆς Κρήτης. Κρητ Γράμμ τεῦχ 1 (1972), σ. 30 - 32.

1083. **Θέμελης Δ.** Μουσικοποιητικὴ δομὴ στὸ ἐλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Μία χαρακτηριστικὴ περίπτωση. Λαογρ ΚΗ' (1972) 66 - 80.

1084. **Ἰωαννίδης Κ. Δ.** Τέσσαρες κυπριακαὶ φωναί. Ἐπ Κύπρ V (1971 - 72) 241 - 255.

1085. ——— Δημῶδης μελωδία διὰ τὴν Παναγίαν. Συμπ Λαογρ (1972) 29 - 32.

1086. **Κ[αψωμένος] Γ. Δ.** Ὁ Χανιώτης μουσικὸς Μιχάλης Βλαζάκης. Κρητ Γράμμ τεῦχ. 2 (1972), σ. 15 - 16.

Παρατίθεται ἡ μουσικὴ καταγραφή ἑνὸς ριζίτικου τραγουδιοῦ.

1087. **Μαζαράκη Δέσποινα** Ὁ αὐλὸς τῆς συλλογῆς Καραπάνου καὶ ἡ σύγχρονη μουσικὴ πράξις. Λαογρ ΚΗ' (1972) 241 - 274 + πίν. V ἐκτ. κειμ.

1088. ——— Τὸ κλαρίνο στὴ Σιάτιστα. (Ἀπὸ τὸ βιβλίο: Τὸ λαϊκὸ κλαρίνο στὴν Ἑλλάδα, Ἀθήνα 1959). Σιατιστέων Μνήμη (1972) Α 146.

1089. **Μπουσιώτης Άνδρ.** 'Η ιστορική εξέλιξις καὶ ἡ σύγχρονος διδασκαλία τοῦ χοροῦ. Ἀθῆναι 1972, 8ον, σελ. 202.
Δημοτικοὶ χοροὶ (σελ. 25 - 28)· δημοτικὸ τραγούδι (29 - 31)· μουσικὰ ὄργανα (32 - 33)· ὀρχήστρα δημοτικῶν χορῶν καὶ τραγουδιῶν (33). Περιγραφή δημοτικῶν χορῶν (40 - 105).
1090. **Νίκολς Κ.** 'Ο χορός. Ἑλλ Τέχνη 7 (1972) 76 - 79.
1091. **Περιστέρης Σπ. - Μέγας Γ. Α.** Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Μουσικὴ ἀνθολογία ἐκδομένη ἐπὶ τῷ ἐορτασμῷ τῆς 150τηρίδος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ αἰῶνος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας. Ἀθῆναι 1972, 8ον, σελ. 45 + 3 δίσκοι μουσ. LP. [Καὶ ἀγγλιστί]. (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Δημοσιεύματα τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης Ἑλλην. Λαογραφίας, ἀρ. 11).
1092. **Πιπῆς Χριστόδ.** Μουσικὰ ὄργανα τοῦ κυπριακοῦ γάμου εἰς τὴν περιοχὴν Μόρφου. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεῦχ. 4 - 5, σ. 59.
1093. **Ἀμαργιανάκης Γεώργ. Στ.** Λαϊκὸς θρῆνος εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Ἀ- μάλλθεια Δ' (1973), τεῦχ. 15, σ. 155 - 161.
1094. **Ἀνωγειανάκης Φοῖβος** Ἡ ἔρευνα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ μουσικὰ ὄργανα. Ἀνά- τυπον ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Νεοελληνικὸς Λόγος». Ἀθῆναι 1973, 8ον, σελ. 22.
1095. **Ioannides C. D.** Folk intonation formulae. Ἐπ Κύπρ VI (1972 - 73) 447 - 456.
1096. Singing games [17]. Κυπρ Σπ ΑΖ' (1973) 31 - 60.
1097. **Καραῤῃς Ν.** Λαογραφικὸ διήγημα. Τὸ τουμπελέκι. Μικρασιατικὰ 2 (1972 - 73) 103 - 104.
1098. **Κ(αψωμένος) Γ. Δ. - Δ(ρουδάκης) Κ. Δ.** Ἡ κρητικὴ λύρα. Κρητ Γράμμ τεῦχ. 11 - 12 (1973), σ. 35 - 37.
1099. **Παλλάντιος Μεν.** Ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ. (Ἀρχαία, βυζαντινὴ, δημώδης). Ἑλλ Τέχνη 10 (1973) 1 - 9.
1100. **Παπαδημητρακόπουλος Πάν.** Λαϊκοὶ ὀργανοπαῖκτες στὴ Δάφνη Καλα- βρύτων. Ἐπετ Καλαβρ 5 (1973) 176 - 184.
1101. **Σφακιανάκης Κωνστ.** Ἡ σημασία τῆς κρητικῆς μουσικῆς. Κρητ Γράμμ τεῦχ. 11 - 12 (1973), σ. 9-11.
1102. **Ἀνωγειανάκης Φ.** Τὸ γενεαλογικὸ δέντρο ἐνὸς λαϊκοῦ μουσικοῦ. Λαογρ ΚΘ' (1974) 93 - 113.
1103. **Γκριζιώτης Ἀχ.** Πασχαλινὸι χοροὶ καὶ τραγούδια στὴν παλιὰ Τσαρίτσα- νη. Περραιβία 4 (1974) 18 - 20.
1104. **Θέμελης Δημήτρ. Γ.** Τὸ «κανονάκι», ἓνα λαϊκὸ μουσικὸ ὄργανο. Ἐρευνα γιὰ τὴν προέλευσὶ του. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1974) 35 - 54.
1105. **Καβακόπουλος Παντ.** Τέσσερα βασικὰ ποιοτικὰ ρεύματα στὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Θράκης. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1974) 55 - 70.

1106. **Περιστέρης Σπύρ. Δ.** 'Ο έπτάσημος ρυθμός εις τὰ έλληνικά δημοτικά τραγούδια. 'Επ ΚΛ ΚΓ' (1973 - 74) 17 - 49.
1107. **Ρωμαϊός Κ.** 'Ελληνικοί χοροί και ιδιαίτερα ό Καλαματιανός. Λαβύρινθος 1 (1973-74) 49 - 57.
1108. ——— «Καρπαία, όρχησις Μακεδονική». Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 230 - 235. — «Τελεσιάς, Μακεδονική όρχησις». Αὐτόθι, σ. 237 - 243.
'Ενδιαφέροντα και διά τήν λαϊκήν λατρείαν.
1109. ***Αθανασιάδης Δημ. 'Αθ.** 'Ο πυρρίχιος χορός (σέρα - τρομαχτός). ('Ιστορική ανάλυσις - Συμβολή εις τήν Λαογραφίαν). "Εδεσσα 1975, σελ 7.
Κρίσις: 'Αρχ Πόντ 33 (1975 - 76) 283 - 84 (Ο. Λ [α μ ψ ί δ η ς]).
1110. **'Αποστολάτος Διον.** 'Η παραδοσιακή μουσική τοῦ τόπου μας. Κεφαλον Πρόοδος Δ' (1975), τεῦχ. 41 - 42, σ. 11 - 114.
Συνέντευξις γύρω ἀπό τήν παραδοσιακή μουσική τῆς Κεφαλληνίας.
1111. **Γεωργίου Τ.** 'Η βυζαντινή μελωδία σπὰ κάλαντα. Φιλολ Πρωτ 32 (1975) 297 - 298.
1112. **Γκίκας Γιάννης Π.** Μουσικά όργανα και λαϊκοί όργανοπαϊκτες στὴν 'Ελλάδα. Α' Νότια Εὐβοια και Σκῦρος. ('Αθήνα 1975), 4ον, σελ. 96 + 82 πίν. έκτ. χειμ.
1113. ——— Δίσκος με τραγούδια τῆς Δυτ. Μακεδονίας και τῶν τριῶν νησιῶν. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 111 (1975), σ. 52 - 53.
1114. **Δραγούμης Μάρκ Φ.** Μὲ τὸ μαγνητόφωνο στὴ Σαλαμίνα, Λευκάδα και 'Ηπειρο. Λαογρ Α' (1975) 235 - 245.
Δημοσ. και 8 μουσικαὶ καταγραφαί.
1115. **Zarmas Pieris** Studien zur Volksmusik Zyperns. Mit 60 Notenbeispielen und 46 Abbildungen. Collection d'études musicologiques. Sammlung Musikwissenschaftlicher Abhandlungen. Band 60. Verlag Valentin Koerner. Baden - Baden 1975, 8ον σελ. 404.
1116. **Μαγκούτης Πέτρ.** Δημοτικοί χοροί τῆς 'Εδέσσης και τῆς περιοχῆς. 'Εδεσσ Χρον 9 (1975) 20 - 44.
1117. **Μαζαράκη Δέσποινα Β.** 'Η τζαμάρα. Μιὰ ἡπειρώτικη φλογέρα. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 171 - 175.
1118. **Στάθης Γρηγ. Θ.** Τὰ χειρόγραφα Βυζαντινῆς Μουσικῆς. "Αγιον "Ορος. Κατάλογος περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων βυζαντινῆς Μουσικῆς τῶν ἀποκειμένων ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῶν ἱερῶν Μονῶν και Σκητῶν τοῦ 'Αγίου "Ορους, ὑπὸ —. Τόμος Α', 'Αθῆναι 1975, 8ον, σελ. οἱ + 723 + πίν. κδ'. ('Ιερὰ Σύνοδος τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος. "Ιδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας).
Κρίσις: Θεολογία 46 (1975) 672 - 75 (Κ. Γ. Μ π ό ν η ς).

Ε'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Οί κύριοι σταθμοί τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.
Γέννησις, γάμος, τελευτή.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 150. 153. 156. 159. 163. 169. 171. 172. 173. 174. 179. 183. 189. 191. 193. 194. 205. 210. 217. 225. 229. 233. 234. 235. 236. 238. 244. 249. 252. 255. 263. 264. 273. 276. 277. 279. 280. 281. 293. 302. 303. 345. 354. 584. 594. 616. 617. 618. 633. 655. 673. 677. 679. 685. 703. 710. 1092. 1305. 1306. 1308. 1313. 1314. 1322. 1324. 1326. 1332. 1333. 1336. 1338. 1343. 1346]

1119. **Ζαράκας Νικόλ.** Ὁ γάμος στὸ Πυλὶ τῆς Κῶ. Δωδεκ Ἀρχ 5 (1970) 135 - 150.

1120. **Ἀγγελόπουλος Ἰω.** Τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου στὴν Ὀλυμπία. Ὀλυμπ Χρον Β' (1971) 31 - 48.

1121. **Τσολομήτης Δημ. Γ.** Ὁ Κοσμίτικος γάμος. Λαογραφικό. Ἀθήνα 1971, 8ον, σελ. 51.

Δημοσ. καὶ γαμήλια ἄσματα ὡς καὶ ἐν προικοσύμφωνον.

1122. **Κοντομίχης Πανταζῆς** Ὁ Λευκαδίτικος γάμος. Ἐπετ Λευκ Α' (1971 - 72). [Βλ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 222, ἀρ. 1085].

Κρίσις: Ν Ἐστ 92 (1972) 1396 (Π. Γλέζος).

1123. **Ἀλεξάνης Μιχ.** «Γύρω ἀπὸ τὸ θάνατον» στὸ νομὸ Ἡρακλείου Κρήτης. Ἑλλην Ψυχὴ 3 (1972) 51 - 53.

Δίστιχα 8, μοιρολόγια 3, προγνωστικά.

1124. **Γκιάτης Ἀπ.** Τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου τοῦ Νεοχωρίου Ὑπάτης. Λαογρ ΚΗ' (1972) 316 - 327.

Δημοσ. καὶ 18 γαμήλια ἄσματα.

1125. **Ἐξαδακτύλου Ἀνδρούλα** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τοῦ γάμου στὴν ἐπαρχία Κυρηνείας. Μόρφωσις ΚΗ' (1972), ἀρ. 329, σ. 16 - 18.

1126. **Λαμπιθιανάκη - Παπαδάκη Εὐαγγελία** Ὁ σεβντάς τοῦ ντεληκανῆ. Τὸ προξενεῖο, ὁ ἀρραβώνας καὶ ὁ γάμος σ' ἓνα χωριὸ τσῆ Κρήτης. Ἡράκλειον 1972, 8ον, σελ. 63.

Περιγραφὴ εἰς τὸ κρητικὸν ἰδίωμα. Δημοσιεύεται καὶ πλῆθος γαμηλίων διστίχων.

1127. **Μπαλάσκα - Κουστογιάννου Γεωργία** Ὁ γάμος εἰς τὸ χωρίον Ἐμπεσὸς Βάλτου τῆς Αἰτωλοακαρνανίας. Ἑλλην Ψυχὴ 5 (1972) 13 - 17.

Δημοσ. καὶ τινὰ γαμήλια ἄσματα.

1128. **Ξύστρος Ν.** Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τοῦ γάμου εἰς Ἀρναίαν Χαλκιδικῆς. Μακεδ Ζωὴ τευχ. 71 (1972), σ. 19 - 21.

Δημοσ. καὶ τινὰ ἄσματα ὡς καὶ ἐν προικοσύμφωνον.

1129. **Οὐσταμανωλάκη - Δουνδουλάκη Ἑλένη** Ἡθιμα τοῦ γάμου στὴν περιοχὴ τῆς ὑπαίθρου Λευκωσίας Κύπρου. Ἑλλην Ψυχὴ 2 (1972) 44 - 46.

1130. **Πάγκαλος Γεώργ.** 'Ι. Κρητικός γάμος. 'Αμάλθεια Γ' (1972), τεύχ. 12, σ. 190 - 212.
Δημοσ. καὶ 14 γαμήλ. δίστιχα.
1131. **Παπαδάκη 'Ελευθερία** "Ἡθη καὶ ἔθιμα τοῦ γάμου εἰς τὴν περιοχὴν Γρεβενῶν. Μακεδ Ζωή τεύχ. 68 (1972), σ. 16 - 17.
1132. **Τσαρτσάρας 'Ιω.** "Εθιμα τοῦ γάμου τοῦ χωρίου Φωλεὰ Παγγαίου - Καβάλας. 'Ελλην Ψυχὴ 2 (1972) 43 - 44.
1133. **Τσῶλος Κων.** "Εθιμα γάμου τοῦ χωρίου 'Ανάληψις Τριχωνίδος. 'Ελλην Ψυχὴ 2 (1972) 34 - 43.
Δημοσ. καὶ τινὰ ἄσματα.
1134. **'Υφαντῆς Νικ. Θ.** 'Ο Πωγωνήσιος γάμος. ("Ἡθη καὶ ἔθιμα - προλήψεις - δεισιδαιμονίες - μάγια - ἀμποδέματα - προικοσύμφωνα κλπ.). Τραγούδια: Νυφιάτικα, στολιστικά, καθεστικά, τάβλας, ντολιῶν, λιανοτράγουδα, χορευτικά. Λαογραφικὲς συλλογές 'Αριστ. Ν. Ζωίδη. 'Αθήνα 1972, 8ον, σελ. 417.
Κρίσεις: 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τεύχ. 247 - 48, σ. 803 - 4 (Δ. Κόκινος). Λαογρ ΚΘ' (1974) 407 - 8 (Γ. Α. Μέγας).
1135. **Βετσόπουλος Βασ. Γ.** 'Ο γάμος στὴν Πυρσόγιαννη τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. 'Αθήναι 1973, 8ον, σελ. 54.
Δημοσ. καὶ γαμήλια ἄσματα.
1136. **Γκιάλας 'Αθαν.** 'Η διαδικασία τοῦ τοκετοῦ εἰς τὴν Χίον κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα. Χιακὴ 'Επιθεώρ 11 (1973), τεύχ. 31, σ. 54 - 59.
1137. **Κ(αψωμένος) Δ. Κ. — Δ(ρουδάκης) Α. Κ.** 'Ο γάμος. Κρητ Γράμμ τεύχ. 9 (1973), σ. 23 - 24.
1138. **Κιάος Γεώργ.** Νεκρικὰ ἔθιμα στὸ χωριὸ Καρυδιά. 'Εδεσσ Χρον 4 (1973) 38 - 40.
1139. **Μέλλου Αἰκατερίνη — 'Ερατῶ** Γάμος στὴν Κασσάνδρα τῆς Χαλκιδικῆς. Χρον Χαλκ 23 - 24 (1973) 95 - 100.
Δημοσ. καὶ τινὰ γαμήλια ἄσματα.
1140. **Πανταζῆς Στάικος Γ.** Τὰ ἔθιμα γιὰ τοὺς πεθαμένους στὰ Φιγαλικά χωριά. 'Ολυμπ Χρον Δ' (1973) 119 - 138.
Δημοσ. καὶ 19 μοιρολόγια.
1141. **Παπανδρέου Παναγιώτα** "Εθιμα γάμου Κάτω Φιγαλίας. 'Ολυμπ Χρον Δ' (1973) 227 - 232.
Δημοσ. καὶ τινὰ ἄσματα.
1142. **Σαμαρᾶς Τ.** Τὰ λογοδοσίματα. Μακεδ Ζωή τεύχ. 82 (1973), σ. 51 - 52.
1143. **Σεραφεῖμ Κωνστ.** "Εθιμα τοῦ γάμου στὸ χωριὸ Κάτω Γραμματικό. 'Εδεσσ Χρον 4 (1973) 40 - 41.

1144. **Σιόντης Κ.** 'Ο 'Ηπειρώτικος γάμος (παληότερα). 'Ανάτυπον ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Δωδώνη» τῆς Νομαρχίας 'Ιωαννίνων 1970 - 73. Γιάννινα 1973, 8ον, σελ. 88.
Δημοσ. καὶ πολλὰ γαμήλια ᾄσματα.
1145. **Τριγκατζῆς Κ.** Λαογραφικὰ τῆς Μαγνησίας. Μικρασιατικὰ 2 (1972 - 73) 132 - 134.
Εἰδήσεις περὶ γάμου. Δημοσ. καὶ 4 γαμήλια τετράστιχα.
1146. **Τσακιρίδου 'Ελένη** 'Ο «κρητικὸς γάμος». 'Αμάλθεια Δ' (1973), τεύχ. 16 - 17, σ. 374 - 398.
Περιγραφή τοπικοῦ, παραδοσιακοῦ, γάμου.
1147. **Φωκίδου Λίτσα** 'Αρραβῶνες, γάμος καὶ «πιστρόφια». Μακεδ Ζωή τεύχ. 85 (1973), σ. 35 - 39, ἔγχρ. εἰκ. 2.
1148. **Alexiou Margaret** The ritual lament in Greek tradition. Cambridge University Press 1974, 8ον, σελ. 274.
1149. **Ζούρου Φρόσω** 'Ο γάμος στὴ βόρεια Λέσβο. 'Απὸ τὴ γέννηση ἕως τὸν ἀντίγαμο. ('Αθήναι) 1974, 8ον, σελ. 165.
Κρίσις: Αἰὼλ Γράμμ Δ' (1974) 316 (Γ. Βαλέτας).
1150. **Κυθρεώτης 'Ιάκ.** 'Η γέννα στὴν Κύπρο. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεύχ. 11 - 12, σ. 59 - 60.
1151. **Λώλης Ν.** Ταφικὰ ἔθιμα καὶ ἐπικήδειοι τελεταὶ εἰς τὴν 'Ηπειρον καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πωγωνίου. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΓ' (1974), τεύχ. 271 - 72, σ. 640 - 647.
1152. **Μακρῆς Κων. Ν.** 'Εθιμικὴ οἰκογενειακὴ ζωὴ κοινότητος Σισανίου Βοΐου ν. Κοζάνης. 'Εθιμα στὴ γέννηση, στὸ γάμο καὶ στὸ θάνατο. 'Αθήνα 1974, 8ον, σελ. 160.
1153. **Ρωμαῖος Κ.** 'Αγνωστο ἀρχαῖο «δρώμενο» τελευτῆς. Λαβύρινθος 1 (1973 - 74) 199 - 206 (= Πρακτικὰ Συνεδριῶν 'Ελλην. 'Ανθρωπολογικῆς 'Εταιρείας 1966, σ. 28 - 35).
1154. **Σαμαρινιώτης Δημ.** 'Ενας γάμος τοῦ παλιοῦ καιροῦ στὴν Σαμαρίνα. Μακεδ Ζωή τεύχ. 103 (1974), σ. 8 - 9.
1155. **Σιγαλὸς Τάσ.** 'Ο τοκετὸς εἰς τὴν Πελλάνα. Λακωνικὰ ΙΑ' (1974), τεύχ. 66, σ. 171.
1156. **Δημητράκος Πέτρ.** Νεκρικὰ ἔθιμα τῆς Μάνης. Λαογρ Α' (1975) 31-44.
Δημοσ. καὶ τινα μοιρολόγια.
1157. **Κλώντζας Μαν.** 'Ο Κρητικὸς γάμος. 'Αμάλθεια Σ' (1975), τεύχ. 24 - 25, σ. 225 - 248.

1158. Μὲ τὸ φλάμπουρο πρὶν 50 χρόνια. Μακεδ Ζωή τεύχ. 107 (1975), σ. 161.
Ἐνδιαφέρουσα εἰκὼν ἀπὸ βλάχικον γάμον εἰς τὴν περιοχὴν Σερρών.
1159. **Τσίτσας Α.** Περιπλάνηση στὰ ταφολόγια. Δελτ Ἀν Ἐτ Κερκ 12 (1975) 5 - 42.
1160. **Τσομπάνογλου Πηνελόπη** Γάμος στὴν Κλεισούρα. Μακεδ Ζωή τεύχ. 108 (1975), σ. 39.
Εἰς τὴν σ. 38 ἐνδιαφέρουσα παλαιὰ φωτογρ. νεανίδων μὲ τοπικὰς ἐνδυμασίας.
1161. **Φαράντος Χαράλ. Δ.** Τὰ νεκροταφεῖα καὶ τὰ νεκρικὰ ἔθιμα τῆς περιοχῆς Κάβο Ντόρο τῆς Εὐβοίας. Ἀρχ Εὐβ Μελ 20 (1975) 95 - 123.
Δημοσ. καὶ τινες παραδόσεις καὶ δεισιδαιμονίαι.
1162. **Ψάλτης Ἐλ.** Ὁ θρακιώτικος γάμος. Γάμος Ἀνατολικῆς Θράκης, ποὺ μεταφυτεύτηκε στὴν Ξυλαγανή Κομοτηνῆς τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἀρχ Θράκης 38 (1975) 275 - 281.

2. Θρησκευτικὴ ζωὴ. Λαϊκὴ λατρεία.

α') Συλλογαί.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 73, 114, 150, 152, 154, 156, 157, 159, 161, 163, 165, 169, 172, 173, 174, 176, 179, 183, 186, 191, 194, 199, 202, 203, 205, 206, 207, 208, 210, 212, 213, 217, 219, 222, 225, 229, 232, 233, 235, 236, 237, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 255, 258, 259, 264, 267, 268, 269, 271, 272, 274, 275, 277, 278, 279, 280, 281, 286, 291, 292, 293, 351, 354, 389, 515, 518, 519, 521, 588, 604, 605, 630, 634, 638, 643, 654, 661, 672, 1103]

1163. **Μοσχόπουλος Μόσχ.** Ἡδὴ καὶ ἔθιμα τοῦ χωρίου Γοματίου. Χρον Χαλκ 19 - 20 (1970) 44 - 46.
1164. **Πετρόπουλος Δημ. - Ἀνδρεάδης Ἑρμόλ.** Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ στὴν περιφέρειαν Ἀκσεραῖ - Γκέλβερι. Μὲ πρόλογο καὶ γαλλικὴ ἀνάλυση Μέλπως Μερλιέ καὶ Ὁκταβίου Μερλιέ. Ἀθήνα 1970-71, 8ον, σελ. 195+77 εἰκ. ἐκτ. κειμ. + 1 χάρτ. (Ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Διεύθυνση Μέλπως Μερλιέ. Καππαδοκία, 12).
Ἐκκλησίαι, παρεκκλήσια, θρησκευτικαὶ καὶ λατρευτικαὶ δοξασίαι, ἔθιμα. Ἐπίσης τοπωνύμια, πλῆθος παραδόσεων καὶ τινὰ θρησκευτικὰ ἄσματα. Ἐν σελ. 9 - 52 ἀνάλυσις γαλλιστί.
Κρίσις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 411 - 12 (Γ. Α. Μέγας).
1165. **Καραπατάκης Κ.** Τὸ Δωδεκάμερο τῶν Χριστουγέννων. (Λαογραφικό). (Ἀθήνα 1971), 8ον, σελ. 304.
Πλὴν τῶν ἐθίμων δημοσιεύονται καὶ τινὰ λατρευτικὰ ἄσματα.
Κρίσις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 416 - 17 (Γ. Α. Μέγας).
1166. **Ἀβράμης Β.** Χριστούγεννα καὶ Πρωτοχρονιὰ στὸ Τορόντο [τῶν αὐτόθι ὁμογενῶν]. Μακεδ Ζωή τεύχ. 69 (1972), σ. 41 - 42.

1167. **Βρατσίστας 'Ηλ.** 'Ο Καρνάβαλος (εἰς Κέρκυραν). 'Ελλην Ψυχὴ 3 (1972) 33 - 38.
1168. **Γλύκας 'Αντ.** Οἱ λαμπριάτικες ρουκέτες στὸ Βροντᾶδο [ἐπιστολή]. Χιακὴ 'Επιθεώρ 10 (1972), τευχ. 29, σ. 164 - 165.
1169. **Δημόπουλος Χαρίλ.** Τὰ Λαζάρια στὴ Ματαράγια τῆς Αἰτωλοακαρνανίας. 'Ελλην Ψυχὴ 4 (1972) 25 - 31.
1170. **Ζιώτας Παν.** «Μὲ πόνο τὸν ξεπροβοδῶ, μὲ δάκρυα τὸν στέλνω...». "Ἡθὴ καὶ ἔθιμα τῆς Πασχαλιᾶς τῶν χωρίων ἐπαρχίας Βοΐου. Μακεδ Ζωὴ τευχ. 71 (1972), σ. 42 - 43.
Δημοσ. καὶ ἐν ἄσμα.
1171. **Καραμεσίνης Μενέλ.** Πρωτοχρονιὰ στὸν "Αἰγιο Γεώργιο Γρεβενῶν. 'Ελλην Ψυχὴ 2 (1972) 55 - 57.
Δημοσ. καὶ τινὰ ἄσματα.
1172. **Κασσωτάκης 'Ανδρ.** "Εθιμα τοῦ λαϊκοῦ ἐορτολογίου τοῦ χωρίου Γρηγορίας 'Ηρακλείου Κρήτης. 'Ελλην Ψυχὴ 2 (1972) 32 - 33.
1173. **Κουμέντος Νικήτας** Τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου στὴ Νίσυρο. Δωδεκ Χρον 1 (1972) 266 - 270.
1174. **Καλλαντήρα.** Νισυριακὰ 4 (1972) 322 - 328.
Δημοσ. καὶ ἐν λατρευτικὸν ἄσμα.
1175. **Κωνσταντινόπουλος Β.** 'Ελληνικὴ Πασχαλιά. Χαλκούνια, τρακατροῦκες, βαρελότα... 'Αθηναϊκά, τευχ. 51 (1972), σ. 41 - 42.
1176. **Κώνστας Κ. Σ.** Οἱ «κουτσοῦνες» τοῦ ἁγίου - Βασίλη. "Ενα πρωτοχρονιάτικο ἔθιμο στὴ ΝΔ Ρούμελη. 'Ελλην Ψυχὴ 5 (1972) 3 - 5.
1177. **Λαζαρίδης Κ. Π.** 'Απὸ τὴ λαϊκὴ λατρεία τοῦ ἁγίου Νικολάου στὸ Κεντρικὸ Ζαγόρι 'Ηπείρου. Λαογρ ΚΗ' (1972) 373 - 375.
1178. **Λιάπης Κ.** Οἱ Μάηδες τοῦ Πηλίου. 'Ελλην Ψυχὴ 3 (1972) 39 - 41.
1179. **Λουκᾶτος Δημ. Σ.** Μικρασιατικὰ Θεοφάνια. Ν 'Εστ 92 (1972), τευχ. 1091 (Χριστούγεννα 1972, Μνήμη Μικρᾶς 'Ασίας), σ. 168 - 171.
1180. — Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιὰ καὶ Φῶτα στὴν Κεφαλονιά. Κεφαλ Πρόοδος Α' (1962), τευχ. 12, σ. 3 - 8.
'Αναδημοσίευσις ἀπὸ τὸ «'Επτανησιακὸ 'Ημερολόγιο» τοῦ 1961, σελ. 133 - 45.
1181. **Μπόντας Γεώργ. Μ.** 'Η γιορτὴ τῆς Παναγίας στὴ Σιάτιστα. 'Ελλην Ψυχὴ 3 (1972) 42 - 44.
1182. **Νομικὸς 'Ανδρ.** "Εθιμα τοῦ Δεκαπενταύγουστου στὰ χωριὰ τῆς Σαντορίνης. ('Ο 'Επιτάφιος τῆς Παναγίας). 'Ελλ Τέχνη 8 (1972) 169 - 178. — 'Εφήμερη χειροτεχνία. ('Η ἀρτοποιητικὴ τῶν γιορτῶν). Αὐτόθι 9 (1972) 226 - 233.

1183. 'Ο Δεκαπενταύγουστος στη Σιάτιστα. Μακεδ Ζωή τεύχ. 76 (1972), σ. [26α - 26δ] [έγχρ. εικ. 5].
1184. **Παγώνης Π.** 'Αποκριάτικα έθιμα από τὸ χωριὸ Πέτρα (Δελγά). 'Ολυμπ Χρον Γ' (1972) 153 - 166.
Δημοσ. καὶ τινὰ ἄσματα.
1185. **Παπαδάκη 'Ελευθερία** 'Εθιμα τοῦ Μάρτη στὴν Μακεδονία. Τὰ χελιδονίσματα στὴν Βλάστη. Μακεδ Ζωή τεύχ 70 (1972), σ. 26.
1186. **Παπαφωτίου Κ.** 'Η Πρωτομαγιά στὴ Δυτικὴ Μακεδονία. Μακεδ Ζωή τεύχ. 68 (1972), σ. 22.
Δημοσ. καὶ τινὰ ἄσματα.
1187. **Ρουσούνιδης Α. Χ.** 'Εθιμα Δωδεκαημέρου ἐν Κύπρῳ Μόρφωσις ΚΗ' (1972), ἄρ. 330 - 31, σ. 12 - 13.
1188. **Σιαμπανόπουλος Κ.** Τὰ κάλαντα στὸ Χρώμιο Κοζάνης. 'Ελλην Ψυχὴ 5 (1972) 6 - 12, 80.
1189. **Σπανός Κ. Β.** Τὰ ρουγκατσιάρια. 'Ενα λησμονημένο ἔθιμο τῆς Δεσκάτης. Μακεδ Ζωή τεύχ. 68 (1972), σ. 21.
1190. **Στυλιανοῦ Π.** Λαογραφικὸν μηνολόγιον. Κύπρ Λόγος 4 (1972), ἄρ 19 - 20, σ. 77 - 82.
1191. **Φωκίδου Λίτσα** Χριστούγεννα. 'Εθιμα, συνήθειες, παραδόσεις. Μακεδ Ζωή τεύχ. 79 (1972), σ. 41.
1192. **Χαλέμης Θεοφ.** 'Αρχαῖον ἔθιμον εἰς τὸ Νέον Σούλι Σερρών. Μακεδ Ζωή τεύχ. 71 (1972), σ. 27 - 30.
Περὶ λαϊκῆς πανηγύρεως τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Δημοσ. καὶ 4 σχετικὰ ἄσματα.
1193. **'Αναστασέλλης Στρ.** 'Αγιασιώτικο καρναβάλι. Λεσβιακά 5' (1973) 23 - 36. (Καὶ αὐτοτελῶς, Μυτιλήνη 1973, 8ον, σελ. 20).
1194. **Γερουλάνος Μαρ.** Χριστούγεννα καὶ Δωδεκαήμερο στὸ Ληξούρι. Κεφαλον Πρόοδος Β' (1973), τεύχ. 23 - 24, σ. 261.
1195. **Γκριζιώτης 'Αχ.** 'Όταν ὁ Χριστὸς κατεβαίνει στὴν κορυφὴ τῆς Πίνδου. Μακεδ Ζωή τεύχ. 91 (1973), σ. 26.
1196. ——— Χριστουγεννιάτικες παλιές συνήθειες. Περραιβία 2 (1973) 16 - 18.
1197. **Δεμπόνος 'Αγγ.- Διον.** Τὰ λαμπριάτικα «σμπάρα» στὴν Κεφαλονιά. Παρασσὸς ΙΕ' (1973) 556 - 567.
1198. **'Εξαδακτύλου 'Ανδρούλα** Λαμπριάτικα ἔθιμα. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἄρ. 334 - 35, σ. 22.
1199. Καρναβάλια τῆς Πρωτοχρονιάς [στὰ Κομνηνὰ Πτολεμαίδος καὶ Νικήσιανη Καβάλας]. Μακεδ Ζωή τεύχ. 83 (1973), σ. 44.

1200. **Κόκκαλης Παντελ.** Ἀπόκρεω ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὴν Χίον. Χιακή Ἐπιθεώρ 11 (1973), τευχ. 32, σ. 135 - 139.
1201. **Μέλλου Ἐρατῶ - Αἰκατερίνη** Ἡ βασιλόπιττα. Κεφαλ Πρόοδρος Β' (1973), τευχ. 1 (=13), σ. 16 - 17. — Βαγιοκυριακή στὴν Κεφαλονιά. Αὐτόθι, τευχ. 16, σ. 85 - 86.
1202. **Παναγίου Νίτσα** Πασχαλινὰ ἔθιμα. Ἀθηναϊκά, τευχ. 54 (1973), σ. 15-18.
1203. **Παπᾶ Ρένα** Τὰ Λαγγατζιάρια στὸν Ἅγιο Δημήτριο. Περραιβία 2 (1973) 4 - 11.
1204. **Παρασκευαΐδης Γ.** «Οἱ Κουτσκοῦδες». Αἶολ Γράμμ Γ' (1973) 148 - 149.
1205. **Παραφεντίδου Ἀλεξάνδρα** Οἱ «Κουντουνάδες» τῆς Πρωτοχροναῖας [στὸ Λιτόχωρο]. Συναυλία μὲ κυπριά καὶ μὲ κουδούνια. [Γίνεται λόγος καὶ διὰ Χριστουγεννιάτικον ἔθιμον («δένδρο τῆς ἐκκλησίας»)]. Μακεδ Ζωή τευχ. 80 (1973), σ. 24 - 25. — Πασχαλιάτικα ἔθιμα τῆς Μακεδονίας. Αὐτόθι, τευχ. 83 (1973), σ. 36, 39.
1206. **Περραιβὸς Κ.** Τὸ Γαῖτανάκι στὴν παλαιὰ Ἐλασσόνα. Περραιβία 2 (1973) 12 - 15.
1207. **Σιαμπανόπουλος Κων. Εὐαγγ.** Οἱ Λαζαρίνες. Ἐνα ἔθιμο τῆς Αἰάνης καὶ τῆς περιοχῆς Τσιαρσιαμπᾶ νομοῦ Κοζάνης. Θεσσαλονίκη 1973, 8ον, σελ. 152. (Σύνδεσμος Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν ν. Κοζάνης, 6).
 Δημοσ. ἐντὸς κειμένου καὶ πολλὰ σχετικά πρὸς τὸ ἔθιμον ᾄσματα, τινὰ καὶ μετὰ τῆς μουσικῆς καταγραφῆς των, ἐν παραρτήματι δὲ (σ. 71 κέξ.) δημοσιεύονται ἄλλα 176 διάφορα ᾄσματα.
 Κρίσεις: Ἑλλ Τέχνη 12 (1973) 192 (Κλ. Μαρμαρινός).
1208. **Σιβενᾶς Κ. Ι.** Χριστουγεννιάτικα καὶ Πρωτοχρονιατικά ἔθιμα στὴν Ἐδεσσα ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἐδεσσ Χρον 6 (1973) 32 - 34.
1209. **Τζημούρακας Χρ.** Χριστούγεννα στὴν Δυτικὴ Μακεδονία. Μακεδ Ζωή τευχ. 91 (1973), σ. 32 - 35.
1210. **Τσακνάκης Ἀθ.** Καρναβάλια στὸ βυζάντιο καὶ σήμερα. Μακεδ Ζωή τευχ. 83 (1973), σ. 42 - 43. — Πασχαλινὰ βυζαντινὰ ἔθιμα. Αὐτόθι, τευχ. 84 (1973), σ. 39 - 40.
1211. **Φωκίδου Λίτσα** Ἐθιμα [Πασχαλινὰ]. Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται. Μακεδ Ζωή τευχ. 83 (1973), σ. 34 - 35. — Τὸ παραμῦθι τῆς Παναγίας. Ἡ Παναγία στὴν λαϊκὴ παράδοση. Αὐτόθι, τευχ. 87 (1973), σ. 35. — Τὰ Χριστούγεννα ἀπὸ τὰ πρῶτα Χριστιανικὰ χρόνια ὡς σήμερα. Αὐτόθι, τευχ. 91 (1973), σ. 30 - 31.
1212. **Γενίτσαροι καὶ Μπουῦλες** στὴν ὠραία Νάουσα. Μακεδ Ζωή τευχ. 93 (1974), σ. 44 - 45.

1213. **Ζαχαρίου Κ.** Συμαϊκή έθιμογραφία. 'Από τις 'Αποκριές. Συμαϊκά Β' (1974) 265 - 286.
'Ενδιαφέρει και τὸ λαϊκὸν θέατρον.
1214. **Ἰγνατίου Μεν.** 'Εθιμα κατὰ τὶς γιορτὲς στὴν Παναγία. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 73.
1215. **Κακούρη Κατερίνα Ι.** Προϊστορία τοῦ Θεάτρου. 'Αθήναι 1974, 4ον, σελ. 480. ('Εκδοσις Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν).
Περιλαμβάνει καὶ εἰδήσεις λ. λατρείας ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ χῶρο. Ἡ ἔκδοσις μὲ 418 ἐγχρ. καὶ κοινὰς εἰκόνας.
Κρίσις: Ν 'Εστ 98 (1975) 916 - 17 (Γ. Χατζίνης).
1216. **Κυπριανοῦ Στέφ.** Ἡ γιορτὴ τοῦ Κατακλυσμοῦ στὰ Βαρῶσια τὰ παλιὰ χρόνια. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τεῦχ. 11-12, σ. 57 - 58.
1217. **Λεμοναρῆς Εὐρ.** 'Εθιμα τῶν Καλάντων. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1974), ἀρ. 55, σ. 74.
1218. **Μέλλιος Λάζ.** Τὰ κάλαντα στὴν Φλώρινα. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 103 (1974), σ. 18 - 21.
1219. **Νομικὸς Ἄνδρ. - Ζώντου Σοφία** Ὁ τροπαιοφόρος ἅγιος Γεώργιος. (Ἱστορικὰ γιὰ τὸν βίο, λαογραφικὰ καὶ ἐορταστικὰ ἔθιμα τῆς μνήμης τοῦ). Ἑλλ Τέχνη 14 (1974) 47 - 59.
Κυρίως εἰδήσεις λατρείας καὶ ἄσματα.
1220. **Περραιβὸς Κ.** Οἱ μεγάλες 'Αποκριές στὴν παλιὰ Ἐλασσόνα. Περραιβία 3 (1974) 15 - 17. — 'Ανοιξη καὶ Πάσχα. Αὐτόθι 4 (1974) 8 - 11.
1221. **Σιβενᾶς Κ.** Χριστουγεννιάτικα καὶ πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα στὴν Ἑδεσσα. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 103 (1974), σ. 29 - 31.
1222. Τὰ πανηγύρια τοῦ νησιοῦ μας. Κεφαλὸν Πρόοδος Γ' (1974), τεῦχ. 32, σ. 190 - 192.
1223. **Τζημουράκα Χρ.** Πασχαλιάτικα ἔθιμα στὰ χωριὰ τῶν Γρεβενῶν. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 96 (1974), σ. 34 - 35.
1224. **Τσακνάκης Ἀθ.** Παληές γιορτὲς γιὰ τὸν Μάη. Μακεδ Ζωή τεῦχ. 96 (1974), σ. 43.
1225. **Αἰκατερινίδης Γεώργ. Ν.** 'Εθιμα τῆς πρώτης Μαρτίου. Ραδιοτηλεόραση, ἀρ. 266 (16 - 22 Μαρτ. 1975), σ. 8 - 9, 66.
1226. — Πασχαλινὰ ἔθιμα. Ἑλληνο - Βελγικὴ Ἐπιθεώρησις, ἀρ. 9 - 11 (1975), σ. 42 - 45.
1227. **Ζιώγας Κ.** Ἡ γυναικοκρατία στὴ Μονοκκλησιὰ (ἢ «ἡ γιορτὴ τῆς Μπάμπως»). Πανσερρ Ἡμερολ 1 (1975) 102 - 105.

1228. **Δεμπόνος "Αγγ. - Διονύσ.** 'Η Βάφτιση στὴ Σισιώτισσα. Κεφαλον Πρόοδος Δ' (1975), τευχ. 37 - 38, σ. 4 - 6.
1229. **Διδασκάλου 'Ιφιγένεια** Τὸ «χασήλι». Πανσερρ 'Ημερολ 1 (1975) 83 - 84. Λατρευτικὸν ἔθιμον Μ. Παρασκευῆς ἐν Σέρραις («Κῆποι 'Αδώνιδος»).
1230. Οἱ ἄνθρωποι - τράγοι βγῆκαν πάλι στὸν Σοχό. Μακεδ Ζωή τευχ. 106 (1975), σ. 15.
1231. **Παγώνης Π.** 'Η πανήγυρις τοῦ χωριοῦ Πέτρα Τριφυλίας. Λαογρ Λ' (1975) 380.
1232. **Παρασκευαΐδης Γ. Ε.** Οἱ πιστολάδες. Αἶολ Γράμμ Ε' (1975) 131 - 133.
1233. **Πλάτανος Β.** 'Ελληνικὰ καρναβάλια. Ζυγὸς 12 (1975) 81 - 86. — Τὸ πανηγύρι τοῦ Ταύρου καὶ ὁ χορὸς τῶν ἀλόγων. Αὐτόθι 14 (1975) 86 - 91.
1234. **Σιέττος Γ.** "Εθιμα στὶς γιορτές. Πειραιᾶς 1975, 8ον, σελ. 511.
1235. **Στυλιανοῦ Π.** Στοιχεῖα λειτουργικοῦ δράματος εἰς "Αγιον 'Ηρακλείδιον τῆς Λευκωσίας (Κύπρου). Κυπρ Λόγος 7 (1975), ἀρ. 38, σ. 125 - 127.
1236. Τὰ Καρναβάλια ἔχουν πολὺ βαθεῖς ρίζες. Μακεδ Ζωή τευχ. 105 (1975), σ. 12.
1237. Τὰ πανηγύρια στὰ χωριά τοῦ νομοῦ Γρεβενῶν. Μακεδ Ζωή τευχ. 109 (1975), σ. 22 - 25.
Δημοσ. καὶ 2 ἄσματα.
1238. **Χαλούλης Κωνστ.** "Εθιμα τῶν 'Αποκρεω ἀπὸ τὸν Ζάрко Τρικάλων. — Μεταμφιέσεις κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων εἰς Ζάрко Τρικάλων. Λαογρ Λ' (1975) 295 - 379.

β') Μελέται.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 295. 302. 303. 310. 313. 314. 350. 364. 485]

1239. **Παπαμιχαήλ "Αννα 'Ι.** 'Αγερμοὶ κατὰ τὴν 1ην τοῦ νέου ἔτους εἰς Κρανέαν 'Ελασσόνας. 'Αρχ Θεσ Μελ Α' (1972) 32 - 39.
1240. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Περὶ τῆς κατὰ τὸ ἔαρ αἰώρας εἰς τὸν ἑλληνικὸν καὶ τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. 'Επ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 113 - 134.
Δημοσ. καὶ ἡ μουσικὴ καταγραφὴ 2 παραλλαγῶν ὑπὸ Σπ. Περιστερή.
1241. **Φαλτάιτς Μ.** Τὸ καρναβάλι τῆς Σκύρου καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν 'Αποκρεω. 'Ελλ Τέχνη 6 (1972) 20 - 29.
1242. **Herzfeld Mich.** Προφορικὴ παράδοση καὶ κοινωνικὴ συνέχεια στὶς ἀνοιξιάτικες τελετὲς τῶν νοτιοροδίτικων χωριῶν. Δωδεκ Χρον 2 (1972) 270 - 288.
Μελέτη γύρω ἀπὸ τὸ «Χελιδόνισμα».

1243. **Αικατερινίδης Γεώργ. Ν.** "Έθιμα τῆς πρώτης Μαρτίου. 'Αμάθεια Δ' (1973), τεύχ. 14, σ. 37 - 42.

Δημοσ. καὶ ἡ μουσικὴ καταγραφή ὑπὸ Γ. 'Αμαργιανᾶκη μιᾶς ἐμμελῶς ἐκφερομένης ἐπῳδῆς.

1244. **Δέδε - Μιχαήλ Μαρία** Τὸ 'Αναστενάρι. (Ψυχολογικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ θεώρηση). *Θρακικά* 46 (1972 - 73) 23 - 178 [153 - 168 περίλ. ἀγγλιστί, 169 - 178 εἰκ.).

1245. **Θρακιώτης Κ.** Πανάρχαιες πολιτιστικὲς μορφές καὶ παραδόσεις στὴ Θράκη. *Θρακ. Χρον* 30 (1973) 4 - 12.

1246. **Καλοκύρης Κων. Δ.** Τὰ ἱερὰ δένδρα καὶ τὸ ἐξ 'Ανατολῆς καταγόμενον δένδρον τῶν Χριστουγέννων. *Θεσσαλονίκη* 1973, 8ον, σελ. 25 + πίν. 18 ἐκτ. κειμ. ('Ανάτυπον ἀπὸ τὸν ΙΗ' τόμ. τῆς 'Επιστημ. 'Επετηρ. τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν. Θεσσαλονίκης).

1247. **Loukatos Dém.** La «Saint Nicolas de mai» en Grèce ou: Reminiscences culturelles de la translation des reliques de Saint Nicolas de Myra à Bari (1087) à travers les eaux helléniques. Estratto da *La Chiesa Greca in Italia dall' VIII al XVI Secolo*, Padova 1973 (Italia Sacra, 20 - 22), 8ον, σελ. 1307 - 1317.

1248. **Ρουσούνιδης Α. Χ.** Κυπριακαὶ πανηγύρεις. *Κυπρ. Λόγος* 5 (1973), ἀρ. 29 - 30, σ. 192 - 195.

Ποῦ καὶ πότε γίνονται. Προϊόντα τῆς πανηγύρεως. Κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς Κυπριακῆς πανηγύρεως ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰ τῆς 'Ελληνικῆς.

1249. **Χατζηιωάννου Κυρ.** 'Η καταγωγὴ τῶν Καλικαντζάρων. *Πρακτ Α' Κυπρ Συνεδρ* τόμ. Γ' (1973) 295 - 303.

1250. **Γουήλ "Αννα 'Ιω.** Περὶ τὴν λαϊκὴν λατρείαν τῆς ἁγίας Μαρίνης. 'Επ *Φιλ Σχ 'Αθ ΚΔ'₂* (1973 - 74) 1101 - 1111.

1251. **Μέγας Γ. Α.** 'Η ἔννοια καὶ ὁ χαρακτήρ τῶν 'Αναστεναρίων. *Ν 'Εστ* 95 (1974) 85 - 95 = *Λαογρ ΚΘ'* (1974) 3 - 18.

1252. ——— 'Επιστολὴ Ν. Γ. Πολίτου περὶ τῶν 'Αναστεναρίων. *Λαογρ ΚΘ'* (1974) 337 - 340.

'Η ἐπιστολὴ δημοσ. ἐν φωτοτυπία εἰς τὰς σελ. 338 - 40.

1253. **Πάροικος Ν. Κ.** Οἱ ρίζες τῆς κωμωδίας. "Ανθρωπος *Ι₁* (1974) 89 - 103. Κυρίως περὶ τῶν μεταμφιέσεων κατὰ τὴν 'Αποκριὰ εἰς Σκῦρον.

1254. **Ρωμαῖος Κ.** Λαϊκὴ λατεία. *Λαβύρινθος* 1 (1973 - 74) 113 - 119. — 'Ο 'Επιτάφιος. *Αὐτόθι*, σ. 120 - 124. — 'Ανάστα ὁ Θεός»: 'Η δάφνη τοῦ 'Απόλλωνος στὰ ἔθιμα τοῦ Πάσχα. *Αὐτόθι*, σ. 125 - 128. — Τὸ Πάσχα τῶν 'Ελλήνων. *Αὐτόθι*, σ. 129 - 133. — 'Αγιολατεία. *Αὐτόθι*, σ. 134 - 148 (= *Λεξικὸ Κοινωνικῶν 'Επιστημῶν Α'*, 1958, σ. 95 - 101). — «'Η ἡμέρα

- τῆς Λαμπρῆς», τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Αὐτόθι, σ. 149 - 156. — Ὁ ἀρχαῖος ὕμνος Σιτάλκας καὶ ὁ ὁμώνυμος Ἀπόλλων. Αὐτόθι, σ. 235 - 237.
1255. **Αἰκατερινίδης Γεώργ. Ν.** Ἑαρινὰ ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας ἀπὸ τὴν περιοχὴν Σερρών. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 11 - 20.
1256. **Γκιζέλης Γρηγ.** Ἡπειρωτικαὶ θρησκευτικαὶ πανηγύρεις. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 21 - 33.
1257. **Κωστελίδης Φώτ.** Γιὰ τ' «Ἀναστενάρια»: Θεωρεῖται ἀντιχριστιανικὸ ἔθιμο καὶ κατάλοιπον εἰδωλολατρείας. Πανσερρ Ἡμερολ 1 (1975) 130 - 133.
1258. **Λασκαράτος Ἀνδρ.** Τί εἶναι Σαρακοστή; Κεφαλον Πρόοδος Δ' (1975), τεῦχ. 37 - 38, σ. 11 - 13.
Εἰσαγωγή καὶ σημειώσεις ὑπὸ Ν. Δ. Τζοугανάτου.
1259. **Μέγας Γεώργ. Α.** Οἱ Ἀδώνιδος κῆποι τῶν Σερρών. Πρακτ Α' Συμπ Λαογρ ΒΕ χώρ (1975) 183 - 189.
- 1559α. **Σπυριδάκης Γ. Κ.** Ἡ λαϊκὴ ἐν Κρήτῃ λατρεία τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Πεπραγμ Γ' Κρητολ Συν τόμ. Γ' (1975) 272 - 284 + πίν. 37 - 40 ἐκτ. κειμ.
1260. **Τσακουμακᾶς Προκ.** Οἱ ἐν Κορινθίᾳ τιμώμενοι ἅγιοι Νικόλαιοι. Πρακτ Α' Συν Κορ Ἑρ (1975) 103 - 115.
Εἰς τὰς σελ. 113 - 115 παρατηρήσεις ὑπὸ Γ. Γριτσόπουλου.

3. Κοινωνικὴ ζωή.

α') Κοινωνικὴ ὁργάνωσις.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 150. 152. 175. 176. 179. 183. 188. 190. 194. 197. 203. 205. 207. 217. 219. 220. 222. 225. 232. 233. 236. 239. 240. 246. 249. 252. 254. 255. 257. 259. 264. 277. 279. 280. 281. 296. 298. 305. 420. 438. 473. 498. 936. 1342]

1261. **Σαμσάρης Δημ. Κ.** Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς κοινότητος Ἑμμανουήλ Παππᾶ. Σέρραι 1970, 8ον, σελ. 86.
Κρίσις: Μακεδονικά 12 (1972) 541 - 42 (Γ. Π. Παπαγεωργίου).
1262. **Καρανικόλας Ἀλέξ. Σ.** Νότιες Σποράδες... Παρνασσὸς ΙΓ' (1971) 423 - 449. [Βλ. Ἑπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 229, ἀρ. 1181].
Κρίσις: Δωδεκ Χρον 1 (1972) 353 (Ι. Μ. Χατζηφώτης).
1263. **Γιαννόπουλος Ἰω. Γ.** Τὰ τσιφλίκια τοῦ Βελῆ πασᾶ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Μνήμων 2 (1972) 135 - 158.
Κοινων. ὁργάνωσις, τοπωνύμια.
1264. **Γκανούλης Γεώργ.** Ἡ διοικητικὴ ὁργάνωσις τῆς Σιατίστης κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν. Σιατιστέων Μνήμη (1972) Α78 - Α79.
1265. **Γριτσόπουλος Τάσ. Ἀθ.** Περιπέτεια Κιμωλιάτου αἰχμαλώτου κατὰ τὸν ἐνετο-τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1715. Κιμωλιακά Β' (1972) 40 - 53.

1266. **Καββαδάς Στέφ.** Συμβολή εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Χίου. Χιακὴ Ἐπιθεώρ 10 (1972), τεύχ. 29, σ. 118 - 143.
1267. **Καλινδέρης Μ. Α.** Τέσσαρες οἰκισμοὶ περὶ τὴν Σιάτισταν. Αἱ συντροφίαι τῶν εἰς πραγματείας 1688 - 1700. Μακεδ Ζωή τεύχ. 72 (1972), σ. 25 - 26, τεύχ. 73 (1972), σ. 22 - 24.
1268. **Οἰκονομίδης Δημ. Β.** Ἡ κοινωνικὴ θέσις τῆς Ἑλληνίδος κατὰ τινὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ. Ἐπ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 75 - 111.
1269. **Παπαζήσης Δημ.** Μισθοὶ διδασκάλων ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἡπειρ Ἐστ ΚΑ' (1972), τεύχ. 243 - 44, σ. 413 - 421.
1270. **Πουρναῖος Ν. Κ.** Τὰ κληροδοτήματα τῆς Δημητσάνης. Γορτυνιακὰ Α' (1972) 401 - 418 + 1 πίν. (ΛΓ') ἐκτ. κειμ.
Κύρια ὀνόματα, κοινων. ὁργάνωσις.
1271. **Σκιαθίτης Παν.** Δημογεροντία καὶ δημογέροντες ἐν Σύμῃ. Συμαῖκα Α' (1972) 7 - 19.
1272. **Φραγκινέας Νικ.** Ὁ ντελάλης. Λακωνικά Θ' (1972), τεύχ. 50, σ. 59.
1273. **Τσέλεκας Κ.** Τὸν παράκα'. Αἰολ Γράμμ Α' (1971) 69 - 71. — Οἱ δαν'κα-
ριές. Αὐτόθι, σ. 150 - 152. — Τοῦ σέργισμα. Αὐτόθι Β' (1972) 43 - 45.
Ἐθιμα-συνεργασίας καὶ ἀλληλοβοηθείας.
1274. **Σταλίδης Κ. Γ.** Ἡ δημογεροντία στὴν Ἑδεσσα κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρ-
κοκρατίας. Κανονισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Βοδενῶν.
Ἑδεσσ Χρον 3 (1972) 5 - 12.
1275. **Φραγκινέας Νικόλ.** Ἡ αὐτονομία τῆς Μάνης καὶ οἱ Μπέηδες. Λακωνικά Θ' (1972), τεύχ. 53, σ. 158 - 160.
1276. **Χιδίρογλου Παῦλ.** Τὸ ἀνέκδοτον φερμάνιον προνομίων τοῦ σουλτάνου Abd al-Megid πρὸς τὸν πατριάρχην Γερμανὸν Δ' τοῦ ἔτους 1853 καὶ αἱ πρὸς τὴν Κύπρον προνομιακαὶ παραχωρήσεις τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κυπρ Σπ Λ5' (1972) 59 - 82.
1277. **Φωκᾶς - Κοσμετᾶτος Νικόλ.** Συντεχνίαι. Κεφαλ Πρόοδος Α' (1972), τεύχ. 11, σ. 3, 23. [Ἀναδημοσίευσις].
1278. **Γεωργαντῇ Μαριάννα** Καφενεῖα - καφεενεδάκια καὶ καφεῖ ἅμᾶν στὴν Ἀθή-
να τὴν παλαιά. Ἀθηναϊκά, τεύχ. 55 (1973), σ. 47 - 51.
1279. **Καλινδέρης Μιχ. Ἀθ.** Αἱ συντεχνίαι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τουρκοκρατίας.
Ἐκκλησιαστικαὶ ἐκδόσεις Ἐθνικῆς Ἑκατονπεντηκονταετηρίδος, ἀρ. 12.
Ἐν Ἀθήναις 1973, 8ον μικρόν, σελ. 181.
Κρίσις: Πλάτων Κ5' (1974) 355 - 56 (Παν. Κ. Γεωργοῦντζος).
1280. **Κουτρούμπας Δημ. Γ.** Ἡ ληστεία εἰς τὴν Στερεὰν κατὰ τὸ 1854.
Ἐπ Στερ Μελ Δ' (1773) 133 - 138.

1281. **Kykkotes Hierotheos** The Peculiarities of the Cypriot Communities in Great Britain. Πρακτ Α' Κυπρ Συνεδρ τόμ. Γ' (1973) 205 - 210.
1282. **Κωνσταντινόπουλος Β.** Οί «κουτσαβάκηδες» στην παλιά 'Αθήνα. 'Αθηναϊκά, τεύχ. 55 (1973), σ. 35 - 37.
1283. **Λίβας Χρ.** 'Η εκπαίδευσις ἐν Κύπρῳ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 332 - 33 σ. 11 - 13, ἀρ. 334 - 35 σ. 5 - 8. — 'Η εκπαίδευσις ἐν Κύπρῳ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀγγλοκρατίας. Αὐτόθι, ἀρ. 336 σ. 5 - 6, ἀρ. 337 - 38 σ. 6 - 8, ἀρ. 339 - 40 σ. 5 - 6, ἀρ. 341 σ. 9 - 10, ἀρ. 342 - 43 σ. 12 - 14 [συνεχίζεται].
1284. **Παπαζήσης Δημ.** Τιμαὶ ἀγαθῶν καὶ ἀμοιβαὶ ἐργασίας ἐπὶ τουρκοκρατίας (εἰς τὸν ἐλληνικὸν χῶρον). 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1973), τεύχ. 252 - 53, σ. 204 - 218.
1285. **Σταύρου Τατιάνα** 'Η εκπαίδευσή μας ἄλλοτε. . . Ν 'Εστ 93 (1973), τεύχ. 1094, σ. 146 - 152, τεύχ. 1095, σ. 247 - 253.
1286. **'Αγαπητίδης Σωτ.** Θεσμοὶ καὶ ἐξελίξεις εἰς τὴν Σύμην κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς της. Συμαϊκά Β' (1974) 17 - 32.
1287. **Βάλβης Κ.** Ποῖν ἀστράφη τὸ Εἰζοσιέναι. . . 'Ελλ Τέχνη 14 (1974) 6 - 9.
Δημοσ. τρία ἔγγραφα, ἐκ τῶν ὧν τὸ τρίτον ἀναφέρεται εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς συντεχνίας τῶν γουναράδων Κοζάνης.
1288. **Βεργωτῆς Γ. Θ.** Τὸ κοινὸν τῆς Σύμης καὶ τὰ προβλήματα τῶν ἐτῶν 1862 - 1882. Συμαϊκά Β' (1974) 142 - 156.
1289. **Δασκαλάκης 'Απόστ. Β.** 'Ο θεσμὸς τῆς σύγκριας εἰς τὴν Μάνην. Πελοποννησιακά Ι' (1974) 80 - 102.
1290. **Δούφλιας Κ.** 'Ο κῶδιξ τοῦ 'Αγίου 'Αθανασίου στὴν Δοβίστα. Μακεδ Ζωή τεύχ. 100 (1974), σ. 44 - 46.
1291. **Κλαδάκης Π.** Τὸ προνομιακὸν καθεστῶς ἐν Σύμῃ. Συμαϊκά Β' (1974) 5 - 16.
1292. **Μαχαλλεκίδης Πολύκ.** Κοινωνία, οἰκονομία καὶ ζωὴ Λαπήθου ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀγγλοκρατίας. Χρον Λαπήθου II - III (1972 - 74) 67 - 70.
1293. **Παντελοδήμος Δημ.** 'Η αὐτοδιοίκησις τοῦ Πηλίου κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας. 'Αρχ Θεσσ Μελ Γ' (1974) 117 - 148.
1294. **Παπαθανάση - Μουσιοπούλου Καλλιόπη** Οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ 'Ελληνισμοῦ τῆς Θράκης κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν. Θρακικά 47 (1974) 3 - 275. [Καὶ αὐτοτελῶς : 'Αθῆναι 1974, 8ον, σελ. 275].

1295. **Σταλίδης Κων. Γ.** Οί συντεχνίες καὶ τὰ ἐπαγγέλματα στὴν Ἑδεσσα τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας. Ἑδεσσα 1974, 8ον, σελ. 165 + πίν. 63 ἐκτ. κειμ. (Φιλοπρόοδος σύλλογος Ἑδέσσης «Μέγας Ἀλέξανδρος», 6).
Κρίσεις: Ἑδεσσ Χρον 7 (1974) 36 - 37 (Δ. Γένης). Μνημοσύνη Ε' (1974 - 75) 441 - 43 (Τ. Ἀθ. Γρ[ιτσόπουλος]).
1296. **Τσάρας Γιάνν.** Ἐκλογές γιὰ μουχταροδημογεροντία στὸ Μπλάτσι τῆς Κοζάνης (1888). Μακεδονικά 14 (1974) 50 - 54.
1297. **Ἀλεξάκης Ἐλ. Π.** Ἡ δομὴ τῆς ἐλληνικῆς οἰκογένειας στὴ Θράκη. Μνήμων Ε' (1975) 49 - 80.
1298. **Ἀργυρὸς Παν.** Δομὴ καὶ λειτουργία τῆς Ἑφτανησιώτικης κοινωνίας (ἀπὸ τὸν 16ο ὡς τὸν 19ο αἰῶνα). Δελτ' Ἀν' Ἐτ Κερκ 12 (1975) 133 - 164.
1299. **Κεφαλληνιάδης Ν.** Ἡ παιδεία εἰς Νάξον. (Φραγκοκρατία - τουρκοκρατία - νεώτεροι χρόνοι). Μνημοσύνη Ε' (1974 - 75) 73 - 114.
1300. **Παπαδόπουλος Σ. Ι.** Ἡ κατάστασις τῆς παιδείας τὸ 1906 στὴν ὕπαιθρο τοῦ Καζᾶ Θεσσαλονίκης. Μακεδονικά 15 (1975) 114 - 146.
- 1300α. **Τουσίμης Γεώργ.** Ἀπόπειρες ἰουδαϊκῆς ἐγκαταστάσεως στὰ Βοδενὰ τῆς τουρκοκρατίας. Ἑδεσσ Χρον 8 (1975) 4 - 9.
1301. **Φωτόπουλος Ἀθ.** Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ληστείας κατὰ τὴν καποδιστριακὴν περίοδον. Πρακτ' Ἀ' Συν Κορ' Ἐρ (1975) 213 - 238.
1302. **Χιδίρογλου Π.** Διοικητικοὶ τινες θεσμοὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐν Κύπρῳ. Κυπρ Σπ ΚΗ' - ΛΘ' (1974 - 75) 93 - 110.
1303. **Λαμψίδης Ὁδ.** Ἡ τουρκοκρατία στὸν Μικρασιατικὸ Πόντο, 1463 - 1922. Ἄρχ Πόντ 33 (1975 - 76) 115 - 208.

β') Λαϊκὸν δίκαιον.

[Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 175. 194. 226. 233. 234. 235. 238. 240. 258. 263. 264. 280. 281. 296. 297. 300. 302. 305. 401. 497. 936. 1121. 1128. 1134]

1304. Δύο πωλητήρια συμβόλαια τῶν ἐτῶν 1758 καὶ 1776. Ὀλυμπ Χρον Α' (1970) 233 - 234.
1305. **Μακρυμίχαλος Στέφ.** Τσακωνικά προικοσύμφωνα τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος. Πελοποννησιακά Η' (1971) 277 - 410. [Βλ. Ἐπ ΚΑ ΚΒ' (1969 - 72), σ. 231, ἀρ. 1213].
Κρίσεις: Ἡπειρ Ἐστ ΚΒ' (1972), τευχ. 252 - 53, σ. 313 - 4 (Δ. Θ. Κόκκινος).
1306. **Μιτσοτάκης Θεμ. Κ.** Ναξιακὸ προικοσύμφωνο τοῦ 1830. Κυκλ' Ἐπιθ τευχ. 17 - 19 (1971), σ. 6 - 7.

1307. **Κωνσταντινόπουλος Χρ. Γ.** 'Ανέκδοτα γορτυνιακά έγγραφα (1871 - 1839). Γορτυνιακά Α' (1972) 70 - 105.
'Εκδίδονται 16 έγγραφα δικαιοπρακτικού κυρίως περιεχομένου.
1308. **Κώνστας Κ. Σ.** Τρία αἰτωλοακαρνανικά προικοσύμφωνα. 'Ελλην Ψυχὴ 4 (1972) 3 - 8.
1309. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Γ.** Δίκαιον καὶ κοινωνικὴ συνείδησις. 'Οκτὼ μελέται κοινωνιολογίας καὶ φιλοσοφίας τοῦ δικαίου. 'Αθῆναι 1972, 8ον, σελ. 349.
'Εν σελ. 16 - 43: Λαϊκὸν καὶ ἐπίσημον δίκαιον εἰς τὴν νομικὴν ζωὴν. 'Εν σελ. 281 - 344: Περὶ τῆς ἀδελφοποιίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ 'Ελλάδι καὶ ἐν τῷ βυζαντίῳ. ('Απὸ σελ. 326 κέξ.: Πόθεν παρέλαβον τὸ ἔθιμον τῆς ἀδελφοποιήσεως οἱ Βυζαντινοὶ καὶ οἱ Νεοέλληνες).
Κρίσις: Λαογρ ΚΗ' (1972) 437 - 40 (Δ. Β. Οἰκονομίδης).
1310. ——— Τὸ κληρονομικὸν ἔθιμον τῶν Κανακάρηδων ἐν Δωδεκανήσῳ. Λαογρ ΚΗ' (1972) 161 - 174.
Δημ. καὶ 32 δίστιχα ὡς καὶ ἐν νανούρισμα.
1311. **Παπαθανασόπουλος Θαν.** Θέματα Ρουμελιώτικου λαϊκοῦ δικαίου. Λαογρ ΚΗ' (1972) 81 - 114.
1312. **Παυλίδης Βασ.** Μισιακὰ καὶ μεσουλιάρικα στὴν περιοχὴ Παραμυθιάς. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΑ' (1972), τεύχ. 239 - 40, σ. 169 - 175.
1313. **Παλαβάκης Κ.** Τρία κυπριακά προικοσύμφωνα τοῦ 16' αἰ. Λαογρ Κύπρ Β' (1972), τεύχ. 6, σ. 116 - 117.
1314. **Ρούζιος Ναοῦμ** Τὰ προικοσύμφωνα κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν. Σιατιστέων Μνήμη (1972) Α75.
1315. **Σακελλαρόπουλος Νώντας** Σελίδες τοπικοῦ λαϊκοῦ δικαίου ἀπὸ τὴν τουρκοκρατία καὶ λίγο μετὰ τὴν 'Επανάστασιν. 'Ανέκδοτα έγγραφα 1756 - 1846. 'Επετ Καλαβρ 4 (1972) 55 - 59.
1316. **Τουρτόγλου Μενέλ. Α.** Στοιχεῖα οἰκογενειακοῦ δικαίου εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ ᾄσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. 'Επ ΚΛ ΚΒ' (1969 - 72) 57 - 74.
1317. **Τσοπανάκης 'Αγαπητὸς Γ.** Λίγο φῶς στὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τῶν χωριῶν τῆς Ρόδου κατὰ τὴν μέσιν τουρκοκρατίαν. Δωδεκ Χρον 1 (1972) 7 - 37.
'Απὸ τῆς σελ. 27 κέξ. 6 πωλητήρια.
1318. **'Αβούρης Μαρ.** Τὸ ξυλόγλυπτο τέμπλο τοῦ ναοῦ τῆς Φανερωμένης στὴ Ζάκυνθο. . . Κρητ Χρον ΚΕ' (1973) 218 - 222. ['Εν συμφωνητικόν].
1319. **Βαγιακάκος Δικ. Β.** Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς δημόδους νομικῆς ὀρολογίας. Ξένιον ΙΙΙ (1973) 519 - 571.
1320. **Γκίνης Δημ. Σ.** Περίγραμμα Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου. Συμπλήρωμα πρῶτον. 'Επ Βυζ Σπ 39 - 40 (1972 - 73) 201 - 246.
1321. **Γκόφας Δημ. Χ.** Διαμαρτυρικὸν (Προτέστον) τοῦ ἔτους 1807 ἐκ Σύρου. Ξένιον Ι (1973) 481 - 493.

1322. Δύο παλαιά έγγραφα. 'Ολυμπ Χρον Δ' (1973) 18 - 27.
Τὸ ἐν σχετικὸν πρὸς πωλητήριον, τὸ ἕτερον προικοσύμφωνον.
1323. **Κατσουρὸς Ἀντ. Φλ.** Οἱ Τοῦρκοι τῆς Νάξου. 'Επετ 'Εταιρ Κυκλ Μελ Θ' (1971 - 73) 152 - 180.
Δημοσ. 14 δικαιοπρακτικὰ έγγραφα.
1324. **Ξηραδάκη Κούλα** "Ενα προικοσύμφωνο ποὺ συνετάγη στὸ Πάπιγγο τὸ 1880. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1973), τεῦχ. 259 - 60, σ. 654 - 655.
1325. **Παπαθανασόπουλος Θαν. [- Ζερβογιάννης Νικ.]** Θεσμοὶ λαϊκοῦ δικαίου στὸ νομὸ Λασιθίου. 'Αμάλθεια Δ' (1973), τεῦχ. 15, σ. 140 - 144.
1326. **Πεντόγαλος Γεράσ.** Μιὰ προικοπαραλαβὴ στὰ χρόνια τῶν Βενετσιάνων στὴν Κεφαλονιά. Κεφαλον Πρόοδος Α' (1972), τεῦχ. 2, σ. 3 - 4. — Παραχώρηση μὲ διαθήκη κτηματικῆς περιουσίας σὲ μοναστήρι τῆς Κεφαλονιάς τὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΖ' αἰῶνα. Αὐτόθι, τεῦχ. 6, σ. 4. — Πρώτη γνωστὴ ἐνοικίαση κατοικίας στὸ 'Αργοστόλι τὸν ΙΣ' αἰῶνα. Αὐτόθι Β' (1973), τεῦχ. 16, σ. 87 - 89.
1327. **Ποταμιάνος Διον.** Τὸ δωρητήριο τοῦ πρώτου ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας Πεσσάδας (Παλαιόχτιστης). Κεφαλον Πρόοδος Β' (1973), τεῦχ. 15, σ. 51-53.
1328. **Σαμαρᾶς Π.** "Εγγράφα τουρκοκρατίας. Λεσβιακά Σ' (1973) 178-180.
Πωλητήριο 1, ἀποδεικτικὸν γράμμα διανομῆς 1.
1329. **Τουρτόγλου Μεν. Α.** Τινὰ περὶ ἀνακλήσεως διαθηκῶν εἰς τὴν Νάξον κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα. (Παρατηρήσεις ἐπὶ ἀποφάσεως δραγομάνου τοῦ στόλου). 'Αθηνᾶ 73 - 74 (1972 - 73) 369 - 378.
1330. **Βολονάκη - Γεωργᾶ Εὐαγγελία** Συμαϊκὰ δικαιοπρακτικὰ έγγραφα τοῦ 18ου αἰῶνα. Συμαϊκά Β' (1974) 200 - 245.
Δημοσ. 38 διάφορα δικαιοπρακτικὰ έγγραφα (πωλητήρια, διαθήκαι κ.ά.). Εἰς τὰς σελ. 200 - 203 εἰσαγωγή ὑπὸ 'Αλ. Σ. Καρανικόλα, εἰς δὲ τὰς σελ. 240 - 45 εὗρετήριον κυρίων ὀνομάτων.
1331. **Γεωργουλάς Σ.** Πλατανοῦσσα. (Λαογραφία - ἱστορία - ὁμόλογα). 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1974), τεῦχ. 261-62, σ. 55 - 61.
1332. **Γρηγορόπουλος Θεόδ.** Προικοσύμφωνα [2] ἐκ Λιγούδιστας, νῦν Χώρας Τριφυλίας. Λαογρ ΚΘ' (1974) 359 - 360.
1333. **Καρανικόλας Ἀλέξ. Σ.** Συμαϊκὸ ἔγγραφο [προικοσύμφωνο] τοῦ 18ου αἰῶνα μὲ φωνητικὴ γραφή. Συμαϊκά Β' (1974) 135 - 141.
1334. **Κύρρη Ἀθηνᾶ** Διανομὴ τοῦ νεροῦ τῆς Λαπήθου. Χρον Λαπήθου II - III (1972 - 74) 72 - 73.
1335. **Κύρρης Κ. Π.** Πωλητήριο τῆς οἰκογενείας Τσιμούρη καὶ συμφωνητικὸν ἔγγραφον μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἄλλων οἰκογενειῶν ἐξ 'Αγίας Παρασκευῆς Λαπήθου. Χρον Λαπήθου II - III (1972 - 74) 64 - 66.

1336. **Μπέλλος 'Αν.** "Ένα προικοσύμφωνο στην Κοζάνη τοῦ 1876. Περραιβία 4 (1974) 23 - 25.
1337. **Παπαζήσης Δημ.** Νομίσματα κυκλοφοροῦντα ἐν τῷ ἐλληνικῷ χώρῳ ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ἡ ἀξία αὐτῶν ἐν συσχετισμῷ μὲ τὰ τουρκικά. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΓ' (1974), τεῦχ. 263 - 65, σ. 149 - 157.
1338. **Ράμφος 'Ιω. Σπ.** Δικαιοπρακτικὰ ἐγγραφα ἐκ Κιμώλου (1692 - 1839). Κιμωλιακὰ Δ' (1974) 3 - 70.
Πωλητήρια 16, προικοσύμφωνα 10, διαθῆκαι 8, διάφορα 7.
1339. **Σακελλαρόπουλος Ν.** [4] Δικαιοπρακτικὰ ἐγγραφα Βερσιτσίου (Σειρῶν) Καλαβρύτων (1796 - 1847). 'Επετ Καλαβρ 6 (1974) 68 - 73.
1440. **Σταλίδης Κ. Γ.** Μιὰ ἐδεσσαϊκὴ διαθήκη τοῦ 1874. 'Εδεσσ Χρον 7 (1974) 4 - 8.
1341. **Τσακουμακᾶς Προκ.** Διαθήκη ἔτους 1794 συνταχθεῖσα ἐν Πάτραις ἀφορῶσα εἰς τὴν μονὴν 'Αγ. Γεωργίου Φανεῶ Κορινθίας. Πρακτ Α' Συν 'Αχαϊκῶν Σπ (1974) 115 - 129.
'Εν σελ. 127 - 29 παρατηρήσεις ὑπὸ Π. Γ. Ζέπερη καὶ Τ. 'Αθ. Γριτσοπούλου.
1342. **Χιόνης Κωνστ.** 'Ανέκδοτα ἐγγραφα τῆς Θάσου ἀναφερόμενα στὸ ἔθιμο τοῦ «παληγκριάτικου» καὶ «κοριτσιατικου». Μακεδονικά 44 (1974) 139 - 150.
1343. **'Αλιπράντης Νικ. Χρ.** 'Ανέκδοτα πατριακὰ ἐγγραφα τῆς τουρκοκρατίας (1594 - 1836). Σιγίλλια καὶ ἐγγραφα τῆς μονῆς 'Αγίου Μηνᾶ Πάρου. 'Αθηνᾶ 75 (1974 - 75) 95 - 179.
Δημοσ. 74 ἐγγραφα, ἐν οἷς 2 προικοσύμφωνα, 9 διαθῆκαι, 27 πωλητήρια ἀκινήτων, 8 συμβάσεις καλλιεργείας κτημάτων κλπ. Εἰς τὰς σελ. 164 - 70 δημοσ. πίνακες κυρίως ὀνομάτων καὶ τοπωνυμίων, σελ. 171 - 76 πίνακες ἰδιωματικῶν λέξεων, εἰς σελ. 177 - 78 εὐρετήριον δημοσιευομένων ἐγγράφων.
1344. **'Ανδρεάδης Ματθ.** Τινὰ περὶ δικαίου καὶ δικαιοσύνης ἐν Κορινθίᾳ κατὰ τοὺς πρώτους μετεπαναστατικούς χρόνους. Πρακτ Α' Συν Κορ 'Ερ (1975) 172 - 179.
1345. **Γιαννακόπουλος 'Ανδρ.** 'Ανέκδοτα ναυτικὰ ἐγγραφα ἐκ Πατρῶν (1810). 'Εκ τῶν ἀρχείων τοῦ 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν Γαλλίας. Πελοποννησιακὰ ΙΑ' (1975) 65 - 79.
'Ενδιαφέρον κυρίως διὰ τὰ ναυλοσύμφωνα καὶ τοὺς εἰς αὐτὰ ναυτικούς καὶ ἐμπορικούς ὁρους.
1346. **Εὐθυμίου 'Αναστ.** Παλαιὰ ἐγγραφα καὶ ἱστορικὲς ἐπιγραφές καὶ ἐνθυμίσσεις ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΒ' (1972), τεῦχ. 252 - 53 σ. 229 - 233, ΚΓ' (1974), τεῦχ. 263 - 65 σ. 196 - 97, τεῦχ. 269 - 70 σ. 521 - 23, τεῦχ. 271 - 72 σ. 633 - 637, ΚΔ' (1975), τεῦχ. 283 - 84 σ. 785 - 790.
Προικοσύμφωνα, πωλητήρια, ἐνθυμίσσεις κ.ἄ.

1347. **Ζερβογιάννης Ν.** Κρητικά συμβόλαια ένετοκρατίας (τῆς μονῆς Ἀρετίου Μεραμπέλλου). Ἀμάλθεια Γ' (1972), τεύχ. 10 σ. 17 - 24, τεύχ. 11 σ. 129 - 132, τεύχ. 13 σ. 281 - 288, Δ' (1973), τεύχ. 14 (1973) σ. 29 - 36, τεύχ. 15 σ. 145 - 154, τεύχ. 16 - 17 σ. 225 - 240, Ε' (1974), τεύχ. 18 - 19 σ. 137 - 142, τεύχ. 20 - 21 σ. 279 - 280, Σ' (1975), τεύχ. 24 - 25 σ. 175 - 176.
1348. **Θέου Θεόδ.** 1. Τουρκικά χειρόγραφα ἀγοραπωλητήρια [Φράγκου Καρδίτσης]. 2. Ἐνθυμήσεις. Παρνασσός ΙΖ' (1975) 405 - 411.
1349. **Κισκήρας Ἰω. Π.** Τὰ μοιρολόγια ὡς πηγὴ δικαίου τῆς Μάνης. Λακων Σπ Β' (1975) 176 - 198.
1350. **Κουγέας Σωκρ. Β.** Ἡ ἀνθρωποκτονία (τὸ φονικὸ) ὡς διεγγύημα τρίτου ἐν Μάνη. Λακωνικά ΙΒ' (1975), τεύχ. 68 σ. 53 - 55, τεύχ. 70 σ. 116 - 118. Ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸν τόμον «Προσφορὰ εἰς Στ. Κυριακίδην» (1953), σ. 364 κέξ.
1351. **Λαζαρίδης Κ. Π.** Μικρὲς παλιὲς ἀδημοσίευτες ζαγορίσιες διαθήκες. Ἡπειρ Ἑστ ΚΒ' (1973), τεύχ. 256 - 58 σ. 449 - 460, τεύχ. 261 - 62 σ. 40 - 46, ΚΓ' (1974), τεύχ. 271 - 72 σ. 612 - 621, ΚΔ' (1975), τεύχ. 277 - 78 σ. 313 - 325.
1352. **Ξηραδάκη Κούλλα** Ἐνας Συνασίτης κληροδοτεῖ τὸ 1788 εἴκοσι γρόσια στὴν Παναγία τοῦ Κόκκου. Κυπρ Λόγος 7 (1975), ἀρ. 37, σ. 25 - 28. [Μία διαθήκη].
1353. † **Παντελεήμων Καρανικόλας**, μητροπολίτης Κορινθίας, Δύο σειραὶ δικαιοπρακτικῶν καὶ ἄλλων ἐγγράφων. (Σύλλογὴ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσείου Κορίνθου). Πρακτ Α' Συν Κορ Ἑρ (1975) 9 - 16.
1354. **Πλατάκης Ἑλ.** Οἱ μονὲς τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου στοὺς Γαλήνους καὶ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος στὴ Φόδελε. Κρητολογία 1 (1975) 37 - 90. Δημοσιεύονται ἐν τέλει διάφορα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα.

4. Παιδικὴ ζωὴ. Παιδιαί.

- [Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα ὑπ' ἀριθμ. 156. 163. 174. 194. 206. 218. 233. 246. 249. 251. 291. 295. 314. 612. 1096]
1355. **Στεφόπουλος Ἀντ.** Παιδικὰ παραδοσιακὰ παιγνίδια ἀπὸ τὴ Χρυσὴ Καστοριᾶς. Μακεδονικά 12 (1972) 361 - 423.
1356. **Ταουσιάνης Χρ. Ν.** Λαογραφικὰ Ριζοκαρπάσου (παιγνίδια) [5]. Μόρφωσις ΚΗ' (1972), ἀρ. 327 - 28 σ. 21, ἀρ. 329 σ. 19.
1357. **Φωτόπουλος Κων.** Οἱ πετροπόλεμοι στὸν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας στὰ Γιάννινα. Ἡπειρ Ἑστ ΚΑ' (1972), τεύχ. 239 - 40, σ. 190 - 194.
1358. **Κυριάκου Κυρ.** Τὸ καμηλὶ [1]. Μαθ Ἑστ ΚΔ' (1972 - 73), ἀρ. 53, σ. 121.

1359. **Πιερής Κων.** Συκιά [1]. Μαθ 'Εστ ΚΔ' (1973 - 73), ἀρ. 53, σ. 121.
— Χωστό (= κρυφό). Αὐτόθι.
1360. **Ταουσιάνης Χρ. Ν.** Κυπριακά παιγνίδια (ἀπὸ τὸ Ριζοκάρπασον) [2]. Μόρφωσις ΚΘ' (1973), ἀρ. 337 - 38, σ. 26.
1361. **Χατζιωνάς Στυλ.** Παιδικὰ τῆς 'Αλώνας [12]. Λαογρ Κύπρ Δ' (1974), τευχ. 11 - 12, σ. 67 - 68.
1362. **Λαζαρίδης Κ.** Παραδοσιακὰ παιγνίδια τοῦ χωριοῦ μου (Κουκκουλίου - Ζαγορίου) [54]. 'Ηπειρ 'Εστ ΚΔ' (1975), τευχ. 273 - 74 σ. 28 - 42, τευχ. 275 - 76 σ. 166 - 189.
1363. **Τζημουράκας Χρ.** Γύρω στὸ τζάκι [2]. Μακεδ Ζωή τευχ. 104 (1975), σ. 38 - 39.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Α' ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ

Ἀβούρης Μαρ. 1318	Ἀντωνιάδης Δημ. 856
Ἀβούρης Σπυρ. Ν. 949	Ἀντωνίου Ἀντών. 541, 622
Ἀβραμέα Ἄννα 1022	Ἀντωνίου Παν. 868
Ἀβράμης Β. 1166	Ἀντωνουδίου Νικ. 623, 735
Ἀβτζῆς Γεώργ. 987	Ἀνωγειανάκης Φοῖβος 1080, 1094, 1102
Ἀγαπητίδης Σωτ. 1286	Ἀποστολάκης Σταμ. Ἀ. 360, 836
Ἀγγελινάρας Γ. 583	Ἀποστολάτος Διον. 1110
Ἀγγελόπουλος Ἰω. 73, 154, 1120	Ἀργυρὸς Παν. 1298
Ἀγιομαμίτης Ἀντών. 647	Ἀρναουτάκη Μαρία 810, 813
Ἀθανασάκου Παρασκευή 584	Ἀρναούτογλου Χρυσανγή 492
Ἀθανασιάδης Δημ. Ἀθ. 1109	Ἀρσενίου Λάζ. Ἀρσ. 361
Ἀθανασιάδης Π. Σ. 97	Ἀρχέλαος Σαραντίδης Ι. 245
Ἀθανασιάδης Στάθ. 787	Ἀρχιγένης Δημ. 375
† Ἀθανάσιος Παπᾶς, ἐπίσκοπος Ἐλενουπό-	Ἀσδραχᾶς Σπ. 713
λεως 491	Ἀσημακόπουλος Παν. 560
Αἰκάτερινίδης Γεώργ. Ν. 4, 16, 124, 274,	Ἀσιατίδης Ἀθαν. 717
316, 332, 489, 926, 1225, 1226, 1243, 1255	Ἀστεριάδης Ἀγνήτωρ 466
Ἀλατᾶς Χαράλ. 98	
Ἀλεξάκης Ἐλ. Π. 1297	Βαβαρέτος Γεώργ. 561
Ἀλεξάκης Μιχ. 1123	Babiniotis G. 22
Ἀλεξιάδης Μηνᾶς Ἀλ. 726	Βαγενᾶς Θ. 1005
Ἀλεξίου Ἀλέξ. 648, 759, 866	Βαγιακάκος Δικ. Β. 1, 5, 23, 126, 673, 951,
Alexiou Margaret 1148	952, 953, 673, 1006, 1023, 1046, 1319
Ἀλεξίου Στυλ. 988	Wagner Friedrich Christoph 467
Ἀλεξάπουλος Πολυχρ. 927	Βακιρτζῆς Γ. 468
Ἀλιπράντης Νικ. Χρ. 1343	Βάλβης Κ. 75, 1287
Ἀμαργιανάκης Γεώργ. Στ. 1093, 1243	Βαλέτας Γ. 62, 158, 238, 290, 442, 493,
Ἀμοιραλῆς Γεώργ. 359	1149
Ἀμοργιανὸς Ἰω. 214, 215	Βαμβακούσης Ἀχ. 174
Ἀμοργινὸς Ἰω. 555	Βάμβουκας Μιχ. 585
Ἀμπατζῆ Μαρία 752	Βάος Ζαφ. 492α
Ἀναγιῶτος Ἄνδρ. 867	Βάρδα Μαρία 552
Ἀναγνώστης Χρ. 730	Βαρίκα - Μοσκόβη Εὐρη 751
Ἀναστασέλλης Στρ. 1193	Βασιλάκης Βάσος 217, 253
Ἀναστασόπουλος Πλ. 216	Βασιλάκης Ν. 649
Ἀνδρεάδης Ἑρμείλ. 1164	Βασιλειάδης Δημ. 409, 410, 442, 469, 470,
Ἀνδρεάδης Ματθ. 1344	493
Ἀνδρεάδης Χρ. 125	Βασιλείου Πάνος 964
Ἀνδρέου Χαρ. 545	Βατίδου Ὀλγα 155
Ἀνδρέου Χρ. 1078, 1079	Βαφειάδου Βαλασία 246, 1053
Ἀνδριώτης Ν. Π. 950, 1052	Βαφείδης Κ. 1047
Andriotis Nik. βλ. Ἀνδριώτης Ν. Π.	

Baud - Bony S. 706, 718, 728, 1081
 Βέης Ν. 689
 Βείκου - Σεραμέτη Κατίνα 218, 411, 1054
 Βέλκος Γ. 674
 Βεργωτής Γ. Θ. 1288
 Βετσόπουλος Βασ. Γ. 1135
 Βιβιλάκης Γ. 573
 Βιολάρης Γλαῦκος 788, 791
 Βίττης Φ. 869, 553α
 Βλαχόπουλος Γ. 247
 Βλάχος Σπ. Δ. 276
 Βλάχου Έλένη 277
 Βογιατζή - Μιχαλαριᾶ Μαρία 546
 Βολονάκη - Γεωργᾶ Εὐαγγελία 1330
 Boser - Sarivaxévanis Renée 412
 Βουνᾶς Χρ. 471, 778
 Βούρδας Γ. 278
 Βούρνος Μιχ. 42
 Boyle J. A. 908
 Βρανούσης Α. 961
 Βρατσίστας Ήλ. 1167
 Βράχας Π. 870
 Βροκίνης Λαυρέντιος 518

Γεδεών Σοφία Μ. 766
 Georgacas D. 960
 Γερμίδης Ἀγγ. 219
 Γερουλάνος Μαρ. 1194
 Γεωργαλλίδης Γ. 8
 Γεωργαντῇ Μαριάννα 1278
 Γεωργιάδης Θεόφρ. 279
 Γεωργίου Ἀνδρονίκη 650
 Γεωργίου Γεώργ. 857
 Γεωργίου Τ. 1111
 Γεωργούλας Σωκρ. Δ. 220, 1331
 Γεωργοῦντζος Παν. Γ. 726, 1037
 Γιαγκόπουλλος Ἄνδρ. 871
 Γιαγκουλλῆς Κ. Γ. 308, 586, 587, 651, 690, 719
 Γιαλούρης Νικ. 989
 Γιαννακόπουλος Ἄνδρ. 6, 1345
 Γιαννακόπουλος Βλ. 362, 588
 Γιαννακόπουλος Τ. 76, 514, 525
 Γιαννακοπούλου Έλένη 6
 Γιανναροπούλου Ἰωάννα 175
 Γιαννόπουλος Ἰω. 966, 1263
 Γιαννουλέλλος Γ. 1024
 Γιαννουλίδου Καλλιόπη Μ. 965
 Γιαραλῆ - Παπαδοπούλου Δέσποινα 296

Γιαταγάνας Ἀγ. 1056
 Γιούργαλις Ἰω. 1007
 Γκανιάτσας Κων. 562, 568
 Γκανούλης Γεώργ. 1264
 Γκαρτζονίκας Δημ. 40
 Γκιάλας Ἀθαν. 1136
 Γκιάλας Ἰω. 176
 Γκιάτης Ἀπ. 1124
 Γκίζας Γ. 77
 Γκιζέλης Γρηγ. 78, 99, 128, 707, 1256
 Γκίκας Γιάννης Π. 624, 1112, 1113
 Γκίνης Δημ. Σ. 1320
 Γκλέκας Γ. Δ. 530, 558, 872, 990, 1055
 Γκόρπας Βησσ. 177
 Γκόρπας Θωμ. 177
 Γκόφας Δημ. 1321
 Γκριζιώτης Ἀχ. 675, 858, 859, 1103, 1195, 1196
 Γλέζος Π. 1122
 Γλόκας Ἀντ. 1168
 Γόνης Δ. 1295
 Γορούβας Νικ. 676
 Γουήλ Ἄννα 1250
 Γράβαλλος Π. 468
 Γρηγορόπουλος Θεόδ. 1332
 Γρίσπος Π. 178
 Γριτσόπουλος Τ. Ἀθ. 129, 194, 263, 290, 297, 357, 607, 708, 1019, 1260, 1265, 1295, 1341

Δάμος Στ. 652
 Δανὸς Μ. 403
 Δαράκη Πέπη 579, 589, 748
 Δασκαλάκης Ἀπόστ. Β. 1289
 Δαφναῖος Ἀ. 628
 Δέδε - Μιχαήλ Μαρία 1244
 Δεμπόνος Ἀγγ.-Διον. 1197, 1228
 Δετοράκης Θεοχ. Ε. 833
 Δευτεραῖος Ἀγγ. Ν. 4
 Δημάκης Χρ. 531, 1008
 Δημητρακάπουλος Γ. 967
 Δημητράκος Πέτρ. 1156
 Δημητριάδης Βασ. 1025
 Δημητριάδης Εὐάγγ. 473
 Δημητρίου Γεώργ. 760
 Δημητρίου Έλένη 474
 Δημητρίου Νικ. 413
 Δημητροκάλλης Γεώργ. 946, 1026
 Δημόπουλος Χαρίλ. 1169

Διαμάντης Α. 79, 130
 Διδασκάλου Ίφιγένεια 414, 626, 1229
 Δογάνης Διαμαντ. 'Α. 44, 563, 837
 Δοκανάρης Ναπ. 954
 Δούφλιας Κ. 248, 627, 653, 677, 1290
 Δραγούμης Μάρκ. Φ. 1114
 Δράκος Γ. 45
 Δρανδάκης Ν. Β. 749
 Δρουδάκης 'Α. Κ. 591, 1137
 Δρουδάκης Κ. Δ. 1098

'Εγγονόπουλος Ν. 415
 'Ελευθεριάδης 'Αλέξ. 628
 'Εξαδακτύλου 'Ανδρούλα 677α, 1125, 1198
 'Εξάρχου Νικόλ. 280
 Εὐαγγελᾶτος Σπ. 'Α. 1060
 Εὐαγγελινίδου Β. Α. 117
 Εὐαγγελινάκη Μαρία 542
 Εὐθυμίου 'Αναστ. 1346
 Εὐπραξιάδης Λάζ. 249
 'Εφραιμίδης - Σανταῖος 'Ιω. 743

Ζαγκλῆς Δημ. 962
 Ζαμπούνη Αἰκατερίνη 576
 Ζαμπούνη Εὐθυμία 629
 Ζαράκας Ν. 1119
 Zarmas Pieris 1115
 Ζαφείρης Χρ. 80
 Ζαφειρόμητσος Μ. 838
 Ζαχαρίου Κ. 363, 1213
 Ζεγκίνης 'Ιω. 882
 Ζέπος Π. Ι. 1341
 Ζέρβας Γεώργ. 444
 Ζερβογιάννης Ν. 81, 630, 1347
 Ζερβός Γιάνν. Κλ. 801
 Ζερβός Γιάνν. Σκ. 753, 761, 762
 Ζερζελίδης Γ. 754
 Ζησόπουλος Κ. Α. 179
 Ζιώγας Κ. 1227
 Ζιώτας Παν. 1170
 Ζούρου Φράσω 164, 221, 582, 1149
 Ζουρούδης Γεώργ. 476
 Ζωγραφάκης Γ. 445, 873, 991
 Ζωίδης 'Αριστ. 1134
 Ζώντου Σοφία 1219
 Ζώρα Πόπη 416
 Ζώρας Γ. Θ. 1068
 Ζώρας Λεων. 1082

"Ημελλος Στ. Δ. 48, 100, 101, 131, 302, 304, 364, 383, 526, 535, 827, 891, 903, 905, 912

Θαβώρης 'Α. 'Ι. 960
 Θανασούλια Βούλα 565
 Θέμελης Δημ. Γ. 1076, 1081, 1083, 1104
 Θεοδωρακάκου - Βαρελίδου Πόπη 418
 Θεοδωρίδης Θεόδ. 968
 Θεοτοκᾶς Γ. 1065
 Θεού Θεόδ. 1348
 † Θεόφιλος, μητρ. Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπό-
 λεως 298
 Θεοχάρης Ι. Γ. 290
 Θεοχαρίδης Νικηφ. 1009
 Θηλυκός 'Αστέρ. 519
 Θρακιώτης Κ. 102, 250, 1245
 Θωμαδάκη Κατερίνα 1063
 Θωμάς Γ. 909
 Θωμόπουλος Ι. Α. 132, 928, 929, 941, 963

Iannarakis G. 819
 'Ιγνατίου Ανδρ. 631
 'Ιγνατίου Μεν. 1214
 Imellos Steph. D. βλ. "Ημελλος Στ. Δ.
 Ioannides C. D. βλ. 'Ιωαννίδης Κ. Δ.
 'Ιωαννίδης Κ. Δ. 1084, 1085, 1095, 1096
 'Ιωαννίδου Θ. 82, 475
 'Ιωαννίδου - Μπαρμπαρίγου Μαρία 49
 'Ιωάννου Γ. 575, 763, 1061
 Jochalas Titos 302α
 'Ιωσήφ Σάββ. 547

Καβακόπουλος Παντ. 1105
 Καββαδᾶς Στέφ. Δ. 913, 1266
 Καδιανάκης 'Εμμ. 251
 Καζαδέλλης Τιμόθ. 222
 Κακαδέλλης Γ. 784
 Κακούρη Κατερίνα 'Ι. 1215
 Κακούτης Στ. 592
 Κακριδῆς Φ. 'Ι. 691, 819, 892
 Kakridis Ph. J. βλ. Κακριδῆς Φ. 'Ι.
 Καλινδέρης Μιχ. 'Αθ. 1267, 1279
 Καλλέρης Ι. Ν. 959
 Καλλιάνης Δημ. Γ. 223, 384, 494, 792
 Καλλιατάκη Κάλλια 908
 Καλλιγιάννη Θάλεια 180, 732
 Καλογεροπούλου 'Ελένη 419

- Καλοκύρης Κων. Δ. 1246
 Καμηλάκης Λυκ. 790
 Καμμάς Γεώργ. 577
 Καμπασακαλής Δημ. 252
 Καμπούρης Τζανής 802
 Κανακάρης 'Αντών. 593
 Κανελλάκης Χαρίλ. 992
 Κανελλόπουλος Παν. Θεμ. 281
 Καπελλά Θεμελίνα 322, 329, 376
 Καπόγλου 'Εσπερία 224
 Καραβαλάκης Ι. Μ. 515
 Καραβίδας Γ. 805
 Καραγιαννάκος 'Απόστ. 38, 365, 420
 Καραγιώργης 'Ανδρ. 104, 133, 874
 Καραγιώργος Παν. 296
 Καραμεσίνης Μεν. 692, 840, 1171
 Καραμπάλης Χρ. 720
 Καραναστάσης 'Αν. Μ. 49, 755
 Καρανικόλα - Χριστοφῆ 'Αννα 756, 766
 Καρανικόλας 'Αλ. Σ. 803, 918, 1262, 1330, 1333
 Καρανικόλας Σωτ. 'Αλ. 925
 Καραντώνης 'Ανδρ. 688
 Καραπατάκης Κ. 396, 1165
 Καραρῆς Ν. 1097
 Καρασταμάτη 'Ελένη 344
 Καρατζᾶς Σταμ. 969, 982, 993
 Καρεφυλλίδης Στυλ. 804
 Καρτσωνάκης - Νάκης Ν. 181
 Κάσης Μιχ. 445α
 Κασσωτάκης 'Ανδρ. 1172
 Κατσουρὸς 'Αντ. Φ. 442, 693, 890, 904, 947, 1028, 1325
 Καφταντζῆς Γ. 225
 Καχραμάνος Χαρ. 421
 Καψῆς 'Αντ. 994
 Καψωμένος Γ. Δ. 62, 632, 1086, 1098
 Καψωμένος Δ. Κ. 566, 1137
 Κελαϊδῆς Πάρις 841
 Κεφαλᾶς Κωνστ. 309, 446
 Κεφαλληνιάδης Νικ. 182, 226, 254, 337, 422, 447, 564, 694, 1299
 Κιάος Γεώργ. 1138
 Κισκήρας 'Ιω. 1349
 Κλαδάκης Π. 1291
 Κληρίδης Νέαρχ. 750
 Κλουκίνας Γ. 358, 543
 Κλώντζας Μαν. 1157
 Κόκκαλης Παντ. 227, 1200
 Κοκκίνης Σπυρ. 495, 1069
 Κόκκινος Δημοσθ. 40, 51, 290, 423, 442, 452, 1134, 1305
 Κόλιας Γ. Τ. 1039
 Κομνηνὸς Μιχ. 687
 Κονιδάρη Μ. 30
 Κονομῆς Ν. 1057
 Konstantinou Evang. 774
 Κονταξάκης Γεώργ. 405, 424
 Κονταξῆς Κ. 255
 Κοντόβερος Λ. 317
 Κοντομίχης Πανταζῆς 1122
 Κοντοσόπουλος Νικ. Γ. 52, 520, 1658
 Κορομήλης 'Ανδρ. 183
 Κορρέ Αἰκατερίνη Γ. 338, 339, 339α, 345, 477
 Κόρφης Τάσος 737
 Κοσκινᾶς Νικ. Σπ. 256
 Κοσμετᾶτος - Φωκᾶς Ν. βλ. Φωκᾶς - Κοσμετᾶτος Νικόλ.
 Κοσμάπουλος Ι. 578
 Κοταμανίδης Σ. 955
 Κοτσόβαλης Νίκων 793
 Κουγᾶς Σωκρ. Β. 1350
 Κουδουνάρης 'Α. 956
 Κουλερῆς 'Αριστοφ. 456
 Κουμέντος Νικήτας Ι. 594, 1173, 1174
 Κουμπανίδου 'Αναστασία 536
 Κούντουρας 'Αργ. 323
 Κουρμούλης Γ. Ι. 956α
 Κουτρούμπας Δημ. 1280
 Κουτσανδρέας 'Αντ. 995
 Κουτσανδρέας Δημ. 1048
 Κουτσαντωνάκης 'Εμμ. Γ. 893, 899
 Κουτσιλιέρης 'Ανάργ. Γ. 996
 Κουτσιμανῆς Στ. 1029
 Κουφουδάκης Νικ. 496
 Κοφίδης Ράλλης 763
 Κρεκούκας Δημ. Α. 540, 567, 910
 Κρητικὸς Παν. Γ. 959
 Κριαρᾶς 'Ε. 1049
 Κριάρης 'Αριστ. 785, 997
 Κρικέλλης Κωστ. 257
 Κυθρεώτης 'Ιάκ. 318, 532, 595, 596, 1150
 Κυπριανοῦ Στέφ. 1216
 Κυπριανοῦ Χρῦς. Στ. 7, 33, 85, 346, 355, 386, 557
 Κυριαζόπουλος Βασ. 478, 496α
 Κυριακίδης Θωμ. 184
 Κυριακίδου - Νέστορος 'Αλκη 311
 Κυριάκου Κυρ. 1358

Κύρρη 'Αθηνᾶ 1334
 Κύρρης Κ. 8, 17, 324, 442, 493, 820, 933, 1010, 1335
 Κύρρης Λεων. 258, 479
 Κωνσταντινίδης Γεώργ. 157
 Κωνσταντινίδης Δημ. 425, 448, 496β
 Κωνσταντινόπουλος Β. 1175, 1282
 Κωνσταντινάπουλος Χρήστ. Γ. 357, 366, 1307
 Κωνσταντουδάκη Μαρία 497
 Κώνστας Κ. Σ. 185, 228, 942, 970, 1176, 1308
 Κωστάκης Θαν. Π. 295, 312, 397, 406, 982, 1011
 Κωστελίδης Φώτ. 1257
 Κωτσέλης 'Αριστ. 387
 Kykkotes Hierotheos 1281

Λαζαρίδης Κ. 201, 1177, 1351, 1362
 Λαζάρου 'Αχ. 1012
 Λαζόγκας Εὐθ. 229
 Λαμνᾶτος Βασ. 377
 Λαμπαδαρίδης Νικ. Σωτ. 186, 378
 Λαμπιθιανάκη - Παπαδάκη Εὐαγγελία 1126
 Λαμπιδης 'Οδ. 24, 777, 1109, 1303
 Λάμπας Κ. Θ. 3
 Λασκαράτος 'Ανδρ. 1258
 Λάττας Χρ. Π. 259
 Λειμών - Τρεμπέλα 'Ελένη 406, 449, 480
 Λεμοναρχής Εὐρ. 527, 569, 744, 1217
 Λεονάρδος 'Αντ. 367
 Λεοντῆς Δ. 794
 Λεωνιδοπούλου - Στυλιανοῦ Ρέα 498
 Λιάπης Γιάνν. 282
 Λιάπης Κ. 842, 1178
 Λίβας Χρ. 283, 633, 678, 679, 813α, 1283
 Limona Dumitra 943
 Λογκάκης 'Ανδρ. 260, 597
 Λουκάτος Δημ. Σ. 18, 41, 55, 56, 106, 107, 134, 151, 162, 200, 270, 310, 353, 521, 695, 696, 818, 821, 822, 828, 830, 831, 832, 894, 930, 1179, 1180, 1247
 Loukatos Dém. βλ. Λουκάτος Δημ. Σ.
 Λυγίζος Γ. 449α
 Λυκάκη 'Ελένη 549
 Λώλης Ν. Β. 450, 481, 1151

Μαγγανᾶς Δημ. 'Α. 176, 203, 863

Μαγκούτης Πέτρ. 1116
 Μαγκριώτης 'Ιω. 152
 Μαζαράκη Δέσποινα Β. 1081, 1087, 1088, 1117
 : Μάκιστος (Παπαχαλαμάμπους) Κ. 158, 581
 Μακρῆς Εὐάγγ. 921
 Μακρῆς Κίτσος 86, 499
 Μακρῆς Κων. 1152
 Μακριδάκης 'Ανέστης 786
 Μακρυμίχαλος Στέφ. 1059, 1305
 Μάλαμας Λ. 805, 961
 Μαλτέζου Χρύσα 957
 Μαμαλίγκα - Ζαχαρίου 'Ελένη 731
 Μαμέλης Γεώργ. 39
 Μαμμόπουλος 'Αλέξ. Χ. 402, 452
 Μάνεσης Στ. 925
 Μάνος Σπ. 598
 Μανουσάκης Γ. 599
 Μαραγκός Δημ. 388
 Μάρκου Β. 34
 Μαρκόπουλος Μάρκ. 389
 Μαρμαρινός Κλ. 168, 170, 216, 235, 336, 416, 426, 462, 705, 898, 1207
 Μαρτυροῦ Βασ. 261
 Μάτσας Νέστορας 230, 284, 481α
 Μαυρῆς Ν. Γ. 1, 25
 Μαγαλιεῖδης Πολύκ. 1292
 Mc Donald W. A. 960
 Μέγας 'Αναστ. Χ. 9
 Μέγας Γ. 'Α. 37, 57, 58, 71, 108, 109, 135, 136, 158, 162, 166, 172, 179, 197, 230, 233, 238, 249, 255, 262, 263, 270, 290, 377, 415, 427, 466, 507, 687, 688, 756, 766, 770, 771, 805, 822, 895, 1052, 1075, 1091, 1134, 1164, 1165, 1251, 1252, 1259
 Μεγγρέλης Θ. 680
 Μελίδου Γλυκερία 352
 Μέλλιος Λάζ. 1218
 Μέλλου 'Ερατώ - Αικατερίνη 843, 1139, 1201
 Μενάρδος Γεώργ. Σ. 600
 Μενάρδος Σῆμ. 697
 Μερακλῆς Μ. Γ. 16, 59, 60, 87, 110, 111, 119, 302, 311, 316, 432, 508, 775, 776, 803
 Mercati Silvio Gius. 231
 Μεργιανοῦ 'Ανζελ 482
 Μερικάκης Στυλ. 656
 Μέρτζος Νικ. 501
 Μηλιατζίδου - 'Ιωάννου Εὐδοκία 428, 429

Μηλίγκου - Μαρκαντώνη Μαρία 10, 19, 24α
 Μηλιώρης Νικ. Ε. 35, 35α 1040
 Μηνᾶς Κωνστ. 313, 789
 Μηνδρινός Ματθ. 1077
 Μιτάκης Διον. 844
 Μιτσός Μαρκέλλος Θ. 232
 Μιτσοτάκης Θεμ. Κ. 923, 1306
 Μιχαήλ (Στάμης) Σταῦρ. 537, 559, 657, 745, 922
 Μιχαηλίδης - Νουάρος Μιχ. Γ. 1041, 1309, 1310
 Μιχαηλίδου Ἀγνή 262
 Μιχαλαριᾶ - Βογιατζῆ Μαρία 187
 Μιχαλόπουλος Μιχ. 263
 Μοσχόπουλος Γεώργ. 61
 Μοσχόπουλος Μόσχ. 1163
 Μουγογιάννης Γ. Γ. 197, 442, 467
 Μουσελίμης Σπ. 188, 1030
 Μουσόπουλος Θαν. 112, 483
 Μουτσόπουλος Ν. Κ. 26, 88, 430, 453, 454, 502, 503
 Μπακάκου - Μοσχούλα Καλλιόπη 165
 Μπακιρτζῆς Χ. 1013
 Μπαλάσκα - Κουτσογιάννου Γεωργία 1127
 Μπαζμιοῦ Κ. 455, 998
 Μπελιᾶ Ἑλένη 1031
 Μπέλλος Ἀν. 1336
 Μπενέκος Πέτρ. 264
 Μπέντας Κωνστ. 368
 Μπερερῆς Διον. 189
 Μπιλλήρης Δημ. 739
 Μπόννης Κ. Γ. 1118
 Μπόντας Γεώργ. Μ. 780, 1181
 Μποσινάκος Γ. 233
 Μπότσαρης Μάρκ. 484
 Μπουγάνης Σωτ. 234, 601
 Μπουμπουλίδης Φαίδων Κ. 11, 20
 Μπούρας Χαρ. 431
 Μπουσιώτης Ἀνδρ. 1089
 Μπριλλάκη - Καβακοπούλου Εἰρήνη 845
 Μυλωνᾶς Ἀντ. 390

Νάθενας Ἀνδρ. 602
 Νάστος Κλεάνθης 166
 Νατσούλης Τ. 528, 795
 Νεαμονιτάκης Χρυσόστ. 190
 Νικολαΐδης Ἀντών. 931
 Νικολάου Δημ. 883
 Νικολάου Κυρ. 658, 916

Νίκολς Κ. 1090
 Νομικός Ἀνδρ. 806, 1182, 1219
 Νομικός Θεοφ. 456
 Νομικός Στέφ. 492α

Ξανθούλης Ναπολ. 971
 Ξενῆ Χριστίνα 659
 Ξηραδάκη Κούλα 932, 933, 1324, 1352
 Ξυδά Μαρία 433
 Ξύδης Θ. 31
 Ξυστούρης Σάββας 319, 875, 884
 Ξύστρος Ν. 1128

Οἰκονομίδης Δημ. Β. 12, 28, 89, 299, 709, 788α, 900, 906, 911, 1268, 1309
 Οἰκονομίδου Φωτεινὴ 333
 Ὀρφανίδης Γ. 681
 Ὀρφανίδης Ν. 461
 Οὐσταγιαννάκη - Ταχατάκη Εἰρήνη 604
 Οὐσταμανωλάκη - Δουνδουλάκη Ἑλένη 1129

Πάγκαλος Γεώργ. Γ. 1130
 Παγώνης Η. 167, 1184, 1231
 Παζαράς Θεοχ. 972
 Παϊδοῦσης Μικὲς 570
 Παϊωνίδου Ἑλλη 727
 Πακτίτης Ν. 605
 Παλλάντιος Μεν. 1099
 Πάλλαρης Κυρ. 807
 Παναγίου Νίτσα 1202
 Παναγιωτάκης Ἀριστ. 191
 Παναγιώτου Ν. 796
 Παναγόπουλος Δ. 973
 Πανάρετος Ἀνθ. 192, 265, 285, 325, 369, 378α, 398, 522
 Πάνος Δημ. Ἀθ. 352α
 Πανταζῆς Π. 885
 Πανταζῆς Στάικος 1140
 † Παντελεσῆμων Καρανικόλας, μητροπολίτης Κορινθίας 1353
 Παντελοδήμος Δημ. 606, 1293
 Παπᾶ Ρένα 1203
 Παπάγγελος Ἰωάν. 974
 Παπαγεράκης Ἰωακ. 159
 Παπαγεωργίου Ἀντ. 160
 Παπαγεωργίου Γ.Π. 1261
 Παπαγεωργίου Λέανδρ. 767, 1066
 Παπαδάκη Εἰρήνη 266, 698

- Παπαδάκη 'Ελευθερία 235, 699, 1131, 1185
 Παπαδημητράκοπουλος Παν. 1043, 1100
 Παπαδογιάννης Μαν. 710, 846
 Παπαδομαρκάκης Δημ. 847
 Παπαδομήτσος Χ. 635
 Παπαδόπουλλος Θεόδ. 17, 548, 700, 711, 712, 727, 769, 975
 Παπαδόπουλος Κων. Μ. 1032
 Παπαδόπουλος Ν. Γ. 999
 Παπαδόπουλος Σ. Ε. 1300
 Παπαζήσης Δημ. 140, 1269, 1284, 1337
 Παπαθανάση - Μουσιοπούλου Καλλιόπη 1294
 Παπαθανασίου Εὐάγγ. 161, 682
 Παπαθανασόπουλος 'Ηλίας 399, 683, 934, 935, 1000
 Παπαθανασόπουλος Θαν. 391, 701, 811, 877, 1311, 1325
 Παπαθωμόπουλος Μ. 721
 Παπαϊωάννου Γ. Ι. 1033
 Παπαϊωάννου Λάζ. 236
 Παπαϊωάννου Σωτ. 193
 Παπαλεξάνδρου 'Ανδρούλα 746
 Παπαμηνᾶς Μην. 864
 Παπαμιχαήλ 'Αννα 'Ι. 539, 1239
 Παπαναγιώτου 'Ιω. 808
 Παπανδρέου 'Ανδρ. 237
 Παπανδρέου Παναγιώτα 1141
 Παπαντωνίου Γεώργ. 194
 Παπαντωνίου 'Ιωάννα 340, 347, 348
 Παπαρρηγόπουλος Πάνος 162
 Παπασιώτης Λεων. 195
 Παπαστάθης Χαράλ. 948
 Παπασταύρου Σταῦρ. 286
 Παπατρέχας Γερ. 'Ηρ. 976, 1050
 Παπαφωτίου Κ. 1186
 Παπαχαραλάμπους Γ. Χ. 303, 314, 523, 574, 581, 878, 886
 Παπαχριστοδούλου Χ. Ι. 977
 Παπαχρυσάνθου Γεώργ. Κ. 151
 Παρασκάκη Στέλλα 62, 457
 Παρασκευαΐδης Γ. Ε. 392, 1204, 1232
 Παρασκευαΐδης Παν. 238
 Παράσογλου Γεώργ. 556
 Παραφεντίδου 'Αλεξάνδρα 90, 287, 330, 334, 335, 379, 434, 550, 554, 1205
 Parkins Alta Ann 168
 Παρλαμᾶς Μ. Γ. 1001
 Πάροικος Ν. Κ. 1253
 Πασαδαῖος 'Αριστ. 458, 459
 Πατεράκης Μιχ. 661
 Παυλίδης Βασ. 380, 1312
 Πάφιος Χρ. 757
 Pecoraro V. 1062
 Πεδιαδίτης Μιχ. 848
 Πέννας Π. Θ. 161
 Πεντόγαλος Γεράσ. 936, 958, 1326
 Περάκης Γεώργ. 196, 740
 Περάνθης Μιχ. 662
 Περιστερής Σπυρ. Δ. 1076, 1091, 1106, 1240
 Περπερῆς Θεόδ. 288
 Περραιβός Κ. 1206, 1220
 Πέτροβιτς - 'Ανδρουτσοπούλου Λότη 764
 Πέτροβιτς Νατάλης 814
 Πετρονώτης 'Αργ. 1001α
 Πετρόπουλος Δ. Α. 295, 535, 607, 960, 978, 1164
 Πετρόπουλος ἡ Σαγιᾶς Γ. 937
 Πετρόχειλος Μιχ. 879
 Πετρῶφ 'Ιω. 607
 Πιγγούρας Χριστόδ. 823
 Pieridou Angeliki G. 505
 Πιρῆς Κων. 1359
 Πιλάβακης Κ. Α. 1034, 1035, 1313
 Πιπῆς Χριστόδ. 1092
 Πλατάκης 'Ελ. Κ. 979, 1002, 1014, 1072, 1354
 Πλάτανος Β. 267, 268, 506, 1233
 Πλατάρης Γεώργ. 197
 Πλουρίδης Γ. 944
 Πολίτης 'Αλέξ. 575, 713
 Πολυμέρου Αἰκατερίνη 529
 Ποταμιάνος Διον. 1327
 Πουρναρᾶς Ν. Κ. 1270
 Προβατάκης Θωμᾶς 485
 Προβελέγγιος 'Αριστ. 507
 Προμπονάς 'Ιω. Κ. 919, 980, 1003
 Προυσῆς Κ. 64, 198
 Radulesku N. 1076
 Ραζῆ 'Αριάδνη 24
 Ράμφος 'Ιω. Σπ. 199, 239, 300, 849, 1338
 Ranke Kurt 776
 Ραφτόπουλος Κων. 598
 Ρίτσος Γρ. 636
 Ροντογιάννης Παν. 240
 Ρότσκος Κωνστ. 608
 Ρούζιος Ναούμ 1314
 Ρουσούνιδης 'Ανδρ. 269, 524, 663, 664, 714, 715, 741, 765, 850, 880, 1187, 1248

Ροῦσσοι Μάρκ. 169
 Ρούσσου Νάγια 294
 Ρωμαῖος Κ. 115, 116, 306, 307, 341, 486,
 538, 665, 722, 772, 865, 907, 1107, 1108,
 1153, 1254

Σαββαντίδης Γεώργ. 824
 Σάββας Μιχ. 637
 Σακελλαρίδης Γεώργ. 920
 Σακελλαρόπουλος Νώντας 200, 270, 1315,
 1339

Σακελλῆς Ἰω. 65
 Σαλαμάγκας Δημήτρ. 832
 Σαλιάρης Α. 1051
 Σαμαράς Ζ. 1142
 Σαμαράς Ἡλ. 289
 Σαμαράς Π. 1328
 Σαμαράς Τ. 638
 Σαμαρινιώτης Δημ. 1154
 Σαμουηλίδης Χρ. 1064, 1070
 Σαμσάρης Δημ. Κ. 296, 1261
 Σαμψών Ἀδὰμ 1044
 Σαράντης Θεόδ. Κ. Π. 141
 Σαριγιόλης Θεόδ. 553
 Σαρλῆς Βασ. Π. 271

Saunier G. 702
 Σεϊτανίδης Δημ. 153
 Σεραφείμ Κωνστ. 1143
 Σιαμπανόπουλος Κων. 1188, 1207
 Σιβενᾶς Κ. 1208, 1221
 Σιγαλὸς Τάσ. 1155
 Σιδηρόπουλος Ν. 533
 Σιέττος Γ. 798, 1234
 Σιμεωνίδης Σῖμ. 835
 Σιμόπουλος Κυρ. 290
 Σιόντης Κ. 1144
 Σιταρᾶς Ἀπόστ. 170
 Σιωμάπουλος Τ. 40
 Σκανδαλίδης Μιχ. 291
 Σκιαθίτης Παν. 1271
 Σκληπάρης Δημ. 241
 Σκοπελίτης Στέλ. 507
 Σκοπετέα Σοφία 703
 Σκοτεινῆς Φ. 685
 Σκούτερη Ἐλεονώρα 431
 Σορδίνας Αὔγ. 370
 Σορτικοῦ - Τεντοκάλη Μάγδα 460, 487
 Σπαθαράκη Μαρία 66
 Σπανάκης Στέργ. Γ. 381

Σπανὸς Κ. 639, 938, 1189
 Σπινέλλη Κ.Δ. 117
 Σπυριδάκης Γ. Κ. 118, 301, 315, 461, 723,
 773, 896, 901, 1041, 1076, 1240, 1559α
 Spyridakis G. βλ. Σπυριδάκης Γ. Κ.
 Σπυρόπουλος Ἀπόστ. 67, 897, 902
 Στάθης Γρηγ. Θ. 1118
 Στάθης Προκ. 917
 Σταλίδης Κων. Γ. 1274, 1295, 1340
 Σταματόπουλος Τ. 488
 Σταμέλος Δημ. 462, 463, 508
 Σταυρινίδης Νικ. 716
 Σταυρογιαννόπουλος Βασ. 781
 Σταύρου Θρασύβ. 724
 Σταύρου Τατιάνα 1285
 Σταυρούλλας Γεώργ. 851
 Στεφάνου Ἰωσ. 436
 Στεφόπουλος Ἀνδρ. 1355
 Στουγιαννάκης Ἰω. 356
 Στούπης Σπ. 201
 Στυλιανῶ Θεόδ. 639α
 Στυλιανῶς Π. 272, 292, 371, 372, 373, 1004,
 1015, 1190, 1235
 Συμεωνίδης Χαράλ. 982, 1041
 Συμιγδαλᾶς Ἀντ. 609, 640, 641, 666, 686
 Σφακιανῆς Κωνστ. 1101
 Sfondouris Helen 983
 Sfondouris John 983
 Σφυρόερας Βασ. Βλ. 924
 Σχίζας Θεοχ. 825
 Σχισμένος Δ. 610
 Σωτηράκης Ν. Δ. 202, 242, 393, 611
 Σωτηρίου Μ. Γ. 801, 809, 945

Ταβλᾶς Γ. 571
 Ταουσιάνης Χρ. Ν. 204, 544, 612, 642, 667,
 733, 747, 1036, 1356, 1360
 Ταρσούλη Ἀθηνᾶ 310, 852
 Τατσιόπουλος Α. 243, 273, 815
 Τενεκετζῆς Θωμ. 225
 Τέντας Ν. 143
 Τζαφερόπουλος Ἀπ. 668
 Τζελέπης Πάνος - Νικολῆς 408
 Τζημουράκας Χρ. 382, 551, 1209, 1223, 1363
 Τζιμούλης Κ. 468
 Τζιρτζιπῆ Κυριακῇ 768
 Τζοάννος Στ. 144
 Τζουγανᾶτος Ν. 1258
 Τόλης Δημ. 613

- Τοπάλης 'Αναστ. 205
 Τουρτόγλου Μενέλ. 'Α. 1316, 1329
 Τουσίμης Γεώργ. 1016, 1300α
 Τριανταφύλλου Κ. 1017
 Τριανταφύλλου Παντ. 704
 Τριγκατζής Κ. 1145
 Τροῦλλος 'Αντ. Γ. 274
 Τσαγκαλᾶς Κ. Δ. 725, 728
 Τσαγκάρη Στέλλα 437
 Τσακιρίδου 'Ελένη 1146
 Τσακνάκης 'Αθ. 1210, 1224
 Τσακουμακᾶς Προκ. 1260, 1341
 Τσαλίκιογλου 'Εμμ. 206
 Τσαούσης Παναγ. 438
 Τσάρας Γιάνν. 607, 1296
 Τσαρτσάρας 'Ιω. 1132
 Τσελέκας Κ. 147, 354, 394, 1273
 Τσιγκάνου - Δούσμανη Χαρά 614
 Τσίγκος Στυλ. 207
 Τσικριτσῆ - Κατσανάκη Χρυσούλα 939, 1037
 Τσιρπανλῆς Ζαχ. Ν. 607
 Τσιρπανλῆς Κ. Ν. 208
 Τσιρώνης Δημ. 275, 671
 Τσιτρούλη Αἰζατεφίνη 439
 Τσίτσας 'Α. 1159
 Τσιώλη Ζωή 121
 Τσολομήτης Δημ. 1121
 Τσομπάνογλου Πηνελόπη 1160
 Τσopanάκης 'Αγαπητὸς Γ. 1317
 Τσοῦχλος Κ. 209, 615
 Τσῶλος Κων. 1133
 Τωμαδάκης Βασ. 1073
 Τωμαδάκης Ν. Β. 123, 1038
 'Υφαντῆς Νικ. 1134
 Φάκαλος Δημοσθ. 616
 Φαλτάιτς Μ. 95, 320, 326, 336, 464, 1241
 Φαράντος Χαράλ. Δ. 13, 14, 36, 705, 898, 1161
 Φαρμάκης Ν. 572
 Φαρμακίδης Κωνστ. 465
 Faure P. 984
 Φίλη - Μπεσίου Γαρυφαλλιά 210
 Φιλιππάκης 'Ιω. 1045
 Φιλιππίδη 'Ελένη 350
 Φιλιππίδης Δημ. 440
 Φιλιππάπουλος Τάσ. 293
 Φιλίππου Π. 816
 Φλωράκης 'Αλ. 96, 172, 327
 Φλώρος Ζ. 888
 Φλώρος Π. 644
 Φουφόπουλος Π. 817
 Φραγκάκι Εὐαγγελία Κ. 489, 645, 853, 1018
 Φραγκεδάκης 'Εμμ. Ι. 734, 782
 Φραγκινέας Νικ. 854, 1272, 1275
 Φραντζῆς 'Εμμ. 317
 Φυτίδης Μιχ. 889
 Φωκᾶς - Κοσμετάτος Νικόλ. 331, 441, 861, 881, 1277
 Φωκίδου Λίτσα 1147, 1191, 1211
 Φωτιάδης Θαν. 1071
 Φωτόπουλος 'Αθ. Θ. 15, 21, 617, 1019, 1301
 Φωτάπουλος Κων. 1357
 Χαβιαρᾶς Δημοσθ. 321
 Χαβιαρᾶς Νικ. 1020
 Χαλέμης Θεοφ. Ζ. 1192
 Χαλκιάδης Ζαχ. 173
 Χαλλᾶ Μαρία 646
 Χαλούλης Κωνστ. 1238
 Χαράλαμπίδης Παν. 618
 Χαράλαμπος Γεώργ. 516
 Χαριτωνίδη 'Αγγελική 510
 Χασιακὸς Γεώργ. 211, 239α
 Χασιώτης Ζήσης 672
 Χατζηγεωργίου Γεώργ. 328, 395, 400, 914, 915
 Χατζηθεοδούλου 'Ιάκ. 799
 Χατζηιωάννου Κυρ. Π. 96α, 294, 800, 1249
 Χατζηῖωσήφ Χριστόδ. 212, 1021
 Χατζηκώστας Λεόντιος 401
 Χατζηκωστῆς Γ. 517, 619
 Χατζηκωστῆς Νικόλ. 374
 Χατζημιχάλη 'Αγγελική 404
 Χατζηφώτης Ι. Μ. 25, 29, 148, 173, 406, 442, 687, 705, 925, 963, 1041, 1262
 Χατζίνης Γ. 230, 290, 408, 462, 1215
 Χατζιωνᾶς Στυλ. 213, 534, 826, 1361
 Χατζόπουλος Γ. Κ. 513
 Herzfeld M. 1242
 Χιδίρογλου Παῦλ. 1276, 1302
 Χιόνης Κωνστ. 511, 1342
 Χιονίδης Γ. Χ. 940
 Χιωτάκης Γιάνν. 150
 Χολέβας Νικ. Θ. 490
 Holton Dav. 1074
 Χονδρὸς Κυρ. Μιχ. 512

Χριστιανόπουλος Ντ. 742
Χριστινίδης Νικ. 855
Χριστοδούλου Μενέλ. Ν. 8, 17, 70, 548, 620,
727, 758, 769, 985
Χριστόπουλος Π. Φ. 829
Χρυσάκη Τ. 30
Χρυσάνθης Κύπρος 49, 72, 149, 729

Χυτήρης Γερ. 305

Ψαθᾶ - Μητρακλή Βασιλική 163, 244
Ψαθᾶς Ἀπόστ. Δ. 163, 244
Ψάλτης Ἑλ. 1162
Ψάνη Πηνελόπη 621
Ψημμένος Νικόλ. 986

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Β'. ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Περιοδικὰ ἐρευνηθέντα διὰ τὴν βιβλιογραφίαν καὶ βραχυγραφίαι αὐτῶν Σελ. 65

Α'. **Βιβλιογραφία** ..... » 70

Β'. **Γενικά καὶ σύμμεικτα**

α') Γενικά ..... » 73

β') Σύμμεικτα ..... » 80

1. Συλλογαὶ ..... » 80

2. Μελέται ..... » 94

Γ'. **Ύλικός βίος καὶ τέχνη τοῦ λαοῦ**

1. Συνοικισμός, οἰκία καὶ αὐλή. Ἐπιπλά καὶ σκεύη ... » 97

2. Ἐνδύματα - Καλλωπισμός ..... » 98

3. Τροφαὶ καὶ ποτὰ ..... » 99

4. Βίοι (Γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, κυνηγετικός, ἀλιευτικός κλπ.) ..... » 100

5. Βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη. (Ἀρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ὑφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, ἀγγειοπλαστική, μεταλλουργική, λαϊκὰ ἐπιτηδεύματα) .. » 103

Δ'. **Πνευματικός βίος**

1. Λαϊκὴ πίστις ..... » 111

α') Θρησκευτικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι τοῦ λαοῦ ..... » 111

β') Μαγεία. Ἐπωδαὶ ..... » 113

1. Μαγεία ..... » 113

2. Ἐπωδαὶ ..... » 113

γ') Μαντική ..... » 114

2. Λαϊκή κοσμοθεωρία καὶ ἐπιστήμη	Σελ. 115
α') Κοσμογονικοὶ καὶ ἀστρολογικοὶ μῦθοι. Μετεωρολογία	» 115
β') Δημώδης ἰατρικὴ - κτηνιατρικὴ	» 115
3. Δημώδης φιλολογία καὶ γλῶσσα	» 116
α') ᾠδα	» 116
1. Συλλογαὶ	» 116
2. Μελέται	» 123
β') Δίστιχα	» 127
γ') Ἐπῶδα	» 128
δ') Μῦθοι ζώων	» 128
ε') Παραμύθια	» 128
1. Συλλογαὶ	» 128
2. Μελέται	» 130
ς') Εὐτράπελοι διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα	» 130
ζ') Παροιμίαι καὶ γλῶσαι. Παροιμιώδεις ἐκφράσεις	» 131
1. Συλλογαὶ	» 131
2. Μελέται	» 133
η') Παραδόσεις	» 134
1. Συλλογαὶ	» 134
2. Μελέται	» 138
θ') Αἰνίγματα - Λογοπαίγνια	» 139
ι') Εὐχαί. Χαιρετισμοί. Ἀραί. Ὀρκοί. Βλασφημίαι. Προσφωνήσεις	» 139
ια') Γλῶσσα	» 140
1. Συνθηματικαὶ γλῶσαι. Ὄνόματα: κύρια, ἐπώνυμα, παρωνύμια κλπ.	» 140
2. Τοπωνύμια	» 143
3. Γλωσσάρια. Λέξεις καὶ φράσεις λαογραφικῆς σημασίας	» 148
ιβ') Θέατρον	» 149
ιγ') Δημώδη βιβλία	» 150
ιδ') Μουσικὴ καὶ χοροὶ	» 151

Ε'. Κοινωνικός βίος

1. Οί κύριοι σταθμοί τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. (Γέννησις, γάμος, τελευτή)	»	154
2. Θρησκευτική ζωή. Λαϊκή λατρεία	»	157
α') Συλλογαὶ	»	157
β') Μελέται	»	162
3. Κοινωνική ζωή	»	164
α') Κοινωνική ὀργάνωσις	»	164
β') Λαϊκὸν δίκαιον	»	167
4. Παιδική ζωή. Παιδιαί.	»	171

Πίνακες

α') Ὑπομαρτυριῶν τῶν συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν	»	173
β') Περιεχομένων τῆς βιβλιογραφίας	»	183

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1975, 1976

Α'. ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1975

Ο διευθυντής του Κέντρου Στέφανος Ήμελλος διενήργησε λαογραφικήν ἔρευναν διάρκειας 17 ἡμερῶν (27 Ἰουλ. - 13 Αὐγ.) εἰς τὰ χωρία: Ξινὸν Νερόν, Ἅγιος Παντελεήμων, Πέτραι καὶ Βεύη Ἀμυνταίου τῆς περιοχῆς Φλωρίνης. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν λόγῳ ἐρέυνας συνελέχθη ποικίλη λαογραφικὴ ὕλη εἰς 155 σελ. τετραδ. περιλαμβάνουσα: παραδόσεις 49, τραγούδια 4, αἰνίγματα 6, παροιμίας 11, εὐτραπέλους διηγήσεις 2, παραμύθια 2, ἐπῳδὰς 3, μύθους 1, λατρευτικὰ ἔθιμα, τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευταίαν ἔθιμα, εἰδήσεις περὶ ἀμπελουργίας, λαϊκῆς οἰκίας, ἀλληλοβοηθείας, ποιμενικοῦ, ἀλιευτικοῦ καὶ γεωργικοῦ βίου, λαϊκὸν δίκαιον, πληροφορίας περὶ ἐνδυμασίας, δημώδους ἰατρικῆς, μαντικῆς, μαγικὰς καὶ δεισιδαίμονας συνηθείας κ.ἄ. Προσέτι ἠχογραφήθησαν ἐπὶ μιᾷ ταινίας 12 λαϊκαὶ μελωδία (ἀρ. εἰσαγ. χειρ. 3801).

Ὡς διεπιστώθη ἐκ τῆς διενεργηθείσης ἐρέυνας, ὁ συλλογεὺς εὕρισκει σήμερον μὲ μεγάλην δυσκολίαν ὕλικόν ἐκ τῶν μνημείων τοῦ λόγου (τραγούδια, παροιμίες, αἰνίγματα κ.ἄ.). Τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἐφέρετο παλαιότερον εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ τῆς περιοχῆς παρόμοιον ὕλικόν. Ἀντιθέτως, τόσον τραγούδια ὅσον καὶ ἄλλα μνημεῖα τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ λαοῦ ἐκυκλοῦντο εἰς τὴν περιοχὴν εἰς τὸ γνωστὸν τοπικὸν ἰδίωμα, τὸ ὁποῖον σήμερον λόγῳ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς δὲν ὁμιλεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον λόγον ὀφείλεται καὶ ἡ ἰσχνότης τοῦ ὕλικου τραγουδιῶν κλπ. εἰς τὴν καταρτισθεῖσαν συλλογὴν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς εἰδήσεις ἐκ τοῦ ὕλικου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι πλούσιαι.

Ο συντ. Ἀγγελος Δευτεραῖος ἐξετέλεσε λαογραφικὴν ἀποστολὴν διάρκειας 30 ἡμερῶν (1-30 Αὐγ.) εἰς τὰ χωρία Πολυδένδρι, Ριζώματα, Δάσκιον, Σφηκιὰ καὶ Χαράδρα τοῦ νομοῦ Ἡμαθίας. Διὰ καταγραφῆς καὶ ἠχογραφήσεως συνελέχθη εἰς 552 σελ. τετραδ. ποικίλη λαογραφικὴ ὕλη. Αὕτη περιλαμβάνει εἰδικώτερον: τραγούδια 241, παραδόσεις 69, παροιμίας 6, εὐχὰς 5, τοπωνύμια 42, εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, ἀστρολογίαν καὶ μετεωρολογίαν, μαντικὴν, μαγείαν, τὰς δεισιδαίμονας δοξασίας καὶ συνηθείας, τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευταίαν ἔθιμα, εἰδήσεις περὶ τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως, περὶ τῆς κατοικίας, τῆς ἐνδυμασίας, τῶν τροφῶν, τῆς γεωργίας, τῆς ὕφαντικῆς, τῆς ξυλοτεχνίας, τοῦ ποιμενικοῦ βίου κ.ἄ. Πρὸς τούτοις εἰς 7 ταινίας μαγνητοφώνου ἠχογραφήθησαν 185 μελωδία δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν (ἀρ. εἰσαγ. χειρ. 3804).

Ο συντ. Γεώργιος Αἰκατερινίδης εἰργάσθη ἐπὶ 20 ἡμέρας (4-23 Αὐγ.) εἰς τὴν

περιοχήν τοῦ νομοῦ Ροδόπης καὶ εἰδικώτερον εἰς τὰ χωρία: Κόσμιον, Γρατινή, Μαρώνεια, Προσκυνηταὶ καὶ Μεσοχώριον. Τὰ τρία πρῶτα ἐκ τῶν ὡς ἄνω χωρίων κατοικοῦνται ὑπὸ γηγενοῦς πληθυσμοῦ, τὰ δὲ δύο τελευταῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἡχογράφηθη μόνον δημώδης μουσική, ὑπὸ προσφύγων ἐξ Ἀνατολικῆς Θράκης.

Κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἀποστολὴν κατεγράφησαν εἰς 304 σελίδας τετραδ. εἰδήσεις σχετικαὶ μὲ τὴν κατοικίαν, τὰς τροφάς, τὸν γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν βίον, τὴν γέννησιν, τὸν γάμον, τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Ἠχογράφηθησαν ἔτι 150 μελωδίαὶ τραγουδιῶν καὶ χορῶν, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσαν τοπικοὶ τραγουδισταὶ καὶ ὀργανοπαῖκται μὲ γκάϊντα καὶ φλογέραν (ἀρ. εἰσαγ. χειρ. 3800).

Ἡ συντ. Ἑλένη Ψυχογιοῦ - Ἰωαννίδη ἀπεστάλη εἰς τὰ χωρία τοῦ ΒΔ τμήματος τοῦ νομοῦ Ἡλείας: Νεοχώριον, Μυρσίνη, Κάστρον, Κάτω Παναγιὰ καὶ εἰργάσθη εἰς αὐτὰ ἐπὶ 30 ἡμέρας (8 Αὐγ. - 7 Σεπτ.).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποστολῆς τῆς κατέγραψε εἰς 746 σελ. τετραδ. παραδόσεις 90, τραγούδια 276, ἐπῳδὰς 41, παροιμίας 40, παραμῦθια 14, αἰνίγματα 17, εὐχὰς 14, ἀράς 2, παιδιὰς 8, εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, τὴν μαγείαν, τὴν μαντικὴν, τὴν δημώδη ἰατρικὴν, τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτήν, τὴν κοιν. ὀργάνωσιν, τὸ λαϊκὸν δίκαιον, τὴν μαντικὴν, τὴν ἀστρολογίαν, τὸν γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν βίον, τὴν λαϊκὴν οἰκίαν, τὰς τροφὰς κ.ἄ. Ἠχογράφηθησαν καὶ 270 μελωδίαὶ τραγουδιῶν (ἀρ. εἰσαγ. χειρ. 3805).

Ἡ συντ. Μιράντα Τερζοπούλου μετέβη πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς λαογραφικῆς τῆς ἀποστολῆς εἰς τὰ χωρία: Μαλαθριά (Δῖον), Νέα Τραπεζοῦς, Κάτω Ἅγιος Ἰωάννης, Κορινός, Κίτρος καὶ Λιτόχωρον Πιερίας, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ 30 ἡμέρας (18 Σεπτ. - 18 Ὀκτωβρ.). Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα συνέλεξε εἰς 632 σελίδας τετραδ. τραγούδια 288, παραδόσεις 13, παραμῦθια 6, ἐπῳδὰς 24, παροιμίας 8, εὐχὰς 10, αἰνίγματα 2 καὶ εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, τὸ λαϊκὸν δίκαιον, τὴν μαγείαν, τὴν δημώδη ἰατρικὴν, τὴν μαντικὴν, τὴν ἀστρολογίαν, τὴν μετεωρολογίαν, τὸν γάμον, τὴν τελευτήν, τὸν ἀγροτικὸν βίον κ.ἄ. Ἐπὶ πλέον ἡχογράφησε 262 μελωδίας δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν (ἀρ. εἰσαγ. χειρ. 3807).

Ἡ συντ. Αἰκατερίνη Πολυμέρου μετέβη πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς εἰς τὴν Καστορίαν καὶ Ἄργος Ὀρεστικὸν καὶ εἰς τὰ χωρία Κωσταράζι, Βογατσικὸν καὶ Γέρμα Καστορίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν 32 ἡμερῶν (17 Σεπτ. - 19 Ὀκτωβρ.) κατέγραψε εἰς 635 σελ. τετραδ. πληροφορίας περὶ τῆς κατοικίας, τῆς ἐνδυμασίας, τῶν τροφῶν, τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου, τῆς ὑφαντικῆς, τῆς κεντητικῆς, τῆς μεταλλουργίας, τῆς σαγματοποιίας, τῆς γουνοποιίας, τῆς λαϊκῆς τέχνης, ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτήν, εἰδήσεις περὶ τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, τραγούδια 409, παραδόσεις 41, παροιμίας 45, χαιρετισμούς, εὐχὰς, ἀράς, αἰνίγματα 25, ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα, τοπωνύμια 101, εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν πίστιν καὶ λατρείαν, τὴν μαγείαν, τὴν ἀστρολογίαν καὶ μετεωρολογίαν, τὴν μαντικὴν, τὰς δεισιδαίμονας δοξασίας καὶ συνηθείας. Ἠχογράφησε προσέτι 275 μελωδίας (ἀρ. εἰσαγ. χειρ. 3806).

Ὁ συντ. Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης μετέβη εἰς τὰ χωρία τοῦ ΒΑ τμήματος τοῦ

νομοῦ Γρεβενῶν Κνίδην, Πόρον, Φελλίον, Ταξιάρχην, Ἐλεύθερον Α καὶ Καλόχιον. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἦτο διαρκείας 30 ἡμερῶν (25 Αὐγ. - 23 Σεπτεμ.). Κατ' αὐτὴν κατεγράφησαν εἰς 515 σελ. τετραδ. παραδόσεις 18, τραγούδια 150, ἐπῶδαί 9, παροιμῖαι 12, παραμύθια 8, εὐχαὶ 14, παιδιαὶ 9, εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, μαγείαν, μαντικὴν, δημώδη ἱατρικὴν, γέννησιν, γάμον, τελευτὴν, κοινωνικὴν ὁργάνωσιν, λαϊκὸν δίκαιον, ἀστρολογίαν, μετεωρολογίαν, γεωργίαν καὶ κτηνοτροφικὸν βίον, λαϊκὴν οἰκίαν, τὰς τροφὰς κ.ἄ. Πέρα τούτου ἐγένοντο 148 ἡχογραφήσεις (ἄρ. εἰσ. χειρ. 3802).

Ὡς παρατηρεῖ ὁ συλλογεύς, ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς εὐρίσκεται παρὰ τὴν σχετικὴν γεωγραφικὴν ἀπομόνωσιν εἰς ὑποχώρησιν, ὀφειλομένην κατὰ τὸ μέγιστον μέρος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν μετανάστευσιν (μεγάλᾳ ἀστικᾷ κέντρῳ, Γερμανία κ.ἄ.), ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποδιοργάνωσιν τῶν μικρῶν χωρίων καὶ οἰκισμῶν καὶ τὴν διακοπὴν τῆς παραδόσεως. Ἀντιθέτως ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς εἰς μεγαλύτερα χωρία διατηρεῖ μεγαλυτέραν ζωτικότητα.

Ὁ συντ. Παναγιώτης Καμηλάκης εἰργάσθη ἐπὶ 32 ἡμέρας (16 Σεπτ. - 17 Ὀκτ.) εἰς τὰς κοινότητας Γαλατινῆς, Δρυοβούνου, Ἐρατύρας καὶ Πενταλόφου, ὡς καὶ εἰς τὸν δῆμον Σιατίστης τῆς ἐπαρχίας Βοΐου.

Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἀποστολὴν τοῦ συνέλεξεν εἰς 986 σελ. τετραδ. πληροφορίας περὶ κατοικίας, ἐνδύματος, ὑποδέσεως, κοιμώσεως καὶ καλλωπισμοῦ, περὶ τροφῶν καὶ ποτῶν, γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου, ὕφαντικῆς, λαϊκῆς τέχνης, μεταλλουργίας, γεννήσεως, γάμου καὶ τελευτῆς, κοινωνικῆς ὁργάνωσεως, λαϊκοῦ δικαίου, λαϊκῆς ἱατρικῆς, μετεωρολογίας, μαντικῆς, προλήψεως, λατρευτικὰ ἔθιμα, μαγικά καὶ δεισιδαίμονας συνηθείας, τραγούδια 384, διστίχα 24, μύθους 2, παραμύθια 10, εὐτραπέλους διηγήσεις καὶ ἀνέκδοτα 10, παροιμίας, παροιμιώδεις ἐκφράσεις καὶ γνωμικά 130, αἰνίγματα 40, λογοπαίγνια καὶ καθαρογλωσσήματα 6, τοπωνύμια 110 κ.ἄ. Προσέτι ἡχογραφήθησαν 358 μελωδίαὶ τραγουδιῶν (ἄρ. εἰσαγ. χειρ. 3803).

Ὁ ἐν λόγῳ συντάκτης ἐπισημαίνει τὸ πανελλήνιον φαινόμενον τῆς ὑποχωρήσεως τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ διὰ διαφόρους λόγους, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ἐντονώτερον εἰς τὸν ὕλικόν βίον, ὅπου αἱ τεχνικαὶ ἐξελίξεις ἔχουν μεταβάλλει τὴν μορφήν τῆς κατοικίας, τῆς ἐνδύσεως, τῶν καλλιεργειῶν τῆς γῆς κλπ. Διατήρησις τοῦ κατὰ παράδοσιν τρόπου ζωῆς παρατηρεῖται ἐντονωτέρα ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ ἐρευνηθέντα χωρία εἰς τὴν Γαλατινὴν, εὐρισκομένην ἐν ἀπομονώσει μακρὰν τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ τῶν κόμβων συγκοινωνίας.

Β'. ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1976

Τὰς ἀποστολάς τοῦ ἔτους τούτου, δεκαπενθημέρου διαρκείας, ἐξετέλεσαν οἱ κατωτέρω συντάκται ὡς ἐξῆς:

Ὁ συντ. Ἀγγελος Δευτεραῖος μετέβη καὶ ἠρεύνησε τὰ χωρία Βεργίναν καὶ Συκέαν τοῦ νομοῦ Ἡμαθίας (16 - 30 Αὐγ.). Ἡ ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθεῖσα ὕλη περιλαμβάνει: τραγούδια 55, παραδόσεις 6, παροιμίας 6, εὐχὰς 2, τοπωνύμια 6, εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, ἀστρολογίαν, μετεωρολογίαν, μαντι-

κὴν, μαγείαν, δεισιδαίμονας δοξασίας καὶ συνηθείας, τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτὴν ἔθιμα, εἰδήσεις περὶ τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, περὶ τοῦ γεωργικοῦ βίου κ.ἄ. Ἐξ ἄλλου ἠχογράφησε 40 μελωδίας τραγουδιῶν (ἄρ. εἰσαγ. χειρ. 3895).

Ἡ συντ. Ἀννα Παπαμιχαήλ εἰργάσθη ἰδίως εἰς τὸ χωρίον Καστανέα Εὐρυτανίας (13 - 27 Αὐγ.) καὶ κατέγραψε εἰς 282 σελ. τετραδ. τραγούδια 57, παραδόσεις 67, ἐπῳδὰς 3, αἰνίγματα 7, παροιμίας 16, εὐχὰς 32, ὅρκους 8, παιδιὰς 5, μύθους 3, εἰδήσεις σχετικὰς μὲ τὴν λαϊκὴν λατρείαν, τὴν λαϊκὴν ἰατρικὴν, τὴν ἀστρολογίαν καὶ μετεωρολογίαν, τὴν μαντικὴν, τὴν μαγείαν, τὰς δεισιδαίμονας δοξασίας καὶ συνηθείας, τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτὴν ἔθιμα, τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, τὸ λαϊκὸν δίκαιον, τὸν ζωϊκὸν καὶ φυτικὸν κόσμον, τὸν ποιμενικὸν καὶ γεωργικὸν βίον, τὰς τροφὰς, τὴν κατοικίαν, τὸ ἔνδυμα, τὴν βαφικὴν κ.ἄ. Ἐπὶ πλέον ἠχογράφησε 45 μελωδίας ἀσμάτων καὶ λαϊκῶν χορῶν (ἄρ. εἰσαγ. χειρ. 3896).

Ὁ συντ. Γεώργιος Αἰκατερινίδης ἐπραγματοποίησεν ἀποστολὴν (18 Αὐγ. - 1 Σεπτ.) εἰς τὰ χωρία Ἀνθειαν καὶ Ἀγνάντιαν τοῦ νομοῦ Ἐβρου καὶ εἰς τὴν νῆσον Σαμοθράκην. Τὸ εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία περισυναχθὲν ὕλικόν κατεγράφη παρὰ προσφύγων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Γενικῶς ἡ συλλεχθεῖσα ὕλη, καταγραφεῖσα εἰς 263 σελ. τετραδ., περιλαμβάνει εἰδήσεις περὶ τροφῶν, γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, ἐνδύματος, λαϊκῆς λατρείας, βιοτεχνίας, μαγείας καὶ δεισιδαιμονίας, παραδόσεις, τραγούδια κ.ἄ. Ἐξ ἄλλου αἱ ἠχογραφήσεις δημοδῶν μελωδιῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν ἀνέρχονται εἰς 107 (μουσ. ὄργανα: γκάιντα, βιολί, λύρα). Σημειωτέον ὅτι αἱ πραγματοποιηθεῖσαι εἰς Σαμοθράκην ἠχογραφήσεις μὲ λύραν προέρχονται ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἐπιζῶντα λυράρη τῆς νήσου. Εἰς τὴν Σαμοθράκην ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως ὁ αὐτὸς συντ. μὲ τὴν ἔρευναν τῆς τοπικῆς λαϊκῆς κατοικίας, ἡ ὁποία διασώζει ἀρχέγονον μορφήν, πρὸς περαιτέρω δὲ μελέτην τοῦ θέματος προέβη εἰς ἐξέτασιν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ παλαιῶν οἰκιῶν καὶ λῆψιν μεγάλου ἀριθμοῦ σχετικῶν φωτογραφιῶν, ὡς καὶ εἰς καταγραφὴν τῆς τοπικῆς οἰκοδομικῆς ὀρολογίας (ἄρ. εἰσαγ. χειρ. 3888).

Ἡ συντ. Ἑλένη Ψυχογιοῦ - Ἰωαννίδη εἰργάσθη εἰς τὰ χωρία τοῦ ΒΑ τμήματος τοῦ νομοῦ Ἡλείας: Ἡλιδά (τ. Παλιόπολις), Αὐγεῖον (τ. Μπουχιώτι) καὶ Σιμόπουλον. Τὴν διαρκείας 15 ἡμερῶν ἀποστολὴν τῆς, ἀρξαμένην τὴν 17ην Αὐγ., ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ διὰ λόγους ὑγείας 3 ἡμέρας ἐνωρίτερον, συνεπλήρωσεν ὅμως αὐτὴν μεταβάσας δι' ἰδίων ἐξόδων εἰς τὰ αὐτὰ χωρία καὶ παραμείνας εἰς αὐτὰ ἀπὸ 22 - 24 Νοεμβρίου.

Συνελέχθη εἰς 237 σελ. τετραδ. λαογραφικὴ ὕλη περιλαμβάνουσα: παραδόσεις 30, τραγούδια 89, ἐπῳδὰς 4, παροιμίας 6, παραμύθια 4, εὐχὰς 3, εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, μαγείαν, μαντικὴν, δημ. ἰατρικὴν, γέννησιν, γάμον καὶ τελευτὴν, κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, λαϊκὸν δίκαιον, ἀστρολογίαν, μετεωρολογίαν, γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν βίον, λαϊκὴν οἰκίαν, τροφὰς κ.ἄ. Ἠχογραφήθησαν ἐπίσης 83 μελωδαὶ ἀσμάτων (ἄρ. εἰσαγ. χειρ. 3889).

Ἡ συντ. Μιράντα Τερζοπούλου μετέβη εἰς Πάργαν, Ἀγιάν καὶ Ἀνθοῦσαν τοῦ νομοῦ Πρεβέζης (1 - 16 Ὀκτωβρ.).

Κατὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ταύτης κατεγράφη λαογραφικὴ ὕλη εἰς 274 σελ. τε-

τραδ. περιλαμβάνουσα: παραδόσεις 25, τραγούδια 44, παραμύθια 3 και είδησεις αναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, μαγείαν, δημώδη ἰατρικὴν, γέννησιν, γάμον, κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, λαϊκὸν δίκαιον, μαντικὴν, ἀστρολογίαν, γεωργικὸν βίον, ὕλικὸν βίον κ.ἄ. Ἦχογραφήθησαν προσέτι 37 μελωδία (ἄρ. εἰσαγ. χειρ. 3891).

Ἡ συντ. Αἰκατερίνη Πολυμέρου μετέβη πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς λαογραφικῆς τῆς ἀποστολῆς εἰς τὰ χωρία: Μούρεσι, Ξουρίχτι, Ζαγορά, Ἀνήλιο, Τσαγκαράδα τοῦ νομοῦ Μαγνησίας. Κατὰ τὴν διάρκειάν τῆς (13 - 27 Αὐγ.) συνελέχθη καὶ κατεγράφη εἰς 250 σελ. τετραδ. ὕλη περιλαμβάνουσα: εἰδήσεις περὶ κατοικίας, ἐνδυμασίας, τροφῶν, γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου, σθηροτροφίας, ὕφαντικῆς, κεντητικῆς, βαφικῆς, ἀνθρακοποιίας, τὰ κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτὴν ἔθιμα, πληροφορίας περὶ τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, τραγούδια 61, παραδόσεις 49, παροιμίας 20, ἐπώνυμα καὶ τοπωνύμια, εἰδήσεις αναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν πίστιν καὶ λατρείαν, τὴν μαγείαν, τὴν μετεωρολογίαν, τὴν μαντικὴν, τὰς δεισιδαίμονας δοξασίας καὶ συνηθείας κ.ἄ. Ἦχογραφήθησαν 62 μελωδία τραγουδιῶν καὶ χορῶν (ἄρ. εἰσαγ. χειρ. 3918).

Ὁ συντ. Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης μετέβη εἰς τὰ χωρία τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ νομοῦ Λακωνίας Νεάπολιν, Βελανίδια, Ἑλληνικὸν (Κουλέντια), Βελίας καὶ Λάγειαν (4 - 18 Σεπτ.).

Κατεγράφη ὕλη εἰς 412 σελ. τετραδ. περιλαμβάνουσα: παραδόσεις 75, τραγούδια 64, δίστιχα 101, ἐπῶδός 7, παροιμίας 18, παραμύθια 6, εὐχὰς 14 καὶ εἰδήσεις σχετικὰς πρὸς τὴν λαϊκὴν λατρείαν, μαγείαν, μαντικὴν, δημώδη ἰατρικὴν, γέννησιν, γάμον, τελευτὴν, κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, λαϊκὸν δίκαιον, ἀστρολογίαν, μετεωρολογίαν, γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν βίον, λαϊκὴν οἰκίαν, τροφὰς κ.ἄ. Ἦχογραφήθησαν 76 μελωδία τραγουδιῶν καὶ χορῶν (ἄρ. εἰσαγ. χειρ. 3892).

Ὁ συντ. Παναγιώτης Καμηλάκης ἐπεσκέφθη πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ τὰ χωρία Πιτσίδια, Πετροκεφάλι, Μοῖρες, Φλαθιάκες καὶ Καμάρες τῆς περιοχῆς Μεσαρᾶς Ἡρακλείου Κρήτης (14 - 28 Αὐγ.). Κατεγράφη εἰς 373 σελ. τετραδ. ὕλη περιλαμβάνουσα: πληροφορίας περὶ κατοικίας, ἐνδυμασίας, ἀμπελουργίας, ἀλιείας, παραγωγῆς ἁλατος, ποιμενικοῦ βίου, γεννήσεως, γάμου, κοινωνικῆς ὀργάνωσεως, τραγούδια 14, λαϊκὰ ποιήματα 5, μύθους 1, παραμύθια 6, εὐτραπέλους διηγήσεις 4, παραδόσεις 36, παροιμίας καὶ παροιμιώδεις φράσεις 176, δίστιχα 239, αἰνίγματα 41, παιδιὰς 3, ἐπῶδός 17, τοπωνύμια καὶ εἰδήσεις αναφερομένας εἰς τὴν λαϊκὴν πίστιν καὶ λατρείαν, τὴν λαϊκὴν ἰατρικὴν, τὴν ἀστρολογίαν, τὴν μετεωρολογίαν, τὴν μαντικὴν, τὰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας, τὴν μαγείαν κ.ἄ. Ἦχογραφήθησαν 14 μελωδία τραγουδιῶν καὶ χορῶν (ἄρ. εἰσ. χειρ. 3890).

Σ. Δ. Η.

RÉSUMÉ

Rapports sur les missions folkloriques pendant les années 1975, 1976

**ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΑΙ ΚΑΤΑΤΕΘΕΙΣΑΙ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1975, 1976¹**

Α'. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1975

1. Καλλιόπη Τζαννιδάκη -' Ασπραδάκη, 'Ιεράπετρα Κρήτης, 1975, 4ον, σ. 85 (Α.Ε. 3793).
2. Παῦλ. Φ. 'Ιωαννίδης, «Πασχαλινὰ παιγνίδια στὴν ἐπαρχία Πάφου», 1975, 4ον, σ. 69 (Α.Ε. 3794).
3. Νικ. Β. Στασινός, «'Εθιμα Δωδεκαημέρου», 'Ηπειρος, 1975, 4ον, σ. 48 (Α.Ε. 3795).
4. Εὐάγγ. Ζορμπᾶς, Φθιῶτις, 1973, 4ον, σ. 30 (Α.Ε. 3796).
5. Εὐαγγελία Λαμπιθιανάκη - Παπαδάκη, Κρήτη, 1972, 8ον, σ. 251 (Α.Ε. 3797).
6. Χρ. Γ. Παπαδημητρίου, 'Εμπειρὸς Βάλτου Αἰτ/νίας, 1975, 4ον, σ. 418 + 3 μαγνητοτ. (Α.Ε. 3798).
7. Κ. Δ. Κονταξῆς, Κουτσελιὸν 'Ιωαννίνων, 1975, 4ον, σ. 181 (Α.Ε. 3799).
8. Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδης, Ροδόπη, 1975, 8ον, σ. 304 (Α.Ε. 3800).
9. Στέφ. Δ. 'Ημελλος, 'Αμύνταιον Φλωρίνης, 1975, 8ον, σ. 155 (Α.Ε. 3801).
10. 'Ελευθ. Π. 'Αλεξάκης, Γρεβενά, 1975, 8ον, σ. 515 (Α.Ε. 3802).
11. Παν. Ι. Καμηλάκης, Κοζάνη, 1975, 8ον, σ. 986 (Α.Ε. 3803).
12. 'Αγγ. Ν. Δευτεραῖος, 'Ημαθία, 1975, 8ον, σ. 552 (Α.Ε. 3804).
13. 'Ελένη Ψυχογιοῦ -'Ιωαννίδη, 'Ηλεία, 1975, 8ον, σ. 746 (Α.Ε. 3805).
14. Αἰκατερίνη Πολυμέρου, Καστοριά, 1975, 8ον, σ. 635 (Α.Ε. 3806).
15. Μιράντα Τερζοπούλου, Πιερία, 1975, 8ον, σ. 632 (Α.Ε. 3807).
16. Παναγιώτα Γιαννοπούλου, Ζυγοβίστι 'Αρκαδίας, 1975, 8ον, σ. 643 + 3 μαγνητοτ. (Α.Ε. 3808).
17. Νικόλ. 'Ιω. Λυμπέρης, 'Αμπελος Σάμου, 1975, 8ον, σ. 540 + 1 μαγνητοτ. (Α.Ε. 3809).
18. Πέτρ. Παγώνης, «Φράσεις, παροιμίες καὶ γνωμικά», Πέτρα Τριφυλίας, 1975, 4ον, σ. 46 (Α.Ε. 3810).
19. Κλεομένης Σ. Κώνστας, «Λεύκωμα λαϊκῶν ὀργανοπαικτῶν Δυτ. 'Ελλά-

1. Σημειοῦνται: τὸ ὄνομα τοῦ συλλογέως, ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς συλλογῆς, τὸ σχῆμα καὶ αἱ σελίδες τοῦ χειρογράφου, ὁ ἀριθμὸς εἰσαγωγῆς εἰς τὸ οἰκεῖον βιβλίον τοῦ Κέντρου, ὁ καταθέτης, ἐὰν οὗτος εἶναι διάφορος τοῦ συλλογέως, καὶ ὁ τίτλος ἢ τὸ περιεχόμενον, ἐφ' ὅσον ἡ συλλογὴ δὲν εἶναι γενικὴ ἀλλ' ἀφορᾷ εἰς εἰδικὸν θέμα.

δος», συλλογή - επιμέλεια: Κ. Σ. Κώνστας, 1974, 4ον, σ. 88 (Α.Ε. 3811) (καταθέτης Κ. Σ. Κώνστας).

20. Βάσος Ν. Βασιλάκης, Μεσοχώρι Καρπάθου, 1974 - 75, 4ον, σ. 194 (Α.Ε. 3812).

21. Χρύσω Σπυρέλη, "Άγιος Βλάσιος Τριχωνίδος, 1975, 8ον, σ. 564 (Α.Ε. 3813).

Β'. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1976

1. Γεώργ. Ν. Αϊκατερινίδης, «Α'. Τὰ "Καρναβάλια" τοῦ Σοχοῦ, Β'. Οἱ "Μποῦλες" τῆς Ναούσης», 7 - 8 Μαρτίου 1976, 8ον, σ. 76 (Α.Ε. 3814).

2. Δόμνα Σαμίου, «Μουσική ἐκ Σαμοθράκης», 1976, 8ον, σ. 19 (Α.Ε. 3815).

3. Κ. Χρ. Σιόντης, Ἰωάννινα, 1976, 4ον, σ. 142 (Α.Ε. 3816).

4. Εὐάγγ. Ζορμπᾶς, Τσούκα Φθιώτιδος, 1970, 4ον, σ. 146 (Α.Ε. 3817).

5. Βασίλ. Μπούρμπουλας, Ναυπακτία, 1976, 4ον, σ. 13 (Α.Ε. 3818).

6. Μόσχος Μοσχόπουλος, [Τὸ κάψιμο τοῦ Ἰούδα], Γομάτιον Χαλκιδικῆς, 13 Ἀπρ. 1976, 4ον, σ. 3 (Α.Ε. 3819).

7. Ἄνδρ. Ἀνδρεόπουλος, [Λατρευτικὰ ἔθιμα], Σερνικάκιον Φωκίδος, 1975, 4ον, σ. 2 (Α.Ε. 3820).

8. Γ. Παπαδόπουλος, Πόντος, ἄ.ἔ., 4ον, σ. 124 (Α.Ε. 3821).

9. Στέφ. Χρ. Κωλέττας, Κάτω Λαψίστα Ἰωαννίνων, 1976, 8ον, σ. 341 (Α.Ε. 3822).

10. Σοφία Πόγκα, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Μαγούλα 1974, 8ον, σ. 18 (Α.Ε. 3823)¹.

11. Ἑλένη Κονσολάκη, «Τὸ πανηγύρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς Πηγὴν Μελισσίων», 23 Ἀπριλίου 1974, 8ον, σ. 35 (Α.Ε. 3824).

12. Σωτηρία Κατσικάρου, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Πειραιεύς, 1974, 8ον, σ. 8 (Α.Ε. 3825).

13. Ἑλένη Γκιόκα, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου καὶ Πάσχα», Ἐλευσίς, 1974, 8ον, σ. 29 (Α.Ε. 3826).

14. Ἑλένη Σάββα, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Ἀθῆναι, 31 Δεκεμβρίου 1973, 8ον, σ. 59 (Α.Ε. 3827).

15. Αἰκατερίνη Παπασπύρου, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Ἀθῆναι, 24 καὶ 31 Δεκεμβρίου 1973, 8ον, σ. 52 (Α.Ε. 3828).

16. Κυριακὴ Καζανίδου, «Ἑορταστικὰ ἔθιμα», Πειραιεύς κ.ἄ., 1974, 8ον, σ. 40 (Α.Ε. 3829).

17. Μαρία Ζαράνη, «Ἔθιμα παραμονῆς Χριστουγέννων», Πειραιεύς κ.ἄ., 1974, 8ον, σ. 33 (Α.Ε. 3830).

18. Μαριάνθη Μπουρλάκη, Πειραιεύς, 1974, 8ον, σ. 36 (Α.Ε. 3831).

1. Τὰ χφα ἀρ. 3823 - 3887 προέρχονται ἀπὸ τὸ Λαογραφικὸν Φροντιστήριον τοῦ καθηγητοῦ Γ. Κ. Σπυριδάκη.

19. Π. Πλατανιώτου, Πειραιεύς κ.ἄ., 1974, 8ον, σ. 8 (Α.Ε. 3832).
20. Μαγδαληνή Καρακωνσταντή, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Ἀθῆναι, 1974, 8ον, σ. 18 (Α.Ε. 3833).
21. Ἀγνή - Μαρία Μαρκαντωνάτου, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Ἀθῆναι, 24 καὶ 31 Δεκεμβρίου 1974, 8ον, σ. 39 (Α.Ε. 3834).
22. Ὀλγα Μπονόβα, «Λατρευτικὰ ἔθιμα», Ἀθῆναι κ.ἄ., 1974, 8ον, σ. 42 (Α.Ε. 3835).
23. Σεβαστή Ἀκτενίζογλου, Ἀθῆναι, Ἀργολίς, 1974, 8ον, σ. 48 (Α.Ε. 3836).
24. Παρασκευὴ Μαρκοπούλου, Καρυστία Εὐβοίας, 1974, 8ον, σ. 42 (Α.Ε. 3837).
25. Εἰρήνη Μεγαλοκονόμου, Μυλοπόταμος Κυθήρων, 1974, 8ον, σ. 65 (Α.Ε. 3838).
26. Φλώρα Τσαγκάτου, Ἑρμούπολις Σύρου, 1974, 8ον, σ. 49 (Α.Ε. 3839).
27. Εἰρήνη Κασιμάτη, «Ἑορταστικὰ ἔθιμα», Λιβιάδι Κυθήρων, 1974, 8ον, σ. 56 (Α.Ε. 3840).
28. Χριστίνα Παπαδημητρίου, Σαλαμίς, 1974, 8ον, σ. 39 (Α.Ε. 3841).
29. Γεωργία Καμπούρη, «Ἑορταστικὰ ἔθιμα», Λάμαρη Εὐβοίας, 1974, 8ον, σ. 28 (Α.Ε. 3842).
30. Ἀφένδρα Νοστίμου, «Ἑορταστικὰ ἔθιμα», Βασιλικὸν Εὐβοίας, 1974, 8ον, σ. 18 (Α.Ε. 3843).
31. Εὐαγγελία Μπαταργιά, «Ἑορταστικὰ ἔθιμα», Μύτικας Εὐβοίας, 1974, 8ον, σ. 36 (Α.Ε. 3844).
32. Καλλιόπη Κάραλη, Πύργος Κύμης Εὐβοίας, 1973, 8ον, σ. 72 (Α.Ε. 3845).
33. Στανρούλα Σαμαϊλίδου, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Μύρινα Λήμνου, 1974, 8ον, σ. 34 (Α.Ε. 3846).
34. Σπυριδούλα Κωνσταντάρη, «Ἑορταστικὰ ἔθιμα», Κάσπακας Λήμνου, 1974, 8ον, σ. 36 (Α.Ε. 3847).
35. Γιαννούλα Φράγκου, Ψαχνὰ Εὐβοίας, 1974, 8ον, σ. 43 (Α.Ε. 3848).
36. Δήμητρα Ἐπισκοπάκη, Βουρβουριά Νάξου, 1976, 8ον, σ. 39 (Α.Ε. 3849).
37. Γεωργία Δρύλλη, Ἀπείρανθος Νάξου, 1974, 8ον, σ. 30 (Α.Ε. 3850).
38. Μαρία Κορρέ, Νάξος, 1974, 8ον, σ. 39 (Α.Ε. 3851).
39. Καλλιόπη Χωριανοπούλου, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Κορωνίς Νάξου, 1974, 8ον, σ. 19 (Α.Ε. 3852).
40. Στυλιανὴ Ρεφενέ, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Τρίποδες Νάξου, 1974, 8ον, σ. 19 (Α.Ε. 3853).
41. Μαρία Σκληράκη, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Ἀπείρανθος Νάξου, 1974, 8ον, σ. 26 (Α.Ε. 3854).
42. Στυλιανὴ Πρωτονοταρίου, «Τὰ ἔθιμα καὶ ἡ ζωὴ τῆς στάνης», Κόρωνος Νάξου, 1974, 8ον, σ. 16 (Α.Ε. 3855).
43. Μαρία Μυλωνᾶ, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Εὐβοία, 1974, 8ον, σ. 26 (Α.Ε. 3856).

44. Βασιλική Λουκᾶ, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Σαλαμῖς, 1974, 8ον, σ. 26 (Α.Ε. 3857).
45. Γεωργία Χρυσάλη, Πύργος Κύμης Εὐβοίας, 1974, 8ον, σ. 76 (Α.Ε. 3858).
46. Δέσποινα Σέρρα, Βασιλικὸν Εὐβοίας, 1974, 8ον, σ. 49 (Α.Ε. 3859).
47. Ἀλεξία Μαρκαντωνάκη, Δελιανὰ Κισσάμου Χανίων, 1974, 8ον, σ. 55 (Α.Ε. 3860).
48. Ἀριστέα Κοντοπυράκη, Χανιὰ Κρήτης, 1974, 8ον, σ. 43 (Α.Ε. 3861).
49. Εὐαγγελία Καμαριωτάκη, «Ριζίτικα τραγούδια», Κάινα Χανίων, 1974, 8ον, σ. 38 (Α.Ε. 3862).
50. Μαρία Παπαδάκη, Λασιῖθι Κρήτης, 1974, 8ον, σ. 31 (Α.Ε. 3863).
51. Μαρία Νεραντζάκη, Παλαιόκαστρον Σητείας Κρήτης, 1974, 8ον, σ. 80 (Α.Ε. 3864).
52. Αἰκατερίνη Σταυρακάκη, Πισκοκέφαλον Σητείας Κρήτης, 1974, 8ον, σ. 57 (Α.Ε. 3865).
53. Ἑλένη Μαθιουδάκη, Ρέθυμνον Κρήτης, 1973, 8ον, σ. 40 (Α.Ε. 3866).
54. Αἰκατερίνη Ἀἰλαμάκη, Παλαιόκαστρον Σητείας, 1974, 8ον, σ. 37 (Α.Ε. 3867).
55. Καλλιόπη Χριστουλάκη, Ἀγία Παρασκευή Ρεθύμνου Κρήτης, 1974, 8ον, σ. 30 (Α.Ε. 3868).
56. Εὐγενία Καλαντζῆ, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Βούρβουρα Κυνηρίας, 1974, 8ον, σ. 34 (Α.Ε. 3869).
57. Ἀθανασία Χριστοφιλοπούλου, Εὐὰ Μεσσηνίας, 1974, 8ον, σ. 23 (Α.Ε. 3870).
58. Εἰρήνη Χρονοπούλου, Καρύταινα Γορτυνίας, 1974, 8ον, σ. 29 (Α.Ε. 3871).
59. Γρηγία Γρηγορίου, «Ἔθιμα Δωδεκαημέρου», Τεγέα Ἀρκαδίας, 1974, 8ον, σ. 23 (Α.Ε. 3872).
60. Χαρίκλεια Κατρούτσου, «Λατρευτικὰ ἔθιμα», Καλύβια Ἡλείας, 1974, 8ον, σ. 30 (Α.Ε. 3873).
61. Εἰρήνη Ζαῖσανᾶ, Πλατάνι Ἀργολίδος, 1974, 8ον, σ. 50 (Α.Ε. 3874).
62. Ἀγγελινιώ Χρουνσῆ, Ζαχάρω Ὀλυμπίας, 1974, 8ον, σ. 100 (Α.Ε. 3875).
63. Αἰκατερίνη Κούλη, Λαγκάδια Γορτυνίας, 1974, 8ον, σ. 104 (Α.Ε. 3876).
64. Κρυστάλλω Πλακογιάννη, Γυμνὸν Ἀργους, 1974, 8ον, σ. 37 (Α.Ε. 3877).
65. Ἀθανασία Χαρίτου, «Ἑορταστικὰ ἔθιμα», Πεταλίδιον Μεσσηνίας, 1974, 8ον, σ. 37 (Α.Ε. 3878).
66. Ἄννα Κανελλοπούλου, Βλόγγος Ἀρκαδίας, 1974, 8ον, σ. 24 (Α.Ε. 3879).
67. Πανωραία Κατσάνη, «Ἑορταστικὰ ἔθιμα», Ἅγιοι Θεόδωροι Ἡλείας, 1974, 8ον, σ. 26 (Α.Ε. 3880).
68. Γεωργία Πετρούλια, «Δημοτικὰ τραγούδια», Κοπανάκι Τριφυλίας, 1974, 8ον, σ. 14 (Α.Ε. 3881).
69. Ἰωάννα Δημοπούλου, Κρουνοὶ Ἡλείας, 1974, 8ον, σ. 62 (Α.Ε. 3882).
70. Χρυσούλα Τσιρώνη, Λαγανᾶς Ἡλείας, 1974, 8ον, σ. 37 (Α.Ε. 3883).
71. Εὐγενία Σταυροπούλου, Ἴκλαινα Μεσσηνίας, 1974, 8ον, σ. 38 (Α.Ε. 3884).

72. Μαρία Ζήλον, Καρτέρι Κορινθίας, 1974, 8ον, σ. 25 (Α.Ε. 3885).
73. Τριανταφυλλιά Ρέππα, Φανάριον Ἡλείας, 1974, 8ον, σ. 56 (Α.Ε. 3886).
74. Παναγιώτα Προκοπίου, Κανδήλα Τριπόλεως, 1974, 8ον, σ. 57 (Α.Ε. 3887).
75. Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδης, Ἐβρος (καὶ Σαμοθράκη), 1976, 8ον, σ. 327 (Α.Ε. 3888).
76. Ἑλένη Ψυχογιού - Ἰωαννίδη, Ἡλεία, 1976, 8ον, σ. 245 (Α.Ε. 3889).
77. Παναγ. Ἰ. Καμηλάκης, Ἡράκλειον Κρήτης, 1976, 8ον, σ. 374 (Α.Ε. 3890).
78. Μιράντα Τερζοπούλου, Πρέβεζα, 1976, 8ον, σ. 292 (Α.Ε. 3891).
79. Ἑλευθ. Π. Ἀλεξάκης, Λακωνία, 1976, 8ον, σ. 546 (Α.Ε. 3892).
80. Θεολόγος Κουμουνδοῦρος, Λειψοί, 1976, 8ον, σ. 152 + 2 μαγνητ. (Α.Ε. 3893).
81. Μιχ. Καρτσιώτης, Πετροκέρασα Χαλκιδικῆς, 1976, 8ον, σ. 186 + 3 μαγνητοτ. (Α.Ε. 3894).
82. Ἄγγ. Ν. Δευτεραῖος, Βέροια, 1976, 8ον, σ. 200 (Α.Ε. 3895).
83. Ἄννα Ἰ. Παπαμιχαήλ, Καστανέα Εὐρυτανίας, 1976, 8ον, σ. 318 (Α.Ε. 3896).
84. Ζαχαρίας Σαρρῆς, «Οἱ τελετὲς τοῦ γάμου στὰ χωριὰ τῆς Κυνουρίας», 1975, 4ον, σ. 42 (Α.Ε. 3897).
85. Ντόρης Διαλεχτός, «Νεράιδες, καλλικάντζαροι καὶ βρικολακες στὶς λεσβιακὲς παραδόσεις», 1976, 4ον, σ. 100 (Α.Ε. 3898).
86. Χριστόφ. Γατανᾶς, Φυτὰ Χίου, 1976, 4ον, σ. 246 + 1 μαγνητοτ. (Α.Ε. 3899).
87. Νικόλ. Κ. Ἀντωνόπουλος, Ἅγιος Γεώργιος Φθιώτιδος, 1971, 4ον, σ. 127 (Α.Ε. 3900).
88. Ἀπόστ. Καστραντᾶς, Τζίβα Ἀρκαδίας, 1976, 4ον, σ. 87 (Α.Ε. 3901).
89. Μιχ. Κριάρης, «Παραδόσεις ἱστορικῶν μοναστηρίων Ρόδου», 1976, 4ον, σ. 31 (Α.Ε. 3902).
90. Νικ. Ζάρακας, «Ἱστορία τῶν λεσπέρηδων τῆς Κῶ», 1976, 4ον, σ. 205 (Α.Ε. 3903).
91. Κων. Τσιάμης, Ἅγιος Κοσμᾶς Γρεβενῶν, 1976, 4ον, σ. 57 (Α.Ε. 3904).
92. Μαρούλα Κλιάφα, «Λαϊκὰ θεσσαλικά παραμύθια», 1976, 4ον, σ. 114 (Α.Ε. 3905).
93. Μαθητικὴ κοινότης Β₂ τάξ. Γυμνασίου θηλέων Γαλατσίου Ἀθηνῶν, 1976, 4ον, σ. 108 (Α.Ε. 3906).
94. Εὐθυμία Ἰλτσίου, Ἀνδριανὴ Δράμας, 1974, 4ον, σ. 73 (Α.Ε. 3907)¹.
95. Σιφιλιὰ Καμπακάκη, Θυμαριὰ Ἐβρου, 1974, 4ον, σ. 34 (Α.Ε. 3908).
96. Εἰρήνη Κατσίπη, Ἐμπορεῖον Θήρας, 1974, 4ον, σ. 69 (Α.Ε. 3909).

1. Τὰ χφα 3907 - 3916 προέρχονται ὁμοίως ἀπὸ τὸ Λαογραφικὸν Φροντιστήριον τοῦ καθηγητοῦ Γ. Κ. Σπυριδάκη.

97. Σοφία Μενεγάτου, «Ἐθιμα λαϊκῆς λατρείας», Ἀθῆναι κ.ἄ., 1974, 4ον + 8ον, σ. 163 (Α.Ε. 3910).

98. Εἰρήνη Βλαστάρη, Εὐβοια κ.ἄ., 1974, 4ον, σ. 46 (Α.Ε. 3911).

99. Μαγδαληνὴ Καρακωνσταντῆ, Μύκονος, 1974, 4ον, σ. 11 (Α.Ε. 3912).

100. Μαργαρίτα Κωνσταντινίδου, Μεθώνη κ.ἄ., 1974, 4ον, σ. 52 (Α.Ε. 3913).

101. Ἀντιγόνη Ἰωαννίδου, Μελίσσια Ἀττικῆς καὶ Πόντος, 1974, 4ον, σ. 50 (Α.Ε. 3914).

102. Ἑλπίδα Μυτηλίου, «Λατρευτικὰ ἔθιμα», Τσαγκαράδα Πηλίου, 4ον, σ. 13 (Α.Ε. 3915).

103. Γιασιμὼ Καρακωνσταντῆ, Ἀνω Βαθὺ Σάμου, 1974, 4ον, σ. 30 (Α.Ε. 3916).

104. Ἀθαν. Ντούλας, Στράνωμα Ναυπακτίας, 8ον, σ. 175 (Α.Ε. 3917).

105. Αἰκατερίνη Πολυμέρου, Μαγνησία, 1976, 8ον, σ. 270 (Α.Ε. 3918).

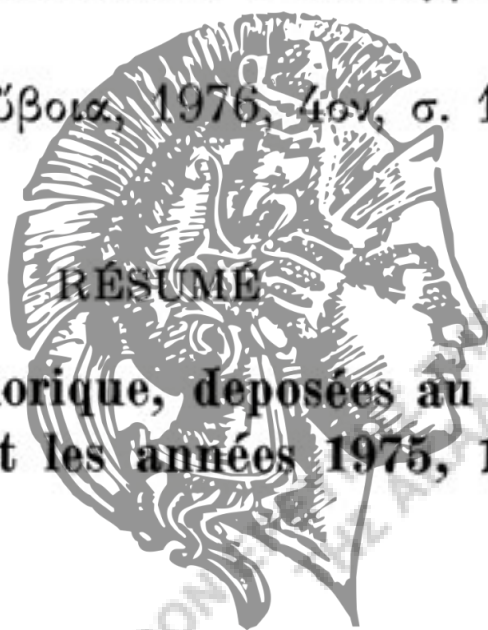
106. Δημ. Β. Οἰκονομίδης, Βόρειος Ἡπειρος, 1958, 8ον, σ. 300 (Α.Ε. 3919).

107. Χαριτίνη Ἀλπέντζου, Παππαδάται Μεσολογγίου, ἄ.ἔ., 8ον, σ. 77 (Α.Ε. 3920).

108. Τάσος Παπαποστόλου, Εὐβοια, 1976, 4ον, σ. 181 (Α.Ε. 3921).

RÉSUMÉ

Collections de matériel folklorique, déposées au Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1975, 1976.

**ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1975, 1976**

Α'. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1975

Τὸ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἐνισχύθη κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1975 α') διὰ τῆς προσλήψεως εἰς αὐτὸ τοῦ συντ. Παναγιώτου Καμηλάκη (1.2.75) β') διὰ τῆς ἐπανόδου ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς τῆς ἀδείας τῆς συντ. Ἄννης Παπαμιχαήλ (1.3.75).

Ἐπιτελεσθὲν ἔργον:

Α' Εἰσαγωγὴ λαογραφικῆς ὕλης.

Εἰς τὸ Κέντρον εἰσῆχθησαν:

1. 21 λαογραφικαὶ συλλογαὶ (χειρόγραφοι ἢ δακτυλογραφημένοι) ἐκ σελίδων 7682. Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων 8 (ἐκ σελ. 4525) κατηρτίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου κατὰ τὰς λαογραφικὰς τοῦ ἀποστολὰς εἰς τὴν ὕπαιθρον.

2. 1661 ἠχογραφήσεις μουσικῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν. Ἐκ τῶν ἠχογραφήσεων τούτων αἱ 1577 προέρχονται ἐκ τῶν συντακτῶν τοῦ Κέντρου αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ προσφορᾶς ιδιωτῶν, φίλων τῆς λαογραφίας.

3. 416 δίσκοι (εἰς διπλοῦν), ἰδίᾳ λαϊκῆς μουσικῆς, κατατεθέντες εἰς τὸ Κέντρον ὑπὸ διαφόρων παραγωγῶν μέσῳ τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ἑλληνικῆς Φωνογραφικῆς Ἑταιρείας «Κολούμπια».

Β' Ἀρχειακὸν καὶ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον.

α') Ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου ἡ λαογραφικὴ ὕλη 17 χ/φων συλλογῶν ἐπὶ 2765 δελτίων.

β') Ὑπὸ τῶν συντακτῶν: 1) κατετάχθησαν 7825 δελτία ποικίλης λαογραφικῆς ὕλης 2) ἀνακατετάχθησαν 3008 δελτία 3) ἐταξινομήθησαν 6658 δελτία καὶ 4) ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς οἰκείας δελτιοθήκας 42 ἄσματα καὶ 4529 δελτία ἄλλης ὕλης.

Παραλλήλως ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ συντάκται ἡσχολήθησαν: 1) μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὕλης ἐκ τοῦ ἀρχείου λυρικῶν ἁσμάτων διὰ τὸν ὑπὸ ἐκδοσιν Β' τόμον τῆς Ἐκλογῆς Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν 2) μετὰ τὴν ἀποδελτίωσιν τοῦ ἐν τοῖς χ/φοις ὕλικου διὰ τὴν σύνταξιν λαογραφικοῦ χάρτου τροφῶν καὶ ἄλλων θεμάτων 3) μετὰ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου διὰ τὸν ὕλικόν βίον τοῦ λαοῦ 4) μετὰ τὴν σύνταξιν εὐρε-

τηρίου όνομάτων καὶ πραγμάτων τῆς Βιβλιογραφίας τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1921-1971 καὶ 5) μετὴν σύνταξιν τῆς Βιβλιογραφίας τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1972-1974.

Γ' Δημοσιεύματα.

α') Περαιτωθείσης τῆς ἐκτυπώσεως ἐκυκλοφορήθη εἰς β' ἔκδοσιν ὁ Β' τόμος τῶν Συμμεικτῶν τοῦ Ν. Γ. Πολίτου.

β') Συνεχίσθη ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία διὰ τὴν ἔκδοσιν τόμου δημῶδων μελωδιῶν ἐκ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος, τοῦ ἔργου τῆς μουσικολογικῆς ἐπεξεργασίας αὐτοῦ ἀνατεθέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν μουσικολόγον Σπ. Περιστέρην.

γ') Ἐξετυπώθη τὸ λεύκωμα γεωργικῶν ἐργαλείων τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀτλαντος.

δ') Ἦρξατο ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ΚΓ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου, ἡ ὁποία θὰ περιλάβῃ μελέτας τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ τὴν βιβλιογραφίαν τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1800 - 1906, συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Δ. Β. Οἰκονομίδου.

Δ' Λαογραφικαὶ ἀποστολαὶ (βλ. σ. 186-188 τῆς Ἐπετηρίδος).

Ε' Βιβλιοθήκη.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσῆχθησαν 100 δημοσιεύματα.

Ζ' Ἐπιστημονικὰ συνέδρια.

Τὸ Κέντρον ἀντεπροσωπεύθη α') εἰς τὸ ἐν Κομοτηνῇ Β' Συμπόσιον Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου (19-22/3/75) διὰ τοῦ διευθυντοῦ Στεφ. Ἡμέλλου καὶ τῶν συντακτῶν Ἀγγ. Δευτεραίου, Γεωργ. Αἰκατερινίδου, Αἰκατερίνης Πολυμέρου, οἵτινες καὶ προέβησαν εἰς σχετικὰς ἀνακοινώσεις, β') εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ συνελθὼν Α' Διεθνὲς Συνέδριον Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν (8 - 11 Σεπτ.) διὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Στεφ. Ἡμέλλου καὶ τῶν συντακτῶν Ἀννης Παπαμιχαήλ καὶ Παναγ. Καμηλάκη, οἵτινες προέβησαν εἰς ἀνακοινώσεις μετὰ λαογραφικὰ θέματα.

Ζ' Εἰς τὴν Μουσειακὴν Συλλογὴν τοῦ Κέντρου εἰσῆχθησαν 6 μουσειακὰ ἀντικείμενα (ἀρ. εἰσ. 802 - 807), τὰ ὅποια ἐκόμισαν ἀπὸ τὰς ἀποστολάς των οἱ συντάκται.

Τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἀποκειμένην λαογραφικὴν ὕλην ἐχρησιμοποίησαν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐρευνηταί. Πρὸς τούτοις παρεσχέθησαν δι' ἀλληλογραφίας εἰς ἄλλοδαποὺς ἐρευνητὰς ἐπιστημονικαὶ πληροφορίες, ἀφορῶσαι εἰς ἑλληνικὰ λαογραφικὰ θέματα.

Β'. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1976

Τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἑρέυνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἔργον κατὰ τὸ ἔτος 1976 ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Α' Είσαγωγή λαογραφικής ύλης.

α') 108 λαογραφικαὶ συλλογαὶ (χειρόγραφοι ἢ δακτυλογραφημένοι) ἐκ σελίδων 8756. Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων αἱ 9 (ἐκ σελίδων 2648) κατηρτίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου κατὰ τὰς λαογραφικὰς του ἀποστολὰς εἰς τὴν ὕπαιθρον.

β') 674 ἡχογραφήσεις μουσικῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν. Ἐκ τῶν ἡχογραφήσεων τούτων αἱ 485 προέρχονται ἐκ τῶν συντακτῶν τοῦ Κέντρου αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ προσφορᾶς ἰδιωτῶν, φίλων τῆς λαογραφίας.

γ') 272 δίσκοι (εἰς διπλοῦν), ἰδίᾳ λαϊκῆς μουσικῆς, κατατεθέντες εἰς τὸ Κέντρον ὑπὸ διαφόρων παραγωγῶν μέσῳ τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ἑλληνικῆς Φωνογραφικῆς Ἑταιρείας «Κολούμπια».

Β' Ἀρχειακὸν καὶ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον.

α') Ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου ἡ λαογραφικὴ ὕλη 13 χ/φων συλλογῶν ἐπὶ 7703 δελτίων.

β') Ὑπὸ τῶν συντακτῶν: 1) κατετάχθησαν 559 ᾠσματα καὶ 4878 δελτία ποικίλης λαογρ. ὕλης 2) ἐταξινομήθησαν 4378 δελτία καὶ ἐποποθετήθησαν εἰς τὰς οἰκείας δελτιοθήκας 2490 δελτία ποικίλης λαογρ. ὕλης.

γ') Ὁ συντάκτης μουσικὸς κατέγραψεν ἐπὶ 5/γράμμου 32 μελωδίας, τὰς ὁποίας καὶ ἐπεξεργάσθη μουσικολογικῶς.

δ') Ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ συντάκται ἡσχολήθησαν 1) μὲ τὴν ἐπιλογὴν ὕλης ἐκ τοῦ ἀρχείου λυρικῶν ᾠσμάτων διὰ τὸν ὑπὸ ἐκδόσιν Β' τόμον τῆς Ἑκλογῆς Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν 2) μὲ τὴν ἀποδελτιώσιν τοῦ ἐν τοῖς χ/φοις ὕλικου διὰ τὴν σύνταξιν λαογραφικοῦ χάρτου τροφῶν καὶ ἄλλων θεμάτων 3) μὲ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου διὰ τὸν ὕλικόν βίον τοῦ λαοῦ 4) μὲ τὴν ἀνασύνταξιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου δημοσιευθείσης βιβλιογραφίας τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1907-1920 καὶ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς διὰ προσθηκῶν.

Γ' Δημοσιεύματα.

α') Ἐξετυπώθη ὁ ΚΓ' τόμος τῆς ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου ἀποτελούμενος ἐκ 19 τυπογραφικῶν φύλλων. Περιλαμβάνει μελέτας τοῦ διευθυντοῦ (2) τῆς συντακτρίας Αἰκατερίνης Πολυμέρου, τοῦ πρώην συντάκτου - μουσικοῦ Σπυρίδωνος Περιστέρη καὶ τὴν βιβλιογραφίαν τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1800 - 1906, συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Δ. Β. Οἰκονομίδου.

β') Συνεχίσθη ὑπὸ τοῦ Σπυρ. Περιστέρη ἡ προετοιμασία τοῦ μουσικοῦ μέρους τοῦ τόμου δημοτικῆς μουσικῆς ἐκ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος.

γ') Ἡρχισεν ἡ προπαρασκευὴ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ λαογραφικοῦ χάρτου τῶν ἐξαρτημάτων ζεύξεως ὑπὸ τοῦ ἐπὶ ἀναθέσει ἔργου ἐν τῷ Κέντρῳ ἐργασθέντος Γρηγ. Δημητροπούλου τῇ ἐποπτείᾳ τοῦ διευθυντοῦ.

Δ' Λαογραφικαὶ ἀποστολαὶ (βλ. σ. 188-190 τῆς Ἑπετηρίδος).

Ε' Κινηματογραφικὸν τμήμα.

Τοῦτο ἐπλουτίσθη μὲ τὰ κάτωθι θέματα, κινηματογραφηθέντα ἐπὶ τόπου ὑπὸ τοῦ συντάκτου Γεωργ. Ν. Αἰκατερινίδου: α') τὰ «Καρναβάλια» τοῦ Σοχοῦ, β') οἱ «Μποῦλες» τῆς Ναούσης καὶ γ') τὸ κάψιμο τοῦ Ἰούδα εἰς Τημένιον Κυνουρίας.

Ζ' Βιβλιοθήκη.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσῆχθησαν 197 δημοσιεύματα.

Ζ' Ἐπιστημονικὰ συνέδρια.

α') Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου προσκληθεὶς μετέσχεν ὡς ἐκπρόσωπος αὐτοῦ εἰς τὴν 6ην σύνοδον διὰ τὸν ἐθνολογικὸν Ἑλληνοφιλὸς Ἀτλαντα τῆς Εὐρώπης, λαβοῦσαν χώραν εἰς St. Pölten τῆς Αὐστρίας ἀπὸ 20 - 24 Σεπτ.

β') 1) Οἱ συντάκται Ἄννα Παπαμιχαήλ, Αἰκατερίνη Πολυμέρου καὶ Παναγιώτης Καμηλάκης μετέσχον τοῦ Δ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (29-31 Αὐγούστου ἐν Ἑρακλείῳ Κρήτης), ἡ πρώτη μὲ ἀνακοίνωσιν 2) Ἡ συντάκτρια Ἄννα Παπαμιχαήλ μετέσχε μὲ ἀνακοίνωσιν τοῦ 15ου Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου (6-11 Σεπτ.) 3) οἱ συντάκται Ἄννα Παπαμιχαήλ, Γεωργ. Αἰκατερινίδης, Αἰκατερίνη Πολυμέρου, Ἐλευθ. Ἀλεξάκης καὶ Παν. Καμηλάκης μετέσχον μὲ ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ Γ' Συμπόσιον Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου ἐν Ἀλεξανδρουπόλει (14 - 18 Ὀκτωβρ.).

Τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἀποκειμένην λαογραφικὴν ὕλην ἐχρησιμοποίησαν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐρευνηταί, παρεσχέθησαν δὲ δι' ἀλληλογραφίας εἰς ἀλλοδαποὺς ἐρευνητὰς ἐπιστημονικαὶ πληροφορίες, σχετικαὶ μὲ ἐλληνικὰ λαογραφικὰ θέματα.

Σ. Δ. Η.

RÉSUMÉ

Exposés sur l'activité du Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1975, 1976.

**ΤΙΜΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΥΛΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1975, 1976**

Ἐκ τῶν ὑποβαλόντων κατὰ τὰ ἔτη 1974 - 1975 λαογραφικὰς συλλογὰς εἰς τὸ Κέντρον Λαογραφίας ἔτυχον τιμητικῶν διακρίσεων μετὰ πρότασιν τοῦ Διευθυντοῦ, εἰσήγησιν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 27761/1952 ἐγκύκλιον αὐτῆς, οἱ ἑξῆς συλλογεῖς.

Α'. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1975

I. ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΔΡΧ. 10.000

Ἀνανίας Νικολαΐδης, διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ «Ποντιακὴ λαογραφία, ἥθη καὶ ἔθιμα ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου» ἐκ 354 σελίδων (ἀρ. χ/φου 3788).

II. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΔΡΧ. 5.000

Κωνσταντῖνος Τζιάτζιος, διδ/λος, διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ «Λαογραφία κοινότητος Ἀγίου Χριστοφόρου Σερρών» ἐξ 163 σελίδων + 16 σελ. φωτογραφιῶν (ἀρ. χ/φου 3781).

III. ΤΡΙΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΔΡΧ. 3.000

Ἀναστάσιος Κοντογιαννίδης, διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ «Ποντιακὰ ἥθη καὶ ἔθιμα στὸ χωριὸ Κομνηνὰ Ξάνθης» ἐξ 101 σελίδων (ἀρ. χ/φου 3790).

IV. ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΑΝΕΥ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ

1. Ἑλένη Βλάχου, διὰ τὴν συλλογὴν τῆς «Λαογραφία Ἴμβρου» ἐκ 303 σελίδων (ἀρ. χ/φου 3783).
2. Ἐμμανουὴλ Δημητρακάκης, διδ/λος, διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ ἐξ Ἀκτούντων Ρεθύμνης Κρήτης ἐξ 80 σελίδων (ἀρ. χ/φου 3780).

Β'. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1976

I. ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΔΡΧ. 20.000

1. Χρῦσω Σπυρέλη, διὰ τὴν συλλογὴν τῆς ἐξ Ἀγίου Βλασίου Αἰτωλοακαρνανίας ἐκ 564 σελίδων (ἀρ. χ/φου 3813).
2. Παναγιώτα Γιαννοπούλου, νηπιαγωγός, διὰ τὴν συλλογὴν τῆς «Τὸ Ζυγοβίτσι

καὶ ἡ λαογραφία του» ἐκ 643 σελίδων καὶ 3 μαγνητοταινιῶν μὲ μελωδίας δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἀρ. χ/φου 3808).

3. Χρῖστος Παπαδημητρίου, διδ/λος - φιλόλογος, διὰ τὴν συλλογὴν του «Ἐμπεσιώτικα» ἐκ 418 σελίδων καὶ 3 μαγνητοταινιῶν μὲ μελωδίας δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἀρ. χ/φου 3798).
4. Νικόλαος Λυμπέρης, ἐπιθεωρητῆς στοιχ. ἐκπαιδ/σεως, διὰ τὴν συλλογὴν του «Λαογραφικὰ Ἀμπέλου Σάμου» ἐκ 520 σελίδων καὶ 1 μαγνητοταινίας (ἀρ. χ/φου 3809).

II. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΔΡΧ. 15.000

Κωνστ. Κονταξῆς, διδ/λος, διὰ τὴν συλλογὴν του τὸ «Κουτσελιὸν» ἐξ 181 σελίδων (ἀρ. χ/φου 3799).

III. ΤΡΙΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΔΡΧ. 7.000

1. Βάσος Βασιλάκης, τεχνολόγος καθηγητῆς, διὰ τὴν συλλογὴν του ἐκ Μεσοχωρίου Καρπάθου ἐξ 194 σελίδων (ἀρ. χ/φου 3812).
2. Εὐαγγελία Λαμπιθιανᾶκη - Παπαδόκη, διδ/σα, διὰ τὴν συλλογὴν της «Κρητικὴ Λαογραφία» ἐκ 251 σελίδων (ἀρ. χ/φου 3797).

IV. ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΑΝΕΥ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ

Βασίλ. Γιαννόπουλος, διὰ τὴν συλλογὴν του «Κορφιώτισσα ἢ Κοῦτσι» ἐξ 114 σελίδων.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΛΗΦΘΕΝΤΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1975 - 1976

ΕΞ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ,

ΕΚ ΔΩΡΕΩΝ ΚΑΙ ΕΞ ΑΓΟΡΑΣ

(Revue reçues pendant les années 1975 - 1976 par donations, achat et en échange de l' Annuaire du Centre de Recherches du Folklore Hellénique)

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΑ

(en langue grecque)

Ἀμάλθεια. Τριμηνιαῖον ἱστορικόν - λαογραφικόν περιοδικόν. "Ἁγίος Νικόλαος Κρήτης, ἔτ. 5' (1975), Ζ' (1976).

Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν. Ἀθήναι, τόμ. Κ' (1975). ("Ἐκδόσεις τῆς Ἑταιρείας Εὐβοϊκῶν Σπουδῶν).

Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία. Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Θεσσαλονίκη, τόμ. Α' (1973), Β' (1975), Γ' (1974).

Ἐπιστημονικὴ Ἑπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τόμ. 12 (1973), 14 (1975).

Θησαυρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν. Βενετία, τόμ. 11 (1976).

Κιμωλιακά. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Ε' (1975), 5' (1976).

Κρητικὴ Ἑστία. Παγκρήτιο ἱστορικὸ λαογραφικὸ καὶ λογοτεχνικὸ περιοδικό. Ἀθήναι, χρόν. 27 (1976).

Κυπριακαὶ Σπουδαί. Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, τόμ. ΛΗ' (1974), ΛΘ (1975).

Κυπριακὸς Λόγος. Λευκωσία, ἔτ. 7 (1975).

Λακωνικά. Διμηνιαία ἐπιθεώρησις. Ὁργανον τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀττικῇ Λακεδαιμονίων. Ἀθήναι, ἔτ. ΙΒ' (1975), ΙΓ' (1976).

Λαογραφία. Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. ΚΘ' (1974).

Λαογραφικὴ Κύπρος. Λευκωσία, χρόν. Δ' (1974), Ε' (1975).

Μαθητικὴ Ἑστία. Περιοδικὸν τῶν μαθητῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Λευκωσία Κύπρου, ἔτ. ΚΕ' (1974 - 75).

Μόρφωσις. Παγκύπριον ἐκπαιδευτικὸν περιοδικόν. Καραβᾶς Κύπρου, ἔτ. Λ' (1974), ΛΑ' (1975).

Νιοχώρι. (Νεοχώριον), έτ. 5' (1975).

Τριφυλιακή Έστία. Περιοδική έκδοση του Συλλόγου Κυπαρισσίων «'Η 'Αρχαδιά». 'Αθήναι, τόμ. 2, τεύχ. 7-12 (1976).

B'. ΞΕΝΑ

(en langues étrangères)

Bibliothèque du Musée de l'Homme. Paris. Liste des Acquisitions 1974.

Fataburen. Stockholm, 1975, 1976.

FF Communications. Helsinki, No 216.

Folklore. London, vol. 86 (1975).

Hessische Blätter für Volkskunde. Giessen, Bd. 64-65 (1973-74).

Izvestija. Bulletin de l' Institut et Musée d'Ethnographie. Sofia, t. XVI (1976).

Jahrbuch für Volksliedforschung. Berlin, Jahrg. 19 (1974), 20 (1975).

Journal of American Folklore. Philadelphia, vol. 88 (1975).

Journal of the Faculty of Arts. Malta, vol. VI (1974-5).

Národopisné Aktuality. Tschechoslowakei, vol XII (1974).

Nederlandse Volkundige Bibliografie. Antwerpen, deel XIX (1974), XX (1975).

Objets et Mondes. Paris, tome XV (1975).

Österreichische Zeitschrift für Volkskunde. Wien, Bd. 78 (1975), 79 (1976).

Proverbium (Société de Littérature Finnoise). No 25 (1975).

Revista de Etnografie si Folklor. Bucuresti, tom. 20 (1975), 21 (1976).

Revue des Etudes Sud-Est Européennes. Bucuresti, tom. XII (1974), XIII (1975).

Schweizerisches Archiv für Volkskunde. Basel, Bd. 71-72 (1975-576).

Zeitschrift für Volkskunde. Stuttgart, Jahrg. 71 (1975), 72 (1976).

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ, ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ἀβγὸ (κάκκινον) 8
ἄγαλμα 61, 62, 63, 64
—'Ακταίωνος 63, 'Ενυα-
λίου 63

ἀγάλματα: πού αἱματώνον-
ται 61, πού ἀνταποδίδουν
κτυπήματα 61, πού βλά-
πτονται 61, πού κλαίου-
νται 61, πού τραυματίζονται
61, πού ὠχριοῦν 61· ἀ-
γαλμάτων: δέσμευσις 62,
63, 64, ἐμψύχωσις 61, 64

ἄγιος Στέφανος 9

ἀλέκτωρ 9

'Αλέξανδριστης 62

'Αλέξανδρος 62

'Αλέξανδρος βασιλεὺς 5, 6

'Αλέξης 6

ἀλύσεις: συνδέουσαι τὸ ξό-
ανον 64, δεσμεύουσαι εἰ-
κόνας 61

ἀνθρωπολογία 12, 20, 21
— ἐξελεκτική 13

'Απόλλων 62

'Απόλλων Τύρου 63

'Απόλλωνος ξόανον 62

Apollo 62

'Αρταύκτης 7

'Αρτέμιδος ἔδος 62

"Αρτεμις Εὐρυνόμη 63

ἄσματα δημῶδη 17

'Αστυπάλαια 49, 53

"Ατλαντες: λαογραφικοὶ 26,
ἐθνογραφικοὶ 26

'Αφροδίτη Μορφὼ 64

Βαλσαμᾶτα Κεφαλληνίας 48

βίος κοινωνικός 36, ψυχι-
κός 36

Βλαχόπουλου Μικροῦ (τρα-
γούδι) 5, 6

Βουλγαρίας πτώσις 10

Βριγιοὶ (ἢ Οὐβριγιοί, 'Ε-
βραῖος) βλ. 'Εβραῖοι

Γριτζάν 'Ασάρ 7

Δαίδαλος 64

δημιουργήματα: παλαιὰ 29,
σύγχρονα 29

δημιουργία ὁμαδική 24

διατήρησις 14

Διδυμάτειχον 6

Διόνυσος 62

δίστιχα λαμβικά 40

δομή 28

'Εβραῖοι 8

ἐγκαταλείμματα 13, 14

ἐθνογραφία 12, 13, 21, 24,
26

ἐθνολογία 12, 13, 30

εἰκόνες ἀλυσσοδέκονται 61·

εἰκόνων: δέσμευσις 60, 61,

ἐμψύχωσις 61, ἐνσωμάτω-
σις 61, μετακίνησις 60,

61· εἰκόνες ἁγίων 60,

61, ἁγίου Φανουρίου 60,

Παναγίας 60, 61

'Ενυάλιος 63

ἐπιβιώματα 14

ἐπιβιώσις 14

ἐπιβιώσεων θεωρία 13, 14

ἐπιβιώσεως νόμος Tylor 32

'Ερώδης 9

'Ερώδης 9

Fikte 15

functionalism 28

Herculis simulacrum 62

θεωρία λειτουργική 28

Θράκη 7

θρησκευολογία συγκριτική
22

ιατρική λαϊκή 24

'Ιησοῦς 9

'Ιούδας 9

Κεφαλληνία 47

Κίμωλος 51, 56

κοινωνία μεταβιομηχανική
28

κοινωνιολογία 22, 30

Kunst-dichtung 17

Κωνσταντῆς 5

Κωνσταντινουπάλεως ἄλω-
σις 3, 6, 7, 10

Κώστας 6, 7

Λαογραφία ὡς ἐπιστήμη
ιστορική 23

Λαογραφίας ψυχολογικὸν
ἔργον 20

λαογραφικῆς ἐρεῦνης στά-
δια 15

λαὸς 17, 35

Μαργαρίτης 7

Μανέττας καπετάν 40

μέθοδος βιολογική 25, δο-
μική 38, λειτουργική 15,
38

μέτρον ἐλεγειακὸν 45

Μικρο-Κωνσταντῆνος 6

μουσική ἡχογραφημένων πα-
ραλλαγῶν 46

Νίκη "Απτερος 63

Νικοδήμου Εὐαγγέλιον 9

Ὀρχομένιοι 63
Ούβριγιοὶ βλ. Ἑβραῖοι

Παναγία 60, ποὺ τὴν δέ-
νουν μὲ ἀλυσίδες 60, ποὺ
τὴν καρφώνουν 61, Καρ-
διώτισσα 60, Λάσδας 61

Παναγίας εἰκὼν 60, 61
παράδοσις 19 - δημώδης
35, 60.

πετεινὸς 8, ψημένος 10,
πετεινοῦ βραστοῦ ἀνα-
βίωσις 3, 6

ποίησις δημώδης 17

Πόλη 3, 4, 6, 60

πολιτισμὸς λαϊκὸς 35, 36,
ὕλικὸς 20

populus 20

Primitivenkunde 18

πρωτογονολογία 18

ρίμα τοῦ Μανέττα 40

Ρόδοι ἀγαλαμπανοὶ 64

Σέριφος 50, 56

Σκιᾶς Ἀνδρέας 45

στίχος, -οι: 10/σύλλαβος
43, 45, — 15/σύλλαβος

41, — 14/σύλλαβοι 43,

— 13/σύλλαβος 41, 44,

— 12/σύλλαβοι μὲ τομὴν

παύσεως 53, — 12/σύλ-

λαβος 43, 46, — 11/σύλ-

λαβος 41, — ἰαμβικὸς 12/

σύλλαβος μὲ τομὴν 44,

— 11/σύλλαβος 46, 52,

53, — μὲ ἄρτιον ἀριθμὸν

συλλαβῶν 43, — μὲ πε-

ριττὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν

41, — 8/σύλλαβοι 43

στιχουργήματος μορφή μει-
κτὴ 46

στοιχεῖα καταπεπνωκότα 16,
32

στρωμάτων λαϊκῶν διακρι-
σις 19

substratum 18

survivals 13

συμβιώματα 14

συμβίωσις 14

συνειρμικὸς τράπος σκέ-
ψεως 18

τάξεις 31

Ταούγκ - γεμὲς 7

τομὴ μετὰ παύσεως 44

Τοῦρκος, -οι 4, 5, 6

Τσαρκατσιαῖνος Κεφαλληνί-
ας 47

Τύρου ἄλωσις 62

τάξεις χωρικῶν 18

τέχνη προφορικὴ 21

τεχνικὴ 28

χαρακτήρ ὁμαδικὸς λαογρα-
φικῶν φαινομένων 26

χοροὶ λαϊκοὶ 24

Χριστοῦ ἀνάστασις 8, 9, —
γέννησις 9, — ταφή 8

ψάρια τηγανισμένα 3, 10

Ὀριᾶς Κάστρο 8

Volksdichtung 17

Vulgus in populo 18, 20

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α
(TABLE DES MATIÈRES)

	Σελίς
Στέφ. Δ. Ήμελλος , Τὸ ἄγγελμα τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τραγούδια τῆς Θράκης. (L'annonce de la prise de Constantinople dans des chansons de Thrace)	3 - 10
Δημ. Β. Οἰκονομίδης , Ἐννοια καὶ σκοπὸς τῆς Λαογραφίας. (Signification et objectif des études folkloriques).....	11 - 39
Γεώργ. Στυλ. Ἀμαργιανάκης , Ἡ ρίμα τοῦ Μανέττα. (La chanson de Manetta)	40 - 59
Στέφ. Δ. Ήμελλος , Εἰκόνες ἁγίων δεσμευόμεναι. (Icônes liées) (C.).	60 - 64
Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδης , Βιβλιογραφία Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1972 - 1975. (Bibliographie du Folklore Grec des années 1972 - 1975)	65 - 185
Ἐκθέσεις λαογραφικῶν ἀποστολῶν κατὰ τὰ ἔτη 1975, 1976. (Rapport sur les missions folkloriques pendant les années 1975, 1976)	186 - 190
Λαογραφικαὶ συλλογαὶ κατατεθεῖσαι εἰς τὸ Κέντρον Ἑρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1975, 1976. (Collections de material folklorique, déposées au Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1975, 1976)	191 - 196
Ἐκθέσεις πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1975, 1976. (Exposés sur l'activité du Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1975, 1976)	197 - 200
Τιμητικαὶ διακρίσεις εἰς συλλογεῖς λαογραφικῆς ὕλης κατὰ τὰ ἔτη 1975, 1976	201 - 202

Περιοδικὰ ληφθέντα κατὰ τὰ ἔτη 1975 - 1976 ἐξ ἀνταλλαγῆς πρὸς τὴν Ἑπετηρίδα, ἐκ δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορᾶς. (Revue reçues pendant les années 1975 - 1976 par donations, achat et en échange de l' Annuaire du Centre de Recherches du Folklore Hellénique)	203 - 204
Πίναξ λέξεων, κυρίων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	205 - 206
Πίναξ περιεχομένων	207 - 208

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΞΕΔΟΘΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΣΤΕΦ. Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ
Η ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ ΕΠΕΡΑΤΩΗ
ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1977

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τυπογραφείον: Ἀδελφῶν Γ. ΡΟΔΗ Α.Ε., Ἀμαρουσίου 59, Ἀμαρούσιον

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

(πρώην ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ)

- 1) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικά σύμμεικτα, τ. Α'. 'Εν 'Αθήναις 1920, 8ον, σελ. 304.
- 2) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικά σύμμεικτα, τ. Β'. 'Εν 'Αθήναις 1921, 8ον, σελ. 375.
- 3) ΣΤΙΑΠ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, 'Ελληνική Λαογραφία. Μέρος Α'. Μνημεία τοῦ λόγου. 'Εν 'Αθήναις 1922, 8ον, σελ. 446.
- 5) ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ, Αιτωλικά οικήσεις, σκεύη καὶ τροφαί. Μετὰ 77 εἰκόνων καὶ σχεδίων. 'Εν 'Αθήναις 1925, 8ον, σελ. η' + 145.
- 6) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικά σύμμεικτα, τ. Γ'. 'Εν 'Αθήναις 1931, 8ον, σελ. 393.
- 7) (Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ, Γ. Α. ΜΕΓΑ, Δ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ), 'Ελληνικά δημοτικά τραγούδια ('Εκλογή), τ. Α'. 'Εν 'Αθήναις 1962, 8ον, σελ. λβ' + 517.
- 8) ΣΤΙΑΠ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, 'Ελληνική Λαογραφία. Μέρος Α'. Μνημεία τοῦ λόγου. 'Εκδ. β'. 'Εν 'Αθήναις 1965, 8ον, σελ. η' + 433.
- 9) 'Ελληνικά δημοτικά τραγούδια ('Εκλογή), τ. Β'. [Παρασκευάζεται].
- 10) ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ καὶ ΣΠΥΡ. Δ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ, 'Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, τ. Γ' (Μουσική ἐκλογή). 'Εν 'Αθήναις 1968, 4ον, σελ. μθ' + 447 + 5 δίσκ. μουσικῆς.
- 11) 'Ελληνικά δημοτικά τραγούδια. Μουσική ἀνθολογία. 'Εκδιδόμενη ἐπὶ τῷ ἐορτασμῷ τῆς 150ετηρίδος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος τῆς 'Ελληνικῆς 'Ανεξαρτησίας. (Greek folk songs. A musical anthology. Published to celebrate the 150th anniversary of the outbreak of the struggle for Greek Independence). Μουσική ἐπιμέλεια ΣΠ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ, εἰσαγωγή καὶ ὑπομνήματα Γ. Α. ΜΕΓΑ. 'Αθήναι 1972, 8ον, σελ. 45 + 3 δίσκ. μουσικῆς.
- 12) ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΠΑΣΑΔΑΙΟΥ, 'Η λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς 'Ιμβρου. 'Αθήναι 1973, 8ον, σελ. 80 + πίν. 22.
- 13) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικά σύμμεικτα, τ. Β', ἐκδ. β'. 'Εν 'Αθήναις 1975, 8ον, σελ. 5' + 2 + 471.
- 14) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικά σύμμεικτα, τ. Δ' (ἐκτυποῦται).

Ἔπετηρίς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου	ἔτ.	Α'	(1939)	'Εν 'Αθήναις	1939
» » » »	»	Β'	(1940)	» »	1940
» » » »	»	Γ' - Δ'	(1941 - 42)	» »	1942
» » » »	»	Ε' - 5'	(1943 - 44)	» »	1949
» » » »	τάμ. 5		(1945 - 49)	» »	1950 - 51
» » » »	» 6		(1950 - 51)	» »	1951
» » » »	» 7		(1952)	» »	1953
» » » »	» 8		(1953 - 54)	» »	1956 - 57
» » » »	» 9/10		(1955 - 57)	» »	1958
» » » »	» 11/12		(1958 - 59)	» »	1960
» » » »	» 13/14		(1960 - 61)	» »	1962
» » » »	» 15/16		(1962 - 63)	» »	1964
» » » »	» 17		(1964)	» »	1965

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

Έπετηρίς τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης
τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας

» » »
» » »
» » »
» » »

τόμ. 18/19
» 20/21
» 22
» 23
» 24

(1965 - 66) Ἐν Ἀθήναις 1967
(1967 - 68) » » 1969
(1969 - 72) » » 1973 - 74
(1973 - 74) » » 1976
(1975 - 76) » » 1977

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ, ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ἀβγὸ (κάκκινον) 8
ἄγαλμα 61, 62, 63, 64
—'Ακταίωνος 63, 'Ενυα-
λίου 63

ἀγάλματα: πού αἱματώνον-
ται 61, πού ἀνταποδίδουν
κτυπήματα 61, πού βλά-
πτονται 61, πού κλαίου-
νται 61, πού τραυματίζονται
61, πού ὠχριοῦν 61· ἀ-
γαλμάτων: δέσμευσις 62,
63, 64, ἐμψύχωσις 61, 64

ἄγιος Στέφανος 9

ἀλέκτωρ 9

'Αλέξανδριστης 62

'Αλέξανδρος 62

'Αλέξανδρος βασιλεὺς 5, 6

'Αλέξης 6

ἀλύσεις: συνδέουσαι τὸ ξό-
ανον 64, δεσμεύουσαι εἰ-
κόνας 61

ἀνθρωπολογία 12, 20, 21
— ἐξελεγκτική 13

'Απόλλων 62

'Απόλλων Τύρου 63

'Απόλλωνος ξόανον 62

Apollo 62

'Αρταύκτης 7

'Αρτέμιδος ἔδος 62

"Αρτεμις Εὐρυνόμη 63

ἄσματα δημῶδη 17

'Αστυπάλαια 49, 53

"Ατλαντες: λαογραφικοὶ 26,
ἐθνογραφικοὶ 26

'Αφροδίτη Μορφὼ 64

Βαλσαμᾶτα Κεφαλληνίας 48

βίος κοινωνικός 36, ψυχι-
κός 36

Βλαχόπουλου Μικροῦ (τρα-
γούδι) 5, 6

Βουλγαρίας πτώσις 10

Βριγιοὶ (ἢ Οὐβριγιοί, 'Ε-
βραῖος) βλ. 'Εβραῖοι

Γριτζάν 'Ασάρ 7

Δαίδαλος 64

δημιουργήματα: παλαιὰ 29,
σύγχρονα 29

δημιουργία ὁμαδική 24

διατήρησις 14

Διδυμάτειχον 6

Διόνυσος 62

δίστιχα λαμβικά 40

δομή 28

'Εβραῖοι 8

ἐγκαταλείμματα 13, 14

ἐθνογραφία 12, 13, 21, 24,
26

ἐθνολογία 12, 13, 30

εἰκόνες ἀλυσσοδέκονται 61·

εἰκόνων: δέσμευσις 60, 61,

ἐμψύχωσις 61, ἐνσωμάτω-
σις 61, μετακίνησις 60,

61· εἰκόνες ἁγίων 60,

61, ἁγίου Φανουρίου 60,

Παναγίας 60, 61

'Ενυάλιος 63

ἐπιβιώματα 14

ἐπιβιώσις 14

ἐπιβιώσεων θεωρία 13, 14

ἐπιβιώσεως νόμος Tylor 32

'Ερώδης 9

'Ερώδης 9

Fikte 15

functionalism 28

Herculis simulacrum 62

θεωρία λειτουργική 28

Θράκη 7

θρησκευολογία συγκριτική
22

ιατρική λαϊκή 24

'Ιησοῦς 9

'Ιούδας 9

Κεφαλληνία 47

Κίμωλος 51, 56

κοινωνία μεταβιομηχανική
28

κοινωνιολογία 22, 30

Kunst-dichtung 17

Κωνσταντῆς 5

Κωνσταντινουπόλεως ἄλω-
σις 3, 6, 7, 10

Κώστας 6, 7

Λαογραφία ὡς ἐπιστήμη
ιστορική 23

Λαογραφίας ψυχολογικὸν
ἔργον 20

λαογραφικῆς ἐρεῦνης στά-
δια 15

λαὸς 17, 35

Μαργαρίτης 7

Μανέττας καπετάν 40

μέθοδος βιολογική 25, δο-
μική 38, λειτουργική 15,
38

μέτρον ἐλεγειακὸν 45

Μικρο-Κωνσταντῖνος 6

μουσική ἡχογραφημένων πα-
ραλλαγῶν 46

Νίκη "Απτερος 63

Νικοδήμου Εὐαγγέλιον 9

Ὅρχομένοι 63
Ούβριγιοὶ βλ. Ἑβραῖοι

Παναγία 60, ποὺ τὴν δέ-
νουν μὲ ἀλυσίδες 60, ποὺ
τὴν καρφώνουν 61, Καρ-
διώτισσα 60, Λάσδας 61

Παναγίας εἰκὼν 60, 61
παράδοσις 19 - δημώδης
35, 60.

πετεινὸς 8, ψημένος 10,
πετεινοῦ βραστοῦ ἀνα-
βίωσις 3, 6

ποίησις δημώδης 17

Πόλη 3, 4, 6, 60

πολιτισμὸς λαϊκὸς 35, 36,
ὕλικὸς 20

populus 20

Primitivkunde 18

πρωτογονολογία 18

ρίμα τοῦ Μανέττα 40

Ρόδοι ἀγαλματοποιοὶ 64

Σέριφος 50, 56

Σκιᾶς Ἀνδρέας 45

στίχος, -οι: 10/σύλλαβος

43, 45, — 15/σύλλαβος

41, — 14/σύλλαβοι 43,

— 13/σύλλαβος 41, 44,

— 12/σύλλαβοι μὲ τομὴν

παύσεως 53, — 12/σύλ-

λαβος 43, 46, — 11/σύλ-

λαβος 41, — ἰαμβικὸς 12/

σύλλαβος μὲ τομὴν 44,

— 11/σύλλαβος 46, 52,

53, — μὲ ἄρτιον ἀριθμὸν

συλλαβῶν 43, — μὲ πε-

ριττὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν

41, — 8/σύλλαβοι 43

στιχουργήματος μορφή μει-
κτὴ 46

στοιχεῖα καταπεπνωκότα 16,
32

στρωμάτων λαϊκῶν διακρι-
σις 19

substratum 18

survivals 13

συμβιώματα 14

συμβίωσις 14

συνειρμικὸς τράπος σκέ-
ψεως 18

τάξεις 31

Ταούγκ - γεμὲς 7

τομὴ μετὰ παύσεως 44

Τοῦρκος, -οι 4, 5, 6

Τσαρκατσιαῖνος Κεφαλληνί-
ας 47

Τύρου ἄλωσις 62

τάξεις χωρικῶν 18

τέχνη προφορικὴ 21

τεχνικὴ 28

χαρακτήρ ὁμαδικὸς λαογρα-
φικῶν φαινομένων 26

χοροὶ λαϊκοὶ 24

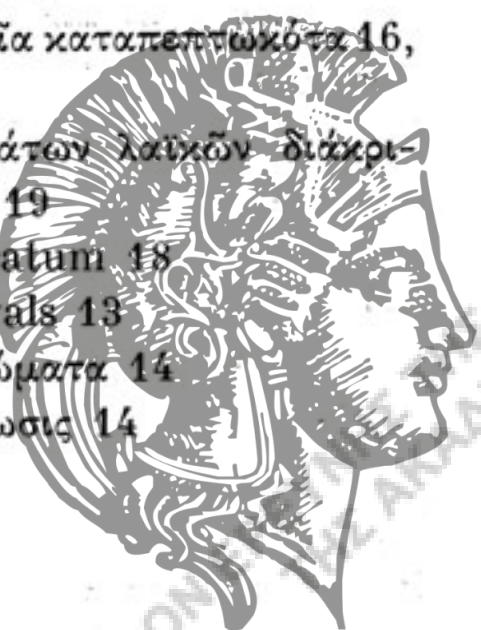
Χριστοῦ ἀνάστασις 8, 9, —
γέννησις 9, — ταφή 8

ψάρια τηγανισμένα 3, 10

Ὁριᾶς Κάστρο 8

Volksdichtung 17

Vulgus in populo 18, 20

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α
(TABLE DES MATIÈRES)

	Σελίς
Στέφ. Δ. Ήμελλος , Τὸ ἄγγελμα τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τραγούδια τῆς Θράκης. (L'annonce de la prise de Constantinople dans des chansons de Thrace)	3 - 10
Δημ. Β. Οἰκονομίδης , Ἐννοια καὶ σκοπὸς τῆς Λαογραφίας. (Signification et objectif des études folkloriques).....	11 - 39
Γεώργ. Στυλ. Ἀμαργιανάκης , Ἡ ρίμα τοῦ Μανέττα. (La chanson de Manetta)	40 - 59
Στέφ. Δ. Ήμελλος , Εἰκόνες ἁγίων δεσμευόμεναι. (Icônes liées) (C.).	60 - 64
Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδης , Βιβλιογραφία Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1972 - 1975. (Bibliographie du Folklore Grec des années 1972 - 1975)	65 - 185
Ἐκθέσεις λαογραφικῶν ἀποστολῶν κατὰ τὰ ἔτη 1975, 1976. (Rapport sur les missions folkloriques pendant les années 1975, 1976)	186 - 190
Λαογραφικαὶ συλλογαὶ κατατεθεῖσαι εἰς τὸ Κέντρον Ἑρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1975, 1976. (Collections de material folklorique, déposées au Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1975, 1976)	191 - 196
Ἐκθέσεις πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1975, 1976. (Exposés sur l'activité du Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1975, 1976)	197 - 200
Τιμητικαὶ διακρίσεις εἰς συλλογεῖς λαογραφικῆς ὕλης κατὰ τὰ ἔτη 1975, 1976	201 - 202

Περιοδικὰ ληφθέντα κατὰ τὰ ἔτη 1975 - 1976 ἐξ ἀνταλλαγῆς πρὸς τὴν Ἑπετηρίδα, ἐκ δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορᾶς. (Revue reçues pendant les années 1975 - 1976 par donations, achat et en échange de l' Annuaire du Centre de Recherches du Folklore Hellénique)	203 - 204
Πίναξ λέξεων, κυρίων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	205 - 206
Πίναξ περιεχομένων	207 - 208

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

